

DE ONDERWIJSVISITATIE **Revalidatiewetenschappen en Kinesitherapie**

Een evaluatie van de kwaliteit van de academische opleidingen
Revalidatiewetenschappen en Kinesitherapie

www.vluhr.be

Brussel - december 2012

vluhr

DE ONDERWIJSVISITATIE REVALIDATIEWETENSCHAPPEN EN KINESITHERAPIE

Een gedrukte versie van dit rapport kan tegen betaling bekomen worden bij de Cel Kwaliteitszorg

Ravensteingalerij 27, 1000 Brussel
T +32 (0)2 792 55 00 – F +32 (0)2 211 41 99

Het rapport is ook elektronisch beschikbaar op www.vluhr.be

Wettelijk depot: D/2012/12.784/13

VOORWOORD VAN HET BESTUURSCOMITÉ KWALITEITSZORG

Voor u ligt het rapport van de visitatiecommissie Revalidatiewetenschappen en Kinesitherapie. Deze visitatiecommissie brengt met dit rapport verslag uit over haar evaluatie van de academische opleidingen in de Revalidatiewetenschappen en Kinesitherapie in Vlaanderen. Daarbij geeft zij toelichting bij de oordelen en aanbevelingen die resulteren uit het kwaliteitsonderzoek dat zij heeft verricht bij de bezochte opleidingen. Dit initiatief kadert in de opdracht van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (VLUHR) betreffende de externe kwaliteitszorg in het Vlaamse hoger onderwijs.

Het visitatierapport is in de eerste plaats bedoeld voor de betrokken opleidingen. Daarnaast wil het rapport aan de maatschappij objectieve informatie verschaffen over de kwaliteit van de geëvalueerde opleidingen. Daarom is het visitatierapport ook op de webstek van de VLUHR publiek gemaakt.

Dit visitatierapport geeft een momentopname weer van de opleidingen in de Revalidatiewetenschappen en Kinesitherapie en vertegenwoordigt daarmee slechts één fase in het proces van blijvende zorg voor onderwijskwaliteit. Immers, al na korte tijd kunnen de opleidingen gewijzigd zijn, al dan niet als reactie op de oordelen en aanbevelingen van de visitatiecommissie.

Graag dank ik namens het Bestuurscomité Kwaliteitszorg van de VLUHR de voorzitter en de leden van de visitatiecommissie voor de bestede tijd alsook voor de deskundigheid waarmee zij hun opdracht hebben uitgevoerd. De visitatie was ook enkel mogelijk dankzij de inzet van velen die binnen de opleidingen betrokken waren. Ook hen willen wij daarvoor onze erkentelijkheid betuigen.

Hopelijk ervaren elk van de opleidingen dit rapport als een kritische weerspiegeling van hun inspanningen en als een bijkomende stimulans om de kwaliteit van het onderwijs in hun opleiding te verbeteren.

Nik Heerens

Ondervoorzitter Bestuurscomité Kwaliteitszorg

VOORWOORD VAN DE VOORZITTER VAN DE VISITATIECOMMISSIE

Dit rapport geeft de visie weer van de visitatiecommissie die de Vlaamse academische opleidingen revalidatiewetenschappen en kinesitherapie (REVAKI) evalueerde in 2012. Vijf universiteiten en vier hogescholen werden bezocht en getoetst aan het referentiekader dat door de visitatiecommissie vooraf werd opgesteld. In dat referentiekader werden de voorwaarden omschreven voor een academische en professionele opleiding die tevens de onderzoeksgebondenheid van het onderwijs garandeert.

De visitatiecommissie heeft ook bekeken wat de opleidingen hebben gedaan met de aanbevelingen van de laatste visitatieronde van 2003–2004. Sinds die periode hebben de opleidingen verschillende ingrijpende aanpassingen ondergaan met o.a. de bachelor-masterstructuur, de invoering van accreditatie en dit allemaal in een steeds meer internationaal georiënteerd kader. De inkanteling van de hogeschoolopleidingen naar de universiteiten is een laatste uitdaging. Hoewel dit niet altijd blijkt uit de zelfevaluatierapporten (ZER), is de visitatiecommissie van mening dat dit proces meestal vlot lijkt te verlopen. Wij stellen vast dat de professionele bacheloropleidingen een geslaagde evolutie hebben gemaakt naar academische bachelor- en masteropleidingen.

De visitatiecommissie stelt vast dat de Vlaamse opleidingen revalidatiewetenschappen en kinesitherapie, internationaal gezien, van een hoog niveau zijn. Dit is hoofdzakelijk te danken aan het proces van academisering. Dit kan echter ook een negatieve weerslag hebben. Dit bemoeilijkt bijvoorbeeld de internationalisering zoals opgelegd door de overheid, vooral met betrekking tot het uitwisselen van studenten. Buitenlandse studenten voldoen zelden aan de eisen van de Vlaamse opleidingen op gebied van de basiswetenschappelijke vorming en de opleiding als beginnend wetenschappelijk vorser. Bovendien is het Nederlands taalgebruik een beperkende factor voor buitenlandse studenten. Daarom werd in een instelling reeds een Engelstalige variant van de masteropleiding ingevoerd. Maar daar duiken dan weer praktische problemen op zoals bijvoorbeeld de communicatie met patiënten. Voor Vlaamse studenten is het dan weer niet gemakkelijk om een stageplaats te vinden in het buitenland die de kwaliteit benadert van de stageplaatsen hier. Internationalisering van de opleiding is dus iets waaraan nog in alle opleidingen de nodige aandacht besteed moet worden.

Vanuit het werkveld wordt aangegeven dat de kwaliteit van de opleidingen toeneemt, niet alleen in de toepassing van 'evidence-based practice' maar vooral in het klinisch kunnen redeneren. Zij evalueren de professionalisering en academisering dan ook als zeer positief. Deze groei moet haar weerklink vinden binnen het werkveld. Permanente navorming georganiseerd in samenwerking met het beroepenveld en de academische opleidingen, dringt zich op. Op dit gebied rapporteren de alumni een tekort aan aandacht vanuit de instellingen.

Alle opleidingen kampen met het probleem van een te groot aantal eerstejaarsstudenten. De instroom bereikt een maximum en dit gaat ten koste van andere activiteiten. Daarom is de visitatiecommissie van mening dat een oriëntatieproef een aanvaardbaar alternatief is voor een numerus clausus, die veel energie, middelen en tijd kan besparen.

Sinds het academiejaar 2007–2008 kunnen de studenten binnen de masteropleiding REVAKI kiezen tussen zes gevorderde professionele afstudeerrichtingen, waarbij ze worden geacht zich te bekwamen in bijzondere beroepscompetenties. Met uitzondering van de afstudeerrichting 'musculoskeletale aandoeningen' bestaat er een nauw samenwerkingsverband tussen de verschillende Vlaamse onderwijsinstellingen voor de richtingen neurologische aandoeningen, revalidatie bij kinderen, geestelijke gezondheid, inwendige aandoeningen en de lerarenopleiding. Deze samenwerking draagt bij tot een vorming van een bijzonder hoog niveau. Toch is er nood aan een betere coördinatie tussen de verschillende opleidingen, zonder differentiatie uit het oog te verliezen.

Door de toenemende specialisatie vreest de visitatiecommissie dat de vorming van 'omnipracticus' in het gedrang zou kunnen komen. Binnen de opleidingen mag het generalistisch aanbod in de kinesitherapie zich niet ondergewaardeerd zien ten opzichte van de bijzondere competenties die als doel gesteld worden binnen de afstudeerrichtingen. Tot slot stelt de visitatiecommissie voor om na de algemene opleiding REVAKI een afstudeerrichting 'Onderzoek' in te richten met de bedoeling studenten beter voor te bereiden op een doctoraat in de revalidatie wetenschappen.

Dit visitatierapport is slechts een momentopname van de opleidingen REVAKI. De onderwijsevaluatie is in feite een dynamisch proces dat de universiteiten zichzelf opleggen, waardoor er op korte termijn reeds inspanningen en maatregelen kunnen genomen zijn om de kwaliteit van het onderwijs te verbeteren. De visitatiecommissie hoopt dat haar aanbevelingen dit proces op een positieve manier zullen stimuleren.

Tot slot bedank ik mijn mede-commissieleden voor hun degelijke en onvoorwaardelijke inzet, altijd constructief en enthousiast. Het was zeer leerzaam en aangenaam om met jullie deze opdracht te volbrengen. Een speciaal woord van dank gaat naar onze secretarissen Patrick van den Bosch voor de VLIR en Dries Froyen voor de VLHORA. Door hun specifieke ervaring en ondersteuning op het gebied van procedures en protocollen hebben we de evaluaties in goede banen kunnen leiden. Hun uitmuntende schrijfvaardigheid heeft het ontstaan van dit rapport mogelijk gemaakt. Wij danken jullie hartelijk voor de voortreffelijke begeleiding.

Leon Plaghki

*Voorzitter Visitatiecommissie Revalidatiewetenschappen en Kinesitherapie
Brussel, december 2012*

Voorwoord van het Bestuurscomité Kwaliteitszorg	3
Voorwoord van de voorzitter van de visitatiecommissie	5

DEEL 1 ALGEMEEN DEEL

Hoofdstuk I De onderwijsvisitatie	
Revalidatiewetenschappen en Kinesithherapie	13
Hoofdstuk II Het referentiekader	21
Hoofdstuk III De opleidingen in vergelijkend perspectief	33
Hoofdstuk IV Tabellen met scores, onderwerpen en facetten	55

DEEL 2 OPLEIDINGSRAPPORTEN

REVALIDATIEWETENSCHAPPEN EN KINESITHERAPIE

Universiteit Gent/Arteveldehogeschool: Bachelor in de Revalidatiewetenschappen en Kinesithherapie, Master in de Revalidatiewetenschappen en Kinesithherapie	63
Provinciale Hogeschool Limburg: Bachelor in de Revalidatiewetenschappen en Kinesithherapie	101
Katholieke Universiteit Leuven/Katholieke Hogeschool Brugge-Oostende: Bachelor in de Revalidatiewetenschappen en Kinesithherapie	131
Katholieke Universiteit Leuven/Provinciale Hogeschool Limburg: Master in de Revalidatiewetenschappen en Kinesithherapie, Master of Science in Rehabilitation Sciences and Physiotherapy (KU Leuven)	161
Vrije Universiteit Brussel: Bachelor in de Revalidatiewetenschappen en Kinesithherapie	213
Artesis Hogeschool Antwerpen: Bachelor in de Revalidatiewetenschappen en Kinesithherapie	245
Vrije Universiteit Brussel/Artesis Hogeschool Antwerpen: Master in de Revalidatiewetenschappen en Kinesithherapie	277
Vrije Universiteit Brussel: Master-na-masteropleiding Manuele therapie	323

BIJLAGEN

Bijlage 1 Personalia van de leden van de visitatiecommissie	355
Bijlage 2 Bezoekschema's	361

DEEL 1

Algemeen deel

HOOFDSTUK I

De onderwijsvisitatie Revalidatiewetenschappen en Kinesithérapie

1 INLEIDING

In dit rapport brengt de Visitatiecommissie Revalidatiewetenschappen en Kinesithérapie verslag uit van haar bevindingen over de academische opleidingen in het domein van de Revalidatiewetenschappen en Kinesithérapie die zij in het voorjaar 2012, in opdracht van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (VLUHR), heeft bezocht.

Dit initiatief kadert in de werkzaamheden van de VLUHR inzake externe kwaliteitszorg, waarmee de Vlaamse universiteiten gevolg geven aan de decretale verplichtingen ter zake.

2 DE BETROKKEN OPLEIDINGEN

Ingevolge haar opdracht heeft de commissie de volgende instellingen bezocht:

- UGent/Ahs: van 7 maart tot 9 maart
  - Bachelor in de Revalidatiewetenschappen en Kinesithérapie
  - Master in de Revalidatiewetenschappen en Kinesithérapie
- bezoek PHL: van 20 maart tot 22 maart
  - Bachelor in de Revalidatiewetenschappen en Kinesithérapie
  - Master in de Revalidatiewetenschappen en Kinesithérapie (i.s.m. KU Leuven)

- bezoek KU Leuven/KHBO: van 17 april tot 20 april
  - Bachelor in de Revalidatiewetenschappen en Kinesitherapie (i.s.m. KHBO)
  - Master in de Revalidatiewetenschappen en Kinesitherapie (i.s.m. PHL)
  - Master of Science in Rehabilitation Sciences and Physiotherapy
- bezoek VUB: van 2 mei tot 4 mei
  - Bachelor in de Revalidatiewetenschappen en Kinesitherapie
  - Master in de Revalidatiewetenschappen en Kinesitherapie (i.s.m. Artesis)
  - master-na-masteropleiding Manuele therapie
- bezoek Artesis: 21 mei tot 23 mei
  - Bachelor in de Revalidatiewetenschappen en Kinesitherapie
  - Master in de Revalidatiewetenschappen en Kinesitherapie (i.s.m. VUB)

De volgorde van de bezoeken is uitsluitend bepaald door overwegingen van pragmatisch-organisatorische aard. De commissie is zich ervan bewust dat deze volgorde, zij het impliciet, een invloed kan hebben gehad op de visitatie. Zij heeft er evenwel uiterst zorgvuldig over gewaakt dat in alle opzichten vergelijkbare beoordelingen en adviezen tot stand kwamen.

3 DE COMMISSIE

3.1 Samenstelling

De samenstelling van de commissie Revalidatiewetenschappen en Kinesitherapie werd op 10 januari 2012 bekrachtigd door de Erkenningscommissie Hoger Onderwijs en werd herbekrachtigd op 8 maart 2012 na toevoeging van twee extra student-leden. De commissie werd vervolgens door de VLUHR ingesteld.

De visitatiecommissie heeft de volgende samenstelling:

- Voorzitter van de visitatiecommissie
  - **Prof. dr. Léon Plaghki**, emeritus fysische geneeskunde en revalidatiegeneeskunde, UCLouvain, voorzitter van de visitatiecommissie Revalidatiewetenschappen en Kinesitherapie in 2004 (VLIR)

- Vakdeskundige leden
  - **Dhr Stefaan Peeters**, zelfstandig kinesitherapeut-manueel therapeut, co-voorzitter van de Nederlandstalige vleugel van AXXON, beroepsorganisatie in de kinesitherapie
  - **Prof. dr. Patrick Alfons Willems**, professor in de biomechanica, Vice-decaan Faculteit Bewegings- en Revalidatiewetenschappen, UCLouvain

- Onderwijsdeskundig lid
  - **Prof. dr. Ineke Wolfhagen**, Associate Professor, universitair hoofd-docent capaciteitsgroep onderwijsontwikkeling en onderwijs-research, Universiteit Maastricht

- Student-leden
  - **Marie Vandekerckhove**, bachelorstudent in de Revalidatiewetenschappen en Kinesitherapie, KHBO
  - **Lisa Pernet**, masterstudent in de Revalidatiewetenschappen en Kinesitherapie, VUB
  - **Katrijn Boey**, masterstudent in de Revalidatiewetenschappen en Kinesitherapie, specialisatie in de Pediatrie, KU Leuven
  - **Pieter Van Bossuyt**, masterstudent in de Revalidatiewetenschappen en Kinesitherapie, optie manuele therapie, Artesis

In navolging van de reglementaire eisen met betrekking tot de onafhankelijkheid van de commissie, kunnen studentleden niet deelnemen aan de visitatie van de eigen opleiding. In het kader van de opleidingen Revalidatiewetenschappen en Kinesitherapie in Vlaanderen is dit een complex gegeven: enerzijds vanuit de constellaties van samenwerking voor de masteropleidingen tussen bepaalde hogescholen en universiteiten, anderzijds vanuit de samenwerking op het niveau van de afstudeerrichtingen over de verschillende instellingen heen. Omwille van de voorwaarden met betrekking tot de onafhankelijkheid heeft Marie Vandekerckhove niet deelgenomen aan het bezoek aan en de beoordeling van de KHBO en de KU Leuven, Lisa Pernet heeft niet deelgenomen aan het bezoek aan en de beoordeling van de VUB en de gezamenlijk met VUB georganiseerde masteropleiding aan Artesis. Omwille van de voorwaarden met betrekking tot de onafhankelijkheid zal Katrijn Boey niet deelnemen aan het bezoek aan en de beoordeling van de KU Leuven, Pieter Van Bossuyt zal niet deelnemen aan het bezoek aan en de beoordeling van de VUB/Artesis.

Dhr. Patrick Van den Bosch, stafmedewerker van de Cel Kwaliteitszorg van de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR), trad op als projectbegeleider. **Dhr. Dries Froyen**, stafmedewerker van de Cel Kwaliteitszorg van de Vlaamse HogescholenRaad (VLHORA) trad op als projectbegeleider en secretaris voor deze visitatie.

Voor korte curricula vitae van de commissieleden wordt verwezen naar bijlage 1.

3.2 Taakomschrijving

De opdracht aan de commissie die in het instellingsbesluit is omschreven, luidt als volgt:

- a** een gemotiveerd en onderbouwd oordeel te geven over de zes onderwerpen en bijhorende facetten uit het accreditatiekader en – in voorkomend geval – over de bijzondere kwaliteitskenmerken;
- b** een integraal oordeel te geven over de opleidingen waarop de NVAO zich zal baseren bij de accreditatie;
- c** aanbevelingen te formuleren om waar mogelijk te komen tot kwaliteitsverbetering.

3.3 Werkwijze

3.3.1 Voorbereiding

Ter voorbereiding van de visitatie werd aan de instellingen gevraagd een uitgebreid zelfevaluatierapport op te stellen. De Cellen Kwaliteitszorg van de VLIR en de VLHORA hebben hiervoor een visitatieprotocol ter beschikking gesteld, waarin de verwachtingen ten aanzien van de inhoud van het zelfevaluatierapport uitgebreid zijn beschreven. Het zelfevaluatierapport volgt het accreditatiekader. Naast feitelijke beschrijvingen per onderwerp en per facet van het accreditatiekader werd aan de opleidingen ook gevraagd hun toekomstperspectieven kenbaar te maken en een kritische sterkte-zwakteanalyse op het niveau van het onderwerp op te nemen in het zelfevaluatierapport. Daarnaast werden een aantal verplichte bijlagen opgenomen, onder andere een beschrijving van het programma, cursusbeschrijvingen, examenvragen en studenten- en personeelstabellen.

De commissie ontving de zelfevaluatierapporten een aantal maanden voor het eigenlijke bezoek, waardoor zij de gelegenheid kreeg deze documenten vooraf zorgvuldig te bestuderen en het bezoek grondig voor te bereiden.

De commissieleden werden bovendien verzocht om voor elke opleiding een tweetal masterproeven te selecteren uit een lijst van recente

masterproeven. De geselecteerde masterproeven werden eveneens een aantal weken voor het eigenlijke bezoek door de Cellen Kwaliteitszorg aan de commissieleden bezorgd. Elk commissielid heeft bijgevolg per opleiding minstens twee masterproeven grondig gelezen vooraleer het bezoek plaatsvond.

De commissie hield haar installatievergadering op 16 januari 2012. Op dat ogenblik hadden de commissieleden het visitatieprotocol en de zelf-evaluatierapporten reeds in hun bezit. Tijdens deze vergadering werden de commissieleden verder ingelicht over het visitatieproces en hebben zij zich concreet voorbereid op de af te leggen bezoeken. Verder heeft de commissie op deze vergadering haar referentiekader geformuleerd (zie hoofdstuk II). Daarnaast werd het programma van de bezoeken opgesteld (zie bijlage 2) en werd een eerste bespreking gehouden van de zelfevaluatie-rapporten.

3.3.2 Bezoek aan de instellingen

De tweede bron van informatie werd gevormd door de gesprekken die de commissie tijdens haar bezoeken aan de opleidingen heeft gevoerd met alle geledingen die betrokken zijn bij academische programma's in de Revalidatiewetenschappen en Kinesitherapie. Ook werd aan de instellingen gevraagd – als een derde bron van informatie – om een veelheid van documenten ter inzage te leggen ten behoeve van de commissie. Tijdens de bezoeken is voldoende tijd uitgetrokken om de commissie de gelegenheid te geven om deze documenten te bestuderen. De documenten die typisch ter inzage van de commissie werden gelegd, waren: het leermateriaal (cursussen, handboeken, syllabi), verslagen van de studenten, verslagen van de belangrijke beleidsvormende of beleidsopvolgende organen, documenten die betrekking hebben op de interne kwaliteitszorg (enquêteformulieren, niet-persoonsgebonden evaluatie van het onderwijs), documenten aangaande de procedures van curriculumherzieningen, voorbeelden van informatieverstrekking aan aspirant-studenten, etc. Bovendien werden nog enkele masterproeven bijkomend ter inzage gelegd. Daar waar de commissie het noodzakelijk achtte heeft zij bijkomende informatie opgevraagd tijdens het bezoek om haar oordeel goed te kunnen onderbouwen.

Het bezoekschema voorzag – naast gesprekken met het bestuur, de opleidingsverantwoordelijken, de studenten, de assistenten, de docenten en de centrale en opleidingsgebonden beleidsmedewerkers – steeds in een bezoek aan de faciliteiten (inclusief bibliotheek, leslokalen en computer-

faciliteiten), een gesprek met de afgestudeerden van de opleidingen en het beroepenveld en een spreekuur waarop de commissie bijkomend leden van de opleiding kon uitnodigen of waarop personen op een vertrouwelijke wijze door de commissie konden worden gehoord.

De gesprekken die de commissie heeft gevoerd, waren verhelderend en vormden een goede aanvulling bij de lectuur van het zelfevaluatie-rapport. Aan het einde van het bezoek werden, na intern beraad van de commissie, de voorlopige bevindingen mondeling aan de gevisiteerde opleidingen meegedeeld.

3.3.3 Rapportering

Als laatste stap in het visitatieproces heeft de commissie haar bevindingen, conclusies en aanbevelingen in voorliggend rapport vastgelegd. Bovendien geeft zij, overeenkomstig de bepalingen voor de visitaties in het kader van de accreditatie, een oordeel over de zes onderwerpen uit het accreditatiekader volgens een binaire beoordelingsschaal positief/negatief en een integraal oordeel over de betrokken opleidingen.

De opleidingsverantwoordelijken van de betrokken opleidingen werden in de gelegenheid gesteld om op het concept van het rapport te reageren alvorens de tekst van de rapporten definitief werd vastgelegd.

4 EEN KORTE TERUGBLIK OP DE VISITATIE

De visitatiecommissie heeft conform haar opdracht het academisch onderwijs in de academische opleidingen Revalidatiewetenschappen en Kinesithérapie nader bestudeerd en heeft de unieke gelegenheid gehad om onder vakgenoten te reflecteren en te debatteren over de aard, de kwaliteit en de toekomst van het academisch onderwijs in dit domein.

Voor de visitatie Revalidatiewetenschappen en Kinesithérapie is het VLIR-VLHORA-visitatieprotocol (Brussel, februari 2008) gebruikt dat is afgestemd op de accreditatievereisten. Het visitatierapport zal ook worden gebruikt voor de accreditatieaanvraag van de betreffende opleidingen.

De commissie heeft tijdens haar bezoeken aan de instellingen veel aandacht geschonken aan de constellaties van samenwerking tussen enerzijds de masteropleidingen van bepaalde hogescholen en universiteiten,

anderzijds vanuit de samenwerking op het niveau van de afstudeerrichtingen over de verschillende instellingen heen. Daar waar relevant heeft ze in alle individuele rapporten meldingen gemaakt omtrent de afstudeerrichtingen.

5 OPZET EN INDELING VAN HET RAPPORT

Het voorliggend rapport bestaat uit twee delen. In het eerste deel van het rapport beschrijft de commissie in hoofdstuk II het referentiekader van waaruit zij de gevisiteerde opleidingen heeft beoordeeld. In hoofdstuk III worden de opleidingen Revalidatiewetenschappen en Kinesithapie in vergelijkend perspectief geplaatst en in hoofdstuk IV worden de toegekende scores in tabelvorm samengevat. De commissie benadrukt dat de tabellen niet los van de rapporten geïnterpreteerd kunnen worden.

In het tweede deel van het rapport brengt de commissie verslag uit over de verschillende opleidingen die zij heeft gevisiteerd. De aanbevelingen die de commissie doet ten aanzien van de afzonderlijke opleidingen worden in deze deelrapporten achteraan opgenomen. De deelrapporten zijn geordend in chronologische volgorde van de bezoeken.

HOOFDSTUK II

Het referentiekader van de visitatiecommissie Revalidatiewetenschappen en Kinesithapie

1 INLEIDING

Voor het beoordelen van het onderwijs gaat de visitatiecommissie uit van een referentiekader gebaseerd op geformuleerde doelstellingen, omschreven eindtermen en vastgestelde kwaliteitseisen waaraan naar haar oordeel de gevisiteerde opleidingen dienen te voldoen. De commissie kan immers niet volstaan met het geven van oordelen, maar moet ook aangeven waarop deze oordelen zijn gebaseerd.

Het referentiekader dient niet om een ideale opleiding te schetsen, maar om na te gaan of elke opleiding erin slaagt de eigen doelstellingen te realiseren, zowel inhoudelijk als procesmatig.

Het referentiekader beschrijft aan welke disciplinespecifieke minimumeisen de opleidingen dienen te voldoen, wat de vereiste kwalificaties voor een afgestudeerde in het vakgebied zijn en hoe moet worden gezorgd voor een adequate aansluiting op de arbeidsmarkt. Tevens biedt het referentiekader algemeen onderwijskundige maatstaven waaraan academische opleidingen moeten voldoen. Daarnaast worden algemene eisen gesteld op vlak van de onderwijsorganisatie, het personeelsbeleid, het onderwijzend personeel en de interne kwaliteitszorg.

Het referentiekader werd vóór het bezoek, maar na het inleveren van de zelfevaluatie, voorgelegd aan de opleidingen. Tijdens het bezoek van de visitatiecommissie werd de mogelijkheid geboden om het referentiekader met de opleiding te bediscussieren.

Met alle respect voor de doelstellingen die elke opleiding zichzelf stelt, mag worden verwacht dat deze alleszins een aantal gemeenschappelijke kernelementen weerspiegelen op het vlak van kennis en inzicht en de toepassing daarvan, oordeelsvorming, communicatie, leervaardigheden. Deze kernelementen vindt men terug in de Dublin-descriptoren en komen hieronder aan bod.

2 DOELSTELLINGEN EN EINDTERMEN

2.1 Algemene minimale doelstellingen (Dublin Descriptoren)

Voor de omschrijving van de algemene (minimale) doelstellingen van een academische bacheloropleiding en een academische masteropleiding baseert de commissie zich op vijf Dublin-Descriptoren, met name (1) kennis en inzicht, (2) toepassen van kennis en inzicht, (3) oordeelsvorming, (4) communicatie en (5) leervaardigheden:

	Kwalificatie bacheloropleiding	Kwalificatie masteropleiding
A. Kennis en inzicht	Heeft aantoonbare kennis en inzicht van/in een vakgebied, waarbij wordt voortgebouwd op het niveau bereikt in het voortgezet (secundair) onderwijs en dit wordt overtroffen; functioneert doorgaans op een niveau waarop met ondersteuning van specifieke leermiddelen, enige aspecten voorkomen waarvoor kennis van de laatste ontwikkelingen in het vakgebied vereist is.	Heeft aantoonbare kennis en inzicht, gebaseerd op het verworven niveau van de bachelor en die deze overtreffen of verdiepen, evenals een basis of een kans bieden om een originele bijdrage te leveren aan het ontwikkelen en/of toepassen van ideeën, vaak in onderzoeksverband.
B. Toepassen van kennis en inzicht	Is in staat om zijn/haar kennis en inzicht op verantwoorde wijze in de beroepsuitoefening toe te passen, en beschikt verder over competenties voor het opstellen en verdiepen van argumentaties en voor het oplossen van problemen in een breed georiënteerd vakgebied.	Is in staat om kennis en inzicht en probleemoplossende vermogens toe te passen in nieuwe of onbekende omstandigheden binnen een brede multidisciplinaire context die gerelateerd is aan het vakgebied; is in staat om kennis te integreren en met complexe materie om te gaan.

C. Oordeels- vorming	Is in staat om relevante gegevens te verzamelen en te interpreteren (meestal op het vakgebied) met het doel een oordeel te vormen dat mede gebaseerd is op het afwegen van cultureel, sociaal-maatschappelijke, wetenschappelijke of ethische aspecten.	Is in staat om oordelen te formuleren op grond van onvolledige of beperkte informatie en daarbij rekening te houden met culturele, sociaal-maatschappelijke en ethische verantwoordelijkheden, die zijn verbonden aan het toepassen van de eigen kennis en oordelen.
D. Communicatie	Is in staat om informatie, ideeën en oplossingen over te brengen op een publiek bestaande uit specialisten en niet-specialisten.	Is in staat om conclusies, evenals de kennis, motieven en overwegingen die hieraan ten grondslag liggen, duidelijk en ondubbelzinnig over te brengen op een publiek van specialisten en niet-specialisten.
E. Leervaardig- heden	Bezit de leervaardigheden die noodzakelijk zijn om een vervolgstudie die een hoog niveau van autonomie veronderstelt aan te gaan.	Bezit de leervaardigheden om zich verder zelfstandig te ontplooiën en een vervolgstudie aan te gaan met een grotendeels zelfgestuurd of autonoom karakter.

2.2 Domeinspecifieke eisen

Bij het opstellen van het referentiekader heeft de commissie een aantal bronnen geraadpleegd. Onder meer heeft zij kennis genomen van de doelstellingen en eindtermen die de opleiding in het zelfevaluatie rapport voor haar eigen onderwijs heeft geformuleerd, het Vlaamse structuurdecreet¹ en het toetsingskader van het Nederlands-Vlaams Accreditatie Orgaan (NVAO)². Daarnaast baseerde de commissie zich onder meer op volgende documenten.

- 1 internationale verenigingen en collega's in het buitenland
  - Beroepsomschrijving fysiotherapeut van het Koninklijk Nederlands Genootschap voor fysiotherapie 1992

1 Decreet betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen (4 april 2003).

2 Het accreditatiekader bestaande opleidingen hoger onderwijs in Vlaanderen, NVAO, 14 februari 2005.

- The World Confederation for Physical Therapy (WCPT)
  - European Physiotherapy Benchmark Statement (2003)
  - The Position Statement Description Physical Therapy (2007)
- 'Competence Chart' van het European Network of Physiotherapy in Higher Education (ENPHE, www.enphe.org) in boekformaat Ven A, Vyt A. *The Competence Chart of the European Network of Physiotherapy Higher Education. Garant: Antwerp, 2007*

2 beroepsprofiel en beroepsregelgeving door het beroepenveld

- werkgroep beroepsprofiel van de VLOR
- beroeps- en competentieprofiel van de Belgische kinesitherapeut door de Nationale Raad voor Kinesitherapie (NRK) in België opgesteld op 30 maart 2010, met onder andere ook de erkenning van de bijzondere beroepsbekwaamheden:
  - Manuele therapie
  - Pediatrische kinesitherapie
  - Cardiovasculaire revalidatie
  - Respiratoire kinesitherapie
  - Perinatale kinesitherapie en pelvische reeducatie
  - Neurologische kinesitherapie

3 Wettelijk beroep statuut en beleidsdocumenten en rapportering van FOD Volksgezondheid

- Koninklijke Besluiten gepubliceerd in het staatsblad (KB 10 november 1967, KB 20 oktober 1992, KB 22 juni 2002 en 3 oktober 2007)
- Planningscommissie Medisch Aanbod (2008)

Betreffende de master-na-master opleiding 'Master of Science in de Manuele Therapie' aan de VUB werden bijkomend de volgende documenten geconsulteerd:

- 1 ontwerp ministerieel besluit m.b.t. de bijzondere beroepsbekwaamheid van manuele therapie
- 2 eisen van buitenlandse vakgenoten
  - 'Education Standards en International Monitoring' van de International Federation of Orthopaedic Manipulative Physical Therapist (IFOMPT)
  - landelijke Functie-opleidingsprofiel van de Manuele Therapie van de Nederlandse Vereniging voor Manuele Therapie (NVMT)

Daar de minimale domeinspecifieke eisen van deze de master-na-master opleiding overeenstemmen met deze van REVAKI worden ze gezamenlijk besproken. Uiteraard dienen deze domeinspecifieke eisen afhankelijk van het studieniveau geoperationaliseerd te worden. Dat houdt in dat er een verschil zal bestaan tussen de wijze waarop deze eisen worden ingevuld op bachelor en op master niveau. Op bachelor niveau wordt verwacht dat deze doelen worden gerealiseerd op het niveau van introducerende en algemene kennis en vaardigheden. Op master niveau worden de doelen geoperationaliseerd in de context van een inhoudelijke specialisatie en een bij dit profiel passende zelfstandigheid van handelen door de afgestudeerden.

Einddoelstellingen

De afgestudeerde

- is in staat om, na verwijzing door een arts, methodisch te handelen door middel van een adequaat kinesitherapeutisch onderzoek van de patiënt met aandacht voor zowel de somatische, psychische als sociale factoren.
- is in staat om de bevindingen samen te vatten en te interpreteren zodat hij/zij op basis van deze gegevens een eigen behandelplan kan conceptualiseren rekening houdend met de ziekte/aandoening, de medische contra-indicaties en de persoonlijke en omgevingsfactoren van de patiënt.
- kan de gekozen therapeutische behandelingen op een adequate manier uitvoeren, evalueren en aanpassen aan de actuele situatie van de patiënt.
- is in staat om op een kritische manier om te gaan met de gekozen middelen en methoden en weet deze op een creatieve manier in te bouwen binnen het revalidatieproces van de patiënt.
- is in staat om voorlichtings- en preventietaken voor te bereiden, te realiseren en te evalueren.
- kan op een goed georganiseerde en efficiënte manier functioneren, eventueel in een inter- en multidisciplinair werkverband. Hij/zij is in staat een gemotiveerd verslag uit te brengen in verband met de progressie, de verdere verwachtingen en voorstellen naar de toekomst toe. De student heeft inzicht verworven en beschikt over de vereiste interactieve communicatievaardigheden teneinde patiënten alleen of in groep optimaal te kunnen begeleiden alsook binnen een team van medische zorgverstrekkers optimaal te kunnen functioneren.

- is in staat om een verantwoord relatiepatroon met de patiënt aan te gaan. De student(e) kan op een didactisch verantwoorde wijze groepslessen en therapie in groep geven.
- heeft inzicht in de grenzen van het beroep en baseert zich hierbij vooral op de stand van zaken inzake wetenschappelijke onderbouw.
- heeft voor de praktijkvoering relevante vaardigheden en kennis van de voor het werkveld relevante aspecten op financieel, administratief en materieel gebied.
- heeft kennis van de werking en de activiteiten van sociaal maatschappelijke organisaties.
- heeft een wetenschappelijke visie en kan bijgevolg een experimentele studie of een publicatie kritisch beoordelen.
- heeft inzicht in de grenzen van de eigen capaciteiten en heeft de attitude om zichzelf na de opleiding verder te ontplooiën en bij te scholen en om een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van het beroep.
- heeft inzicht verworven in de plaats van de kinesitherapeut in de gezondheidszorg en de door de overheid gestelde gezondheidsdoelstellingen.
- is in staat tot het zelfstandig opstellen van een behandelingsplan en het kunnen classificeren volgens het ICF-model.

2.3 Onderwijskundige uitgangspunten

Naast de domein specifieke eisen is het ook belangrijk dat de commissie tijdens de visitatie aandacht besteedt aan een aantal meer procesmatige aspecten van de onderwijskwaliteit. Die aspecten betreffen meer bepaald:

2.3.1 Doelstellingen en eindkwalificaties

- De doelstellingen en eindtermen van de opleiding zijn mede gebaseerd op de wettelijke regelingen, de ontwikkelingen in het wetenschaps- en vakgebied, de arbeidsmarkt voor de afgestudeerden, de kennis omtrent leren en onderwijzen en relevante maatschappelijke ontwikkelingen.
- De keuzes die daarbij door de opleiding zijn gemaakt zijn helder en expliciet vastgelegd.
- De doelstellingen en eindtermen zijn helder en concreet. De eindtermen zijn beschreven aan de hand van bij de student waarneembare en toetsbare leerresultaten
- In de doelstellingen en eindtermen komt de wetenschappelijke/professionele oriëntatie van de opleiding concreet tot uitdrukking.
- De doelstellingen en eindtermen zijn richtinggevend voor het onderwijsaanbod.

- Doelstellingen en eindtermen zijn zowel geformuleerd op het niveau van de opleiding als op het niveau van de opleidingsonderdelen.
- Elk opleidingsonderdeel – ook stage – draagt op een eigen wijze bij aan de doelstellingen van de opleiding als geheel.

2.3.2 Programma

Aansluiting programma op academische en professionele eisen

De opleiding stelt zich garant voor de wetenschappelijke, maatschappelijke en beroepsvoorbereidende relevantie van het onderwijs, de doelmatigheid en doeltreffendheid van het opleidingsprogramma.

Dat betekent dat de opleiding:

- Voldoet aan standaarden bepaald door de ontwikkelingen in het vak- en wetenschapsgebied en rekening houdend met verwachtingen die de arbeidsmarkt stelt.
- Op de hoogte is van de beschikbare wetenschappelijke kennis over leren en onderwijzen nodig voor het ontwerpen, uitvoeren en evalueren van het onderwijs.
- Zo veel als mogelijk rekening houdt met relevante maatschappelijke ontwikkelingen.

Wetenschaps- en vakgebied

- De opleiding is op de hoogte van de (meest recente) theorievorming en van de ontwikkelingen in het vakgebied. Deze zijn terug te vinden in de inhoud en de opbouw van het onderwijsprogramma.
- De opleiding bouwt contacten op met het werkveld.
- De kennis van en ervaring met het werkveld wordt daar waar mogelijk en zinvol vertaald naar het onderwijsaanbod, bv. via stages.
- Die visie is mede uitgangspunt voor de inrichting van het programma.
- Relevante maatschappelijke ontwikkelingen
- De opleiding is op de hoogte van het belang/de betekenis van de informatietechnologie op het vak- en wetenschapsgebied en houdt hiermee rekening in het onderwijsprogramma.
- De opleiding heeft een duidelijke en geëxpliciteerde visie op de internationalisering van de opleiding.
- De opleiding is op de hoogte van de maatschappelijke evoluties in het brede werkveld van de afgestudeerden.

Studeerbaarheid

- Studeerbaarheid
  - De programmaorganisatie van de opleiding dient de studeerbaarheid te bevorderen.
  - Het programma dient door de gemiddelde student te kunnen worden afgerond in de ervoor gestelde tijd.
- Studierendement/Studietijd
  - De opleiding bewaakt systematisch de studietijd.
  - De opleiding houdt cijfermatige gegevens bij aangaande studievoortgang en studieloopbaan.
- Instroom/Toelatingsvoorwaarden

De opleiding geeft duidelijk aan welk beginniveau van de studenten wordt vereist.

  - Aanwezigheid studie bevorderende/studie belemmerende factoren
  - Studie belemmerende factoren worden in kaart gebracht. Een remediëring wordt uitgewerkt.
  - Studie bevorderende maatregelen worden genomen, opgevolgd en bijgestuurd waar dit nodig blijkt.

Het onderwijsleerproces

- De opleiding heeft een expliciete en wetenschappelijk gefundeerde visie op leren en onderwijzen.
- De visie op leren en onderwijzen is concreet vertaald naar door de opleiding noodzakelijk geachte werkvormen en didactiek.
- Het leerproces van de student staat centraal en is vertrekpunt voor de invulling en vormgeving van het onderwijsprogramma.
- Het leerproces wordt ondersteund door een adequate didactische uitrusting en door goed aansluitende onderwijs- en leermiddelen die in voldoende mate voor de studenten beschikbaar zijn.
- Er wordt gebruik gemaakt van aangepaste didactische werkvormen en een efficiënte begeleiding ervan met relevante technologieën (vb. elektronisch leerplatform).
- De invulling van de werkvormen is stimulerend en activerend.

Beoordeling en toetsing

- De visie op leren en onderwijzen is concreet vertaald naar de vorm en inhoud van de evaluatie.
- Er wordt gestreefd naar een zo gunstig mogelijke planning van de evaluatieactiviteiten tijdens de examenperiodes.

- De exameneisen en -vormen zijn vooraf aan de studenten duidelijk bekend gemaakt.
- De beoordeling vindt plaats op basis van vooraf vastgelegde beoordelingscriteria.
- De opleiding voorziet in feedback over de toetsresultaten aan de studenten.

Kwaliteitseisen m.b.t. de masterproef

- De masterproef is een individuele³ proeve van bekwaamheid en vormt het sluitstuk van de opleiding.
- De opleiding is zo ingericht dat de student zich op een adequate manier kan voorbereiden op het volbrengen van de masterproef, bijvoorbeeld door de mogelijke organisatie van stages.
- Met de masterproef tonen de studenten aan dat ze een onderzoeksprobleem op een creatieve en wetenschappelijk verantwoorde manier kunnen analyseren, aanpakken en uitvoeren, en de resultaten ervan helder kunnen rapporteren, schriftelijk en eventueel mondeling.
- De masterproef heeft een omvang van ten minste één vijfde van het totale aantal studiepunten met een minimum van 15 en een maximum van 30 studiepunten.
- De beoordelingscriteria zijn helder en expliciet vastgelegd en bekendgemaakt.

Internationalisering

- De opleiding heeft een welomschreven visie met betrekking tot internationalisering.
- De opleiding heeft structurele contacten met andere (buitenlandse) instellingen voor hoger onderwijs.
- De opleiding moedigt internationalisering en mobiliteit aan zowel binnen als buiten Europa.
- Er worden initiatieven genomen om de internationale dimensie ook voor hen die niet naar het buitenland vertrekken in het onderwijs in te bouwen.
- De kwaliteit van het in het buitenland gevolgd onderwijs wordt opgevolgd.
- De curriculumstructuur en organisatorische randvoorwaarden van de opleiding houden in de mate van het mogelijke rekening met de mobiliteit van studenten.

---

³ Dit sluit niet uit dat de masterproef in groep kan worden voorbereid. Een individuele beoordeling moet evenwel mogelijk zijn.

2.3.3 Inzet van Personeel

Kwaliteitseisen onderwijzende staf

- De kwaliteitseisen van de onderwijzende staf hebben vooral betrekking op:
  - de wetenschappelijke deskundigheid
  - de onderwijsdeskundigheid
  - de vertrouwdheid en, indien relevant, de ervaring met het werkveld
- Er wordt gestreefd naar een koppeling van onderzoek en onderwijs van de staf bij de toekenning van de onderwijsopdracht.
- De internationale gerichtheid van de opleiding veronderstelt van de staf de uitbouw van internationale contacten met een terugkoppeling naar het onderwijs en/of onderzoek door middel van participatie aan internationale netwerken en samenwerkingsverbanden.
- Het ZAP van de academische opleidingen beschikt over een wetenschappelijk curriculum en neemt actief deel aan het wetenschappelijk onderzoek.

Personeelsbeleid (vanuit een onderwijsperspectief)

- De procedure aangaande aanwervingen en benoemingen van personeel is helder omschreven en voor iedereen raadpleegbaar.
- Selectie en bevordering van personeel gebeurt mede op basis van de onderwijskwaliteit van de betrokkene.
- De opleiding heeft een geëxpliciteerd professionaliseringsbeleid.
- Het personeel is aanspreekbaar en bereikbaar.
- Er wordt gezorgd voor voldoende evenwicht tussen de omvang van het personeelsbestand en de specifieke kwaliteit die wordt vereist van het personeel in functie van de opleiding/afstudeerrichtingen.
- Er wordt een actieve politiek gevoerd inzake gelijke kansen beleid.

2.3.4 Voorzieningen/onderwijsorganisatie

Materiële voorzieningen/faciliteiten

- De staf kan beschikken over voldoende materiële voorzieningen (kwantiteit en kwaliteit) en over adequate accommodatie ter ondersteuning van het onderwijsproces.
- De studenten kunnen beschikken over voldoende middelen (kwantiteit en kwaliteit) en adequate accommodatie ter ondersteuning van het onderwijs- en leerproces.

Studie-informatie en -begeleiding

- Er wordt adequate informatie beschikbaar gesteld voor (potentiële) studenten.
- Het onderwijs- en examenreglement, inclusief de klachtenprocedure in het geval van betwisting, zijn vooraf bekend gemaakt.
- De opleiding voert een beleid gericht op het detecteren van veranderingen in de instroom.
- In het onderwijs zijn mogelijkheden ingebouwd om de deficiënties in voorkennis en vaardigheden weg te werken en/of hiervoor door te verwijzen naar andere instanties.
- De opleiding voorziet in een systeem van studie- en studentenbegeleiding en neemt gericht maatregelen om de resultaten en de studievoortgang van de studenten te bevorderen.

2.3.5 Interne kwaliteitszorg

- De opleiding beschikt over een duidelijk omschreven kwaliteitszorgsysteem met betrekking tot onderwijs.
- Het kwaliteitsbeleid en -systeem is zowel preventie/borging- als controle/verbeteringsgericht.
- Er is duidelijk vastgelegd wie welke bevoegdheid heeft in het kader van het kwaliteitszorgsysteem.
- Er is een duidelijke structuur aanwezig ter ondersteuning van het kwaliteitszorgproces.
- De opleiding werkt zo veel mogelijk met streefdoelen voor het beoordelen voor de beoordeling van de mate waarin de gewenste kwaliteit wordt gerealiseerd.
- De opleiding betreft medewerkers, studenten, alumni en vertegenwoordigers van het werkveld in haar kwaliteitszorgsysteem.

2.3.6 Resultaten

De opleiding kan aantonen dat zij haar doelstellingen realiseert en dat zij oog heeft voor haar onderwijsrendement. De volgende elementen zijn in deze context relevant:

- Het eindniveau van de afgestudeerden (onder meer het niveau van de bachelor/masterproef en/of de stage, de tewerkstelling, de waardering van de afgestudeerden over de opleiding, en indien relevant de waardering van het werkveld over de afgestudeerden).
- De streefdoelen of streefcijfers inzake onderwijsrendement (onder meer de analyse van instroom-doorstroom-uitstroom).

HOOFDSTUK III

De opleidingen in vergelijkend perspectief

WOORD VOORAF

In dit hoofdstuk geeft de visitatiecommissie in vergelijkend perspectief een overzicht van haar bevindingen over de academisch gerichte bachelor-, master- en master-na-masteropleidingen Revalidatiewetenschappen en Kinesitherapie (REVAKI) in Vlaanderen. De commissie besteedt bij de vergelijking vooral aandacht aan elementen die haar het meest in het oog gesprongen zijn of die zij belangrijk acht, en aan de vaststellingen die zij in meerdere opleidingen heeft gedaan. Het is niet de bedoeling van de commissie om de individuele opleidingsrapporten in detail te herhalen. Waar relevant zal de commissie voorbeelden van goede praktijk aanhalen.

De academische opleidingen REVAKI worden in Vlaanderen in acht hogeronderwijsinstellingen aangeboden. De bacheloropleidingen worden aangeboden aan de Artesis Hogeschool Antwerpen (Artesis), de Katholieke Universiteit Leuven (KU Leuven) in samenwerking met de Katholieke Hogeschool Brugge-Oostende (KHBO), de Provinciale Hogeschool Limburg (PHL), de Universiteit Gent (UGent) in samenwerking met de Arteveldehogeschool (Ahs) en de Vrije Universiteit Brussel (VUB). De masteropleidingen worden aangeboden aan KU Leuven in samenwerking met de PHL, de UGent in samenwerking met de Ahs en de VUB in samenwerking met Artesis. De KU Leuven biedt een Engelstalige variant aan van de masteropleiding. Verder biedt de VUB een master-na-masteropleiding Manuele Therapie aan.

De studenten kunnen in de masteropleiding kiezen uit zeven afstudeer-richtingen:

Afstudeerrichting	Onderwijs capaciteit wordt gerealiseerd door	Bevoegdheid
REVAKI bij musculoskeletale aandoeningen: (met aan de VUB/ Artesis een onderscheid tussen optie sportkinesitherapie en optie manuele therapie) 3 parallele programma's	KU Leuven, PHL, UHasselt UGent, Ahs VUB, Artesis, UA	KU Leuven, PHL UGent, Ahs VUB, Artesis
REVAKI bij kinderen 2 parallele programma's	KU Leuven UGent, Ahs	KU Leuven UGent, Ahs
REVAKI bij ouderen 2 parallele programma's	UGent, Ahs VUB, Artesis, UA	UGent, Ahs VUB, Artesis
REVAKI bij inwendige aandoeningen 1 programma	KU Leuven, UGent, Ahs, VUB, Artesis, UA	KU Leuven, UGent, Ahs, VUB, Artesis
REVAKI bij neurologische aandoeningen 1 programma	KU Leuven, PHL, UHasselt, VUB, Artesis, UA	KU Leuven, PHL, VUB, Artesis
REVAKI in de geestelijke gezondheidszorg 1 programma	KU Leuven, PHL, UHasselt	KU Leuven, PHL
Lerarenopleiding REVAKI 3 parallele programma's	KU Leuven UGent, Ahs VUB, Artesis, UA	KU Leuven UGent, Ahs VUB, Artesis

De commissie heeft in geen enkel rapport een afwijkende vaststelling gedaan voor één bepaalde gezamenlijk georganiseerde afstudeerrichting. Gezien de interuniversitaire afstudeerrichtingen voor het grootste gedeelte per instelling worden georganiseerd, heeft de commissie zich bij het beoordelen van elke opleiding vooral gericht op de locatie van aanbieden. Bijgevolg zal de commissie ook in het vergelijkend perspectief de verschillen tussen de verschillende instellingen beschrijven.

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN VAN DE OPLEIDING

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie

De commissie beoordeelt het facet 'niveau en oriëntatie' van alle opleidingen als goed.

De commissie stelt vast dat alle opleidingen bij het concretiseren van de competenties in het opleidingsprofiel rekening hebben gehouden met de decretaal vastgelegde eindkwalificaties voor academische opleidingen in Vlaanderen. De commissie is van mening dat de doelstellingen voor alle bachelor-, master- en master-na-masteropleidingen beantwoorden aan het niveau en de oriëntatie die van de respectieve opleidingen worden verwacht. De doelstellingen van de masteropleidingen sluiten per instelling aan op die van de bacheloropleiding binnen dezelfde instelling, en zijn er volgens de commissie op gericht om de studenten op te leiden tot beginnende onderzoekers met voldoende praktijkvaardigheden om ook als praktiserend kinesitherapeut te kunnen instappen in het werkveld. Alle opleidingen hechten volgens de commissie belang aan de evidence based practice benadering van de kinesitherapie en geven blijk van voldoende aandacht voor zowel professionele als academische competenties. De commissie stelt vast dat alle opleidingen een visie over internationalisering hebben, maar dat de internationale dimensie niet expliciet voorkomt in het opleidingsprofiel van de opleidingen, met uitzondering van de opleidingen aan de PHL. De commissie waardeert dat de opleidingen aan Artesis, de PHL, de UGent/Ahs en de VUB zich in het vormgeven van het opleidingsprofiel baseren op de drie rollen overnemen, zoals tot stand gekomen binnen de Nationale Raad voor de Kinesitherapie (NRK).

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

De commissie beoordeelt het facet 'domeinspecifieke eisen' van alle bacheloropleiding als goed, behalve de bacheloropleiding aan de PHL die voor dit facet als voldoende wordt beoordeeld. De masteropleiding aan de KU Leuven/PHL wordt voor dit facet als voldoende beoordeeld, de masteropleiding aan de UGent/Ahs en aan de VUB/Artesis als goed en de master-na-masteropleiding aan de VUB als goed.

De commissie is van mening dat voor alle opleidingen de domeinspecifieke opleidingdoelstellingen tegemoet komen aan de eisen van (buitenlandse) vakgenoten en aan de door de commissie geformuleerde minimumeisen in het domeinspecifiek referentiekader. Vermeldenswaard is volgens de com-

missie dat de opleidingen de doelstellingen met het overlegorgaan voor kinesitherapie-opleidingen (OVUNHOKI) hebben afgestemd. De commissie is positief over de internationale benchmarking die binnen de meeste opleidingen heeft plaatsgevonden. Docenten van verschillende opleidingen zijn actief in het European Network of Physiotherapy in Higher Education (ENPHE), een organisatie die gezamenlijke competenties voor alle opleidingen kinesitherapie in Europa heeft opgesteld. De bacheloropleiding aan de PHL heeft haar opleidingsprofiel echter nog niet internationaal gebenchmarkt.

De commissie stelt vast dat in het opleidingsprofiel van de masteropleiding aan de KU Leuven/PHL op locatie Leuven de rol van manager, die ze beschouwt als een belangrijk aspect van de professionele vorming van de kinesitherapeut, niet wordt uitgeschreven. In het opleidingsprofiel van de bacheloropleiding aan de KU Leuven/KHBO wordt patiëntencontact niet expliciet opgenomen.

Over het algemeen worden de studenten volgens de commissie voldoende geïnformeerd over de doelstellingen van de opleiding. Aan Artesis is recent gestart met de competentiegroeikaart, een initiatief om de studenten inzicht te laten verwerven in de te verwerven en al verworven competenties. De commissie waardeert dat de KU Leuven een Engelstalige masteropleiding REVAKI heeft ingericht, maar stelt vast dat de opleiding nog explicie-ter een duidelijke, gedragen visie hieromtrent moet uitwerken.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Facet 2.1 Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma' van de bacheloropleiding aan Artesis, aan de PHL en aan de UGent/Ahs als goed, van de bacheloropleiding aan de KU Leuven/KHBO en aan de VUB als voldoende, van de masteropleiding aan de KU Leuven/PHL als voldoende en van de masteropleiding aan de UGent/Ahs en aan de VUB/Artesis als goed en van de master-na-masteropleiding aan de VUB als goed.

De commissie stelt vast dat alle opleidingen een competentiematrix hebben opgesteld, en deze gebruiken bij eventuele aanpassingen aan het programma. Dit resulteert volgens de commissie ook daadwerkelijk in programma's die een concretisering zijn van de respectieve opleidingsdoelstellingen en bijgevolg toelaten de opleidingsdoelstellingen te bereiken. Wel merkt de commissie op dat in het programma van de bacheloropleiding aan de VUB, humane wetenschappen wel impliciet maar niet expliciet aan bod komen, ter onderbouwing van het biopsychosociaal model dat de opleiding aangeeft voorop te stellen. Aansluitend hierbij is de commissie van mening dat ook in het programma van de master-na-masteropleiding aan de VUB het biopsychosociale model explicieter in het programma aan bod kan komen. De commissie stelt vast dat alle opleidingen procedures hebben beschreven voor curriculumhervormingen.

De commissie waardeert het initiatief van de opleidingen aan de KU Leuven, waarbij aan studenten en docenten werd gevraagd om een curriculummapping uit te voeren, om zo de studenten en docenten te betrekken bij het optimaliseren van het programma. Verder waardeert de commissie de ruimte voor keuzeopleidingsonderdelen in de masteropleiding aan de UGent/Ahs en aan de KU Leuven.

Een aantal afstudeerrichtingen wordt interuniversitair ingericht. De commissie waardeert het initiatief om te rationaliseren en de inhoudelijke meerwaarde die gecreëerd wordt door het samenbrengen van de expertise uit de verschillende instellingen, maar stelt zich vragen bij de praktische consequenties. Zo staan de instellingen die participeren aan de gezamenlijke afstudeerrichtingen zelf in voor de organisatie van de stages en van de masterproef. In het tweede masterjaar loopt de student een specialisatiestage.

De opleiding aan de PHL biedt het onderwijs geïntegreerd aan in modules waarin uiteenlopende disciplines binnen een blok aan bod komen. Hierdoor zijn er volgens de commissie aan de PHL regelmatig vakoverschrijdende elementen in het curriculum aanwezig en is er veel aandacht voor competentieontwikkeling. Ook in de opleidingen aan Artesis, de UGent/Ahs en de masteropleiding aan de VUB is er bijzondere aandacht voor interdisciplinair werken. De commissie stelt vast dat er weinig interdisciplinaire elementen in het programma van de opleidingen aan de KU Leuven zitten.

De studenten aan de KU Leuven krijgen pas in het eerste jaar van het modeltraject van de masteropleiding een infosessie over de mogelijkheden een buitenlandervaring op te doen. De commissie is van mening dat dit eerder laat is en stelt vast dat de opleiding weinig promotie maakt om de studenten te stimuleren een buitenlandervaring op te doen. Voor een aantal afstudeerrichtingen is het aanbod bovendien beperkt. Binnen alle bacheloropleidingen beperkt de internationalisering zich vooral tot initiatieven rond internationalisation@home.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid' van de bacheloropleiding aan Artesis, aan de PHL en aan de UGent/Ahs als goed, van de bacheloropleiding aan de KU Leuven/KHBO en aan de VUB als voldoende, van alle masteropleidingen als goed, behalve de Engelstalige masteropleiding aan de KU Leuven die als voldoende wordt beoordeeld en van de master-na-masteropleiding aan de VUB als goed.

De commissie is van mening dat in de programma's van alle bacheloropleidingen voldoende aandacht wordt geschonken aan kennisontwikkeling en het bijbrengen van een onderzoeksattitude. De commissie stelt vast dat alle opleidingen belang hechten aan evidence based practice. Om dit te realiseren krijgen docenten een onderwijsopdracht in het domein dat nauw aansluit bij hun onderzoeksexpertise, en wordt van hen verwacht dat ze hun eigen onderzoeksoutput maximaal integreren in het onderwijs. Aansluitend hierbij stelt de commissie vast dat actuele, internationale vakliteratuur geïntegreerd gebruikt wordt in alle opleidingen. De commissie is van mening dat de kennisontwikkeling door de studenten plaatsvindt in interactie tussen het onderwijs en het wetenschappelijke onderzoek.

In de masteropleidingen staat de ontwikkeling van onderzoekscompetenties die de studenten nodig hebben voor het uitvoeren van de masterproef centraal. Binnen alle opleidingen worden de studenten via hun masterproefonderzoek zoveel mogelijk actief ingeschakeld in lopende onderzoeksprojecten. In de Engelstalige masteropleiding aan de KU Leuven wordt extra aandacht besteed aan het verwerven van onderzoeksvaardigheden vermits de instromende studenten vooral uit professioneel gerichte vooropleidingen komen en de academische competenties bij instroom minder ontwikkeld zijn.

In alle bacheloropleidingen oefenen studenten op elkaar aan de hand van casussen en videomateriaal. Aan de KU Leuven/KHBO en de PHL worden geen klinische stages aangeboden in de bacheloropleiding. De commissie is van mening dat deze bacheloropleidingen de studenten eerder in contact moeten laten komen met patiënten. De VUB en Artesis bieden klinische stages aan vanaf het derde jaar van de bacheloropleiding, en eerste patiëntencontacten via kijkstages al vanaf het eerste jaar.

Alle masteropleidingen bieden stages aan. De commissie stelt vast dat naar aanleiding van de opmerkingen van de vorige visitatiecommissie de opleiding aan de KU Leuven inspanningen heeft gedaan om het concept van de stage te verbeteren. De commissie waardeert deze inspanningen. De organisatie van de stages is volgens de commissie echter nog steeds voor verbetering vatbaar. Aan de VUB vraagt de commissie meer aandacht voor de begeleiding van de stagebegeleiders en de studenten op de externe stageplaatsen. De commissie is positief over de duidelijke visie en het uitgewerkte stage-concept aan de PHL. Alle opleidingen vragen de studenten hun vorderingen en ervaringen met betrekking tot de stage bij te houden in (elektronische) stagedossiers of portfolio's. De commissie is over het algemeen positief over het concept van de stagedossiers, maar vraagt aandacht voor de tussentijdse feedback hierop.

De commissie stelt vast dat de stage in het tweede jaar van de masteropleiding in het teken staat van de afstudeerrichting en wordt georganiseerd per afstudeerrichting. Iedere onderwijsinstelling die participeert aan de organisatie van een afstudeerrichting blijft verantwoordelijk voor de eigen studenten voor wat betreft de invulling en planning van de specialisatiestage. De commissie is positief over de relevante invulling van de stages binnen de afstudeerrichtingen van alle opleidingen.

Omdat de studenten van de Engelstalige masteropleiding in hun vooropleiding al meer praktijkervaring hebben meegekregen, biedt de opleiding in het eerste jaar van het modeltraject een stage van slechts twee maanden op twee verschillende stageplaatsen aan. Aansluitend hierbij stelt de commissie vast dat het voor de Engelstalige variant moeilijker is om kwaliteitsvolle en relevante stageplaatsen te vinden omwille van de taalbarrière. Hierdoor is het gamma aan ziektebeelden dat de Engelstalige student tijdens de stage kan behandelen volgens de commissie beperkt, maar wel voldoende.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'samenhang van het programma' van alle bacheloropleidingen als goed, behalve de bacheloropleiding aan de UGent/Ahs die voor dit facet als voldoende wordt beoordeeld, van alle masteropleidingen als voldoende, en van de master-na-masteropleiding aan de VUB als voldoende.

De commissie is van mening dat alle opleidingen een coherent programma hebben samengesteld, met een degelijke verticale en horizontale samenhang. Binnen de bachelor- en masteropleiding aan de UGent/Ahs is volgens de commissie echter overbodige overlap tussen verschillende opleidingsonderdelen aanwezig.

Een aantal afstudeerrichtingen in de masteropleiding worden interuniversitair aangeboden. Afstemming over de opleidingsonderdelen binnen deze afstudeerrichtingen gebeurt onder de docenten die er het onderwijs verzorgen en binnen OVUNHOKI. De commissie stelt vast dat er overlap is tussen de leerstof in de afstudeerrichtingen en de leerstof die de studenten in de bacheloropleiding hebben gekregen. De commissie drukt haar appreciatie uit voor het rationalisatieproces dat de Vlaamse opleidingen REVAKI hebben gerealiseerd door het aanbieden van interuniversitair georganiseerde afstudeerrichtingen, maar vraagt de opleidingen verdere inspanningen te doen om de programma's van de gezamenlijk ingerichte masteropleidingen beter te laten aansluiten op de programma's van de bacheloropleidingen. Ook de aansluiting van de master-na-masteropleiding aan de VUB op het basisprogramma in de masteropleiding is door de instroom vanuit verschillende instellingen niet zonder overlap.

De commissie stelt vast dat alle opleidingen per opleidingsonderdeel volgtijdelijkheidsvereisten en voortgangvereisten hebben vastgesteld, waarmee de studenten bij het samenstellen van individuele trajecten rekening moeten houden.

Facet 2.4 Studieomvang

Het facet 'studieomvang' voldoet aan alle opleidingen aan de criteria.

De commissie stelt vast dat alle bachelor-, master- en master-na-masteropleidingen voldoen aan de decretaal vastgelegde eisen met betrekking tot de minimale studieomvang.

Facet 2.5 Studietijd

De commissie beoordeelt het facet 'studietijd' van alle bacheloropleidingen als voldoende, behalve de bacheloropleiding aan de KU Leuven die voor dit facet als goed wordt beoordeeld. De commissie beoordeelt het facet 'studietijd' van de masteropleiding aan de KU Leuven als goed, en van de afstudeerrichting REVAKI in de Muskulosceletale aandoeningen aan de KU Leuven en alle andere masteropleidingen, inclusief de master-na-masteropleiding aan de VUB, als voldoende.

De KU Leuven en de UGent/Ahs zijn de enige instellingen waarbij de opleidingen systematisch kwantitatieve en kwalitatieve studietijdmetingen uitvoeren. De commissie waardeert de kwantitatieve studietijdmetingen als aanvulling op kwalitatieve analyses van de studiedruk. Alle andere opleidingen voeren kwalitatieve analyses uit door middel van bevragingen of focusgroepen. De commissie stelt vast dat alle opleidingen de resultaten van de metingen gebruiken ter verbetering van de studielast. De commissie stelt vast dat alle opleidingen aandacht hebben voor studiebelemmerende en -bevorderende factoren.

Binnen de bacheloropleiding aan de UGent/Ahs blijkt dat de gepercipieerde studietijd aanzienlijk hoger ligt dan de begrote studietijd, terwijl in de masteropleiding de gemeten studietijd onder de begrote studietijd ligt. De studenten van de afstudeerrichting REVAKI in de musculoskeletale aandoeningen aan de KU Leuven geven aan piekbelasting te ervaren op het einde van het jaar. Binnen de bacheloropleiding aan de VUB blijkt er een onbalans in de studielast tussen het eerste en het derde jaar van het modeltraject. Binnen de master-na-masteropleiding aan de VUB wordt de combinatie van werken en studeren als zwaar ervaren. In de bacheloropleiding aan de PHL blijkt het door het modulesysteem soms moeilijk om individuele trajecten samen te stellen. De studenten van de masteropleiding aan de PHL geven tijdens de gesprekken aan dat ze een piekbelasting ervaren tijdens het tweede jaar van het modeltraject. Verder valt het de commissie op dat gezien het beperkt aantal stageplaatsen, studenten aan de KU Leuven en de VUB ook stages moeten doen tijdens de zomermaanden.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

De commissie beoordeelt het facet 'afstemming tussen vormgeving en inhoud' van de bacheloropleiding aan Artesis, de PHL en de VUB als goed, en aan de KU Leuven/KHBO en de UGent/Ahs als voldoende, van de masteropleiding aan de KU Leuven/PHL en de UGent/Ahs als voldoende en aan de VUB/Artesis als goed en van de master-na-masteropleiding aan de VUB als goed.

De commissie is van mening dat de door de opleidingen gehanteerde werkvormen over het algemeen aansluiten bij de respectieve didactische concepten en dat deze didactische concepten zijn afgestemd op de doelstellingen van de opleidingen. De meeste opleidingen nemen de centraal ontwikkelde visie op onderwijs van de instellingen over. Deze centrale visie blijkt echter weinig bekend bij de docenten aan de KU Leuven.

De commissie stelt bij de opleidingen aan Artesis, de KHBO en de PHL een sterke gerichtheid op onderwijsinnovatie vast. Vermeldenswaardig is volgens de commissie het studentgericht onderwijsconcept dat de PHL hanteert binnen de bacheloropleiding. De commissie merkt op dat de PHL het eigen didactisch concept aanpast in de gezamenlijk met de KU Leuven georganiseerde masteropleiding. De UGent/Ahs formuleert hieromtrent ook een aantal ambities, maar kan volgens de commissie meer planmatig te werk gaan in de ontwikkeling ervan.

De commissie stelt vast dat, mede door de gestegen studenteninstroom, vooral het hoorcollege als werkvorm wordt gehanteerd. De commissie is van mening dat er binnen de opleidingen te weinig ruimte is voor vernieuwende werkvormen. Uitzondering hierop is de bacheloropleiding aan de PHL, waar vooruitstrevende onderwijsvormen worden gehanteerd. De commissie is ook positief over de aandacht voor interactieve werkvormen aan de VUB. Verder blijkt dat door de gestegen instroom de groepen voor de practica binnen alle opleidingen, behalve de master-na-masteropleiding aan de VUB, groot worden. Hierdoor komt de organisatie van de praktijklessen onder druk te staan en komt de individuele feedback in het gedrang.

De commissie is over het algemeen tevreden over de kwaliteit van het cursusmateriaal. Ze raadt de opleidingen aan de UGent/Ahs en de VUB aan meer aandacht te schenken aan de vorm-technische stroomlijning van de cursussen. De commissie is redelijk positief over het gebruik van de

elektronische leeromgeving binnen alle opleidingen, maar suggereert de elektronische leeromgeving overall nog meer als een interactief instrument te gebruiken.

Tot slot stelt de commissie vast dat per afstudeerrichting de participerende docenten, weliswaar in onderling overleg, autonoom zijn in het hantieren van een onderwijsvisie en de keuze voor werkvormen en -middelen. De commissie erkent de complexiteit van het interuniversitair aanbieden van afstudeerrichtingen, en waardeert de inspanningen ter rationalisatie, maar beveelt aan om verder te groeien naar intensere samenwerking en afstemming betreffende het didactisch concept en het gebruik van werkvormen en -middelen.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

De commissie beoordeelt het facet 'beoordeling en toetsing' van de bacheloropleiding aan Artesis, aan de PHL en aan de UGent/Ahs als goed, van de bacheloropleiding aan de KU Leuven/KHBO en aan de VUB als voldoende, van alle masteropleidingen, inclusief de master-na-masteropleiding aan de VUB, als voldoende, behalve van de masteropleiding aan de UGent/Ahs die als goed wordt beoordeeld.

Aan alle opleidingen zijn de examenvragen die de commissie kon inkijken van een degelijk niveau. De commissie stelt echter vast dat bij de keuze voor de toetsvormen aan de meeste instellingen vooral rekening wordt gehouden met praktische overwegingen, zoals het hoge aantal studenten. De commissie merkt weinig innovatie op betreffende de toetsvormen die de opleidingen hanteren voor de theoretische opleidingsonderdelen; voornamelijk schriftelijke examens met een mix van open vragen en meerkeuzevragen. De commissie prijst wel de doordachte en gedragen manier waarmee de bachelor- en masteropleiding aan de PHL het toetsbeleid vorm geven, ondersteund door een goed uitgewerkt toetsprogramma. Ook aan Artesis stelt de commissie veel aandacht voor het toetsbeleid en navorming rond toetsing vast. Aan de VUB is recent gestart met het ontwikkelen van een toetsstrategie. Aansluitend hierbij stelt de commissie vast dat per afstudeerrichting de participerende docenten, weliswaar in onderling overleg, autonoom zijn in de keuze van de toetsvormen. De commissie suggereert per afstudeerrichting een toetsbeleid te formuleren en afstemming te zoeken betreffende de vorm en de inhoud van de toetsen. De commissie vraagt de master-na-masteropleiding aan de VUB om bij de ontwikkeling van de toetsen nog meer systematisch na te gaan of alle vooropgestelde eindtermen worden getoetst.

De commissie waardeert de goede afstemming tussen de docenten betreffende de leerstof en de toetsing van de practica binnen de meeste opleidingen. De studenten van de PHL merken tijdens de gesprekken op dat de examinerator tijdens de vaardigheidstoets idealiter dezelfde is als de praktijkassistent in de les, om te voorkomen dat verschillende benaderingen aangeleerd door verschillende praktijkassistenten aangerekend worden bij de beoordeling van de student. In de master-na-masteropleiding aan de VUB wordt hieraan verholpen door de praktijkexamens af te laten nemen door twee stafleden.

De commissie waardeert dat de studenten van de UGent/Ahs inspraak hebben bij het tot stand komen van het examenrooster. De studenten van alle opleidingen krijgen de mogelijkheid om hun examens in te kijken en feedback te vragen. Met klachten of problemen in verband met de examens kan de student terecht bij de examenombuds van de instelling waaraan ze zijn ingeschreven. Uit de gesprekken blijkt dat de studenten aan alle instellingen bekend zijn met de ombudsdienst.

De commissie is van mening dat de beoordeling van de stages adequaat verloopt. Op basis van de stagedossiers en portfolio's die de commissie kon inkijken, stelt ze vast dat de evaluatie aan de hand van de stagedossiers uitgebreid en degelijk is. De commissie stelt zich wel vragen over de veelheid aan stagedossiers die de studenten aan de PHL dienen op te maken. Aan de VUB en Artesis valt op dat de patiëntendossiers wel door de opleiding, maar niet systematisch door de stagebegeleiders worden nagelezen. De commissie vraagt hier meer aandacht voor (tussentijdse) feedback. Aansluitend hierbij blijkt ook uit de gesprekken met de studenten aan de KU Leuven en de PHL dat ze graag meer feedback ontvangen op de praktijkoefeningen en de papers.

Facet 2.8 Masterproef

De commissie beoordeelt het facet 'masterproef' van alle masteropleidingen als goed en van de master-na-masteropleiding aan de VUB als voldoende.

Op basis van de ingekeken masterproeven stelt de commissie vast dat binnen alle betrokken opleidingen het niveau van de masterproeven goed wordt bewaakt. Uit de gesprekken blijkt dat de studenten weten wat er van hen verwacht wordt. De commissie is positief over het concept van de masterproef aan alle opleidingen. Ook de mogelijkheid voor de studenten

om masterproeven per twee te doen waardeert de commissie. Aan Artesis en de VUB wordt hierbij strikt bewaakt dat het schrijfwerk een individueel product is.

De commissie is positief over de mogelijkheid om ook onderwerpen uit het werkveld op te nemen als masterproefonderwerp. De PHL kan hierop volgens de commissie nog meer inzetten. Voor de master-na-masteropleiding aan de VUB moet worden nagegaan hoe de begeleiding beter kan afgestemd worden op de combinatie van werken en leren van de student. Aan Artesis en de VUB gebeurt de voorstelling van de mogelijke onderwerpen tijdens een gezamenlijke studiedag, en kunnen studenten kiezen uit onderwerpen aangedragen door beide instellingen. De commissie is hier positief over.

De commissie is tevreden over de inhoudelijk begeleiding van de masterproeven aan alle opleidingen, mede door de goede inbedding van de masterproeven in de bestaande onderzoekstructuur. De begeleiding van de masterproef aan de master-na-masteropleiding aan de VUB verdient echter nog veel bijkomende aandacht, vermits dit opleidingsonderdeel voor veel studenten een struikelblok vormt. Het valt de commissie ook op dat de masterproeven die niet binnen het kader van een doctoraatstraject vallen aan de UGent/Ahs niet altijd even intensief begeleid worden als de masterproeven die binnen het onderwerp van een doctoraatstraject vallen. Verder stelt de commissie vast dat voor de studenten die tegelijkertijd door een promotor van de KU Leuven en één van de PHL worden begeleid, de begeleiding niet altijd optimaal verloopt. De commissie vraagt de opleiding om betere afstemming tussen de promotoren op de beide locaties te waarborgen.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

De commissie beoordeelt het facet 'toelatingsvoorwaarden' van alle bachelor- en masteropleidingen als voldoende, en van de master-na-masteropleiding aan de VUB als goed.

Eén van de grote pijnpunten die alle bacheloropleidingen ervaren, is de grote instroom van studenten in het eerste bachelorjaar, waardoor de druk op de organisatie van het onderwijs verhoogt. De KU Leuven, PHL en UGent/Ahs organiseren oriënterende zelftests. Alle opleidingen organiseren bijscholingscursussen. De commissie raadt alle bacheloropleidingen

aan een oriënteringsproef te organiseren voorafgaand aan het inschrijven. De commissie stelt vast dat binnen alle opleidingen duidelijke procedures betreffende de aanvraag van EVC/EVK's zijn omschreven.

De commissie stelt vast dat alle opleidingen de decretaal voorziene toelatingsvoorwaarden voor de masteropleiding hanteren. In de regel stromen vooral studenten met een bacheloropleiding REVAKI in. De commissie is van mening dat de opleidingen nog meer kunnen communiceren over de eigenheden van de verschillende afstudeerrichtingen, zodat studenten warm gemaakt worden voor andere dan de klassieke afstudeerrichtingen. De procedures betreffende de toelatingsvoorwaarden zijn volgens de commissie binnen de meeste opleidingen duidelijk omschreven. De commissie stelt echter vast dat de toelatingsvoorwaarden voor de Engelstalige masteropleiding aan de KU Leuven transparanter kunnen worden omschreven. Verder waardeert de commissie de voorbereidingstrajecten en schakelprogramma's die aan de VUB worden aangeboden om studenten uit andere opleidingen te laten instromen in de master-na-masteropleiding.

De commissie stelt vast dat er verschillen zijn in vooropleiding van de instroom in de interuniversitair georganiseerde afstudeerrichtingen, wat voor een aantal studenten onduidelijkheid met zich meebrengt. De commissie moedigt aan om, door een goede samenwerking onder de organiserende instellingen, beter in te spelen op de verschillende profielen van de instromende studenten.

ONDERWERP 3 INZET VAN HET PERSONEEL

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwaliteit van het personeel' van alle opleidingen als goed en van de Engelstalige masteropleiding als voldoende.

De commissie is van mening dat de opleidingen over gekwalificeerd personeel beschikken. De studenten geven tijdens de gesprekken aan dat ze over het algemeen tevreden zijn over de didactische kwaliteiten van de docenten. Uit de gesprekken met de studenten van de Engelstalige masteropleiding aan de KU Leuven blijkt echter dat het Engels van een aantal docenten een aantal tekortkomingen kent, wat het doceren bemoeilijkt.

De commissie stelt vast dat aan alle instellingen een degelijk, centraal gestuurd, personeelsbeleid wordt gevoerd. De commissie waardeert hierbij de aandacht voor de onderwijskundige kwaliteiten van de kandidaat docenten en bij de evaluatie van docenten binnen alle instellingen. De commissie stelt echter vast dat er door de nakende integratie van de opleidingen die momenteel door de hogescholen worden ingericht (Artesis, KHBO, PHL en UGent/Ahs) met de universiteiten, enige onzekerheid leeft over het toekomstig statuut van de medewerkers. De commissie vraagt de onzekerheid over het statuut na integratie op korte termijn weg te nemen.

De medewerkers van de opleidingen aan de hogescholen kijken naar eigen zeggen uit naar het moment van integratie, omdat dan meer dan nu een bevorderingsbeleid kan worden gevoerd dat recht doet aan de functieinvulling binnen een academische opleiding.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid' van alle opleidingen als goed.

Binnen alle opleidingen blijkt de meerderheid van de docenten actief betrokken in relevant onderzoek en koppelt ze hierover terug naar het onderwijs. Op basis van de lopende onderzoeksprojecten en de publicaties die de commissie tijdens het bezoek kon inkijken, leidt ze af dat de wetenschappelijke deskundigheid van de docenten aan de KU Leuven hoog is.

De commissie stelt op basis van de gesprekken met de docenten vast dat de academisering van de opleiding aangeboden aan de hogescholen veel aanpassingen van het personeel gevraagd heeft. De commissie is van mening dat alle opleidingen binnen de hogescholen erin geslaagd zijn de wetenschappelijke expertise van de docenten op een voldoende hoog niveau te krijgen voor het verstrekken van onderwijs in een academische opleiding.

De commissie stelt vast dat binnen alle opleidingen een aanzienlijk deel van de docenten banden hebben met de praktijk, hetzij binnen (academische) ziekenhuizen hetzij binnen een zelfstandige praktijk of instelling. Een minder gunstige evolutie ziet de commissie in de inzet van doctoraatsstudenten voor de opdracht van een praktijkassistent aan de KU Leuven, door de gestegen instroom en de achterophinkende financiering. Ook het statuut van de praktijkassistent is een aandachtspunt bij de integratie van de opleidingen.

De commissie stelt vast dat de docenten binnen alle instellingen via het onderzoek veel internationale contacten hebben. De commissie vraagt de docenten om hun internationale contacten nog meer in te zetten bij de versterking van de internationalisering van het onderwijs binnen de opleiding. Zo kan de internationale docentenmobiliteit in het kader van onderwijsprojecten aan Artesis, de KU Leuven en de UGent/Ahs nog toenemen. Voor alle opleidingen geldt dat de individuele contacten van de docenten volgens de commissie een grotere rol kunnen spelen in het zoeken van kwaliteitsvolle stageplaatsen in het buitenland.

Facet 3.3 Kwantiteit personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwantiteit personeel' van alle opleidingen als voldoende, behalve van de bacheloropleiding aan de PHL die als onvoldoende wordt beoordeeld en de master-na-masteropleiding aan de VUB als goed.

De commissie stelt vast dat binnen alle opleidingen, behalve de master-na-masteropleiding aan de VUB, de werkdruk door de recent gestegen studenteninstroom verhoogd is. Toch is de werkdruk volgens haar over het algemeen nog aanvaardbaar. Aan de PHL stelt de commissie echter een te hoge werkdruk en een tekort aan praktijkassistenten vast. De commissie vraagt te waken over het evenwicht tussen wetenschappelijk onderzoek en onderwijs in de taakomschrijving. Verder vraagt de commissie meer aandacht voor het genderevenwicht in het hoger kader van de meeste opleidingen, behalve binnen Artesis en de PHL. Tot slot stelt de commissie vast dat de werkdruk voor het ATP aan Artesis en de VUB hoog is.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

De commissie beoordeelt het facet 'materiële voorzieningen' van alle opleidingen als goed, behalve van de bachelor- en masteropleidingen aan de PHL en aan Artesis die als voldoende worden beoordeeld.

De commissie stelt vast dat de studenten van alle opleidingen toegang hebben tot de nodige domeinspecifieke voorzieningen, een goed uitgebouwde bibliotheek en onderzoeksinfrastructuur. De commissie waardeert dat de studenten van de masteropleiding binnen alle instellingen gebruik kunnen maken van de aanwezige onderzoeksinfrastructuur bij het uitvoeren

van hun masterproefonderzoek. Met betrekking tot de KHBO vraagt de commissie aandacht voor de uitbouw van onderzoeksinfrastructuur.

De commissie stelt vast dat door de sterke stijging van de studenteninstroom het aantal en de omvang van de domeinspecifieke praktijklokalen aan de PHL momenteel niet altijd toereikend zijn. Ook aan Artesis en de KU Leuven vraagt de commissie de beschikbaarheid van de domeinspecifieke lokalen te verhogen. De commissie is van mening dat de UGent/Ahs en de VUB er in slagen om op een studentvriendelijke manier voldoende en goed uitgeruste praktijklokalen ter beschikking te stellen van de studenten, ook voor zelfstudie. Ook aan de KHBO is domeinspecifieke infrastructuur goed in orde. Voor de gezamenlijk ingerichte afstudeerrichtingen geldt dat in het tweede jaar van het modeltraject de student in meer of mindere mate gebruik maakt van de faciliteiten van alle instellingen die de respectieve afstudeerrichting inrichten. Afhankelijk van het aantal opleidingsonderdelen dat iedere instelling coördineert, moeten de studenten zich verplaatsen naar de respectieve instellingen. Het is volgens de commissie aangewezen te blijven streven om de lessen per dag te concentreren op een locatie, zodat de verplaatsingen voor de studenten tot een minimum worden beperkt. Ditzelfde geldt ook voor de bacheloropleidingen aan Artesis, de VUB en, in mindere mate, de PHL.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

De commissie beoordeelt het facet 'studiebegeleiding' van alle opleidingen als goed.

De commissie stelt vast dat aan alle instellingen gepaste initiatieven worden genomen in het kader van studie- en studentenbegeleiding. De studenten in de masteropleiding die een interuniversitair aangeboden afstudeerrichting volgen, maken gebruik van de voorzieningen voor studie- en studentenbegeleiding (SSB) van de instelling waaraan ze zijn ingeschreven.

De commissie is positief over de invulling van het monitoraat aan de KU Leuven en de vakinhoudelijke studiebegeleiding aan de UGent/Ahs. Verder is er aan de KHBO door de kleinschaligheid van de opleiding opvallend veel ruimte voor vakinhoudelijke remediëring. De commissie spreekt ook haar waardering uit over de begeleiding van studenten met een (tijdelijke) functiebeperking aan Artesis en de KU Leuven. Binnen de master-na-masteropleiding aan de VUB stelt de commissie vast dat de studietraject-

begeleiding een belangrijk deel uitmaakt van de studiebegeleiding en over het algemeen goed verloopt.

De begeleiding van studenten die naar het buitenland willen of buitenlandse studenten die in Vlaanderen komen studeren is over het algemeen in orde. Aan Artesis levert men wat dit betreft duidelijk extra inspanningen.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITZORG

Facet 5.1 Evaluatie resultaten

De commissie beoordeelt het facet 'evaluatie resultaten' van alle bacheloropleidingen als goed, behalve voor de bacheloropleidingen aan de PHL en aan de UGent/Ahs die als voldoende worden beoordeeld, en van alle masteropleidingen als voldoende, behalve de masteropleiding aan de KU Leuven/PHL op locatie Leuven en de Engelstalige masteropleiding aan de KU Leuven als goed, en van de master-na-masteropleiding aan de VUB als goed.

De commissie is van mening dat binnen alle opleidingen een duidelijke visie over kwaliteitszorg aanwezig is, en dat ze hierin goed worden ondersteund door de centrale en facultaire diensten. Binnen de opleidingen aan de PHL en de UGent/Ahs is de commissie van mening dat er nood is aan een meer gesystematiseerd kwaliteitszorgsysteem.

De commissie stelt vast dat alle opleidingen, behalve aan de PHL, de studenten systematisch bevragen. De opleiding op locatie Hasselt geeft tijdens de gesprekken mee dat ze in academiejaar 2012–2013 opnieuw een evaluatie van de opleidingsonderdelen plant. Aan de KU Leuven wordt minstens om de twee jaar ieder opleidingsonderdeel bij de studenten bevroegd via een elektronische enquête. Aan de UGent/Ahs en de VUB krijgen de studenten jaarlijks de kans om het onderwijs per lesgever en de opleiding in zijn geheel te evalueren. Aan Artesis vindt de bevraging plaats na ieder examen. De lage responsgraad is voor alle opleidingen een aandachtspunt.

Gezien het aandeel van de stage in de opleidingen, is de commissie van mening dat de stageplaatsen door de studenten moeten kunnen worden geëvalueerd. Aan de KU Leuven en aan de master-na-masteropleiding aan de VUB kunnen de studenten de begeleiding op de stageplaats evalueren via een vragenlijst. Aan Artesis, de PHL en de UGent/Ahs ontbreekt een

systematische bevraging van de kwaliteit per stageplaats. Aan de VUB kan volgens de commissie meer aandacht geschonken worden aan de kwaliteitsbewaking van de nieuwe stageplaatsen. Aansluitend hierbij waardeert de commissie de bevraging van het werkveld en de stagementoren die binnen een aantal opleidingen wordt georganiseerd. Aan de PHL worden alle stageplaatsen na iedere stageperiode bevraagd.

De commissie is positief over de mogelijkheid voor de medewerkers om zich via een anonieme enquête uit te spreken over de kwaliteitszorg binnen de opleiding, zoals momenteel het geval is binnen de PHL en de UGent/Ahs.

De commissie stelt vast dat de evaluatie van de gezamenlijk ingerichte opleidingsonderdelen binnen de interuniversitair georganiseerde afstudeer-richtingen niet eenvormig gebeurt, maar volgens de systematiek van de instelling waar de bevroegde student ingeschreven is. De commissie stelt vast dat het kwaliteitszorgbeleid per afstudeer-richting verschilt afhankelijk van de coördinerende instelling. De commissie vraagt de opleiding te streven naar een betere interuniversitaire afstemming betreffende de organisatie van de kwaliteitszorg.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

De commissie beoordeelt het facet 'maatregelen tot verbetering' van alle opleidingen als voldoende, behalve van de bacheloropleiding aan de KU Leuven/KHBO en de masteropleiding aan de KU Leuven/PHL op locatie Leuven die als goed worden beoordeeld.

De commissie heeft vastgesteld dat alle opleidingen op basis van de resultaten van de enquêtes verbetermaatregelen opzetten. De opleidingen aangeboden aan de universiteiten hebben al een visitatie ondergaan. De commissie stelt vast dat deze opleidingen aan de slag zijn gegaan met de aandachtspunten die hieruit voortkwamen. Niettemin blijven voor alle opleidingen een aantal aandachtspunten uit de vorige visitatie actueel. De commissie is positief over de consequente opvolging van de verbeterinitiatieven aan de KU Leuven.

De opleidingen die aangeboden worden aan de hogescholen hebben nog geen visitatie ondergaan, maar wel een voortgangstoets academisering. De commissie is van mening dat al deze opleidingen de aandachtspunten die uit de voortgangstoets voortkwamen, hebben opgenomen en, hoewel

er ook hier nog verbeterperspectief is, het academiseringsproces op een kwaliteitsvolle manier hebben gerealiseerd.

De commissie stelt vast dat de resultaten van enquêtes en vergaderingen aan de PHL wel ad-hoc maar niet systematisch worden bijgehouden en opgevolgd. Aansluitend hierbij is de commissie van mening dat de opleiding aan de PHL kan verbeteren in het formaliseren van de PDCA-cyclus. Voor de UGent/Ahs doet de commissie een soortgelijke vaststelling. Hierbij aansluitend is de commissie van mening dat de opgezette verbetermaatregelen aan alle opleidingen meer systematisch kunnen worden teruggekoppeld naar de betrokkenen.

Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

De commissie beoordeelt het facet 'betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld' van alle opleidingen als voldoende.

De commissie is van mening dat de betrokkenheid van de medewerkers bij de kwaliteitszorg van de opleiding in alle instellingen adequaat is. Alle opleidingen hebben een opleidingsraad waarin het personeel vertegenwoordigd is. De meer kleinschalige opleidingen laten daarnaast veel ruimte voor informeel overleg. Betreffende de samenwerking tussen de verschillende instellingen stelt de commissie vast dat, naar aanleiding van de visitatie, het overleg tussen de instellingen is toegenomen. Door de betrokken medewerkers wordt dit als positief ervaren.

Alle opleidingen bieden mogelijkheden voor studentenparticipatie, maar de effectieve graad van studentenparticipatie is wisselend. Aan Artesis, de KHBO, de PHL en de VUB is er geen of minimale structurele studentenvertegenwoordiging in de officiële organen van de opleiding.

Alle opleidingen doen inspanningen om de stagebegeleiders te betrekken bij de opleiding, bijvoorbeeld door het organiseren van een jaarlijkse terugkomdag waarop ze toelichting krijgen over vernieuwingen binnen de opleiding. De commissie waardeert verder het betrekken van het werkveld in de opleidingsadviesraad aan de UGent/Ahs, de resonantiecommissie aan Artesis en van de externe adviescommissie aan de VUB. De commissie beveelt wel alle opleidingen aan een actiever alumni-beleid te voeren op het niveau van de opleiding zelf.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

De commissie beoordeelt het facet 'gerealiseerd niveau' van alle opleidingen als goed.

De commissie stelt vast dat voor alle opleidingen de alumni en het werkveld tevreden zijn over het niveau van de opleiding. Het werkveld drukt haar appreciatie uit voor de kwaliteiten van de afgestudeerden. Dit sluit aan bij de vaststelling van de commissie dat alle opleidingen erin slagen om een goed niveau te realiseren bij de afgestudeerden. Het hoge niveau blijkt onder andere uit het niveau van de gelezen masterproeven, die in alle opleidingen voldoen aan het niveau dat de opleidingen zichzelf opleggen. De commissie is ook tevreden over de ingekeken stagedossiers, in bijzonder over het niveau van de stagedossiers aan de PHL. De commissie is van mening dat de opleidingen die aangeboden worden aan de hogescholen erin geslaagd zijn om het academiseringsproces te realiseren. Alle afgestudeerden vinden snel werk. De commissie stelt vast dat de KU Leuven en de PHL extra inspanningen leveren om de studenten voor te bereiden op intrede in het werkveld.

De studentenmobiliteit kan binnen de meeste opleidingen nog verbeteren. De commissie is van mening dat er binnen de opleidingen aan de KU Leuven meer aanbod en stimulatie vanuit de opleiding kan worden gegeven om studenten een buitenlandervaring op te laten doen. De commissie is anderzijds positief over de resultaten van de opleidingen aan Artesis, aan de PHL en de UGent/Ahs die er (bijna) in slagen om nu al de 20-20 doelstellingen te behalen.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

De commissie beoordeelt het facet 'onderwijsrendement' van alle opleidingen als voldoende, behalve van de bachelor- en masteropleiding aan Artesis als goed.

De meeste opleidingen, met uitzondering van de opleidingen aan Artesis, stellen geen expliciete streefcijfers voorop. Alle opleidingen houden wel slaagcijfers bij, die gedetailleerd worden geanalyseerd. De commissie stelt vast dat het, door het ontbreken van streefcijfers, moeilijk is om de gemeten slaagcijfers te interpreteren. Op basis van de slaagcijfers die de opleidingen verzamelen stelt de commissie vast dat het onderwijsrendement

binnen de meeste opleidingen doorheen de jaren constant en aanvaardbaar is. De commissie stelt vast dat het studierendement in de Engelstalige masteropleiding iets lager ligt dan in de reguliere masteropleiding aan de KU Leuven. Uitzondering hierop is de master-na-masteropleiding aan de VUB, waarbij de commissie vaststelt dat het studierendement laag is.

Zodra de studenten de eerste 60 studiepunten behaald hebben, blijkt dat het aantal studiestakers binnen de bacheloropleidingen vermindert. Verder blijkt het eerder uitzonderlijk dat studenten afhaken in de masteropleiding. De commissie is van mening dat het studierendement en de doorstroom van de opleiding, na het eerste jaar, in alle opleidingen in orde is. De commissie waardeert dat de opleidingen aan de KU Leuven en de PHL systematisch de redenen van drop-out in kaart brengen.

HOOFDSTUK IV

Tabel met scores, onderwerpen en facetten

In de hierna volgende tabel wordt het oordeel van de commissie op de zes onderwerpen en de onderliggende facetten uit het accreditatiekader weergegeven.

Per facet wordt in de tabel aangegeven of de opleiding hier volgens de commissie onvoldoende, voldoende, goed of excellent scoort. Op basis van de beoordelingen per facet geeft de commissie vervolgens een samenvattend oordeel op het niveau van de onderwerpen. Bij deze beoordeling maakt de commissie gebruik van de indeling onvoldoende/voldoende.

In het voorafgaande beschrijvend deel van het rapport over de opleiding is inzichtelijk gemaakt hoe de commissie op basis van de bijbehorende beoordelingscriteria tot een beoordeling per facet en vervolgens, op basis van een weging van de facetten, tot een beoordeling per onderwerp is gekomen. De oordelen zijn zo goed mogelijk onderbouwd met feiten en analyses. Het is dan ook duidelijk dat de scores in onderstaande tabel gelezen en geïnterpreteerd moeten worden in samenhang met de oordelen die in de tekst worden gemaakt.

Verklaring van de scores op de facetten (quaternaire schaal):

E	Excellent	'best practice', kan (internationaal) als voorbeeld dienen voor andere opleidingen.
G	Goed	de kwaliteit stijgt uit boven de basiskwaliteit.
V	Voldoende	voldoet aan de basiseisen.
O	Onvoldoende	voldoet niet aan de minimumeisen

Verklaring van de scores op de onderwerpen (binaire schaal):

- + Voldoende**
voldoet ten minste aan de minimumeisen voor basiskwaliteit; er is geen verdere schaalverdeling om verdere graden van excellentie aan te duiden.

- Onvoldoende**
voldoet niet aan de minimumeisen voor basiskwaliteit.

Het facet 2.4 'studieomvang' wordt gescoord met 'OK', indien de opleiding voldoet aan de decretale eisen m.b.t. de studieomvang, uitgedrukt in studiepunten (ECTS-credits).

	BACHELOROPLEIDING				
	UGENT/AHS	KU LEUVEN/KHBO	PHL	VUB	ARTESIS
Onderwerp 1. Doelstellingen					
Facet 1.1 Niveau en oriëntatie	G	G	G	G	G
Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen	G	G	V	G	G
Onderwerp 2. Programma					
Facet 2.1 Relatie doelstellingen en inhoud	G	V	G	V	G
Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid	G	V	G	V	G
Facet 2.3 Samenhang	V	G	G	G	G
Facet 2.4 Studieomvang	ok	ok	ok	ok	ok
Facet 2.5 Studietijd	V	G	V	V	V
Facet 2.6 Afstemming vormgeving en inhoud	V	V	G	G	G
Facet 2.7 Beoordeling en toetsing	G	V	G	V	G
Facet 2.8 Masterproef	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden	V	V	V	V	V
Onderwerp 3. Inzet van personeel					
Facet 3.1 Kwaliteit personeel	G	G	G	G	G
Facet 3.2 Eisen professionele/academische gerichtheid	G	G	G	G	G
Facet 3.3 Kwantiteit personeel	V	V	O	V	V
Onderwerp 4. Voorzieningen					
Facet 4.1 Materieële voorzieningen	G	G	V	G	V
Facet 4.2 Studiebegeleiding	G	G	G	G	G
Onderwerp 5. Interne kwaliteitszorg					
Facet 5.1 Evaluatie resultaten	V	G	V	G	G
Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering	V	G	V	V	V
Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en werkveld	V	V	V	V	V
Onderwerp 6. Resultaten					
Facet 6.1 Gerealiseerd niveau	G	G	G	G	G
Facet 6.2 Onderwijsrendement	V	V	V	V	V

	MASTEROPLEIDING						MANAMA
	UGENT/AHS	KU LEUVEN/PHL			VUB/ARTESIS		
		KU LEUVEN	EMA	PHL	VUB	ARTESIS	
Onderwerp 1: Doelstellingen							
Facet 1.1 Niveau en oriëntatie	G	G	G	G	G	G	G
Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen	G	V	V	V	G	G	G
Onderwerp 2: Programma							
Facet 2.1 Relatie doelstellingen en inhoud	G	V	V	V	G	G	G
Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid	G	G	V	G	V	G	G
Facet 2.3 Samenhang	V	V	V	V	V	V	V
Facet 2.4 Studietoegang	ok	ok	ok	ok	ok	ok	ok
Facet 2.5 Studietijd	V	G (MSK: V)	V	V	V	V	V
Facet 2.6 Afstemming vormgeving en inhoud	V	V	V	V	G	G	G
Facet 2.7 Beoordeling en toetsing	G	V	V	V	V	V	V
Facet 2.8 Masterproef	G	G	G	G	G	G	V
Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden	V	V	V	V	V	V	G
Onderwerp 3: Inzet van personeel							
Facet 3.1 Kwaliteit personeel	G	G	V	G	G	G	G
Facet 3.2 Eisen professionele/academische gerichtheid	G	G	G	G	G	G	G
Facet 3.3 Kwantiteit personeel	V	V	V	V	V	V	G
Onderwerp 4: Voorzieningen							
Facet 4.1 Materieële voorzieningen	G	G	G	V	G	V	G
Facet 4.2 Studiebegeleiding	G	G	G	G	G	G	G
Onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg							
Facet 5.1 Evaluatie resultaten	V	G	G	V	V	V	G
Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering	V	G	G	V	V	V	V
Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en werkveld	V	V	V	V	V	V	V
Onderwerp 6: Resultaten							
Facet 6.1 Gerealiseerd niveau	G	G	G	G	G	G	G
Facet 6.2 Onderwijsrendement	V	V	V	V	V	V	V

DEEL 2

Opleidingsrapporten

UNIVERSITEIT GENT/ ARTEVELDEHOGESCHOOL

Bachelor Revalidatiewetenschappen en kinesitherapie
Master Revalidatiewetenschappen en kinesitherapie

De bachelor- en masteropleiding Revalidatiewetenschappen en Kinesitherapie (REVAKI) worden gezamenlijk aangeboden door de Universiteit Gent (UGent) en de Arteveldehogeschool (Ahs). Beide instellingen werken samen binnen de Associatie Universiteit Gent. De opleiding valt onder de faculteit Geneeskunde en Gezondheidswetenschappen.

Oorspronkelijk startte de Ahs in 1958 met een opleiding tot gegradueerde in de kinesitherapie. In 1998 werd de graduaatsopleiding omgevormd tot een twee-cycli-opleiding, leidend tot het diploma 'licentiaat in de Kinesitherapie'. Aan de UGent startte in 1986 de opleiding tot 'licentiaat in de Motorische Revalidatie en Kinesitherapie'. In 1999 werd deze opleiding omgevormd tot 'licentiaat in de Revalidatiewetenschappen en Kinesitherapie' en uitgebreid tot een vijfjarig curriculum. In 2004 sloten de Ahs en de UGent een overeenkomst om gezamenlijk de opleiding Revalidatiewetenschappen en kinesitherapie aan te bieden, bestaande uit drie bachelorjaren en een masterjaar. In juli 2009 behaalden de eerste studenten de graad van 'Master of Science in de REVAKI'. In 2006 gaf de overheid toestemming om de REVAKI-opleidingen in Vlaanderen op te bouwen uit drie bachelorjaren en twee masterjaren.

De masteropleiding biedt vijf afstudeerrichtingen aan: REVAKI bij musculoskeletale aandoeningen, REVAKI bij kinderen, REVAKI bij ouderen, REVAKI bij inwendige aandoeningen en de lerarenopleiding revalidatiewetenschappen en kinesitherapie. De afstudeerrichting REVAKI bij inwendige aandoeningen wordt gezamenlijk aangeboden met de KU Leuven en de VUB/Artesis.

In het academiejaar 2011–2012 schreven 881 studenten zich in voor de bacheloropleiding en 206 voor de masteropleiding.

De oordelen gelden voor de verschillende afstudeerrichtingen tenzij anders vermeld.

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN VAN DE OPLEIDING

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie

De commissie beoordeelt het facet 'niveau en oriëntatie van de opleiding' als goed voor zowel de bachelor- als de masteropleiding.

De opleidingen hebben volgens de commissie een duidelijke onderwijsvisie geformuleerd. Hierin beschrijven ze studenten te willen opleiden tot 'reflective practitioners', met aandacht voor kritisch reflecteren en levenslang leren.

Uit de gesprekken met de opleidingen blijkt dat ze het biomedische model afwijzen en vertrekken vanuit het biopsychosociale model dat rekening houdt met de complexe interactie tussen de fysische, psychische en sociale aspecten die het welzijn van de mens beïnvloeden. Het opleidingsprofiel bestaat uit zes competentiegebieden:

- Competenties in de revalidatiewetenschappen en kinesitherapie en aanverwante wetenschappen
- Wetenschappelijke competenties
- Intellectuele competenties
- Competenties in samenwerken en communiceren
- Maatschappelijke competenties
- Beroepsspecifieke competenties

De commissie waardeert de inzichtelijke onderverdeling in competentiegebieden.

De commissie stelt in het zelfevaluatierapport vast dat de opleidingen een onderscheid maken tussen de competenties voor de bachelor- en de masteropleiding. Het betreft hierbij een herformulering van dezelfde competenties, maar met een specificatie omtrent de complexiteit van de situatie waarin de student de competenties moet kunnen toepassen, en de zelfstandigheid en flexibiliteit waarmee de student dit moet kunnen. De masteropleiding heeft naast een aantal doelstellingen voor het gezamenlijk deel van de opleiding ook doelstellingen geformuleerd per afstudeer richting. De opleidingen houden in het formuleren van de doelstellingen naar eigen zeggen rekening met het competentiegericht onderwijs dat ze voor ogen hebben. De commissie constateert dat dit inderdaad het geval is.

De commissie stelt vast dat de opleidingen bij het opstellen van het opleidingsprofiel rekening hebben gehouden met de decretaal vastgelegde doelstellingen voor academische bachelor- en masteropleidingen in Vlaanderen. Verder hebben de opleidingen ook rekening gehouden met het Europees Tuning-project en met de Learning Outcomes zoals aangegeven in het European Qualification Framework for Lifelong Learning. De commissie is van mening dat de opleidingsdoelstellingen voldoen aan de decretale bepalingen voor een academische bachelor- en masteropleiding. De professionele accenten van de voormalige hogeschoolopleiding van de Ahs, in combinatie met de onderzoeksingesteldheid van de voormalige academische opleiding van de UGent zorgt er volgens de commissie voor dat de opleidingen in hun doelstellingen een mooie mix van enerzijds professionele en anderzijds academische competenties opnemen.

De commissie stelt vast dat de opleidingen een beleidsplan internationalisering hebben opgesteld waarin ze hun missie omtrent internationalisering toelichten: De opleidingen willen alle studenten laten kennismaken met internationalisering via internationalisation@home, en zoveel mogelijk masterstudenten een buitenlandervaring laten opdoen. De opleidingen scharen zich achter de doelstelling van de Vlaamse overheid om tegen 2020 20% van de Vlaamse studenten te laten participeren aan een buitenlandervaring. De commissie stelt vast dat in het opleidingsprofiel zelf de doelstellingen omtrent internationalisering zich beperken tot het kunnen communiceren in een andere taal en het kunnen omgaan met andere culturen. De commissie suggereert concrete doelstellingen omtrent internationalisering in het opleidingsprofiel op te nemen.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

De commissie beoordeelt het facet 'domeinspecifieke eisen' als goed voor zowel de bachelor- als de masteropleiding.

Uit het zelfevaluatie rapport blijkt dat de opleidingen, naast de reeds in facet 1.1 vermelde bronnen, de volgende bronnen hebben gebruikt bij het opstellen van de domeinspecifieke doelstellingen: het beroepsstatuut van de kinesitherapie, het beroepsprofiel van de kinesitherapeut opgesteld door de Nationale Raad voor Kinesitherapie (NRK) en beleidsdocumenten en rapporteringen van de FOD Volksgezondheid. De commissie is van mening dat de domeinspecifieke eisen van de opleidingen voldoen aan de minimum eisen die de commissie geformuleerd heeft in het domeinspecifiek referentiekader. De commissie waardeert dat bij de integratie van de oplei-

dingen REVAKI van de Ahs en de UGent geen concessies zijn gedaan aan de academische eisen die volgens de opleiding zelf tot de minimumeisen voor een afgestudeerde in de revalidatiewetenschappen en kinesitherapie behoren.

Het opleidingsprofiel komt volgens de opleidingen tot stand binnen de opleidingscommissie (OC). Binnen de OC zijn zowel ZAP/OP3 leden, het AAP het ATP alsook studenten vertegenwoordigd. De commissie stelt tijdens de gesprekken vast dat de vertegenwoordigers binnen de OC terugkoppelen naar hun achterban, waardoor studenten en docenten indirect betrokken zijn bij het tot stand komen van de doelstellingen. Daarnaast werden vakgenoten betrokken bij het vormgeven van de domeinspecifieke eisen door het overleg binnen het overlegorgaan voor kinesitherapie-opleidingen (OVUNHOKI). Daarnaast hebben de opleidingen een opleidingsadviesraad (OAR) opgericht, waarin onder andere het werkveld vertegenwoordigd is. Deze OAR fungeert onder meer als toetssteen bij bijvoorbeeld curriculumhervormingen en de ontwikkeling van of aanpassingen aan het opleidingsprofiel. Hieruit leidt de commissie af dat de doelstellingen van de opleidingen gebaseerd zijn op beroepsgerelateerde elementen en dat er afstemming met vakgenoten en het beroepenveld heeft plaatsgevonden.

Tijdens de gesprekken verneemt de commissie dat medewerkers van de opleidingen binnen het European Network for Physiotherapy Education (ENPHE) een sturende rol hebben gespeeld in het vastleggen van competenties voor de opleidingen kinesitherapie in Europa. Deze participatie heeft volgens de opleidingen het opstellen van het eigen opleidingsprofiel mee beïnvloed. De commissie is positief over de aandacht voor internationale benchmarking bij het opstellen van het opleidingsprofiel.

De commissie stelt vast dat de communicatie over de doelstellingen gebeurt via de ECTS-fiches, via het elektronisch leerplatform en soms als onderdeel van het cursusmateriaal. De verantwoordelijke van een opleidingsonderdeel vult de ECTS-fiches in, in overleg met de andere betrokken lesgevers. Uit de gesprekken blijkt dat de docent in de eerste les vaak toelichting geeft over waar de student zich bevindt in het curriculum en wat de doelstellingen zijn van het opleidingsonderdeel. De commissie stelt vast dat het personeel en de studenten goed op de hoogte zijn van de doelstellingen.

Algemene conclusie bij onderwerp 1: Doelstellingen van de opleiding

Facet 1.1	Niveau en oriëntatie van de opleiding	Goed, voor zowel de bachelor- als de masteropleiding
Facet 1.2	Domeinspecifieke eisen	Goed, voor zowel de bachelor- als de masteropleiding

De visitatiecommissie is van mening dat er in de opleidingen voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, voor zowel de bachelor- als de masteropleiding.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Facet 2.1 Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma' als goed voor zowel de bachelor- als de masteropleiding.

De commissie leert uit het zelfevaluatie-rapport dat de opleidingen voor de opbouw van het programma zijn vertrokken vanuit het opleidingsprofiel. Hiertoe werden de competenties eerst volledig uitgeschreven, met een omschrijving van de componenten, de opbouw, het gewenste niveau van verwerking en de beoordelingscriteria. De opleidingen hebben een competentiematrix opgesteld om een overzicht te krijgen van de verschillende opleidingsonderdelen en hoe ze bijdragen aan het verwerven van de competenties. De commissie stelt vast dat de competentiematrix als een instrument wordt gebruikt bij de ontwikkeling en verfijning van het programma van beide opleidingen.

Het programma voor de bacheloropleiding is gemeenschappelijk voor alle studenten. Vanaf het eerste masterjaar kunnen de studenten voor zes studiepunten opleidingsonderdelen opnemen binnen hun gekozen afstudeer-richting, en voor zes studiepunten binnen een andere afstudeer-richting. In het tweede masterjaar worden, op het opleidingsonderdeel Management in revalidatie en kinesitherapie na, enkel afstudeer-richtings-specifieke opleidingsonderdelen aangeboden. De commissie stelt vast dat de opleidingsonderdelen worden geclusterd in vier leerlijnen: De wetenschapslijn, de kinesiotherapielijn, de humane wetenschapslijn en de exploratielijn. De commissie

is van mening dat de leerlijnen verankerd zijn in het programma van de bachelor- en de masteropleiding en het programma verduidelijken.

- Binnen de wetenschapslijn worden in het eerste en tweede bachelorjaar basiswetenschappen aangeboden, opdat de studenten inzicht krijgen in het normaal menselijk functioneren en de algemene pathologie. Verder krijgt de student wetenschappelijke onderzoeksmethodes en dataverwerking aangeleerd, met een eerste praktische toepassing ervan in het wetenschapsproject in het derde jaar. Ook de twee delen van de masterproef in het eerste en tweede masterjaar vallen onder de wetenschapslijn.
- Binnen de humane wetenschapslijn krijgt de student in het eerste en het tweede bachelorjaar inzicht in de psychologie, de filosofie en de ethiek in relatie tot de kinesitherapie. In het derde bachelorjaar wordt theorie en praktijk omtrent communiceren aangeboden. Ook in het opleidingsonderdeel Interdisciplinair werken in de gezondheidszorg en in alle stages komt communiceren aan bod.
- De derde leerlijn, de kinesitherapielijn, is het meest uitgebreid. Eerst wordt de basis gelegd voor het algemeen kinesitherapeutisch onderzoek en de behandeling. Vanaf het tweede bachelorjaar wordt gefocust op interventiedomeinen. Zo komt in het tweede bachelorjaar het interventiedomein ‘inwendige aandoeningen’ aan bod met opleidingsonderdelen als REVAKI bij inwendige ziekten en REVAKI van het respiratoire stelsel. In het derde bachelorjaar wordt dit aangevuld met REVAKI van het cardiovasculaire stelsel en REVAKI van het neurologische stelsel, en starten de interventiedomeinen ‘Musculoskeletale stelsel’ en ‘Pediatrie en Geriatrie’. Binnen ieder opleidingsonderdeel komt het klinisch redeneren aan bod.
- Binnen de exploratielijn tenslotte wordt de student geconfronteerd met het werkveld. In het tweede bachelorjaar is het opleidingsonderdeel ‘inleiding tot de stage’ voorzien. In het derde bachelorjaar voorziet de bacheloropleiding een eenvoudige stage in een ziekenhuis of instelling. In het eerste masterjaar loopt de student een omnipracticumstage om zich te ontwikkelen tot een startende, niet gespecialiseerde kinesitherapeut. In het tweede masterjaar loopt de student een specialisatiestage. Het valt de commissie op dat het aantal studiepunten voor de specialisatiestage afhankelijk is van de afstudeerrichting (9, 12 of 18). De commissie stelt vast dat de moeilijkheidsgraad en invulling van de stages overeenkomt met de doelstellingen per jaar van het modeltraject. In het tweede masterjaar wordt tijdens het opleidingsonderdeel ‘management in de REVAKI’ ingegaan op wetgeving, beheer van een eigen praktijk en ethische aspecten.

In de bacheloropleiding zijn er geen keuzeopleidingsonderdelen. De masteropleiding houdt twaalf studiepunten aan keuzeopleidingsonderdelen vrij. Hiervan zijn er zes op te nemen binnen de gekozen afstudeerrichting en zes vrij te kiezen uit het aanbod van de Associatie Universiteit Gent. De commissie waardeert deze ruimte in het programma. De commissie vindt het programma degelijk opgebouwd met een brede basiswetenschappelijke onderbouwing in de bacheloropleiding en een meer gerichte specialisatie in de masteropleiding. Dit zonder uit het oog te verliezen om van de kinesitherapeut in de eerste plaats een generalist te maken met grondige wetenschappelijke kennis, wetenschappelijke competenties en praktijkvaardigheden. De commissie is van mening dat het programma toelaat de opleidingsdoelstellingen te verwerven.

De commissie stelt vast dat interdisciplinaire elementen in het programma aan bod komen door het inschakelen van docenten vanuit andere disciplines bij de organisatie van verschillende geïntegreerde opleidingsonderdelen in het tweede bachelorjaar. In het eerste masterjaar wordt met studenten uit verschillende opleidingen rond casussen gewerkt in het opleidingsonderdeel Interdisciplinair samenwerken in de gezondheidszorg. De commissie is positief over de uitwerking van het interdisciplinair werken in de masterjaren.

Uit het zelfevaluatie rapport blijkt dat de opleidingen om de doelstelling omtrent internationalisering te behalen gebruik kunnen maken van de buitenlandse partners van zowel de UGent als de Ahs. De uitwisselingen die plaatsvinden, gebeuren voornamelijk in het kader van de stage. Dit omwille van de beperkte vergelijkbaarheid met buitenlandse opleidingsonderdelen. De commissie stelt vast dat de opleidingen tevens aandacht hebben voor initiatieven omtrent internationalisation@home: zoals het gebruik van Engelstalige handboeken en artikels, de organisatie van een internationale week, een keuzeopleidingsonderdeel in het Engels en het uitnodigen van internationale gastdocenten. Verder overweegt de masteropleiding het inrichten van een Engelstalig masterprogramma en het gezamenlijk opzetten van opleidingsonderdelen met buitenlandse partners. De commissie stelt vast dat de aandacht voor internationalisering in het programma van de bachelor- en masteropleiding duidelijk in ontwikkeling is. De commissie suggereert er naar te streven om nog meer internationale uitwisselingen te organiseren in het kader van opleidingsonderdelen en niet enkel voor de stages.

De commissie stelt vast dat recent een vernieuwd curriculum van de masteropleiding is goedgekeurd. Uit het zelfevaluatie rapport blijkt dat ieder lid van de opleidingscommissie (OC) voorstellen kan doen om het programma

te wijzigen. Grote wijzigingen gebeuren op basis van de resultaten van de evaluaties en de ontwikkelingen in het werkveld. De curriculumwerkgroep werkt een voorstel voor curriculumherziening uit, en legt dit ter goedkeuring voor aan de OC. Hervormingen worden vervolgens besproken op de faculteitsraad en op de academische raad van de Ahs, waarna een finaal advies wordt gegeven aan het bestuurscollege van de UGent. De commissie stelt vast dat in de OC alle geledingen betrokken zijn, en dat hierdoor ook studenten en alumni inspraak hebben bij eventuele aanpassingen aan het curriculum.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid' als goed voor zowel de bachelor- als de masteropleiding.

De commissie stelt tijdens de gesprekken vast dat de opleidingen veel belang hechten aan Evidence Based handelen. De opleidingen ambiëren naar eigen zeggen om de kennisontwikkeling van de studenten te realiseren dankzij een optimale interactie tussen onderwijs en onderzoek. Om dit te realiseren krijgen docenten een onderwijsopdracht in het domein dat nauw aansluit bij hun onderzoeksexpertise, en er wordt van hen verwacht dat ze hun eigen onderzoeksoutput maximaal integreren in het onderwijs. Verder stelt de commissie vast dat de studenten via hun masterproefonderzoek actief worden ingeschakeld in lopende onderzoeksprojecten (zie ook *facet 2.8*). De ontwikkeling van onderzoekscompetenties die de studenten nodig hebben voor het uitvoeren van de masterproef komt volgens de commissie voldoende aan bod in de wetenschapslijn en in de humane wetenschapslijn (zie ook *facet 2.1*).

De commissie is over het algemeen tevreden over het studiemateriaal. Ze stelt vast dat actuele internationale vakliteratuur geïntegreerd is in de opleiding. De opleiding geeft tijdens de gesprekken aan dat het studiemateriaal frequent geüpdatet wordt op basis van nieuwe ontwikkelingen in het domein. Op basis van het ingekeken studiemateriaal en de beschrijving van het programma is de commissie van mening dat het programma aansluit bij de actuele wetenschappelijke ontwikkelingen in het domein.

Kinesitherapeutische vaardigheden komen aan bod binnen de kinesitherapielijn. De commissie stelt vast dat de opleidingen veel met casussen en videomateriaal uit de actuele praktijk werken. Buiten de geplande lessen

kunnen de studenten op elkaar oefenen in de skillslabs. Vanaf het tweede bachelorjaar worden aangeleerde vaardigheden toegepast op klinische situaties. De commissie stelt vast dat de opleiding het belang van praktijkvaardigheden in het programma benadrukt.

De studenten vernemen informatie over de stage tijdens een hoorcollege in het derde bachelorjaar. Daarnaast is een stageids opgesteld die beschikbaar is via het elektronisch leerplatform. Toekenning van de stageplaatsen gebeurt door de stagecoördinatoren. Zij volgen ook de administratieve regelingen in verband met de stage op. Het huidige stageconcept (3 dagen stage per week afgewisseld met 2 lesdagen per week) kwam tot stand na consultatie en goedkeuring van het werkveld. Dit stageconcept bemoeilijkt volgens de commissie op stageplekken in ziekenhuizen en instellingen de betrokkenheid van de student. De studenten geven in de gesprekken aan liever twee aaneensluitende lesdagen te hebben gedurende de stageperiodes. De commissie vraagt de opleiding te onderzoeken of het huidige concept stage op alle stageplekken de meest aangewezen is, tenminste in het laatste jaar. De commissie suggereert hierbij ook na te gaan of het mogelijk is een lesvrije stageperiode te voorzien, waardoor de studenten de mogelijkheid hebben een buitenlandervaring op te doen zonder lessen te missen.

De student kan bij de stagementor terecht voor ondersteuning en begeleiding, en het afstemmen van de stageleerdoelen. Bij het begin van de stage worden de stageleerdoelen vastgelegd in een stageovereenkomst tussen de stageplaats, de masteropleiding en de student. De commissie stelt vast dat de invulling van de stages is afgestemd op de afstudeerrichting en gekoppeld wordt aan de competenties van het opleidingsprofiel. De student houdt zelf het leerproces bij in zijn/haar persoonlijk elektronisch portfolio stage. Dit portfolio, waarin de student alle relevante documenten en verslagen opslaat, dient tevens als een communicatieinstrument tussen de student en de stagebegeleider. De student krijgt per stage een stagebegeleider mee, die vanuit de opleiding de stage opvolgt. De opleidingen erkennen dat het door de werklast niet mogelijk is om alle studenten te bezoeken op hun stageplek. De stagebegeleider is wel steeds telefonisch beschikbaar, en overlegt ook telefonisch met de stagementor. De stage wordt afgesloten met een reflectiegesprek tussen de student en de stagebegeleider. De stagementoren blijken tevreden over de ondersteuning door de opleidingen, maar adviseren de opleidingen om regelmatig spontaan op de stageplek langs te komen. De commissie beveelt aan de stageplaatsen spontaan te bezoeken.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'samenhang van het programma' als voldoende, voor zowel de bachelor- als de masteropleiding.

De commissie is van mening dat de horizontale samenhang wordt bevorderd door de aanwezigheid van de vier leerlijnen doorheen de beide opleidingen (zie ook facet 2.1). De commissie stelt op basis van de gesprekken vast dat onder de medewerkers, onder andere binnen de OC, een voortdurende zelfreflectie aanwezig is ter verbetering van de samenhang van het programma van beide opleidingen. Ook het overleg binnen de leerlijnen draagt volgens de commissie bij aan de samenhang van de programma's. Uit de gesprekken met de studenten en alumni blijkt echter herhaaldelijk dat er overbodige overlap is tussen verschillende opleidingsonderdelen in de programma's van zowel de bachelor- als de masteropleiding. Dit aandachtspunt komt ook herhaaldelijk terug in de resultaten van de evaluaties. De docenten geven aan dat de verantwoordelijken van een opleidingsonderdeel veel vrijheid hebben bij de precieze invulling ervan, en dat het wenselijk zou zijn om beter op de hoogte te zijn van de inhoud van elkaars cursussen. De commissie vraagt de overlap in het programma in kaart te brengen en waar nodig te verhelpen.

De commissie stelt vast dat de opleidingen aandacht hebben voor opbouw en volgtijdelijkheid. Dit toont zich in het toekennen van verschillende niveaus van zelfstandigheid en flexibiliteit waarop competenties moeten worden beheerst, alsook het toekennen van verschillende niveaus van complexiteit van de situaties waarin competenties moeten kunnen worden toegepast.

Een aantal afstudeerrichtingen in de masteropleiding worden interuniversitair aangeboden. Afstemming over de opleidingsonderdelen binnen deze afstudeerrichtingen gebeurt onder de docenten die er het onderwijs verzorgen en binnen OVUNHOKI. De commissie verneemt tijdens de gesprekken met de studenten herhaaldelijk dat er overlap is tussen de leerstof in de afstudeerrichtingen en de leerstof die ze in de bacheloropleiding hebben gekregen. De masteropleiding verklaart dit doordat de bacheloropleidingen apart worden ingericht door de verschillende instellingen, en bij het overleg over de inhoud van de afstudeerrichting rekening moet worden gehouden met de verschillende achtergrond van studenten die uit verschillende instellingen instromen. De commissie drukt haar appreciatie uit voor het rationalisatieproces dat de Vlaamse opleidingen REVAKI

hebben gerealiseerd door het aanbieden van interuniversitair georganiseerde afstudeerrichtingen, maar vraagt de opleidingen verdere inspanningen te doen om de programma's van de bacheloropleidingen beter te laten aansluiten op de programma's van de gezamenlijk ingerichte masteropleidingen.

De opleiding biedt flexibele bachelor en master trajecten aan voor studenten die niet het modeltraject kunnen volgen. De invulling hiervan, met bewaking van de volgtijdelijkheid, dient de student te overleggen met de curriculummanager (CM) van de opleiding en de trajectbegeleider van de faculteit. Alle trajecten worden geëvalueerd door de curriculumcommissie van de faculteit.

Facet 2.4 Studieomvang

Het facet 'studieomvang' voldoet aan de criteria voor zowel de bachelor- als de masteropleiding.

De academisch gerichte bacheloropleiding bestaat uit 3 studiejaar van elk 60 studiepunten. In totaal wordt dus een opleidingsprogramma georganiseerd van 180 studiepunten. De opleiding voldoet hiermee aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studieomvang van een academisch gerichte bachelor.

De masteropleiding bestaat uit 2 studiejaar van elk 60 studiepunten. In totaal wordt dus een opleidingsprogramma georganiseerd van 120 studiepunten. Hiermee voldoet de opleiding aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studieomvang van een master.

Facet 2.5 Studietijd

De commissie beoordeelt het facet 'studietijd' als voldoende voor zowel de bachelor- als de masteropleiding.

De commissie stelt vast dat de opleidingen regelmatig studietijdmetingen organiseren. De resultaten hiervan worden besproken in focusgroepen en worden gebruikt ter verbetering van de studietijd. Uit de resultaten van de metingen die beschreven staan in het zelfevaluatie-rapport leidt de commissie af dat de gemeten studietijd in de bacheloropleiding hoger is dan de begrote studietijd. In het tweede bachelorjaar geven de studenten in de metingen aan dat hun studietijd gemiddeld 15% hoger ligt dan de begrote studietijd. Hierbij aansluitend, blijkt uit de gesprekken met de studenten

dat in de eerste twee bachelorjaren het aantal uren contactonderwijs erg hoog ligt. De commissie vraagt voor de bacheloropleiding de begrote studietijd in overeenstemming te brengen met de reële studietijd.

Uit de studietijdmetingen in de masterjaren blijkt dat de globale studietijd onder de begrote studietijd ligt. Ook in de focusgesprekken wordt bevestigd dat de studielast in het eerste masterjaar over het algemeen laag is. De opleiding geeft aan dat dit onder andere veroorzaakt wordt door de discrepantie tussen de gemeten en begrote studietijd voor de opleidingsonderdelen Masterproef deel 1 en deel 2. Mogelijk speelt het feit dat veel masterproeven door twee of drie studenten gezamenlijk worden uitgevoerd hierin mee (zie ook facet 2.8). De commissie stelt vast dat de opleidingen de resultaten van de studietijdmetingen opnemen ter verbetering van de studielast. De masteropleiding heeft recent het programma aangepast en onder andere het aantal studiepunten voor de masterproef verminderd. Anderzijds beveelt de commissie aan te blijven nadenken over de optimalisatie van de studietijdmetingmethode, gezien het niet evident is voor studenten om het aantal uren studie correct bij te houden, vooral voor uitgebreide opleidingsonderdelen als de masterproef.

De commissie stelt vast dat de opleiding aandacht heeft voor studiebelemmerende en –bevorderende factoren. Zo probeert de opleiding zo goed mogelijk in te spelen op het stijgend aantal studenten, maar botst ze op een aantal logistieke beperkingen, zoals een tekort aan grote auditoria en achterophinkende financiering voor bijkomende inzet van personeel. De commissie is van mening dat de opleiding inspanningen doet om dergelijke studiebelemmerende factoren op te vangen.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

De commissie beoordeelt het facet ‘afstemming tussen vormgeving en inhoud’ als voldoende voor zowel de bachelor- als de masteropleiding.

Uit het zelfevaluatierapport blijkt dat de opleidingen het onderwijsconcept samenvatten in twee krachtlijnen: De opleidingen willen ‘reflective practitioners’ afleveren die een kritische reflectieve houding hebben. De tweede krachtlijn sluit hierop aan door interactioneel en zelfgestuurd leren voorop te stellen. Verder hebben de opleidingen een onderwijsvisie geformuleerd, waarin de onderwijskundige uitgangspunten beschreven staan. De commissie is van mening dat de opleidingen een duidelijke visie hebben op competentiegericht leren.

De commissie stelt vast dat de opleidingen een overzicht hebben gemaakt van de gebruikte werkvormen in de bacheloropleiding en per afstudeer-richting. Vermits de opleidingen ervan uitgaan dat de nodige basiskennis in het begin van de bacheloropleiding voorzien moet worden, maakt ze in de eerste jaren van het modeltraject vooral gebruik van hoorcolleges. Daarnaast wordt gebruik gemaakt van practica, met het oog op een de-gelijke beheersing van vaardigheden. Het valt de commissie verder op dat de praktijkgroepen redelijk groot zijn, tot 30 studenten per groep. De op-leiding erkent dit en geeft aan waar nodig maatregelen te nemen om de kwaliteit van de praktijklessen te waarborgen. Een andere veelgebruikte onderwijsvorm is het skillslab, waarin studenten op eigen tempo hun vaardigheden kunnen inoefenen. De commissie stelt vast dat naarmate de student in de opleiding vordert, vaker wordt gewerkt volgens de princi-pes van opdracht- of probleemgestuurd leren. Tijdens de gesprekken met de commissie komt herhaaldelijk aan bod dat de opleidingen de ambitie hebben om nieuwe werkvormen te introduceren die beter aansluiten bij het didactisch concept. De realisatie hiervan blijkt echter nog niet in een planfase. De commissie vraagt een meer planmatige aanpak van de ont-wikkeling van de geambieerde onderwijsinnovatie. De opleidingen zouden hierbij nog actiever moeten zoeken naar werkvormen die aansluiten bij de eigen visie van zelfgestuurd leren. De commissie is zich ervan bewust dat de studenten zelf vragende partij blijven voor hoorcolleges. Niettemin is de commissie van mening dat de opleidingen best een duidelijke visie zouden uitdragen over de optimale verdeling van hoorcolleges, andere vormen van contactonderwijs en zelfstudie. De commissie stelt vast dat de keuze voor werkvormen momenteel immers vooral wordt ingegeven door praktische redenen, zoals de sterk gestegen instroom. Ze vraagt bij het gebruik en de ontwikkeling van werkvormen vooral te streven naar een verbetering van de kwaliteit.

De opleidingen hebben een overzicht gemaakt van de gebruikte werk-middelen in de bacheloropleiding en per afstudeerrichting. De commis-sie stelt vast dat de opleidingen vooral gebruik maken van handboeken, naslagwerken en documentatiemateriaal samengesteld door de docen-ten zelf. De commissie waardeert dat de opleidingen het studiemateriaal ook toegankelijk stellen voor het beroepenveld. Uit de gesprekken met de studenten blijkt dat ze graag meer bijkomende referenties naar achter-grondinformatie zouden meekrijgen. Verder stelt de commissie vast dat het cursusmateriaal soms uit een verzameling PowerPoints bestaat, en is ze van mening dat de cursussen iets meer ingebed mogen zijn. Ze vraagt meer aandacht voor de vorm-technische stroomlijning van de cursussen,

bijvoorbeeld door het afspreken van een format voor cursusmateriaal. De commissie waardeert dat het elektronisch leerplatform niet enkel als communicatiemiddel wordt gebruikt, maar ook actief wordt ingezet in het onderwijs, bijvoorbeeld door het oprichten van een forum. Uit de gesprekken blijkt dat de opleidingen de ambitie hebben om audiovisueel materiaal en ICT-ondersteuning meer in te zetten als leermiddel. De commissie moedigt de opleidingen aan hier werk van te maken.

Tot slot stelt de commissie vast dat per afstudeerrichting de participerende docenten, weliswaar in onderling overleg, erg autonoom zijn in het hanteren van een onderwijsvisie en de keuze voor werkvormen en -middelen. De commissie erkent de complexiteit van het interuniversitair aanbieden van afstudeerrichtingen, en waardeert de inspanningen ter rationalisatie, maar beveelt aan om verder te groeien naar intensere samenwerking en afstemming betreffende het didactisch concept en het gebruik van werkvormen en -middelen.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

De commissie beoordeelt het facet 'beoordeling en toetsing' als goed voor zowel de bachelor- als de masteropleiding.

De commissie stelt vast dat de opleiding een overzicht heeft opgemaakt van welke toetsvormen in de bacheloropleiding en in iedere afstudeerrichting aan bod komen. Vanaf het eerste jaar van het modeltraject organiseert de bacheloropleiding geïntegreerde examens waarbij zowel theorie als vaardigheden en klinisch redeneren aan bod komen. Doorheen alle jaren hanteren de opleidingen voor de beoordeling van de praktijktoetsen hetzelfde beoordelingsformulier. Op het einde van het eerste masterjaar organiseert de opleiding een algemene evaluatie van de praktijkvaardigheden. De commissie is positief over het inrichten van praktijkexamens vanaf het eerste jaar, waardoor reeds vroeg in de opleiding de integratie tussen theorie en praktijk bevraagd wordt. Verder valt het de commissie op dat in de eerste jaren van de bacheloropleiding veel met meerkeuze examens getoetst wordt. Op basis van de examenopgaven die de commissie kon inkijken, is ze van mening dat het niveau van de examenvragen adequaat is.

Uit het zelfevaluatie rapport blijkt dat de bacheloropleiding voor het organiseren van de examens het OER van de UGent hanteert. De masteropleiding hanteert een interuniversitair OER dat werd opgesteld naar aanleiding

van de gezamenlijk ingerichte afstudeerrichtingen. Het OER is beschikbaar voor alle medewerkers en studenten. De ECTS-fiches vermelden volgens de commissie duidelijk de examenvorm. Tijdens de eerste les wordt informatie gegeven over de toetsvormen. Uit de gesprekken blijkt dat de studenten goed op de hoogte zijn van de wijze waarop ze getoetst worden. De examenroosters worden opgemaakt door het opleidingssecretariaat, onder toezicht van de curriculum manager (CM) en in overleg met de examinatoren. Een eerste voorstel wordt rondgestuurd naar de verantwoordelijke lesgevers en de studentenraad. Op basis van hun feedback wordt een definitieve versie gemaakt. De commissie waardeert dat de studenten inspraak hebben in het tot stand komen van het examenrooster. Uit de gesprekken met de studenten leidt de commissie af dat ze van mening zijn dat het examenrooster eerder laat bekend wordt gemaakt. De opleiding geeft mee dat het examenrooster niet later dan vier weken voor de start van de examenperiode wordt bekendgemaakt, zoals bepaald door het OER. De commissie suggereert de examenroosters eerder te communiceren.

De studenten krijgen op het einde van ieder semester de mogelijkheid om de examens in te kijken en individuele feedback aan te vragen. De opleidingen voorzien een vaste periode waarin de feedback momenten kunnen worden gepland. De studenten blijken tevreden over de ruimte voor feedback na examens.

Op basis van de ingekeken examenvragen is de commissie van mening dat de kwaliteit van de toetsing over het algemeen in orde is. De commissie stelt op basis van het zelfevaluatierapport vast dat er geen systematische kwaliteitscontrole voorafgaand aan het examen plaatsvindt. De opleiding waakt wel a posteriori over de kwaliteit van de examens, onder andere in de focusgroepen en bij de evaluaties van de opleidingsonderdelen komt de evaluatie van de examens aan bod. Onder de betrokkenen van een opleidingsonderdeel vindt overleg plaats over de toetsing. De afstemming tussen de opleidingsonderdelen gebeurt binnen de OC. Daarnaast blijkt tijdens de gesprekken dat de docenten gestimuleerd worden om vorming omtrent het toetsen te volgen.

Aansluitend hierbij stelt de commissie vast dat per afstudeerrichting de participerende docenten, weliswaar in onderling overleg en binnen het didactisch concept van de instelling waaraan ze tewerkgesteld zijn, erg autonoom zijn in de keuze van de toetsvormen. De commissie suggereert per afstudeerrichting een toetsbeleid te formuleren en afstemming te zoeken betreffende de vorm en inhoud van de toetsen.

De commissie stelt op basis van het zelfevaluatie-rapport vast dat de evaluatie van de stage van de studenten gebeurt aan de hand van een stageverslag met daarin een patiëntenbespreking die gekoppeld moet worden aan een wetenschappelijk artikel. De stagebegeleider geeft minstens elektronisch feedback op het stageverslag dat deel uitmaakt van het e-portfolio van iedere student. De commissie is van mening dat het e-portfolio een handig instrument is voor de opvolging van de stages. De uiteindelijke beoordeling omvat twee delen: het stagegebeuren op de werkvloer en de evaluatie 'reflectie'. Het stagegebeuren wordt door de stagementor geëvalueerd in het evaluatieformulier, dat is opgebouwd volgens de te bereiken competenties. De stagebegeleider zet de evaluatie van de stagementor om in een score. Uit de gesprekken blijkt dat zowel de stagementoren als de studenten de opsplitsing tussen de evaluatie en de scoring kunnen appreciëren. De evaluatie 'reflectie' gebeurt door de stagebegeleider. De beoordeling van de evaluatie 'reflectie' kan in het tweede masterjaar vermeerderd worden met 10% als de student bijscholingen, studiedagen of kineclubs bijwoont. Op deze manier wil de opleiding het levenslang leren promoten. De commissie is positief over de beoordeling van de stages op basis van de stagedoelen, de beroepsspecifieke competenties en de stageleerdoelen. De commissie stelt vast dat stagementoren en -begeleiders hiervoor kunnen terugvallen op een gestructureerd formulier ter ondersteuning van de beoordeling van de stage.

Facet 2.8 Masterproef

De commissie beoordeelt het facet 'masterproef' als goed.

De commissie leert uit het zelfevaluatie-rapport dat de masterproef uit twee delen bestaat. Masterproef deel 1 komt aan bod in het eerste masterjaar en omvat de voorbereiding, het onderzoeksontwerp en de presentatie, eventueel aangevuld met een pre-experimentele fase. Dit deel telt voor zeven studiepunten mee. Masterproef deel 2 komt aan bod in het tweede masterjaar en omvat het experiment en de rapportering. Dit deel telt voor 17 studiepunten mee. De commissie stelt vast dat de begrote studiebelasting voor de masterproef in overeenstemming is met de decretale eisen terzake. De commissie is positief over het concept van de masterproef met een onderverdeling in twee delen. Ook de keuze om een duo- of triomasterproef toe te laten, vindt de commissie een interessante keuze. Het is de commissie duidelijk dat de masteropleiding in het concept masterproef inhoudelijke kwaliteit nastreeft. De commissie heeft een steekproef masterproeven ingekeken en concludeert op basis daarvan dat het niveau ervan in orde is.

De commissie stelt vast dat de studenten op het einde van het derde bachelorjaar en in het begin van het eerste masterjaar toelichting krijgen over wat er van hen verwacht wordt en kunnen kiezen uit een lijst van onderwerpen. De studenten geven drie voorkeuronderwerpen door. Tegen midden oktober hebben alle studenten een onderwerp toegewezen gekregen. De commissie stelt vast dat de studenten meestal actief worden ingeschakeld in de lopende onderzoeksprojecten van hun docenten, wat een goede begeleiding bevordert. De student wordt beschouwd als een stagiair-onderzoeker in een van de onderzoeksgroepen, en heeft in die hoedanigheid toegang tot alle onderzoeksinfrastructuur en -technieken. Om de scriptiebegeleiding te stroomlijnen heeft de opleiding een handleiding opgesteld voor alle (co) promotoren. De commissie is van mening dat de masterstudenten van wie de masterproef aansluit bij een doctoraatstraject intensief begeleid worden. Anderzijds stelt de commissie op basis van de gesprekken vast dat de studenten van wie de masterproef niet aansluit bij een doctoraatsonderzoek, heel wat minder begeleiding krijgen bij hun werkzaamheden. De commissie vraagt aandacht voor een gelijke begeleiding van alle studenten bij hun masterproef. Uit de gesprekken blijkt verder dat weinig masterproeven tot stand komen in samenwerking met of op aangeven van het beroepenveld. De commissie is van mening dat er bij het voorstellen van masterproefonderwerpen meer ruimte kan worden gegeven aan samenwerking met het beroepenveld, in het kader van maatschappelijke dienstverlening.

De commissie stelt op basis van het zelfevaluatie-rapport vast dat de beoordeling van zowel masterproef deel één als deel twee bestaat uit een procesevaluatie, een productevaluatie en een evaluatie van de presentatie. De beoordeling wordt gegeven door de (co)promotoren. Het product en de presentatie van masterproef deel twee worden bovendien beoordeeld door twee onafhankelijke lezers. Om de beoordeling te stroomlijnen heeft de opleiding een evaluatieformulier ontwikkeld gekoppeld aan de te beoordelen elementen. De commissie stelt vast dat beoordelaars en studenten door dit evaluatieformulier goed op de hoogte zijn van wat er verwacht wordt. De commissie is van mening dat de beoordelingsprocedure degelijk is uitgewerkt. Voor duo- of triomasterproeven bestaat de mogelijkheid een individuele score te geven op basis van de procesevaluatie en de verdediging voor een jury. De commissie stelt echter vast dat er een verschil is in de belastingsgraad van de ene masterproef tegenover de andere. Zo staat de ene student zelf in voor het verzamelen van data, terwijl de andere student aan de slag kan gaan met een bestaande dataset. Volgens de opleiding kan dit worden gehonoreerd in de procesevaluatie. De commissie vraagt hier aandacht voor.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

De commissie beoordeelt het facet 'toelatingsvoorwaarden' als voldoende voor zowel de bachelor- als de masteropleiding.

Eén van de grote pijnpunten die de bacheloropleiding ervaart, is de grote instroom van studenten in het eerste bachelorjaar. In combinatie met de instroom van studenten met een zwakke wetenschappelijke vooropleiding verhoogt het stijgend aantal studenten de druk op de organisatie van het onderwijs, vooral in het eerste bachelorjaar. De commissie stelt op basis van het zelfevaluatie-rapport vast dat de masteropleiding de decretaal voorziene toelatingsvoorwaarden voor de masteropleiding hanteert. Betreffende de masteropleiding stelt de commissie een ondervertegenwoordiging vast in een aantal afstudeerrichtingen, zoals binnen REVAKI bij ouderen. Uit de gesprekken blijkt dat studenten vooral met de opleiding starten vanuit het idee om REVAKI in de musculoskeletale aandoeningen te doen. De commissie is van mening dat de opleidingen nog meer kunnen communiceren over de eigenheden van de verschillende afstudeerrichtingen, zodat studenten warm gemaakt worden voor andere dan de klassieke afstudeerrichtingen.

De opleiding informeert de abiturienten naar eigen zeggen duidelijk over het niveau van de opleiding op SID-ins, infodagen en op de website: een ASO-diploma met voldoende verdieping in de wetenschappen wordt sterk aangeraden. De grote meerderheid van de studenten REVAKI komt uit het ASO (90,1%), 7,9% komt uit het TSO, 0,7% heeft een diploma KSO en slechts 0,2% komt uit het BSO. De opleiding analyseert daarnaast de studierichting waaruit de studenten instromen, alsook het aantal uren per vak dat de studenten gevolgd hebben in het laatste jaar van hun secundair onderwijs. De commissie waardeert de gedetailleerde analyse van de instroomkenmerken. Ze moedigt de opleiding aan haar plannen om deze gegevens te gebruiken om een predictorenstudie uit te voeren, waarbij de parameters die voorspellend zijn voor het al dan niet slagen in kaart worden gebracht.

De commissie is positief over het initiatief van de opleiding om elke startende student een test fysica en chemie te laten ondergaan. De opleiding geeft op basis van de resultaten op deze test, alsook de vooropleiding en het al dan niet volgen van een vakantiecursus, een individueel studieadvies. De opleidingen geven tijdens de gesprekken aan op termijn de resultaten van deze test te willen correleren met de slaagcijfers, om het studieadvies nog meer te onderbouwen. Indien de voorkennis tekortschiet, en de

student toch wenst in te schrijven, raadt de opleiding bijspijkercurssussen aan in de vorm van een zomercursus of vakinhoudelijke bijscholingen van wetenschapsvakken. Binnen REVAKI zijn twee vakinhoudelijke studiebegeleiders aangesteld om de vakinhoudelijke deficiënties van studenten weg te werken (zie ook *facet 4.2*). De commissie is van mening dat de opleiding inspanningen doet om de instroom te controleren, maar stelt vast dat dit nog te weinig de gewenste resultaten oplevert. De commissie vraagt de efficiëntie van de zelftest te verhogen, bijvoorbeeld door het inrichten van een bijkomende, moeilijkere zelftest halverwege het eerste semester of het gedeeltelijk laten meetellen van de zelftest in de evaluatie van een opleidingsonderdeel. Daarnaast vraagt de commissie bijkomende initiatieven te nemen om de studenten te informeren over de mogelijkheid tot heroriënteren zonder verlies van credits.

Naast inschrijven voor een (deeltijds) modeltraject, kan de student ook inschrijven voor een individueel traject. Het aandeel studenten dat inschrijft voor een individueel traject is de laatste jaren enorm toegenomen. De commissie stelt vast dat de opleiding goede begeleiding aanbiedt voor studenten in een individueel traject. De procedures voor het verkrijgen van EVC/EVK staan beschreven in procedures die terug te vinden zijn op de website van de Associatie Universiteit Gent.

Algemene conclusie bij onderwerp 2: Programma

Facet 2.1	Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma	Goed, voor zowel de bachelor- als de masteropleiding
Facet 2.2	Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma	Goed, voor zowel de bachelor- als de masteropleiding
Facet 2.3	Samenhang van het programma	Voldoende, voor zowel de bachelor- als de masteropleiding
Facet 2.4	Studieomvang	OK, voor zowel de bachelor- als de masteropleiding
Facet 2.5	Studietijd	Voldoende, voor zowel de bachelor- als de masteropleiding
Facet 2.6	Afstemming tussen vormgeving en inhoud	Voldoende, voor zowel de bachelor- als de masteropleiding

Facet 2.7	Beoordeling en toetsing	Goed, voor zowel de bachelor- als de masteropleiding
Facet 2.8	Masterproef	Goed
Facet 2.9	Toelatingsvoorwaarden	Voldoende, voor zowel de bachelor- als de masteropleiding

De visitatiecommissie is van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, voor zowel de bachelor- als de masteropleiding.

ONDERWERP 3 INZET VAN HET PERSONEEL

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwaliteit van het personeel' als goed, voor zowel de bachelor- als de masteropleiding.

Jaarlijks stelt elk ZAP/OP3-lid via een elektronisch platform een taakomschrijving op voor de drie pijlers van de academische opdracht, met een procentuele tijdsbesteding en een inhoudelijke duiding. De vakgroepraad (VGR) geeft advies, waarna de taakomschrijving naar de decaan gestuurd wordt die het ter advies voorlegt aan de faculteitsraad. Ook AAP-leden vullen jaarlijks een taakomschrijving in. Het wetenschappelijk personeel heeft als hoofdplicht onderzoek. Zij kunnen voor maximaal acht uur worden ingezet voor administratieve taken, en maximaal vier uur voor de begeleiding van practica en stages. De commissie stelt vast dat de medewerkers de duidelijke taakomschrijvingen waarderen.

De commissie verneemt in het zelfevaluatie rapport dat de opleidingen procedures hebben uitgewerkt voor de evaluatie van de medewerkers. In het jaar dat de evaluatie plaatsvindt maakt ieder ZAP/OP3-lid een activiteitenverslag op. Samen met de individuele taakomschrijvingen is dit het uitgangspunt voor de regelmatige evaluatie. Ook het AAP maakt een activiteitenverslag op voor de aanvraag voor heraanstelling. Daarnaast blijkt uit het zelfevaluatie rapport dat binnen de vakgroep voor de AAP-leden een niet verplicht systeem van jaarlijkse functioneringsgesprekken gehanteerd wordt. Het ATP valt voor het evaluatiebeleid onder de instelling waar ze zijn aangesteld. Uit de gesprekken blijkt dat het aspect 'onderwijs' in de toekomst meer aandacht zal krijgen in het universitaire bevorderingsbeleid. De commissie is hier positief over.

In het kader van de integratie heeft de Ahs een intern reglement ontwikkeld voor het OP3, waarbij het bevorderings- en evaluatiebeleid zoveel mogelijk parallel lopen met de organisatie binnen de UGent. De commissie stelt vast dat een zeer complex luik van de integratie van de opleidingen REVAKI van de UGent en de Ahs, namelijk het personeelsbeleid, in een gevorderd stadium zit. Uit de gesprekken blijkt een groot engagement van de Ahs om het aanstellings- en bevorderingsbeleid van de UGent over te nemen, met aandacht voor het gelijkwaardigheidsbeginsel, noodzakelijk voor de integratie. De commissie waardeert de daadkracht waarmee dit mogelijk is gemaakt. Niettemin zijn een verdere harmonisatie, transparantie en vereenvoudiging van het personeelsbeleid nodig om de totale integratie te realiseren. Zo verschilt het statuut van de praktijkassistenten binnen de Ahs en de UGent en is er een verschil in het aantal verlofdagen voor het ATP van de beide instellingen.

Binnen de vakgroep wordt voor het aanstellen van ZAP/OP3-leden of AAP-leden een ad hoc selectiecommissie opgericht, die ongeacht de allocatie van de nieuwe medewerker bestaat uit medewerkers van de UGent en de Ahs. Voor nieuwe personeelsleden is de algemene introductie en begeleiding afhankelijk van de instelling waar ze worden aangesteld. Naast enkele accentverschillen, bieden beide instellingen een onthaaldag aan en wordt aan alle nieuwkomers een onthaalmap uitgedeeld. Vanuit beide instellingen worden trainingen voor starters aangeboden. Alle nieuwkomers hebben een gesprek met de direct leidinggevende over de organisatie van de opleiding en hun functieinvulling.

Per medewerker van het AAP is er een individueel VTO-budget (=Vorming, Training en Opleiding) beschikbaar, waarover de medewerker kan beschikken voor het volgen van didactische en vakinhoudelijke navorming of congresdeelname. De commissie stelt vast dat didactische professionalisering niet verplicht is, maar sterk wordt aanbevolen. Vanuit de UGent worden onderwijskundige trainingen aangeboden in de vorm van docenten- en assistententrainingen. Voor beide doelgroepen is een aangepast aanbod van basis- en vervolgtrainingen voorzien. Zo heeft de UGent recent vorming rond het opstellen van meerkeuze examens aangeboden. De commissie stelt vast dat een groot aantal medewerkers deze cursus heeft gevolgd. Medewerkers kunnen ook gebruik maken van navormingsactiviteiten georganiseerd door de Ahs. De commissie is positief over de aandacht voor de centraal georganiseerde, didactische navorming.

Uit de gesprekken met de studenten blijkt over het algemeen tevredenheid over de didactische kwaliteiten van de lesgevers. De studenten ervaren een laagdrempelig contact tussen henzelf en de docenten. De meeste docenten organiseren een wekelijks spreekuur en zijn voor en na de colleges beschikbaar voor vragen. Op basis van deze en bovenstaande bevindingen is de commissie van mening dat de opleiding over gekwalificeerd personeel beschikt.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid' als goed, voor zowel de bachelor- als de masteropleiding.

In het kader van de integratie van de opleidingen uit de Ahs en de UGent, is de vakgroep REVAKI die aan de UGent bestond uitgebreid met personeel van de Ahs. De commissie stelt vast dat binnen deze vakgroep dezelfde eisen betreffende onderzoek en promoveren worden gesteld aan alle medewerkers, onafhankelijk door welke instelling ze aangesteld zijn. Ondanks de stijgende werkdruk om de invulling van het onderwijs te garanderen, blijven de opleidingen naar eigen zeggen zoeken naar een evenwicht tussen het ondersteunen van onderwijs en het uitvoeren van onderzoek en dienstverlening. Ieder personeelslid kan hierbinnen eigen accenten leggen, maar moet beide aspecten opnemen in de taakomschrijving. Door de inbedding van de burelen van de medewerkers van de vakgroep REVAKI in een interdisciplinaire setting van het Universitair Ziekenhuis Gent krijgt de academische gerichtheid van het personeel een extra stimulans. De commissie stelt vast dat recent een projectaanvrager is aangesteld ter ondersteuning van het onderzoek. Ter ondersteuning en voor het onderhoud van de onderzoekslabo's is een onderzoekstechnoloog aangesteld.

De commissie verneemt dat de opleiding een benchmarkstudie heeft laten uitvoeren waaruit blijkt dat de publicaties binnen het domein van de REVAKI Gent hoog scoren in vergelijking met andere vakgroepen. Momenteel lopen er binnen de vakgroep REVAKI 38 doctoraten. Binnen de vakgroep zijn vier onderzoeksgroepen geïnstalleerd rond de volgende speerpunten: REVAKI bij musculoskeletale aandoeningen: bovenste en onderste lidmaat, REVAKI bij musculoskeletale aandoeningen: wervelkolom, REVAKI bij kinderen en neurogeriatrische, metabole en cardiovasculaire REVAKI.

Voor het domeingebonden praktijkonderwijs doet de opleiding beroep op praktijkassistenten. De opleiding heeft recent bijkomende praktijkassistenten aangesteld. Daarnaast hebben een aantal ZAP-leden actief patiëntencontact. De commissie waardeert het evenwicht tussen academisch gericht en praktijkgericht personeel, en vraagt deze balans naar de toekomst toe te behouden.

Het werkveld blijkt tijdens de gesprekken positief over de dienstverlening die de opleiding organiseert, bijvoorbeeld via het IPVK (Instituut voor Permanente Vorming Kinesitherapie Gent) en de KINE-clubs, met programmering in overleg met het beroepsveld.

De commissie stelt vast dat de opleiding (buitenlandse) gastsprekers uitnodigt, en dat docenten deelnemen aan (internationale) congressen. De commissie stelt echter vast dat de internationale docentenmobiliteit nog kan verbeteren. De opleidingen erkennen dit en nemen zich voor de docentenmobiliteit van onderuit te stimuleren. Zo kunnen de contacten in het kader van onderzoek nog meer worden teruggekoppeld naar het onderwijs. De commissie moedigt de opleidingen aan meer inspanningen te doen om de docentenmobiliteit te verbeteren.

Facet 3.3 Kwantiteit personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwantiteit van het personeel' als voldoende, voor zowel de bachelor- als de masteropleiding.

De commissie stelt vast dat de omvang van het personeel (AAP, ZAP en praktijkassistenten) is toegenomen in vergelijking met de vorige visitatie. Onder meer de integratie heeft voor een aanzienlijke groei van het personeelsbestand gezorgd. Anderzijds is het aantal studenten recent enorm gestegen, waardoor de student/docent ratio niet verbeterd is sinds de laatste visitatie. Momenteel zijn er voor de bacheloropleiding 41,4 studenten ingeschreven per voltijdse eenheid ZAP/OP3, voor de masteropleiding is dit 19,4 studenten per voltijdse eenheid ZAP/OP3. De verhouding studenten per voltijdse eenheid ZAP/OP3 + AAP bedraagt voor de bachelor- en masteropleiding samen 27,5. De commissie stelt tijdens de gesprekken vast dat de werkdruk hoog is. De opleidingen erkennen dit. Door schaalvergroting kan de studentenaangroei volgens hen echter worden opgevangen. Daarnaast rekenen de opleidingen op financiering die, zij het met een vertraging, rekening houdt met het stijgend aantal studenten. Tot juni 2013 beschikt de opleiding bovendien over extra middelen uit het rationalisa-

tiefonds. De commissie vraagt te anticiperen op de vermindering van de inkomsten na het wegvallen van de middelen uit het rationalisatiefonds.

Van de 45 ZAP/OP3-leden die onderwijs verstrekken binnen REVAKI, zijn er 28 voltijds aangesteld. Twee docenten hebben een aanzienlijke deeltijdse opdracht en 16 docenten hebben een minimale opdracht van 5%. Binnen de opleiding zijn 9 ZAP/OP3-leden vrouwelijk. De commissie stelt vast dat de vervrouwelijking van het hoger kader achter loopt op de vervrouwelijking van de studentenpopulatie. De assistenten zijn voornamelijk voltijds aangesteld, de praktijkassistenten voornamelijk deeltijds. Binnen het assistenten kader zijn er 31 vrouwen, wat strookt met de vervrouwelijking van de studentenpopulatie. Op het niveau van het ATP (in totaal 10 medewerkers) zijn er acht vrouwen en zijn er zes voltijds aangesteld. De gemiddelde leeftijd van de ZAP/OP3-leden is 50,7 jaar, van de AAP-leden is dit 30,7 jaar, van de praktijkassistenten is dit 37,8 jaar en van het ATP is dit 40 jaar.

Uit het zelfevaluatie rapport blijkt dat de opleidingen een bevraging naar de tijdsbesteding bij het ZAP/OP3 hebben uitgevoerd. Hieruit blijkt dat gemiddeld genomen 48% van de tijd besteed wordt aan onderwijs en onderwijsgerelateerde taken, waaronder het begeleiden van masterproeven en wetenschapsprojecten. Verder zou ongeveer 25% worden besteed aan dienstverlening. Hieruit volgt dat slechts 27% van de tijd besteed wordt aan onderzoek. Assistenten besteden binnen de vakgroep REVAKI minimaal 50% aan onderzoek. Doctoraatsbursalen moeten tot 85% van hun tijd aan onderzoek besteden. Postdoctorale mandaathouders besteden minstens 70% van hun tijd aan onderzoek. De medewerkers geven aan dat hun tijdsbesteding voor onderzoek onder druk staat door de vragen naar onderwijstijdsbesteding en dienstverlening.

Algemene conclusie bij onderwerp 3: Inzet van het personeel

Facet 3.1	Kwaliteit personeel	Goed, voor zowel de bachelor- als de masteropleiding
Facet 3.2	Eisen professionele en academische gerichtheid	Goed, voor zowel de bachelor- als de masteropleiding
Facet 3.2	Kwantiteit personeel	Voldoende, voor zowel de bachelor- als de masteropleiding

De visitatiecommissie is van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, voor zowel de bachelor- als de masteropleiding.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

De commissie beoordeelt het facet 'materiële voorzieningen' als goed, voor zowel de bachelor- als de masteropleiding.

Uit het zelfevaluatie-rapport blijkt dat, anticiperend op de integratie van beide opleidingen van de Ahs en de UGent, werd beslist om voor een locatie te kiezen op de campus Heymans bij het Universitair ziekenhuis Gent. Tegelijk blijven alle medewerkers en studenten recht hebben op alle voorzieningen van beide instellingen. Betreffende de verdeling van de middelen zijn de UGent en de Ahs overeengekomen om het aantal opgenomen studiepunten gelijk te verdelen over de twee instellingen. De inzet van personeel en financiën gebeurt vervolgens volgens de procedures van iedere instelling apart. De commissie is positief over de verdeling van de middelen en het gebruik van elkaars infrastructuur.

De commissie heeft meerdere onderwijs- en onderzoeksfaciliteiten kunnen bezoeken. Het onderwijs vindt plaats op de campus Heymans en de campus Groeninghe. Op campus Heymans heeft de opleiding drie onderzoekslabo's, acht praktijklokalen en een leslokaal in eigen beheer. Daarnaast beschikt de opleiding nog over vijf praktijklokalen op campus Groeninghe en een praktijklokaal in het K3 gebouw, alles op wandelafstand van campus Heymans. De commissie stelt vast dat de praktijklokalen goed zijn uitgerust, hoewel ze gezien het aantal studenten groter zouden mogen zijn. Verder is de commissie positief over het beheer van de onderzoekslabo's door een onderzoekstechnoloog. Hierdoor is het mogelijk dat studenten, vooral in het kader van hun masterproef, een aanvraag kunnen indienen om gebruik te maken van een onderzoekslabo en is er supervisie op het correct gebruik ervan. Naast de accommodatie in eigen beheer, kunnen de opleidingen gebruik maken van auditoria van de UGent. Verder is er een groot ICT-lokaal. Uit de gesprekken blijkt tevredenheid over de ICT voorzieningen en het functioneren van de elektronische leeromgeving. De commissie is ook zeer positief over de skillslabs op de campus Heymans. Hier zijn een tiental lokalen voorzien van het nodige domeinspecifieke materiaal zodat studenten in hun eigen tijd de vaardigheden verder kunnen inoefenen. De studenten en de medewerkers gebruiken meestal de biomedische bibliotheek op de campus. De commissie is positief over de voorzieningen van deze bibliotheek.

Uit een recente personeelsbevraging blijkt dat de medewerkers tevreden zijn over de werk- en onderzoekslokalen en de uitrusting ervan. Over de auditoria zijn de medewerkers minder tevreden, volgens de opleidingen omdat ze zich voor enkele auditoria moeten verplaatsen en omdat enkele auditoria momenteel gerenoveerd worden.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

De commissie beoordeelt het facet 'studiebegeleiding' als goed, voor zowel de bachelor- als de masteropleiding.

De commissie stelt op basis van het zelfevaluatierapport vast dat de studie- en studentenbegeleiding in drie niveaus is onderverdeeld. De eerstelijns studiebegeleiding bestaat volgens de opleidingen uit de docenten zelf. Uit de gesprekken met de studenten blijkt een laagdrempelig contact met de docenten. Algemene informatie over de organisatie van de opleidingen kunnen de studenten verkrijgen bij de CM, die hierin wordt ondersteund door het opleidingssecretariaat. Uit de gesprekken blijkt echter dat de algemene informatieverschaffing en communicatie een aandachtspunt zijn. Hoewel de opleidingen inspanningen doen om de informatieverschaffing en communicatie beter te organiseren, erkennen ze dat de resultaten hieromtrent nog niet bevredigend zijn. De commissie vraagt de informatieverschaffing en de communicatie binnen de bachelor- en masteropleiding te verbeteren.

De commissie stelt vast dat de tweedelijns studiebegeleiding voor de bachelor- en masteropleiding wordt aangeboden door het monitoraat op facultair niveau. Het monitoraat onderscheidt drie diensten: de trajectbegeleiding, de studentenbegeleiding en de studiebegeleiding. Voor de aanvraag van een individueel traject moet de student een gesprek aanvragen bij de curriculum manager (CM) of de trajectbegeleider, waarbij naast het voldoen aan de volgtijdelijkheid en andere richtlijnen vooral nagegaan wordt of de studiebelasting van het voorgestelde traject niet te zwaar is. De commissie waardeert de aandacht van de opleiding voor de haalbaarheid van het individueel traject. Daarnaast biedt een gesprek de mogelijkheid om eventuele studieproblemen te detecteren. De studenten die niet geslaagd zijn worden tijdens een algemeen informatiemoment over het individueel traject geïnformeerd. Studenten met een leerstoornis kunnen een bijzonder statuut aanvragen. De implementatie van de toegekende faciliteiten moet in overleg met de trajectbegeleiding gebeuren. De commissie apprecieert verder de inzet van de vakinhoudelijke studiebegeleiders. De studenten geven tijdens de gesprekken aan hier frequent gebruik van te maken. Verder is er op facultair

niveau een studentenadministratie en een facultaire studentenpsycholoog. De commissie stelt vast dat er voldoende aanbod is, zonder dat de studenten te zeer bepamperd worden. De student moet zelf het initiatief nemen.

De commissie leert uit het zelfevaluatie-rapport dat de derdelijnszorg voor de bachelor- en masteropleiding vooral op centraal niveau wordt georganiseerd. Zowel de diensten van de UGent als die van de Ahs staan ter beschikking voor de studenten, maar door de locatie van de campus doen de studenten voor de studiebegeleiding meestal beroep op de diensten van de UGent. Uit het zelfevaluatie-rapport blijkt dat studenten bij het Adviescentrum terecht kunnen voor zaken als advies over de studiekeuze, heroriëntering, problemen bij studieaanpak en –organisatie of met specifieke studieproblemen en persoonlijke of psychologische problemen. Voor administratieve vragen of de aanvraag van een bijzonder statuut kunnen de studenten terecht bij de centrale studentenadministratie. Verder is er een centrale ombudsdienst, een huisvestingsdienst en een sociale dienst.

Naast de centrale ombudsdienst, kunnen de studenten van de bachelor- en masteropleiding ook terecht bij een ombudspersoon op opleidingsniveau. Deze ombudspersoon is geen lesgever binnen het betreffende opleidingsjaar en wordt voorgedragen door de studentenvertegenwoordiging. Uit de gesprekken blijkt dat de studenten de weg naar de ombudsdienst kennen en er gebruik van maken. De meeste klachten blijken te handelen over de examenplanning en het niet toekennen van een individueel traject. De commissie stelt vast dat de opleidingen ook een ombudspersoon stage voorzien die zowel voor studenten, stagebegeleiders als stage mentoren ter beschikking staat.

Op het niveau van de opleidingen ondersteunen de verantwoordelijken internationalisering en de algemene stagecoördinator de initiatieven rond internationalisering. De opleidingen organiseren infosessies voor studenten die geïnteresseerd zijn in een buitenlandervaring. Verder is informatie beschikbaar op de website. De opleidingen ondersteunen de studenten die naar het buitenland vertrekken bij het opstellen van de learning agreement. Ook voor buitenlandse stages wordt een stagebegeleider aangesteld voor de opvolging van de stageverslaggeving. De centrale Afdeling Internationale Betrekkingen (AIB) staat in voor de administratieve ondersteuning. Studenten die uit het buitenland komen, vinden informatie via de website van de AIB. Verder staan de opleidingen in voor de begeleiding van de buitenlandse student bij het opstellen van een traject, op de stageplaats en met de administratieve formaliteiten. De commissie is positief over de ondersteuning voor de inkomende en uitgaande studenten.

Algemene conclusie bij onderwerp 4: Voorzieningen

Facet 4.1	Materiële voorzieningen	Goed, voor zowel de bachelor- als de masteropleiding
Facet 4.2	Studiebegeleiding	Goed, voor zowel de bachelor- als de masteropleiding

De visitatiecommissie is van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, voor zowel de bachelor- als de masteropleiding.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITSZORG

Facet 5.1 Evaluatie resultaten

De commissie beoordeelt het facet 'evaluatie resultaten' als voldoende, voor zowel de bachelor- als de masteropleiding.

De commissie stelt op basis van het zelfevaluatie-rapport vast dat de opleidingen voornamelijk ingebed zitten in het centrale kwaliteitszorgsysteem van de UGent, waarbij er ook ruimte is voor de input van de Ahs. De centrale afdeling onderwijskwaliteitszorg ondersteunt de kwaliteitscellen van de faculteiten door het organiseren van enquêtes en trainingen en de coördinatie van de externe kwaliteitszorg. Een aantal bevragingen worden centraal ontwikkeld en uitgevoerd, in overleg met de opleidingen. De resultaten van de enquêtes en focusgroepen die centraal worden georganiseerd, worden aan de betrokken lesgevers en de OC doorgegeven. Op facultair niveau staat de kwaliteitcel Onderwijs (KCO) in voor de ondersteuning van de onderwijskwaliteit van de opleidingen. De KCO wordt voorgezeten door de onderwijsdirecteur en bevat een vertegenwoordiging van alle opleidingen, van het ZAP, van het AAP, van het ATP en van studenten. De KCO rapporteert aan de faculteitsraad. Daarnaast staat vooral de OC in voor de organisatie van het onderwijs. De commissie is positief over de vertegenwoordiging van alle geledingen in de OC en de sturende rol die de OC vervult in de organisatie van de opleidingen. De commissie stelt evenwel vast dat de opleidingen in een overgangsfase zitten, waarbij gezocht wordt naar de optimale beheersstructuur. Ze is van mening dat het kwaliteitszorgbeleid momenteel nog onduidelijk is, en meer moet worden ingebed in de opleiding. De commissie vraagt het gehele kwaliteitszorgbeleid transparanter en meer toepasbaar te maken. De opleidingen erkennen dit zelf ook als een aandachtspunt.

De opleidingen hebben in het zelfevaluatie-rapport een missie met strategische doelen geformuleerd. Recent werd dit aangevuld met een aantal prioritaire beleidsdoelen. De commissie vraagt het kwaliteitszorgbeleid nog meer te formaliseren, bijvoorbeeld door het formuleren van toetsbare streefdoelen. De opleidingen geven tijdens de gesprekken aan dit aandachtspunt te erkennen.

Uit het zelfevaluatie-rapport blijkt dat de studenten op het einde van ieder jaar de kans krijgen om per lesgever het onderwijs te evalueren. Dit wordt aangevuld met jaarlijks georganiseerde focusgroepen en door de opleidingen georganiseerde assistentenevaluaties. De commissie stelt vast dat de centrale diensten daarnaast iedere twee jaar een algemene opleidingsevaluatie organiseren. Verder organiseren de opleidingen jaarlijks focusgesprekken ter evaluatie van het gehele curriculum. Ook de masterproeven worden zowel centraal, als op facultair en opleidingsniveau regelmatig geëvalueerd. Uit de gesprekken blijkt dat een aantal enquêtes klassikaal worden ingevuld om een voldoende hoge responsrate te garanderen.

De commissie stelt vast dat de mening van de medewerkers wordt bevestigd in de centraal georganiseerde accreditatiescan. De opleidingen organiseren daarnaast om de vijf jaar een interne zelfevaluatie. In 2011 hebben de opleidingen een informatieve bevraging naar de personeelsomkadering gedaan, met inbegrip van een tevredenheidsenquête over de opleidingen. Uit het zelfevaluatie-rapport blijkt dat ook alumni en werkveld bevestigd worden. Centraal wordt driejaarlijks een uitstroomeenquête uitgevoerd bij alumni. Het werkveld wordt driejaarlijks bevestigd over haar tevredenheid door de centrale diensten. De commissie is van mening dat alle stakeholders voldoende worden bevestigd. De opleidingen maken hierbij volgens de commissie efficiënt gebruik van de centrale instrumenten en ondersteuning, zowel van UGent als van Ahs.

De commissie is op basis van bovenstaande bevindingen van mening dat de studenten voldoende mogelijkheden krijgen om via formele weg de opleidingen te evalueren. Ze stelt echter vast dat ook de evaluatie van de gezamenlijk ingerichte opleidingsonderdelen niet eenvormig gebeurt, maar volgens de systematiek van de instelling waar de bevestigde student ingeschreven is. De commissie stelt vast dat het kwaliteitszorgbeleid per afstudeerrichting verschilt afhankelijk van de coördinerende instelling. De commissie vraagt de masteropleiding te streven naar een betere interuniversitaire afstemming betreffende de organisatie van de kwaliteitszorg.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

De commissie beoordeelt het facet 'maatregelen tot verbetering' als voldoende, voor zowel de bachelor- als de masteropleiding.

Uit het zelfevaluatierapport blijkt dat de opleidingen begin 2011 prioritaire beleidsdoelen hebben geformuleerd voor de periode 2011–2015. Uit de beleidsdoelen, en de hieruit afgeleide strategische doelen, blijkt volgens de commissie dat de opleiding de resultaten van bevestigingen en focusgesprekken mee in rekening nemen. De opleidingen erkennen in het zelfevaluatierapport dat zowel de systematiek van het omzetten van vaststellingen naar verbeterpunten, alsook de implementatie ervan nog kan verbeteren. Het aanvullen van de operationele doelstellingen met indicatoren kan hier volgens de commissie aan bijdragen. De commissie stelt verder vast dat de kwaliteitszorg van de opleidingen zelf degelijk is, maar beter gestroomlijnd moet worden. Op dit ogenblik zijn de verschillende initiatieven in het kader van kwaliteitszorg immers nog te weinig op elkaar afgestemd en ontbreekt een uitgewerkt kwaliteitszorgplan. De commissie vraagt meer aandacht voor systematische planning en opvolging van vastgestelde aandachtspunten en de verankering ervan bij alle actoren binnen de opleiding. Aansluitend hierbij is de commissie van mening dat de verbetermaatregelen die genomen worden in reactie op de feedback van de stakeholders meer systematisch kunnen worden teruggekoppeld naar de betrokkenen. De commissie vraagt de opleiding na te gaan hoe de stakeholders meer systematisch kunnen worden geïnformeerd over genomen verbetermaatregelen.

De opleidingen hebben volgens de commissie op een inzichtelijke wijze doorheen het gehele rapport aangegeven hoe ze de aanbevelingen van het vorig visitatierapport hebben opgevolgd en met welk resultaat. De commissie stelt vast dat een aantal aanbevelingen met betrekking tot het curriculum met succes zijn aangepakt bij de curriculumhervormingen die hebben plaatsgevonden. Daarnaast zijn de aanbevelingen omtrent de infrastructuur, de onderzoekscomponent in het onderwijs, de organisatie van de examenplanning en de studielast van de stage met succes aangepakt. Anderzijds blijven thema's zoals de werkdruk van het personeel, de alumniwerking en internationalisering actuele aandachtspunten, ondanks de inspanningen van de opleiding.

Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

De commissie beoordeelt het facet 'betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld' als voldoende, voor zowel de bachelor- als de masteropleiding.

De commissie stelt tijdens de gesprekken vast dat de medewerkers per geleding zijn vertegenwoordigd in de verschillende overlegorganen, waarin de OC een belangrijke rol speelt. Alle geledingen vergaderen geregeld apart. Daarnaast is er overleg per opleidingsonderdeel en in de vaste werkgroepen. Verder hanteren de opleidingen het concept ad hoc werkgroepen voor het aanpakken van verbetertrajecten. Tot slot geven de opleidingen aan ook het informele overleg zoveel mogelijk te willen stimuleren. De opleidingen erkennen dat het niet evident is om docenten uit andere vakgroepen dan de vakgroep REVAKI te betrekken bij de organisatie van de opleidingen. Niettemin is de commissie van mening dat de meeste medewerkers voldoende betrokken zijn bij de opleidingen.

De opleidingen beschouwen naar eigen zeggen de student als hun belangrijkste stakeholder, en hechten veel belang aan de reflecties en de feedback van de studenten. De commissie stelt vast dat er een studentenraad (SRK) is die bestaat uit verkozen vertegenwoordigers uit ieder jaar van de bachelor- en masteropleiding. Vanuit de SRK worden vertegenwoordigers naar de diverse participatiekanalen van de UGent en de Ahs gemandateerd. In de OC zijn zes studenten, representatief voor de diverse studie jaren, volwaardig lid. De commissie waardeert de representatieve betrokkenheid van studenten uit alle studie jaren bij de interne kwaliteitszorg van de opleidingen.

Alumni en werkveld zijn betrokken in de Opleidingsadviesraad (OAR). De commissie stelt tijdens de gesprekken vast dat de opleidingen waken over een representatieve vertegenwoordiging in de OAR: recent afgestudeerden, experts in de domeinen van de afstudeerrichtingen, mogelijke statuten en de beroepsvereniging. De commissie is positief over de aandacht voor het betrekken van stakeholders in de OAR. Via het contact met de stageplaatsen krijgt de opleiding veel informele feedback, die verzameld en besproken wordt in de stagewerkgroep. De commissie ziet verder dat er een start is gemaakt van een alumniwerking. De commissie vraagt de alumniwerking verder uit te bouwen zodat de formele betrokkenheid van alumni bij de kwaliteitszorg van de opleidingen toeneemt.

De commissie stelt vast dat de opleidingen trachten alle geledingen te betrekken bij de kwaliteitszorg. Anderzijds blijkt uit de resultaten van de enquêtes en de gesprekken dat de communicatie niet altijd vlekkeloos verloopt. De commissie suggereert de betrokkenen nog dichter bij de opleiding te betrekken, door een efficiënte communicatie over de resultaten en de verbeteracties die daaruit voortkomen. De opleidingen nemen zich naar eigen zeggen voor om actiever en meer gestroomlijnd te communiceren.

Alle betrokkenen die de commissie heeft gesproken blijken bekend met het ZER en vertegenwoordigers van alle geledingen hebben de kans gekregen hierop feedback te geven. Op basis van deze en bovenstaande bevindingen is de commissie van mening dat alle geledingen in voldoende mate betrokken zijn bij de opleiding.

Algemene conclusie bij onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg

Facet 5.1	Evaluatie resultaten	Voldoende, voor zowel de bachelor- als de masteropleiding
Facet 5.2	Maatregelen tot verbetering	Voldoende, voor zowel de bachelor- als de masteropleiding
Facet 5.3	Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	Voldoende, voor zowel de bachelor- als de masteropleiding

De visitatiecommissie is van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, voor zowel de bachelor- als de masteropleiding.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

De commissie beoordeelt het facet 'gerealiseerd niveau' als goed, voor zowel de bachelor- als de masteropleiding.

Uit de gesprekken leidt de commissie af dat het werkveld tevreden is over de kwaliteit van de afgestudeerden. Het werkveld geeft mee dat ze een positieve evolutie merken, waarbij de theoretische kennis constant sterk blijft en de praktijkvaardigheden verbeteren. Verder is het werkveld van

mening dat de studenten meer dan voorheen tot zelfstandige en zelfkrijtische personen worden opgeleid. Ook de afgestudeerden blijken tevreden over hun opleiding en vinden snel werk. Uit de resultaten van de enquête die de stage mentoren kunnen invullen blijkt dat ze tevreden zijn over de theoretische en praktische voorkennis van de studenten van zowel de bachelor- als de masteropleiding.

Op basis van de stageverslagen van de bachelorstudenten en de examenopgaven in de bacheloropleiding die de commissie kon inkijken, leidt ze af dat de bachelorstudenten de vooropgestelde doelstellingen van de bacheloropleiding bereiken. Op basis van de stageverslagen, de examenopgaven in de masteropleiding en de masterproeven die de commissie kon inkijken, leidt ze af dat de masterstudenten de vooropgestelde doelstellingen van de masteropleiding behalen. Uit een intern benchmarkingonderzoek van het decanaat, waarbij de kwaliteit van de masterproeven werd vergeleken met die uit andere opleidingen, blijkt dat de kwaliteit van de masterproeven gemiddeld genomen vergelijkbaar is met die van de andere opleidingen. Een indicatie hiervan is volgens de opleiding het aantal masterproeven dat uitmondt in een A1 publicatie. Voor de periode 2008–2010 was dit 26% van de masterproeven.

Uit het zelfevaluatie rapport blijkt dat alle afgestudeerden die de alumni-enquête hebben ingevuld werk vinden, 88,7% binnen de drie maanden. De meesten onder hen vinden werk dat aansluit bij hun afstudeerrichting. De UGent biedt een tewerkstellingsdienst aan voor de afgestudeerden. De resultaten van de alumni-enquête tonen dat de studenten van mening zijn dat ze goed worden voorbereid op de instap in het werkveld. Enkel het kunnen opstarten en beheren van een eigen praktijk zou volgens de respondenten meer aandacht mogen krijgen.

De commissie stelt vast dat in academiejaar 2010–2011 38 studenten een buitenland ervaring hebben opgedaan van minstens twee maanden. Tien studenten deden dit binnen een wereldwijd uitwisselingsprogramma. In verhouding met het aantal studenten dat in aanmerking komt om een buitenlandervaring op te doen, komt dit neer op 19.6%. Hiermee bereikt de opleiding de streefcijfers van de Universiteit Gent, alsook bijna de 20-20 doelstelling om in 2020 20% van de studenten een buitenlandervaring te laten opdoen. Het aantal inkomende studenten fluctueert over de voorbije drie academiejaren tussen de 15 en 20. De commissie is positief over de resultaten betreffende de studentenmobiliteit.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

De commissie beoordeelt het facet 'onderwijsrendement' als voldoende, voor zowel de bachelor- als de masteropleiding.

De opleiding formuleert geen streefcijfers, maar streeft naar eigen zeggen naar een zo hoog mogelijk studierendement. Wel houdt ze de slaagcijfers bij. Hieruit blijkt volgens de commissie dat er na het eerste jaar weinig uitval is. Over de zeven voorbije academiejaren heen behaalt minstens 40% van de generatiestudenten in het eerste bachelorjaar minstens 75% van de opgenomen studiepunten. Dit zijn volgens de commissie aanvaardbare cijfers. Vanaf 60 verworven studiepunten behaalt minstens 88% van de studenten minstens 75% van de opgenomen studiepunten.

Uit het zelfevaluatie rapport blijkt dat, over de vier meest recente academiejaren heen genomen, 70% van de afgestudeerde bachelorstudenten het bachelordiploma in de voorziene drie jaar tijd behaalt. Veertien procent van de studenten doet er vier jaar over, en 3.5% doet er vijf jaar over. Het masterdiploma wordt door minstens 90% van de studenten op twee jaar tijd verworven.

De commissie stelt vast dat in het eerste bachelorjaar jaarlijks tussen de 23% en 37% van de studenten afhaken (gemeten vanaf academiejaar 2004–2005). Eens de studenten meer dan 60 studiepunten hebben verworven, daalt het aantal studiestakers tot minder dan 5%. De opleiding organiseert momenteel geen exit-onderzoek. Ze heeft wel het voornemen om een predictiestudie te doen. De commissie beveelt de opleiding aan om de redenen van afhaken in kaart te brengen en in te zetten bij het opzetten van verbetermaatregelen.

Algemene conclusie bij onderwerp 6: Resultaten

Facet 6.1	Gerealiseerd niveau	Goed, voor zowel de bachelor- als de masteropleiding
Facet 6.2	Onderwijsrendement	Voldoende, voor zowel de bachelor- als de masteropleiding

De visitatiecommissie is van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn, voor zowel de bachelor- als de masteropleiding.

GLBAAL OORDEEL

De visitatiecommissie baseerde haar oordeel en motivering op de volgende bronnen:

- het zelfevaluatie-rapport van de opleiding en de bijhorende bijlagen, de gevoerde gesprekken met de betrokkenen,
- de documenten ter inzage tijdens het bezoek,
- de opgevraagde documenten,
- de reactie van de opleiding op het opleidingsrapport.

Op basis van de oordelen over:

Onderwerp 1	Niveau en oriëntatie	Voldoende, voor zowel de bachelor- als de masteropleiding
Onderwerp 2	Programma	Voldoende, voor zowel de bachelor- als de masteropleiding
Onderwerp 3	Personeel	Voldoende, voor zowel de bachelor- als de masteropleiding
Onderwerp 4	Voorzieningen	Voldoende, voor zowel de bachelor- als de masteropleiding
Onderwerp 5	Interne kwaliteitszorg	Voldoende, voor zowel de bachelor- als de masteropleiding
Onderwerp 6	Resultaten	Voldoende, voor zowel de bachelor- als de masteropleiding

is de commissie van mening dat er, voor zowel de bachelor- als de masteropleiding, voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

AANBEVELINGEN TER VERBETERING

Onderwerp 1

- De commissie suggereert concrete doelstellingen omtrent internationalisering in het opleidingsprofiel op te nemen.

Onderwerp 2

- De commissie suggereert ernaar te blijven streven om internationale uitwisselingen te organiseren in het kader van opleidingsonderdelen en niet enkel voor de stages.
- De commissie vraagt de opleiding te onderzoeken of het huidige concept stage in de masteropleiding, met drie dagen stage per week, op alle stageplekken de meest aangewezen is.
- De commissie beveelt aan de stageplaatsen spontaan te bezoeken.
- De commissie vraagt de overlap in het programma in kaart te brengen en waar nodig te verhelpen.
- De commissie vraagt de opleidingen verdere inspanningen te doen om de programma's van de bacheloropleidingen beter te laten aansluiten op de programma's van de gezamenlijk ingerichte masteropleidingen.
- De commissie vraagt voor de bacheloropleiding de begrote studietijd in overeenstemming te brengen met de reële studietijd.
- De commissie vraagt na te denken over de verdere optimalisatie van de studietijdmetingen, met name voor de masterproef.
- De commissie vraagt een meer planmatige aanpak van de ontwikkeling van onderwijsinnovatie, en hierbij vooral de kwaliteitsverbetering voor ogen te houden.
- De commissie vraagt meer aandacht voor de de vorm-technische stroomlijning van de cursussen.
- De commissie beveelt aan meer afstemming betreffende het didactisch concept en het gebruik van werkvormen en -middelen binnen de afstudeerrichtingen te realiseren.
- De commissie suggereert de kwaliteit van de toetsing meer systematisch en voorafgaand aan de toetsing te bewaken.
- De commissie suggereert de examenroosters eerder te communiceren.
- De commissie suggereert per afstudeerrichting een toetsbeleid te formuleren en afstemming te zoeken betreffende de vorm en inhoud van de toetsen.
- De commissie vraagt aandacht voor gelijke begeleiding van alle studenten bij hun masterproef.
- De commissie suggereert bij het voorstellen van masterproefonderwerpen meer ruimte te geven aan samenwerking met het beroepenveld, in het kader van maatschappelijke dienstverlening.
- De commissie vraagt de efficiëntie van de zelftest te verhogen, bijvoorbeeld door het inrichten van een bijkomende, moeilijkere zelftest halverwege het eerste semester of het gedeeltelijk laten meetellen van de zelftest.

- De commissie vraagt bijkomende initiatieven te nemen om de studenten attent te maken op de mogelijkheid tot heroriënteren zonder verlies van credits.
- De commissie vraagt de opleiding meer inspanningen te doen om de studenten het belang van deze specialisatie in de huidige vergrijzende samenleving te verduidelijken en meer studenten te motiveren voor deze specialisatie te kiezen.
- Ze moedigt de opleiding aan haar plannen om deze gegevens te gebruiken om een predictorenstudie uit te voeren.

Onderwerp 3

- De commissie moedigt de opleidingen aan meer inspanningen te doen om de docentmobiliteit te verbeteren.

Onderwerp 4

- De commissie vraagt de algemene informatieverstopping en communicatie binnen de bachelor- en masteropleiding te verbeteren.

Onderwerp 5

- De commissie vraagt het gehele kwaliteitszorgbeleid transparanter en meer toepasbaar te maken.
- De commissie vraagt het kwaliteitszorgbeleid nog meer te formaliseren, bijvoorbeeld door het formuleren van toetsbare streefdoelen.
- De commissie vraagt de opleiding te streven naar een betere interuniversitaire afstemming betreffende de organisatie van de kwaliteitszorg van de gezamenlijk georganiseerde afstudeerrichtingen.
- De commissie vraagt meer aandacht voor systematische planning en opvolging van vastgestelde aandachtspunten en de verankering ervan bij alle actoren binnen de opleiding.
- De commissie vraagt de opleiding na te gaan hoe de stakeholders meer systematisch kunnen worden geïnformeerd over genomen verbetermaatregelen.
- De commissie ziet dat er een start is gemaakt van een alumniwerking, en ondersteunt dit verder uit te bouwen.

Onderwerp 6

- De commissie beveelt de opleiding aan om de redenen van afhaken in kaart te brengen en in te zetten bij het opzetten van verbetermaatregelen om de uitval in het eerste modeltrajectjaar te verminderen.

PROVINCIALE HOGESCHOOL LIMBURG

Bachelor Revalidatiewetenschappen en kinesitherapie

De academische bacheloropleiding revalidatiewetenschappen en kinesitherapie (REVAKI) wordt aangeboden door de Provinciale Hogeschool Limburg. De bacheloropleiding wordt op twee campussen georganiseerd: de campus Elfde Linie en de campus Guffenslaan, en valt onder het departement PHL-Healthcare.

In 1989 wordt de graduaatsopleiding kinesitherapie opgericht. In 1998 wordt deze opleiding omgevormd tot een licentiaatsopleiding met twee kandidatuursjaren en twee licentiaatsjaren. In het kader van de BAMA-hervormingen, start de opleiding in 2003–2004 de omvorming naar een bachelor/masterstructuur, met een driejarige bacheloropleiding en een eenjarige masteropleiding, en de academisering van de opleiding. In 2008–2009 werd samen met de Katholieke Universiteit Leuven (KU Leuven) een tweejarige masteropleiding opgezet en ingevoerd ter vervanging van de eenjarige masteropleiding.

In academiejaar 2010–2011 schrijven 388 studenten zich in.

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN VAN DE OPLEIDING

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie

De commissie beoordeelt het facet 'niveau en oriëntatie van de opleiding' als goed.

In het zelfevaluatie-rapport beschrijft de opleiding studenten vanuit een 'evidence based' benadering de basis te willen meegeven in het domein van de kinesitherapie, met het oog op instroom in de masteropleiding RE-VAKI. Hierbij benadrukt de opleiding het belang dat ze hecht aan de multidisciplinaire en internationale aspecten van het domein.

De opleiding wijst het biomedische model af en benadrukt te vertrekken vanuit het biopsychosociale model. Het biopsychosociale model houdt rekening met de complexe interactie tussen de fysische, psychische en sociale aspecten die het welzijn van de mens beïnvloeden. Het biopsychosociale model wordt gehanteerd in het International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF), wat een internationaal classificatie systeem is dat algemeen aanvaard is in de gezondheidszorg. Ook uit de gesprekken met de studenten blijkt dat vanaf het eerste opleidingsonderdeel duidelijk wordt gemaakt dat het biomedische model achterhaald is. Het opleidingsprofiel is onderverdeeld in drie rollen:

- de zorgverlener: deze rol omvat competenties eigen aan de klinische praktijkvoering van de kinesitherapeut.
- de manager: deze rol omvat een generieke competentie met betrekking tot het managen van het eigen werk.
- de wetenschapper/beroepsinnovator: deze rol omvat competenties met betrekking tot het uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek.

De opleiding concretiseert de drie rollen in competenties. De commissie is positief over de opdeling van het opleidingsprofiel in drie rollen, die vergelijkbaar zijn met de rollen zoals ook tot stand gekomen binnen de Nationale Raad voor de Kinesitherapie (NRK). Het opleidingsprofiel geeft volgens de commissie blijk van voldoende aandacht voor zowel professionele als academische competenties.

De opleiding heeft bij het opstellen van het opleidingsprofiel rekening gehouden met de decretaal vastgelegde doelstellingen voor academische bacheloropleidingen in Vlaanderen. Dit blijkt onder andere uit een matrix die de opleiding heeft opgemaakt, waarmee ze nagaat of het opleidingsprofiel

de decretaal vastgelegde doelstellingen dekt. De commissie stelt vast dat de opleidingsdoelstellingen in overeenstemming zijn met de decretale bepalingen. Het opleidingsprofiel beantwoordt volgens haar aan het niveau en de oriëntatie dat van een academische bacheloropleiding wordt verwacht.

De opleiding heeft in haar opleidingsprofiel een competentie geformuleerd betreffende internationalisering: 'ontwikkelingen in het vakgebied kunnen kaderen in een internationale en multiculturele context'. Uit de gesprekken blijkt dat de opleiding een duidelijke visie heeft. De opleiding ambiert geen studentenmobiliteit in de bacheloropleiding. De reden hiervoor is dat door de diversiteit betreffende het niveau waarop de opleidingen kinesitherapie in Europa worden aangeboden, het niet vanzelfsprekend is om vergelijkbare opleidingsonderdelen te vinden binnen buitenlandse onderwijsinstellingen. De commissie erkent deze moeilijkheid. De opleiding wil studenten wel al vroeg in de opleiding via initiatieven omtrent internationalisation@home in contact laten komen met de internationale aspecten van het domein. De commissie suggereert de visie over internationalisering in een visietekst vast te leggen en meer concrete doelstellingen betreffende internationalisering in het opleidingsprofiel op te nemen.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

De commissie beoordeelt het facet 'domeinspecifieke eisen' als voldoende.

De opleiding heeft bij het opstellen van het opleidingsprofiel naar eigen zeggen rekening gehouden met referentiekaders als de Commissie Leybaert en het competentieprofiel van de kinesitherapeut NRK 2010. De commissie herkent dit heel concreet in het gegeven dat het opleidingsprofiel vanuit de rollen vertrekt zoals gedefinieerd in het competentieprofiel van de nationale raad (zie ook facet 1.1). De commissie is van mening dat de doelstellingen van de opleiding voldoen aan de minimum eisen die de commissie geformuleerd heeft in het domeinspecifiek referentiekader.

Op basis van het zelfevaluatierapport en de gesprekken stelt de commissie vast dat het opleidingsprofiel tot stand komt in overleg met de leerlijnverantwoordelijken en de blokcoördinatoren (voor meer toelichting over leerlijnen en blokken zie facet 2.3). Tijdens de ontwikkeling heeft er bovendien terugkoppeling plaatsgevonden naar het werkveld tijdens het drieweekelijkse resonantieoverleg. Uit de gesprekken blijkt dat het werkveld, de medewerkers en de studenten bekend zijn met de doelstellingen van de opleiding.

Op basis van de inzage van de blokboeken, dit zijn de cursussen per blok, stelt de commissie vast dat de opleiding hierin duidelijk communiceert over haar doelstellingen.

De opleiding geeft zelf aan dat internationale benchmarking van haar opleidingsprofiel nog niet heeft kunnen plaatsvinden, en gepland staat in het academiejaar 2012–2013. De commissie moedigt de opleiding aan om werk te maken van internationale benchmarking. Naar aanleiding van de gezamenlijke inrichting van de masteropleiding heeft de opleiding haar opleidingsprofiel wel vergeleken met dat van de bacheloropleiding aan de KU Leuven. Hieruit blijken volgens de opleiding grote gelijkenissen. De opleiding benadrukt dat de kinesteraut meer en meer participeert in wetenschappelijk onderzoek en zijn handelen evidence based moet zijn. Dit vraagt om specifieke vaardigheden. Daarom heeft de opleiding in het programma plaats ingeruimd voor wetenschappelijk doelstellingen. Anderzijds profileert de opleiding zich naar eigen zeggen door haar multidisciplinaire/geïntegreerde karakter en door sterk in te zetten op preventieve en coachende competenties. De commissie waardeert dat de opleiding een aantal eigen accenten heeft geformuleerd in haar opleidingsprofiel. De commissie moedigt de opleiding aan om werk te maken van de internationale benchmarking van haar opleidingsprofiel.

Algemene conclusie bij onderwerp 1: Doelstellingen van de opleiding

Facet 1.1	Niveau en oriëntatie van de opleiding	Goed
Facet 1.2	Domeinspecifieke eisen	Voldoende

De visitatiecommissie is van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Facet 2.1 Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma' als goed.

Uit het zelfevaluatie rapport blijkt dat de opleiding een competentiematrix heeft opgesteld en deze ook gebruikt om vanuit de doelstellingen die ze voor ogen heeft het curriculum op te bouwen. De blokcoördinator vult jaarlijks op de ECTS-fiches in welke competenties in zijn blok aan bod komen. De opleidingscoördinator kijkt de ECTS-fiches na en behoudt overzicht. Na goedkeuring door de opleidingscoördinator worden de fiches in de studiegids gepubliceerd, en beschikbaar gesteld via de website. Ook de competentiematrix is elektronisch beschikbaar voor de studenten. De commissie is van mening dat het programma een adequate vertaling is van de doelstellingen die de opleiding voor ogen heeft, en de studenten toelaat deze doelstellingen te bereiken. Uit de gesprekken blijkt dat de studenten een duidelijk overzicht van de inhoud per blok hebben.

Uit het zelfevaluatie rapport leert de commissie dat het programma is opgebouwd aan de hand van drie thema's: het gezond functioneren, de pathologie en de revalidatie. In het eerste jaar van het modeltraject richt de opleiding zich op het gezonde functioneren door vooral ondersteunende basiswetenschappen aan te bieden. De biomedische en biomechanische basis wordt besproken, alsook basisneurowetenschappen en trainingsleer. De studenten krijgen een inleiding in de algemene psychologie en de ontwikkelingspsychologie. Verder komen de functionele anatomie, kinesiologie en biomechanica van het onderste en bovenste lidmaat aan bod en krijgen de studenten vaardigheden in het kinesitherapeutisch onderzoek aangeleerd. Daarnaast is er aandacht voor didactiek en lichamelijke vorming, communicatievaardigheden en wetenschappelijke vorming. In het tweede jaar van het modeltraject komt kennis van de pathologie aan bod, zoals pathofysiologie, neurologische pathologie en symptomatologie. Studenten bestuderen de pathologie, diagnostiek en revalidatie van musculo-skeletale aandoeningen ter hoogte van het onderste en bovenste lidmaat, alsook de psychopathologische symptomen en ontwikkelingsmechanismen van psychologische en psychiatrische syndromen. Verder bestuderen de studenten cardiorespiratoire pathologie. De studenten voeren een minionderzoek uit en krijgen bijkomende wetenschappelijke vorming. Tot slot komen bewegingsactiviteiten, therapeutische gespreksvaardigheden

en ethisch verantwoord denken en handelen aan bod. In het derde jaar van het modeltraject ligt de nadruk op de revalidatie. De studie van de cardiorespiratoire pathologie wordt afgerond en aangevuld met cardiorespiratoire revalidatie. Verder komen neurologische aandoeningen, zowel bij volwassenen als bij kinderen, en behandelconcepten aan bod. Anatomie, kinesiologie en biomechanica alsook musculoskeletale aandoeningen van de wervelkolom worden bestudeerd. Er is aandacht voor een domeinoverschrijdende benadering van pijn en voor omgang met personen met een beperking in een multidisciplinaire setting. In een domeinoverschrijdend opleidingsonderdeel is aandacht voor geriatrische revalidatie. De opleiding biedt geen keuzemogelijkheden aan. De commissie is van mening dat het niveau van de leerstof adequaat is. Ze vraagt de opleiding er wel over te waken dat de basiswetenschappen, zoals humane fysiologie en mechanica, voldoende aan bod blijven komen in de eerste bachelorjaren. Door het modulesysteem (zie ook *facet 2.6*) komen verschillende disciplines geïntegreerd aan bod. De commissie is van mening dat de vereiste leerstof momenteel voldoende aan bod komt, maar wijst op de noodzaak om erover te waken dat in de toekomst geen essentiële elementen uit het programma zouden verdwijnen.

Door het geïntegreerd onderwijs (zie ook *facet 2.6*), zijn er volgens de commissie regelmatig vakoverschrijdende elementen in het curriculum aanwezig en is er veel aandacht voor competentieontwikkeling. De commissie stelt vast dat de opleiding zich bewust is van het belang van internationalisering. In de bacheloropleiding vertaalt dit zich enkel in initiatieven om trent internationalisation@home. Zo worden de studenten al vroeg in de opleiding gestimuleerd om Engelstalige artikels te lezen en een presentatie over hun mini-onderzoek (zie ook *facet 2.2*) in het Engels te doen. Daarnaast blijkt uit het zelfevaluatierapport en de gesprekken met de commissie dat de opleiding het multiculturele als een belangrijk aspect binnen internationalisation@home beschouwt. De opleiding tracht het multiculturele aspect in het programma te realiseren via een geïntegreerde interculturele/internationale leerlijn. Ze erkent dat deze leerlijn nog meer zichtbaar moet worden voor zowel OP-leden als studenten. De commissie moedigt de opleiding aan deze leerlijn verder uit te bouwen.

De commissie stelt vast dat de opleiding een procedure voor curriculumhervormingen heeft beschreven: in het najaar worden per leerlijn vragen ter aanpassing of actualisering besproken, en vervolgens ter goedkeuring voorgelegd aan de opleidingsraad. Verder blijkt uit de gesprekken dat het werkveld uitgenodigd is voor de voorstelling van het nieuwe curriculum.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid' als goed.

De commissie stelt vast dat de er doorheen de hele opleiding aandacht is voor het verwerven van onderzoeksvaardigheden binnen de geïntegreerde leerlijn 'wetenschappelijk onderzoek in de revalidatiewetenschappen en kinesitherapie' (WOK). De commissie stelt vast dat binnen deze leerlijn veel aandacht is voor het leren opnemen van kennis en het opzoeken van wetenschappelijke literatuur. Het sluitstuk van deze leerlijn is de uitvoering van een mini-onderzoek. De studenten doorlopen in groep en onder begeleiding alle fases van een onderzoek, waarvan het resultaat een posterpresentatie is die bij voorkeur in het Engels wordt gegeven. De commissie is positief over de competentieverwerking van wetenschappelijke vaardigheden, al vroeg in de bacheloropleiding.

Het hanteren van evidence based handelen (EBM) wordt vanaf het begin van de opleiding meegegeven. Dit ziet de commissie terug in het programma doordat de kennisontwikkeling van de studenten mede vorm krijgt door de indaling van het eigen onderzoek van de OP-leden in het studiemateriaal en in de lessen. De commissie stelt vast dat actuele, internationale vakliteratuur geïntegreerd is in de opleiding en al vroeg in de opleiding actief wordt gebruikt. Op basis van het ingekeken studiemateriaal en de beschrijving van het programma (zie ook facet 2.1) is de commissie van mening dat het programma aansluit bij de actuele wetenschappelijke ontwikkelingen in het domein.

De opleiding kent volgens de commissie een sterke professionele gerichtheid. Dit is een erfenis die de opleiding uit het verleden meedraagt, maar die zeker als troef kan worden uitgespeeld. Door het geïntegreerd onderwijs (zie ook facet 2.6), met per blok afwisseling van theoretische onderdelen met praktijkonderdelen, garandeert de opleiding volgens de commissie de link tussen theorie en praktijk. Het apart toetsen van beide onderdelen, onderstreept het belang van ieder deel. Verder is het klinisch redeneren binnen het ICF-model, internationaal het meest gangbare model voor de diagnose en behandeling, volgens de commissie vanaf het begin sterk geïntegreerd in de opleiding.

De opleiding houdt naar eigen zeggen vast aan de eerder gemaakte afspraak binnen OVUNHOKI om in de bacheloropleiding geen klinische stages te organiseren. Ze brengt de studenten wel al vroeg in de opleiding in contact met (simulatie)patiënten. Verder worden vanaf het eerste bachelorjaar kijkstages en een multidisciplinaire activiteitenweek georganiseerd. Studenten en werkveld geven aan dat het wenselijk zou zijn om in het laatste bachelorjaar een klinische stage ervaring op te kunnen doen. De commissie waardeert het gebruik van (simulatie)patiënten in de bacheloropleiding, maar vraagt de opleiding na te gaan hoe de bachelorstudenten nog meer klinische ervaring kunnen opdoen in het laatste jaar van de bacheloropleiding, en hierbij ook een klinische stage te overwegen.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'samenhang van het programma' als goed.

De opleiding is opgebouwd aan de hand van vier inhoudelijke leerlijnen: Neurologische en pediatrie revalidatie (NEP), Cardiorespiratoire en inspanningsfysiologische revalidatie (CRI), Musculoskeletale revalidatie (MSK) en Revalidatie in de geestelijke gezondheidszorg (GGZ). Daarnaast loopt nog de leerlijn voor wetenschappelijk onderzoek (WOK). Het programma is opgebouwd uit blokken van zes weken die rond een leerlijn zijn opgebouwd. De commissie vindt de opbouw aan de hand van inhoudelijke leerlijnen duidelijk. De commissie stelt een duidelijke horizontale samenhang vast, mede door de leerlijnen, maar ook door de thematisering van ieder jaar van het modeltraject; namelijk het gezond functioneren, de pathologie en de revalidatie (zie ook *facet 2.1*). De commissie stelt vast dat de opleiding de opeenvolging van de blokken bewust heeft vastgelegd met het oog op een logische verticale samenhang en volgtijdelijkheid. De commissie is positief over de horizontale en verticale samenhang.

De commissie stelt vast dat de samenhang van het programma wordt bewaakt door intensief overleg binnen de blokplanningsgroepen en binnen de leerlijnen. Per blok vormen alle betrokken OP-leden een blokplanningsgroep die regelmatig overlegt. Alle betrokkenen van de blokken die binnen eenzelfde leerlijn vallen, komen jaarlijks enkele keren samen ter intervisie van de onderwijsinhouden en -vormen. Per leerlijn heeft de opleiding bovendien een leerlijnverantwoordelijke aangesteld, die overzicht heeft over het volledige curriculum. Uit de gesprekken met de studenten bleek dat de opleiding erin slaagt om een samenhangend programma aan te bieden,

zonder overbodige overlap. De commissie is positief over het bewaken van de overlap en de samenhang door intensief overleg binnen blokplanningsgroepen en binnen de leerlijnen.

De commissie stelt vast dat de opleiding de samenhang en de volgtijdelijkheid in de individuele programma's streng bewaakt. De studentenbegeleider staat in voor het ondersteunen van de studenten bij het samenstellen van hun individueel traject. De studenten geven aan dat ze op zich tevreden zijn over de ondersteuning, maar dat het, door het modulesysteem, moeilijk is om een individueel traject samen te stellen zonder lesvrije periodes (zie ook facet 2.5).

Facet 2.4 Studieomvang

Het facet 'studieomvang' voldoet aan de criteria.

De academisch gerichte bacheloropleiding bestaat uit 3 studiejaar van elk 60 studiepunten. In totaal wordt dus een opleidingsprogramma georganiseerd van 180 studiepunten. De opleiding voldoet hiermee aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studieomvang van een academisch gerichte bachelor.

Facet 2.5 Studietijd

De commissie beoordeelt het facet 'studietijd' als voldoende.

De opleiding voorziet een studietijd van ongeveer 40 uur per week, waarvan 15 uur contactonderwijs en 25 uur zelfstudie. De werkelijke studietijd wordt bevraagd in de enquêtes per opleidingsonderdeel (EVA-blok bevraging) en in de exit-enquête. Op basis van de resultaten van twee EVA-blokken en een exit-enquête concludeert de opleiding dat de begrote studietijd overeenkomt met de werkelijke studietijd. De resultaten hiervan werden besproken in het contactpersonen overleg (CPO, zie ook facet 5.3), met een studentenvertegenwoordiging uit iedere onderwijsgroep in de bacheloropleiding. De commissie stelt vast dat de EVA-blok bevraging in academiejaar 2009–2010 is stopgezet. De studielast wordt momenteel opgevolgd via informele aftoetsing en het CPO. Door het systematisch overleg binnen het CPO slaagt de opleiding er volgens de commissie in de studielast goed op te volgen. Indien aangegeven wordt dat de studielast te hoog is, kan de opleiding redelijk snel ingrijpen. Uit de gesprekken met de studenten blijkt dat de studielast als aanvaardbaar wordt beschouwd.

De commissie merkt op dat de studietijdverdeling binnen de individuele studietrajecten niet optimaal is. De studenten geven aan dat er, door het modulesysteem, binnen de individuele leertrajecten onderwijsvrije periodes ontstaan. De opleiding erkent tijdens de gesprekken dat het samenstellen van individuele trajecten moeizaam verloopt. Ze geeft aan te zoeken naar oplossingen zoals het ontdebellen van blokken waardoor er meer flexibiliteit zou ontstaan voor het samenstellen van individuele trajecten. Hiervoor ontbreken momenteel echter de middelen. De commissie vraagt dat de opleiding, met het vooruitzicht op een toename in het personeelsbestand (zie ook *facet 3.3*), zoekt naar een organisatie van het programma waarbij de studenten zo weinig mogelijk periodes hebben die onderwijsvrij zijn.

De opleiding voert momenteel geen kwantitatieve studietijdmetingen uit. In het verleden werden wel studietijdmetingen uitgevoerd, maar door herhaaldelijke curriculumherzieningen, de hoge werkdruk en de keuze voor andere prioriteiten is de opleiding hiermee gestopt. Uit de gesprekken blijkt dat de opleiding de studietijdmetingen wil herinvoeren zodra ze over voldoende middelen beschikt. De commissie moedigt de opleiding aan deze ambitie realiseren, en adviseert de studietijdmetingen niet als vervangend maar als aanvullend voor het CPO te beschouwen.

De commissie stelt vast dat de opleiding zicht heeft op de studiebelemmerende en/of -bevorderende factoren. De commissie is over het algemeen tevreden over hoe de opleiding zicht krijgt op en omgaat met studiebelemmerende factoren. Uit de gesprekken blijkt echter herhaaldelijk dat de organisatie en communicatie binnen de opleiding aandachtspunten zijn.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

De commissie beoordeelt het facet 'afstemming tussen vormgeving en inhoud' als goed.

Het didactisch concept van de opleiding is gebaseerd op student gecentreerd onderwijs, met veel aandacht voor begeleide zelfstudie. Uit de gesprekken met de studenten en alumni blijkt grote appreciatie voor het student-gecentreerd onderwijs. Uit de gesprekken met de docenten blijkt volgens de commissie een duidelijke filosofie van waaruit door alle docenten gewerkt wordt. De commissie is positief over het didactisch concept en is van mening dat het in lijn is met de doelstellingen van de opleiding. De commissie vraagt de opleiding erover te waken dat het student gecen-

treerd onderwijs, met de bijpassende onderwijsvormen, bij de integratie van de opleiding binnen de UHasselt gewaarborgd blijft.

Het student-gecentreerd onderwijs vertaald zich binnen de opleiding in onderwijsvormen als opdrachtgestuurd (OGO) en probleemgestuurd (PGO) onderwijs. De student krijgt tijdens enkele hoorcolleges per week een theoretisch kader aangeboden. Tijdens een werkcollege, indien het OGO betreft, of een onderwijsgroep, indien het PGO betreft, wordt vervolgens van de student initiatief verwacht bij het uitwerken van een opdracht of een taak in een beperkte groep. Idealiter bevat een onderwijsgroep minder dan 10 studenten. De opleiding geeft zelf aan dat door de sterk toegewomen instroom het werken met kleine groepen onder druk staat. Momenteel worden er een 15 tot 20 studenten ingedeeld in een werkgroep of een onderwijsgroep. De commissie waarschuwt dat dergelijk grote groepen de efficiëntie van het studentgecentreerd onderwijs verminderen, omdat het minder vanzelfsprekend is dat iedereen actief participeert. De opleiding geeft tijdens de gesprekken aan dat ze er vertrouwen in heeft dat hierin verbetering komt bij de integratie van de opleiding binnen de UHasselt, vermits de opleiding dan over meer middelen zal beschikken (zie ook *facet 3.3*). Verder organiseert de opleiding op vraag van de studenten per blok responsiecolleges, waar de docenten dieper ingaan op onduidelijkheden en vragen van studenten. Tot slot organiseert de opleiding practica die volledig in het teken staan van het aanleren en inoefenen van vaardigheden. Het valt de commissie op dat ook de praktijkgroepen redelijk groot zijn, tot 30 studenten per groep. De opleiding erkent dit en geeft aan waar nodig maatregelen te nemen om de kwaliteit van de praktijklessen te waarborgen. De commissie is van mening dat de gehanteerde werkvormen aansluiten bij het didactisch concept.

Het blokboek is het centrale leermiddel. De blokboeken bevatten informatie over de organisatie van het blok, de inhoudelijke beschrijving van hoorcolleges, de zelfstudieopdrachten of casussen, de verplichte en aanbevolen literatuur en de aansluitende practica. De commissie is van mening dat de blokboeken degelijk zijn uitgewerkt. Verder maakt de opleiding gebruik van handboeken, syllabi, vakliteratuur en anatomische modellen. De leerlijnverantwoordelijken en de blokcoördinator bewaken de kwaliteit van de ingezette leermiddelen. De opleiding gebruikt een elektronische leeromgeving als communicatiekanaal en om lesmateriaal te verdelen. De commissie suggereert de elektronische leeromgeving nog meer als een interactief instrument te gebruiken. De commissie is van mening dat de opleiding een adequate variatie aan leermiddelen hanteert.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

De commissie beoordeelt het facet 'beoordeling en toetsing' als goed.

De commissie is van mening dat het toetsbeleid van de opleiding aansluit bij het didactisch concept. De commissie prijst hierbij de doordachte en gedragen manier waarmee de opleiding haar toetsbeleid vorm geeft. De opleiding heeft per trajectjaar een toetsmatrix gemaakt van de toetsvormen die in ieder blok gehanteerd worden en het aandeel van ieder onderdeel in de eindscore. Uit de toetsmatrix leidt de commissie af dat de opleiding een uitgebreide variatie aan toetsvormen hanteert. Theoretische blokken worden meestal getoetst met een combinatie van permanente evaluatie en een schriftelijke toets. Permanente evaluatie gebeurt door de tutoeren op basis van de functioneren van studenten in de onderwijsgroep. Door het groot aantal studenten bevatten de schriftelijke toetsen over het algemeen vooral meerkeuzevragen, sporadisch aangevuld met open vragen. In praktijkgerichte blokken bestaat de toetsing uit een vaardigheidstoets gecombineerd met een schriftelijke toets. De studenten merken tijdens de gesprekken op dat de examinerator tijdens de vaardigheidstoets idealiter dezelfde is als de praktijkassistent in de les, om te voorkomen dat verschillende benaderingen aangeleerd door verschillende praktijkassistenten aangerekend worden bij de beoordeling van de student. In de practica heeft de permanente evaluatie doorgaans een groot aandeel. De examenvragen zijn volgens de commissie over het algemeen van een degelijk niveau. De commissie vraagt de opleiding na te gaan hoe de vaardigheidstoets nog verder kan worden geoptimaliseerd, bijvoorbeeld door de student te examineren door de praktijkdocent waarvan de student les krijgt en door het hanteren van een eenvormig evaluatieschema.

Uit het zelfevaluatie rapport leidt de commissie af dat het onderwijs- en examenreglement (OER) bij inschrijven aan de student wordt meegegeven. Het OER is raadpleegbaar via het elektronisch leerplatform en via de website. In de ECTS-fiches en in de blokboeken, vindt de student per blok informatie over de examenvorm(en), het aandeel van iedere examenvorm in het eindcijfer en het moment waarop getoetst wordt. De dag van het examen ligt door het modulesysteem al vanaf de start van het academiejaar vast. Tijdens het openingscollege geeft de blokcoördinator bijkomende toelichting. De commissie is positief over de informatieverschaffing met betrekking tot de examens aan de studenten. Uiterlijk vier weken na een examen worden de resultaten elektronisch bekend gemaakt. Binnen de 14 dagen na het bekend maken van de resultaten kan de student feedback

vragen en het examen inkijken. De studenten geven aan dat ze tevreden zijn over de feedbackmogelijkheden.

Het examen wordt opgesteld binnen de overlegstructuren van de blokplanningsgroep en het leerlijnenoverleg. De commissie stelt vast dat de opleiding met behulp van een toetsprogramma nagaat of het examen beantwoordt aan de door de competentiematrix aangegeven inhoud. De commissie kon tijdens het bezoek vaststellen hoe het toetsprogramma de kwaliteit en efficiëntie van het toetsen bevordert en bijdraagt aan de evaluatie van de toets zelf, onder andere door de itemanalyse die automatisch wordt uitgevoerd na ieder examen. De studenten krijgen tijdens het examen bovendien de mogelijkheid om vragen te wraken. Op basis van de itemanalyse en eventuele wraking door studenten, kunnen ongeschikte vragen verwijderd worden. Indien nodig kan de student terecht bij de ombudsdienst in verband met klachten over de examens. De commissie is erg positief over de kwaliteitsbewaking van de toetsing en het gebruik van het toetsprogramma.

Facet 2.8 Masterproef

Niet van toepassing.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

De commissie beoordeelt het facet 'toelatingsvoorwaarden' als voldoende.

Uit het zelfevaluatierapport blijkt dat de opleiding de decretaal voorziene toelatingsvoorwaarden voor de bacheloropleiding hanteert. Abituriënten die niet voldoen aan de algemene toelatingsvoorwaarden, zoals beschreven in de onderwijsreglement, worden onderworpen aan een toelatingsonderzoek. De procedures omtrent toelatingsvoorwaarden zijn volgens de commissie duidelijk omschreven.

De opleiding informeert via infobrochures, de PHL-website, opendeurdagen, SID-ins en informatiesessies in secundaire scholen. Tijdens openlessdagen kunnen studenten een aantal lessen volgen. Voorafgaand aan de start van het academiejaar organiseert de opleiding bovendien een introductie cursus.

De opleiding kent, zoals de andere opleidingen in Vlaanderen, recent een sterk stijgende studenteninstroom. De commissie is van mening dat de opleiding studenten duidelijk informeert over de moeilijkheidsgraad van de

opleiding, en de haalbaarheid op basis van de vooropleiding. Dit blijkt ook uit de evolutie van de instroomkenmerken, die de opleiding bijhoudt: in academiejaar 2011–2012 komt 63% van de instromende studenten uit het ASO, terwijl dat in academiejaar 2005–2006 nog 48% was. De commissie waardeert dat de opleiding de instroomkenmerken bijhoudt, en suggereert deze gegevens actiever te gebruiken bij het informeren van abiturienten, bijvoorbeeld door het koppelen van de vooropleiding aan de slaagkansen. Tijdens de gesprekken blijkt dat binnen OVUNHOKI wordt overlegd over de invoering van een (niet bindende) oriëntatieproef. De commissie raadt aan een niet bindende oriëntatieproef te organiseren voorafgaand aan de start van de opleiding.

De commissie stelt vast dat de PHL een infolder heeft samengesteld in verband met het aanvragen van EVC/EVK. Bij aanvragen voor EVC of EVK ondergaat de aanvrager een screening, waarbij zowel de studentenbegeleider als het diensthoofd studentenzaken worden betrokken. Aanvragen voor EVK gebeuren elektronisch en worden beoordeeld door de opleidingscoördinator, na advies van minstens twee deskundigen. Voor een EVC aanvraag gelden de AUHL-procedures. De centrale studentenbegeleider volgt de aanvraagprocedure op.

Algemene conclusie bij onderwerp 2: Programma

Facet 2.1	Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma	Goed
Facet 2.2	Eisen academische gerichtheid van het programma	Goed
Facet 2.3	Samenhang van het programma	Goed
Facet 2.4	Studieomvang	OK
Facet 2.5	Studietijd	Voldoende
Facet 2.6	Afstemming tussen vormgeving en inhoud	Goed
Facet 2.7	Beoordeling en toetsing	Goed
Facet 2.8	Masterproef	NVT
Facet 2.9	Toelatingsvoorwaarden	Voldoende

De visitatiecommissie is van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 3 INZET VAN HET PERSONEEL

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwaliteit van het personeel' als goed.

De commissie stelt vast dat de opleiding over een gemotiveerd team OP-leden beschikt, met veel ruimte voor intervisie en overleg. Uit de gesprekken met de studenten en alumni blijkt tevredenheid over de didactische kwaliteiten van de OP-leden en het laagdrempelig contact tussen studenten en docenten.

Uit het zelfevaluatie-rapport leidt de commissie af dat het personeelsbeleid sterk centraal wordt aangestuurd, met de opleidingscoördinator als coach en organisator. De verdeling van de beschikbare omkadering en het toekennen van opdrachten aan personeelsleden wordt goedgekeurd op de opleidingsraad en vastgelegd in individuele taakbelastingfiches. De commissie is van mening dat er een degelijk, centraal gestuurd, personeelsbeleid wordt gevoerd. De commissie stelt tijdens de gesprekken vast dat er, door de nakende integratie van de opleiding binnen de UHasselt, enige onzekerheid leeft over het toekomstig statuut van de medewerkers. De commissie vraagt de onzekerheid over het statuut na de integratie op korte termijn weg te nemen.

Anticiperend op de integratie van de opleiding binnen de UHasselt hebben alle docenten tevens een nul-aanstelling binnen de UHasselt en heeft de UHasselt medezeggenschap bij het opstellen van vacatures voor nieuwe docenten en onderzoekers en de aanstelling ervan. Kandidaten worden gescreend op wetenschappelijke expertise of domeindeskundigheid, didactische deskundigheid, ervaring in het werkveld en interesse in dienstverlening en onderzoek. De commissie waardeert de aandacht voor de onderwijskundige kwaliteiten van de kandidaten.

De evaluatie van personeelsleden gebeurt momenteel nog volgens de centrale richtlijnen van de PHL, met een eerste evaluatie na drie jaren en vervolgens om de vijf jaren. Per medewerker wordt een evaluatiedossier opgesteld dat bestaat uit documenten die het functioneren staven, zoals de resultaten uit de 'EVA-doc' bevragingen, de taakfiches, de verslagen van functioneringsgesprekken en de bewijzen van nascholing. Een externe 'technische' commissie voert de evaluatie uit op basis van het evaluatiedossier. De commissie stelt vast dat het evaluatiedossier met een evaluatie

door een externe commissie degelijk is uitgewerkt. De opleiding organiseert ook functioneringsgesprekken, die voor het OP tweejaarlijks en voor het ATP jaarlijks plaatsvinden.

Momenteel ontbreken de middelen om de inspanningen van personeelsleden betreffende onderzoek te valoriseren in bevorderingen. De opleiding kijkt naar eigen zeggen uit naar het moment van integratie, omdat dan een bevorderingsbeleid kan worden gevoerd dat recht doet aan de functie-in-vulling binnen een academische opleiding. Om de overgang naar het evaluatie- en bevorderingsbeleid binnen de universiteit te vergemakkelijken, is zeer recent een academisch dossier per OP-lid opgesteld waarin ook de onderzoeksprestaties worden bijgehouden.

De commissie stelt vast dat de PHL een beleid betreffende vorming, training en opleiding heeft uitgewerkt (VTO-beleid), waarin volgens het zelf-evaluatierapport zowel aandacht is voor reactief (tekorten wegwerken) als proactief (competenties versterken) navormen. De dienst Onderwijs en de dienst Onderzoek en projecten staat in voor respectievelijk de onderwijskundige en wetenschappelijke ondersteuning of navorming. Een financiële tussenkomst vanuit de opleiding voor de vakinhoudelijke navorming kan worden aangevraagd en wordt toegekend op basis van de relevantie voor het functioneren binnen de opleiding. De commissie stelt vast dat, ondanks de werkdruk, binnen de opleiding aandacht is voor en ruimte vrijgemaakt wordt voor onderwijskundige navorming.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid' als goed.

De commissie stelt op basis van de gesprekken met de OP-leden vast dat de academisering van de opleiding veel aanpassingen van het personeel heeft gevraagd. Op basis van de gegevens in het zelf-evaluatierapport leidt de commissie af dat er een aanzienlijke stijging is van het aantal docenten met een doctoraat, momenteel 15 personeelsleden. Ze waardeert dat ook deeltijdse aanstellingen de kans krijgen om een doctoraatsonderzoek te starten. De opleiding geeft mee dat ze de academiseringsmiddelen integraal voor onderzoek inzet. Ze kiest er hierbij bewust voor om niet enkele mensen substantieel vrij te stellen, maar om meerdere mensen voor een beperkte onderzoeksopdracht vrij te stellen. Dit beleid resulteert in negen lopende doctoraatstrajecten en 57% van het OP dat aan onderzoek doet.

Op basis van de inventarisatie van haar onderzoeksoutput, blijkt een recente maar sterke stijging in het aantal publicaties en goedgekeurde projectaanvragen. Om het mogelijk te maken nog meer projectaanvragen te doen, is met de UHasselt overeengekomen dat een aantal OP-leden een aanstelling van 10% krijgt binnen de UHasselt, hetgeen een criterium is om een projectaanvraag te mogen indienen bij FWO. De commissie vraagt er wel op toe te kijken dat eens de opleiding geïntegreerd is in de UHasselt het evenwicht tussen de onderwijs- en de onderzoeksopdracht in de taakomschrijving van de personeelsleden bewaard blijft.

Uit de gesprekken met de opleiding blijkt dat ze bewust gekozen heeft om bij de start van het academiseringsproces in te zetten op een kerndomein: de revalidatie van neurologische en neurodegeneratieve aandoeningen vanuit een multidisciplinaire aanpak. Momenteel wordt het onderzoek verbreed in de richting van de musculoskeletale revalidatie, revalidatie in de geestelijke gezondheidszorg en cardiorespiratoire en pediatrische revalidatie. De commissie is van mening dat momenteel voldoende domeinspecifieke onderzoeksexpertise aanwezig is om de opleiding te verzorgen.

De opleiding heeft historisch gezien een sterke professionele gerichtheid. Dit uit zich in de praktijkervaring onder de OP-leden, waarvan een vijftiental nog steeds deeltijds functies vervullen in ziekenhuizen, revalidatiecentra of privépraktijken. Praktijkassistenten mogen maximaal voor 70% worden aangesteld binnen de opleiding. Uit de gesprekken met de opleiding blijkt dat ze ervoor kiest praktijkassistenten voor langere tijd aan te stellen. Momenteel is het binnen de UHasselt niet mogelijk om praktijkassistenten voor langer dan vijf jaar aan te stellen. De opleiding geeft tijdens de gesprekken mee dat ze, vooruitziend op de nakende integratie binnen de UHasselt een aangepast statuut voor praktijkassistenten wil ontwikkelen. De commissie vraagt hier werk van te maken, om de continuïteit van de bijdrage van de praktijkassistenten aan de opleiding te verzekeren.

Volgens de opleiding hebben de OP-leden een groot netwerk aan internationale en nationale collega's, in het bedrijfsleven en in het werkveld. De commissie stelt vast dat de opleiding inspanningen doet om gastsprekers in te zetten in het onderwijs. Betreffende de docentmobiliteit kende de opleiding in academiejaar 2011–2012 12 uitgaande en 5 inkomende docenten. Alle internationale uitwisselingen vinden minstens gedeeltelijk in functie van het onderwijs plaats. De commissie moedigt de opleiding aan om de positieve trend betreffende de docentmobiliteit verder te zetten.

Daarnaast is ze van mening dat de individuele contacten van de docenten een grote rol kunnen spelen in het zoeken van kwaliteitsvolle stageplaatsen in het buitenland.

Facet 3.3 Kwantiteit personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwantiteit van het personeel' als onvoldoende.

Voor academiejaar 2011–2012 beschikt de opleiding over 44 OP-leden voor het organiseren van de bacheloropleiding. In het totaal komt dit neer op 17,51 VTE's uit eigen middelen. Dit wordt aangevuld met 1 VTE vanuit de UHasselt. De commissie waardeert dat de UHasselt zich reeds engageert binnen de opleiding. Gegeven dat er in datzelfde academiejaar 582 studenten inschreven, komt dit neer op een student/docent ratio van 31,4. De commissie is van mening dat dit hoog is, mede rekening houdend met het gegeven dat het student gecentreerd onderwijs in kleine groepen tijd- en energieopslopend is. Uit de gesprekken blijkt dat de PHL waar mogelijk solidair is met de opleiding, en extra middelen voorziet. Niettemin stelt de commissie vast dat de opleiding momenteel een tekort heeft aan praktijkassistenten. De commissie vraagt op korte termijn bijkomend personeel te voorzien om het studentgecentreerd onderwijs en het praktijkonderwijs goed te kunnen inrichten.

Ook uit de gesprekken met de OP-leden blijkt een hoge werkdruk. De academisering, het student gecentreerd onderwijs en de onzekerheid veroorzaakt door de nakende integratie vergen veel van de OP-leden. Niettemin voelt de commissie ook enthousiasme onder de OP-leden. De inspanningen om aan onderzoek te doen, hebben vruchten afgeworpen. De stijgende studentenintroom veroorzaakt veel druk, maar toont anderzijds het succes van de opleiding en geeft uitzicht op, weliswaar achterophinkende, bijkomende financiering. Verder wordt reikhalzend uitgekeken naar de integratie binnen de UHasselt, wat volgens de opleiding een andere en meer voordelige berekening van de middelen voor het organiseren van onderwijs met zich zal meebrengen.

De commissie stelt vast dat een groot deel van de OP-leden wel voltijds aangesteld is binnen de instelling, maar slecht deeltijds werkt binnen de opleiding. De opleiding erkent dat de vele deeltijdse functie-invullingen binnen de opleiding het onderling overleg, noodzakelijk binnen het student gecentreerd onderwijs, bemoeilijken. De commissie vraagt de oplei-

ding na te gaan hoe het aandeel voltijdse aanstellingen kan toenemen. Verder stelt de commissie een gelijke verdeling betreffende geslacht vast, en blijkt het merendeel van de OP-leden is jonger dan 50 (70%).

Algemene conclusie bij onderwerp 3: Inzet van het personeel

Facet 3.1	Kwaliteit personee	Goed
Facet 3.2	Eisen professionele en academische gerichtheid	Voldoende
Facet 3.2	Kwantiteit personeel	Onvoldoende

De visitatiecommissie is van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

De commissie stelt vast dat de werkdruk onder de personeelsleden te hoog is. Ze is van mening dat dit deels veroorzaakt wordt door tijdelijke omstandigheden zoals de academisering en de sterk stijgende studenteninstroom. Daarnaast ziet de commissie vooruitzicht op verbetering door de nakende integratie binnen de UHasselt en de vertraagde aanpassing in de financiering op basis van de studenteninstroom. Verder is de opleiding zelf bewust van de hoge werkdruk, en geeft ze aan dat ze werkt naar maatregelen om deze te verlagen, zoals het verlagen van het aandeel deeltijdse functies binnen de opleiding. De visitatiecommissie maakt een positieve afweging, en stelt dat de opleiding voldoende potentieel heeft om de vastgestelde tekortkomingen te verhelpen.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

De commissie beoordeelt het facet 'materiële voorzieningen' als voldoende.

De lessen gaan voornamelijk door op de campus Guffenslaan, van het departement Healthcare. Daarnaast worden ook lokalen van de campus Elfde Linie gebruikt. Op de campus Guffenslaan heeft de opleiding beschikking over een aantal aula's, leslokalen en praktijklokalen specifiek ingericht voor de praktijklessen van de opleiding. Verder staan op de campus Guffenslaan een aantal werk- en ontspanningsruimten ter beschikking van de studenten, alsook een skills lab. Op de campus Diepenbeek kan de opleiding gebruik maken van de grote aula's, de anatomische snijzaal en

de goed uitgeruste bibliotheek van de UHasselt. De commissie is positief over de samenwerking met de UHasselt in verband met het gebruik van de infrastructuur. De opleiding heeft verder akkoorden afgesloten met verschillende sporthallen en zwembaden in de omgeving. De commissie kon vaststellen dat de opleiding in het onderzoekscentrum Reval beschikt over de nodige apparatuur om aan onderzoek te doen, en ondersteunt de ambitie van de opleiding om de onderzoeksinfrastructuur verder uit te breiden. Op basis van de rondgang en de beschrijvingen in het zelfevaluatie-rapport, is de commissie van mening dat de nodige domeinspecifieke voorzieningen aanwezig zijn. Door de sterke stijging van de studenteninstroom zijn het aantal en de omvang van de domeinspecifieke praktijklokalen momenteel echter niet altijd toereikend en dit vraagt passen en meten. De opleiding erkent dit, en geeft mee dat de integratie binnen de UHasselt hieraan zal verhelpen. De commissie vraagt de uitbreiding van het aantal en de omvang van de domeinspecifieke praktijklokalen prioriteit te geven.

De studenten krijgen de mogelijkheid om tegen gunsttarieven een laptop aan te kopen. De commissie stelt vast dat de PHL voorziet in een onderhoudsdienst voor hard- en software voor laptops. Hiervan mogen ook studenten die een eigen laptop hebben, gebruik maken. De opleiding voorziet in domeinspecifieke software. Alle gebouwen zijn uitgerust met een draadloos netwerk. Communicatie verloopt via het elektronisch leerplatform, e-mail en TV-schermen op diverse centrale locaties. Verder heeft de opleiding een overeenkomst met de PHL-bookshop, zodat al het elektronisch studiemateriaal ook in papieren versie beschikbaar is tegen gereduceerde prijzen. De commissie is positief over de bijkomende voorzieningen voor de studenten.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

De commissie beoordeelt het facet 'studiebegeleiding' als goed.

Uit het zelfevaluatie-rapport leert de commissie dat de opleiding de instroombegeleiding als een belangrijk onderdeel van de studie- en studentenbegeleiding ziet. Bij de start van het academiejaar organiseert de opleiding voor de nieuwe studenten een introductiedag. De studenten krijgen tijdens deze dag toelichting over onder andere de verschillende diensten, de studiegids, het OER en de ICT-toepassingen. Vanuit de PHL wordt jaarlijks ook per departement een infosessie voor de ouders georganiseerd. Verder ondergaan alle instromers een instroomscreening: een voorken-nistoets en een Leerstijl en Motivatietest (LEMO). De studenten ontvan-

gen hiervan een feedbackrapport. De studentenbegeleider is beschikbaar voor de verdere opvolging van de resultaten in het feedbackrapport. De opleiding geeft tijdens de gesprekken mee de instroomscreening alsook de remediërende pakketten te willen verfijnen. De commissie merkt op dat de instroomscreening mogelijk al voorafgaand aan de start van de studie kan plaatsvinden, zodat heroriëntatie voorafgaand aan het inschrijven nog mogelijk is (zie ook facet 2.9).

De commissie stelt vast dat de PHL voorziet in eerste- en tweedelijns begeleiding, voor derdelijns begeleiding wordt doorverwezen naar externe diensten. De eerstelijns begeleiding omvat leerbegeleiding door stafleden in de vorm van monitoraten, feedback en blokttoetsbesprekingen. Voor traject- en voortgangsbegeleiding, alsook psychosociale opvang kunnen studenten terecht bij de studentenbegeleider. Voor vragen over het OER kunnen ze terecht bij de ombudspersoon. Verder organiseert de PHL vrijblijvende leerateliers ter versterking van de leercompetenties. Voor meer gespecialiseerde tweedelijns begeleiding kan de student terecht bij de sociale dienst van de PHL. De studiebegeleidingsdienst staat in voor begeleiding van bijzondere doelgroepen. De cel studievoortgang van de PHL geeft advies in moeilijke dossiers en bewaakt het PHL-beleid. Voor derdelijns begeleiding wordt doorverwezen naar hulpverlening buiten de PHL, waar studenten terecht kunnen met persoonlijke problemen.

De ombudsdienst is steeds telefonisch of per mail bereikbaar en heeft op donderdag een spreekuur. Uit de gesprekken blijkt dat de ombudspersoon de studenten bij klachten eerst aanraadt contact op te nemen met de betrokken medewerker. De ombudspersoon maakt jaarlijks een verslag van de belangrijkste bevindingen. De commissie stelt vast dat de studenten op een laagdrempelige manier in dialoog kunnen treden met de opleiding via het CPO (zie ook facet 5.3), waardoor de ombudsdienst minder bekend is en weinig geraadpleegd wordt. De commissie raadt aan de studenten beter bekend te maken met de ombudsdienst.

Algemene conclusie bij onderwerp 4: Voorzieningen

Facet 4.1	Materiële voorzieningen	Voldoende
Facet 4.2	Studiebegeleiding	Voldoende

De visitatiecommissie is van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITZORG

Facet 5.1 Evaluatie resultaten

De commissie beoordeelt het facet 'evaluatie resultaten' als voldoende.

De commissie leidt uit het zelfevaluatie rapport af dat wordt gewerkt met domeinwerking om de PHL-brede visie op kwaliteitszorg af te stemmen op de kwaliteitszorg binnen de opleidingen. Per domein, zoals bijvoorbeeld het onderzoeksbeleid, het personeelsbeleid, en de internationalisering is binnen iedere opleiding een domeinverantwoordelijke aangeduid. De domeinverantwoordelijken vormen samen met de opleidingscoördinator de opleidingsraad. Elk domein wordt centraal gestuurd door een domeincoach, die de PHL-speerpunten bewaakt tijdens opleidingsoverschrijdende overlegmomenten. De domeinwerking garandeert volgens de opleiding top-down en bottom-up werking, en geeft ruimte voor intervisie tussen de opleidingen. Recent werd beslist om kwaliteitszorg niet langer als een afzonderlijk domein te beschouwen, en wordt de kwaliteitszorg op het niveau van de opleiding opgevolgd door de centrale kwaliteitszorgverantwoordelijke. De commissie is van mening dat de kwaliteitszorg binnen de bacheloropleiding wordt gegarandeerd door de diverse overlegmogelijkheden, waaronder de blokplanningsgroep en het CPO. Toch meent de commissie dat er nood is aan een meer gesystemiseerd kwaliteitszorgsysteem. De opleiding geeft tijdens de gesprekken aan dit te erkennen. De commissie ondersteunt het voornemen van de opleiding om, in samenwerking met de UHasselt, werk te maken van een meer gesystemiseerd kwaliteitszorgsysteem.

De commissie stelt vast dat de opleiding in het academiejaar 2006–2007 een TRIS-enquête heeft uitgevoerd onder haar medewerkers. De commissie is positief over de mogelijkheid voor de medewerkers om zich via een anonieme enquête uit te spreken over de kwaliteitszorg binnen de opleiding. Ze suggereert deze enquête frequenter te organiseren.

Studenten werden tot twee jaar geleden jaarlijks bevraagd om per opleidingsonderdeel een evaluatie in te vullen, de EVA-blok. De opleiding erkent dat de responsgraad op deze bevragingen laag was. De opleiding plant in academiejaar 2012–2013 opnieuw een evaluatie van de opleidingsonderdelen. De commissie stelt vast dat het CPO garandeert dat de studenten per opleidingsonderdeel feedback geven. Niettemin vraagt ze ook initiatieven te nemen om studenten toe te laten op een anonieme manier feedback te

geven. In academiejaar 2010–2011 organiseerde de dienst onderwijs een EXIT-bevraging bij de recent afgestudeerden. Ook op deze bevraging was de responsgraad laag. De commissie vraagt na te gaan hoe de responsgraad van de enquêtes kan worden verhoogd.

Het werkveld wordt na iedere stageperiode bevraagd via de bevraging Stageplaatsen. Verder vindt er jaarlijks een resonantieoverleg plaats. Dit wordt opgezet rond een thema, zoals het vernieuwde curriculum en de nieuwe specialisatiestages.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

De commissie beoordeelt het facet 'maatregelen tot verbetering' als voldoende.

De commissie stelt vast dat de opleiding op basis van de resultaten van de enquêtes een aantal conclusies heeft getrokken die hebben geleid tot verbetermaatregelen. De opleiding is nog niet eerder gevisiteerd. Ze heeft wel in het academiejaar 2008–2009 een evaluatie van de voortgang van het academiseringsproces ondergaan. Tijdens de gesprekken blijkt dat de opleiding haar aandachtspunten kent, maar zich bewust is van de beperkte mogelijkheden om alle aandachtspunten gelijktijdig aan te pakken, en er daarom voor kiest om duidelijke prioriteiten te stellen. De commissie kan deze aanpak waarderen en stelt vast dat een aantal aandachtspunten met succes werden uitgevoerd. Ze denkt hierbij aan het versterken van de didactische samenhang in het programma, de uitbouw van een structureel toetsbeleid, de academisering en de doorstroom van het onderzoek naar het onderwijs. Andere aandachtspunten zijn nog steeds actueel, zoals de te beperkte structurele betrokkenheid van studenten bij het beleid.

De opleiding geeft zelf aan dat de verslaggeving en de opvolging van de contacten met het werkveld te weinig systematisch plaatsvindt. In het verleden hiervan stelt de commissie vast dat de resultaten uit het CPO niet systematisch worden bijgehouden en opgevolgd. De feedback die hierop aan bod komt, wordt volgens de commissie eerder ad hoc opgevolgd. Gezien het CPO een belangrijke schakel is in de kwaliteitszorg van de opleiding, vraagt de commissie de feedback die hierin aan bod komt meer systematisch op te volgen. Aansluitend hierbij is de commissie van mening dat de opleiding kan verbeteren in het formaliseren van de PDCA-cyclus.

Verder is de commissie van mening dat de verbetermaatregelen die genomen worden in reactie op de feedback van de stakeholders meer systematisch kunnen worden teruggekoppeld naar de betrokkenen. De commissie vraagt de opleiding na te gaan hoe de stakeholders meer systematisch kunnen worden geïnformeerd over genomen verbetermaatregelen.

Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

De commissie beoordeelt het facet 'betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld' als voldoende.

Uit het zelfevaluatie-rapport leert de commissie dat de medewerkers via het leerlijnenoverleg en de blokplanningsgroepen bij de opleiding worden betrokken. Ook het systeem van domeinverantwoordelijken die overleggen binnen de opleidingsraad, met een visie vanuit de PHL op geïntegreerde kwaliteitszorg (zie ook *facet 5.1*), draagt volgens de commissie bij tot betrokkenheid bij de kwaliteitszorg binnen de opleiding. Daarnaast stelt de commissie vast dat er binnen de opleiding veel ruimte is voor informele betrokkenheid van de medewerkers.

Ook de studenten zijn volgens de commissie vooral informeel of indirect betrokken bij de kwaliteitszorg van de opleiding. De commissie stelt tijdens de gesprekken vast dat er geen structurele studentenvertegenwoordiging is in de opleidingsraad. Uit de gesprekken blijkt zeer beperkte interesse bij de studenten om hieraan te participeren, mogelijk omdat ze voldoende hebben aan het regelmatige CPO. Het CPO is een overleg met een studentenvertegenwoordiger uit iedere onderwijsgroep wordt georganiseerd in de laatste week van ieder blok. Binnen de onderwijsgroepen wordt steeds iemand anders aangeduid en wordt afgesproken wat de studenten graag willen bespreken. Uit de gesprekken blijkt dat de studenten het CPO erg waarderen als een instrument om met de opleiding in dialoog te treden. De commissie deelt de waardering voor het CPO met de studenten, maar is van mening dat het belangrijk is dat ook studenten op de hoogte zijn van de overkoepelende werking van de opleiding. Ze vraagt de opleiding daarom na te gaan hoe de studenten kunnen worden gestimuleerd om deel te nemen aan de officiële organen van de opleiding.

Het werkveld wordt betrokken via het jaarlijks georganiseerde resonantieoverleg, waarin mensen uit het werkveld, de belangenvereniging en de academische wereld zetelen. Daarnaast is er veel ruimte voor informele terugkoppeling vanuit het werkveld tijdens de driewekelijkse contacten in het kader van de stagebegeleiding.

Uit het zelfevaluatie-rapport verneemt de commissie dat de PHL een aantal initiatieven neemt om met alumni contact te houden, zoals het onderhouden van een alumniwebsite en de organisatie van events. Op het niveau van de opleiding is alumniwerking echter nog maar recent opgestart. Uit de gesprekken met de alumni bleek dat toegang tot de bibliotheek en de databanken een sterke incentive zou zijn om afgestudeerden te laten participeren aan de alumniwerking. De commissie beveelt aan een actiever alumni-beleid te voeren op het niveau van de opleiding zelf. De commissie suggereert via navormingsinitiatieven het werkveld (stage mentoren) en de alumni meer te betrekken bij de opleiding.

De commissie stelt vast dat de opleiding de feedback die uit de verschillende overlegorganen komt ernstig neemt, en tracht om te zetten in verbeteracties. De commissie stelt anderzijds vast dat veel van de betrokkenheid informeel is, wat de structurele verslaggeving en opvolging bemoeilijkt. De commissie vraagt werk te maken van de structurele betrokkenheid van alle stakeholders bij de kwaliteitszorg van de opleiding.

De commissie stelt tijdens de gesprekken vast dat alle betrokkenen minstens notie hebben kunnen nemen van het zelfevaluatie-rapport. De meeste medewerkers waren actief betrokken. Op basis van deze en bovenstaande bevindingen stelt de commissie vast dat alle geledingen in voldoende mate betrokken zijn bij de opleiding.

Algemene conclusie bij onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg

Facet 5.1	Evaluatie resultaten	Voldoende
Facet 5.2	Maatregelen tot verbetering	Voldoende
Facet 5.3	Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	Voldoende

De visitatiecommissie is van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

De commissie beoordeelt het facet 'gerealiseerd niveau' als goed.

Uit de resultaten van de enquêtes die de opleiding organiseert leidt de commissie af dat de alumni en de studenten over het algemeen tevreden zijn over het niveau van de opleiding en de verworven competenties. Ook uit de gesprekken met het werkveld en de alumni blijkt tevredenheid over de opleiding. Het werkveld vraagt erover te waken dat de professionele gerichtheid die de opleiding van oudsher kenmerkt behouden blijft. Het valt de commissie tijdens de gesprekken op dat de studenten communicatief sterk zijn en initiatief nemen, eigenschappen die ze relateert aan het specifieke onderwijssysteem dat binnen de opleiding gehanteerd wordt.

Op basis van de gesprekken met de masterstudenten die uit deze bacheloropleiding komen blijkt dat zij geen problemen of achterstand ondervinden tijdens de masteropleiding, waarin ze samenzitten met studenten die uit de bacheloropleidingen van andere instellingen komen. Dit wordt bevestigd door de docenten die ook in de masteropleiding aan de KU Leuven doceren, en die meegeven dat de bachelorstudenten van deze opleiding met succes instromen in de masteropleiding aan de KU Leuven. Op basis van bovenstaande bevindingen en het niveau van de examenvragen leidt de commissie af dat de studenten de vooropgestelde doelstellingen behalen en klaar zijn om de masteropleiding aan te vatten. De commissie is van mening dat de opleiding erin geslaagd is om het academiseringsproces te realiseren.

Het academische bachelordiploma heeft geen beroepsfinaliteit, en is in de eerste plaats een voorwaarde om de masteropleiding REVAKI te mogen aanvatten. De commissie stelt vast dat de opleiding laatstejaarsstudenten informeert over de mogelijke afstudeerrichtingen tijdens een infosessie.

De internationalisering in de bacheloropleiding richt zich voornamelijk tot internationalisation@home, waaronder het gebruik van Engelstalige vakliteratuur en de organisatie van internationale gastdocenten en de aandacht voor multiculturele aspecten. De commissie is van mening dat de internationalisering@home volstaat.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

De commissie beoordeelt het facet 'onderwijsrendement' als voldoende.

De commissie stelt vast dat de opleiding slaagcijfers bijhoudt en gedetailleerd analyseert. De opleiding erkent dat het momenteel moeilijk is de slaagcijfers te interpreteren gezien ze geen expliciete streefcijfers heeft vastgelegd. De commissie beveelt de opleiding aan realistische streefcijfers vast te leggen.

De gemiddelde studieduur blijft al enkele jaren stabiel rond de 3,3 tot 3,4 studiejaar. In academiejaar 2010–2011 behaalde 60% van de eerstejaarsstudenten 75% of meer van het aantal opgenomen studiepunten. In het tweede jaar van het modeltraject behaalde 86% van het aantal studenten 75% of meer van het aantal opgenomen studiepunten en in het derde jaar van het modeltraject was dit 95%. In het eerste bachelorjaar ligt het aantal uittrekkers rond de 20%. In de volgende bachelorjaren haken rond de vijf procent van de studenten af zonder een diploma te behalen. De commissie stelt vast dat de doorstroom en de gemiddelde studieduur, na het eerste blok, goed is.

De opleiding verplicht iedereen die zich uitschrijft om eerst langs de studiebegeleiding te gaan. Dit laat toe van iedereen te vragen wat de reden voor drop-out is. Hieruit blijkt dat de belangrijkste redenen voor afhaken het niveau van de opleiding en de discrepantie tussen de verwachte en de werkelijke inhoud van de opleiding zijn. Dit komt overeen met het gegeven dat 66% van de afhakers een vooropleiding TSO of BSO hebben gevolgd. De studenten geven tijdens de gesprekken aan dat ze het modulaire systeem, met een eerste toets na zes weken, waarderen omdat ze snel kunnen evalueren of de studie aansluit bij hun interesse en competenties, en indien nodig snel kunnen heroriënteren.

Algemene conclusie bij onderwerp 6: Resultaten

Facet 6.1	Gerealiseerd niveau	Goed
Facet 6.2	Onderwijsrendement	Voldoende

De visitatiecommissie is van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

GLBAAL OORDEEL

De visitatiecommissie baseerde haar oordeel en motivering op de volgende bronnen:

- het zelfevaluatierapport van de opleiding en de bijhorende bijlagen, de gevoerde gesprekken met de betrokkenen,
- de documenten ter inzage tijdens het bezoek,
- de opgevraagde documenten,
- de reactie van de opleiding op het opleidingsrapport.

Op basis van de oordelen over:

Onderwerp 1	Niveau en oriëntatie	Voldoende
Onderwerp 2	Programma	Voldoende
Onderwerp 3	Personeel	Voldoende
Onderwerp 4	Voorzieningen	Voldoende
Onderwerp 5	Interne kwaliteitszorg	Voldoende
Onderwerp 6	Resultaten	Voldoende

is de commissie van mening dat er voldoende generieke kwaliteitswaarborgen in de opleiding aanwezig zijn.

AANBEVELINGEN TER VERBETERING

Onderwerp 1

- De commissie moedigt de opleiding aan om werk te maken van de internationale benchmarking van haar opleidingsprofiel.

Onderwerp 2

- De commissie vraagt de opleiding erover te waken dat de basiswetenschappen, zoals humane fysiologie en mechanica, voldoende aan bod blijven komen in de eerste bachelorjaren.
- De commissie moedigt de opleiding aan de mogelijkheden hiertoe te onderzoeken.
- De commissie vraagt de opleiding na te gaan hoe de bachelorstudenten nog meer klinische ervaring kunnen opdoen in het laatste jaar van de bacheloropleiding.

- De commissie vraagt dat de opleiding blijft zoeken naar een organisatie van het programma waarbij de studenten zo weinig mogelijk periodes hebben die onderwijsvrij zijn.
- De commissie moedigt de opleiding aan de geplande kwantitatieve studietijdmetingen in te voeren, maar adviseert om deze metingen niet als vervangend maar als aanvullend voor het CPO te beschouwen.
- De commissie vraagt de opleiding erover te waken dat het student gecentreerd onderwijs, met de bijpassende onderwijsvormen, bij de integratie van de opleiding binnen de UHasselt gewaarborgd blijft.
- De commissie suggereert de elektronische leeromgeving nog meer als een interactief instrument te gebruiken.
- De commissie vraagt de opleiding na te gaan hoe de vaardigheidstoets nog verder kan optimaliseren.
- De commissie suggereert de instroomkenmerken actiever te gebruiken bij het informeren van abiturienten, bijvoorbeeld door het koppelen van de vooropleiding aan de slaagkansen.
- De commissie raadt aan een niet bindende oriëntatieproef te organiseren voor de start van de opleiding.

Onderwerp 3

- De commissie vraagt de onzekerheid over het statuut van de medewerkers na de integratie op korte termijn weg te nemen.
- De commissie vraagt er op toe te kijken dat eens de opleiding geïntegreerd is in de UHasselt het evenwicht tussen de onderwijs- en de onderzoeksopdracht in de taakomschrijving van de personeelsleden bewaard blijft.
- De commissie vraagt werk te maken van een aangepast statuut voor praktijkassistenten.
- De commissie vraagt op korte termijn bijkomend personeel te voorzien om het studentgecentreerd en het praktijk onderwijs goed te kunnen inrichten.
- De commissie vraagt de opleiding na te gaan hoe het aandeel voltijdse aanstellingen kan toenemen.

Onderwerp 4

- De commissie vraagt de uitbreiding van het aantal en de omvang van de domeinspecifieke praktijklokalen prioriteit te geven.
- De commissie ondersteunt de opleiding in haar ambitie om de instroomscreening alsook de remediërende pakketten te verfijnen.
- De commissie raadt aan de studenten beter bekend te maken met de ombudsdienst.

Onderwerp 5

- De commissie ondersteunt het voornemen van de opleiding om, in samenwerking met de UHasselt, werk te maken van een meer gesystematiseerd kwaliteitszorgsysteem.
- De commissie suggereert de TRIS-enquête voor medewerkers frequenter te organiseren.
- De commissie vraagt na te gaan hoe de responsgraad van de enquêtes kan worden verhoogd.
- De commissie vraagt de feedback die aan bod komt in het CPO en de contacten met het werkveld meer systematisch op te volgen.
- De commissie van mening dat de opleiding kan verbeteren in het formaliseren van de PDCA-cyclus.
- De commissie vraagt de opleiding na te gaan hoe de stakeholders meer systematisch kunnen worden geïnformeerd over genomen verbetermaatregelen.
- De commissie vraagt de opleiding om na te gaan hoe de studenten kunnen worden gestimuleerd om deel te nemen aan de officiële organen van de opleiding.
- De commissie beveelt aan een actiever alumni-beleid te voeren op het niveau van de opleiding zelf.
- De commissie vraagt erop aan werk te maken van de structurele betrokkenheid van alle stakeholders bij de kwaliteitszorg van de opleiding.

Onderwerp 6

- De commissie beveelt de opleiding aan realistische streefcijfers vast te leggen.

KATHOLIEKE UNIVERSITEIT LEUVEN/ KATHOLIEKE HOGESCHOOL BRUGGE-OOSTENDE

Bachelor Revalidatiewetenschappen en kinesithérapie

De bacheloropleiding in de revalidatiewetenschappen en kinesithérapie (REVAKI) wordt aangeboden door de Katholieke Universiteit Leuven (KU Leuven), in samenwerking met de Katholieke Hogeschool Brugge-Oostende (KHBO). De bacheloropleiding REVAKI valt onder de faculteit Bewegings- en Revalidatiewetenschappen (FaBeR). Op de campus van de KHBO worden enkel de eerste twee bachelorjaren aangeboden.

In het kader van de BAMA-hervormingen, start de opleiding in 2003–2004 de omvorming naar een bachelor/masterstructuur, met een driejarige bacheloropleiding en een eenjarige masteropleiding plus een post-initiële eenjarige masteropleiding. Sinds academiejaar 2007–2008 hebben de opleidingen REVAKI de toelating gekregen om de post-initiële eenjarige masteropleiding te laten indalen in de initiële masteropleiding.

In academiejaar 2010–2011 schreven 686 studenten zich in.

De oordelen van de visitatiecommissie gelden voor de beide locaties, tenzij anders vermeld.

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN VAN DE OPLEIDING

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie

De commissie beoordeelt het facet 'niveau en oriëntatie van de opleiding' als goed.

Uit het zelfevaluatie-rapport leert de commissie dat de opleiding de ambitie heeft om academisch gevormde kinesitherapeuten en beginnende onderzoekers te vormen. Dit sluit volgens de commissie aan bij het belang dat de opleiding hecht aan de evidence based practice benadering van de kinesitherapie. De opleiding tracht de doelstellingen te realiseren door een sterke band tussen onderzoek en onderwijs centraal te stellen.

De opleiding wil naar eigen zeggen de studenten een academische vorming aanbieden ter voorbereiding op de aansluitende masteropleiding. Vermits de grens tussen academische en professionele aspecten van de kinesitherapie volgens de opleiding niet strikt afgebakend kan worden, verdeelt de opleiding haar eindtermen in volgens onderstaande opdeling:

- Academische competenties met als doel de student te vormen tot beginnend onderzoeker.
- Academisch/professionele competenties met als doel de studenten inzichten te verschaffen in de menselijke anatomie, het menselijk functioneren, de pathologieën en de wetenschappelijke onderbouwing van het kinesitherapeutisch behandelplan.
- Professionele competenties met als doel de implementatie van het behandelplan, het leren functioneren in een multidisciplinair team en het kennismaken met de managementaspecten van het beroep.

De commissie waardeert de inzichtelijke onderverdeling van de doelstellingen in academische, academisch/professionele en professionele doelstellingen. Uit de gesprekken met de opleiding blijkt verder dat ze het biomedische model afwijst en vertrekt vanuit het biopsychosociale model dat rekening houdt met de complexe interactie tussen de fysische, psychische en sociale aspecten die het welzijn van de mens beïnvloeden.

De commissie stelt op basis van het zelfevaluatie-rapport vast dat de opleiding bij het concretiseren van de competenties in het opleidingsprofiel rekening heeft gehouden met de decretaal vastgelegde doelstellingen voor academische bacheloropleidingen in Vlaanderen. Dit blijkt onder andere uit een matrix die de opleiding heeft opgemaakt waarmee ze nagaat of het opleidingsprofiel de decretaal vastgelegde doelstellingen dekt. Het opleidingsprofiel is volgens de commissie duidelijk en beantwoordt volgens

haar aan het niveau en de oriëntatie die van een academische bacheloropleiding worden verwacht.

Uit het zelfevaluatie rapport blijkt dat de KU Leuven een visie op internationalisering heeft, maar dat de implementatie ervan gedecentraliseerd gebeurt. De commissie stelt echter vast dat in het opleidingsprofiel slechts minimaal competenties betreffende internationalisering worden opgenomen, zoals het kunnen omgaan met Engelstalige literatuur en het kunnen hanteren van het International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF-model). Uit de gesprekken leidt de commissie af dat de opleiding geen studentenmobiliteit in de bacheloropleiding ambieert. De reden hiervoor is volgens de opleiding dat door de diversiteit betreffende het niveau waarop de opleidingen kinesitherapie in Europa worden aangeboden, het niet vanzelfsprekend is om vergelijkbare opleidingsonderdelen te vinden binnen buitenlandse onderwijsinstellingen. De commissie erkent deze moeilijkheid en stelt vast dat de opleiding hieraan tegemoet komt via initiatieven rond internationalisation@home. Ze is echter van mening dat de opleiding meer expliciet haar ambitie betreffende internationalisation@home kan tonen in het opleidingsprofiel. De commissie vraagt doelstellingen omtrent internationalisering expliciet in het opleidingsprofiel op te nemen.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

De commissie beoordeelt het facet 'domeinspecifieke eisen' als goed.

De commissie stelt vast dat de opleiding, naast de al in facet 1.1 vermelde bronnen, de volgende bronnen heeft gebruikt bij het opstellen van de domeinspecifieke doelstellingen: het beroepsstatuut van de kinesitherapie en het beroepsprofiel van de kinesitherapeut opgesteld door de Nationale Raad voor Kinesitherapie (NRK). Op basis van de tijdens het bezoek aangeleverde documenten en de beschrijving in het zelfevaluatie rapport is de commissie van mening dat de domeinspecifieke opleidingsdoelstellingen tegemoet komen aan de eisen van (buitenlandse) vakgenoten en aan de door de commissie geformuleerde minimumeisen in het domeinspecifiek referentiekader. Het valt de commissie echter op dat de actuele patiënt in de doelstellingen van de opleiding niet aan bod komt. Ze is van mening dat de studenten vroeg in de opleiding met echte patiënten in contact dienen te komen, aangezien dit een belangrijk aspect zal zijn in hun latere professionele leven. De commissie vraagt de opleiding om vroeg in het programma contact met echte patiënten voorop te stellen.

Uit het zelfevaluatierapport blijkt dat de opleiding getracht heeft om bij het opstellen van het opleidingsprofiel een breed draagvlak te creëren. Docenten werden actief betrokken via een workshop en studenten en assistenten kregen de gelegenheid te reageren tijdens besprekingen van het opleidingsprofiel in de Permanente Onderwijscommissie (POC). Uit de gesprekken leidt de commissie af dat bij de docenten die niet aangesteld zijn binnen FABER de bekendheid en het overzicht van de opleidingsdoelstellingen minder is. De opleiding erkent dit en geeft aan dat ze hieromtrent initiatieven heeft genomen ter verbetering, waaronder een kennismaking met het domein van de revalidatiewetenschappen en kinesitherapie via een film. Daarnaast vermeldt de opleiding een nieuw instrument dat in ontwikkeling is om op een meer transparante manier over de competenties te communiceren naar alle betrokkenen. In dit instrument wordt een link gelegd tussen alle competenties en de opleidingsonderdelen waarin ze aan bod komen. De commissie waardeert de initiatieven van de opleiding om het opleidingsprofiel breder bekend te maken. Verder werden vakgenoten betrokken bij het vormgeven van de domeinspecifieke eisen door het overleg binnen het overlegorgaan voor kinesitherapie-opleidingen (OVUNHOKI).

De commissie stelt vast dat de opleiding haar opleidingsprofiel internationaal gebenchmarkt heeft. Docenten speelden een voortrekkersrol in de oprichting van het European Network of Physiotherapy in Higher Education (ENPHE). Deze organisatie heeft gezamenlijke competenties voor alle opleidingen kinesitherapie in Europa opgesteld. De opleiding geeft mee dat deze gezamenlijke competenties vooral focussen op de professionele competenties die een kinesitherapeut moet bezitten, en dat zij aanvullend hierbij de academische en academisch/professionele competenties opnemen in het opleidingsprofiel.

Algemene conclusie bij onderwerp 1: Doelstellingen van de opleiding

Facet 1.1	Niveau en oriëntatie van de opleiding	Goed
Facet 1.2	Domeinspecifieke eisen	Goed

De visitatiecommissie is van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Facet 2.1 Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma' als voldoende.

Op basis van het zelfevaluatierapport stelt de commissie vast dat de opleiding een duidelijke competentiematrix heeft opgesteld die ze bovendien hanteert bij curriculumhervormingen. De commissie waardeert dat de opleiding vanuit de competentiematrix vertrekt om het programma aan te passen. De opleiding heeft recent aan studenten en docenten gevraagd om een curriculummapping uit te voeren. Op basis van deze mapping stelt de commissie vast dat de betrokkenen van mening zijn dat de competenties die de opleiding ambieert in het programma aan bod komen. Ook uit de gesprekken en op basis van het programma blijkt volgens de commissie dat de opleiding aandacht heeft voor het bereiken van haar doelstellingen. De commissie is van mening dat het programma toelaat de doelstellingen van de opleiding te bereiken.

De opleiding groepeert de opleidingsonderdelen in vijf groepen. Gaande van de opleidingsonderdelen rond onderzoeksmethodologie, die sterk gericht zijn op het verwerven van academische competenties, tot de opleidingsonderdelen rond revalidatiewetenschappen, die sterk gericht zijn op de professionele vorming.

- Onderzoeksmethodologie: met onderzoeksmethoden en -vaardigheden in de revalidatiewetenschappen.
- Natuurwetenschappen: chemie en biologische chemie, moleculaire celbiologie en natuurkunde en biomechanica.
- Humane wetenschappen: psychologie en wijsbegeerte.
- Biomedische wetenschappen: functionele anatomie, ziekteleer, orgaan-anatomie en –fysiologie, neuro-anatomie, neurofysiologie en motorisch leren, biomechanica en kinesio­logie, inspanningsfysiologie en toegepaste biomechanica.
- Revalidatiewetenschappen: met opleidingsonderdelen die gegroepeerd zijn binnen de algemene revalidatiewetenschappen, de musculoskeletale aandoeningen, de inwendige aandoeningen, de neurologische aandoeningen, de geestelijke aandoeningen en de algemene professionele vaardigheden.

De commissie stelt vast dat er op locatie Leuven weinig tot geen multidisciplinaire elementen in het programma aanwezig zijn. Ze suggereert om op locatie Leuven multidisciplinaire elementen, zoals bijvoorbeeld samenwerkingsprojecten over opleidingen heen, in het programma op te nemen. Verder is de commissie van mening dat de opleiding te weinig aandacht voor internationalisering heeft in het programma. Hoewel dit aspect al is aangekaart tijdens de vorige visitatie, stelt de commissie vast dat internationalisering nog steeds in een planfase zit. Hierbij aansluitend, stelt de commissie vast dat er weinig tot geen multiculturele elementen in het programma zitten. Ze suggereert aandacht te schenken aan het omgaan met patiënten die een andere culturele achtergrond hebben.

De commissie stelt op basis van het zelfevaluatie-rapport vast dat de opleiding procedures heeft beschreven voor curriculumhervormingen. Curriculumhervormingen worden door de POC aangestuurd, bijvoorbeeld naar aanleiding van opmerkingen van studenten in de POC. Indien nodig wordt er een werkgroep opgericht. Voorstellen worden bediscussieerd in de POC en vervolgens ter goedkeuring voorgelegd aan het faculteitsbestuur. Uit de gesprekken blijkt dat in de POC ook medewerkers van de locatie Brugge vertegenwoordigd zijn en dus betrokken zijn bij eventuele aanpassingen aan het programma.

De commissie stelt vast dat de studenten geen algemeen overzicht hebben van de relevantie van bepaalde opleidingsonderdelen en de link ervan met de einddoelstellingen. Vooral betreffende de basiswetenschappen blijkt uit de gesprekken met de studenten dat ze de link met en de relevantie voor het domein van de kinesitherapie soms onduidelijk vinden. De opleiding geeft tijdens de gesprekken mee dat ze er bewust voor kiest om een brede wetenschappelijke basis mee te geven, maar dat ze daarbij wel inspanningen doet om waar mogelijk de relevantie voor het domein duidelijk te maken. Zo is recent een nieuw initiatief gelanceerd (zie ook *facet 1.1*) om betrokkenen op een transparante manier kennis te laten maken met het opleidingsprofiel. De commissie suggereert bijkomende initiatieven te ondernemen om de studenten duidelijk te maken wat de link is tussen de basiswetenschappen die ze aanbiedt en het domein van de kinesitherapie.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid' als voldoende

De commissie stelt vast dat de opleiding in haar programma expliciet aandacht heeft voor het verwerven van onderzoeksvaardigheden in een aantal opleidingsonderdelen rond onderzoeksmethoden en -vaardigheden in de revalidatiewetenschappen. Daarnaast komen onderzoeksvaardigheden ook meer geïntegreerd aan bod in andere opleidingsonderdelen, zoals binnen Algemene evaluatie- en behandelingstechnieken waarbij studenten in groep een artikel opzoeken over een diagnostische techniek. De commissie is positief over de competentieverwerking van wetenschappelijke vaardigheden, al vroeg in de bacheloropleiding.

Aansluitend hierbij stelt de commissie vast dat het evidence based handelen (EBP) als een rode draad doorheen het programma loopt. Dit ziet de commissie terug in het programma doordat de kennisontwikkeling van de studenten mede vorm krijgt door de indaling van het eigen onderzoek van de OP-leden in het studiemateriaal en in de lessen. De commissie is over het algemeen tevreden over het studiemateriaal. Ze stelt vast dat actuele vakliteratuur geïntegreerd is in de opleiding en al vroeg in de opleiding actief wordt gebruikt. De commissie is van mening dat de kennisontwikkeling van de studenten plaatsvindt in interactie tussen het onderwijs en het wetenschappelijke onderzoek. Ook uit de gesprekken met de studenten blijkt dat ze de terugkoppeling over het onderzoek naar het onderwijs waarderen.

De commissie stelt tevreden vast dat de opleiding in het programma veel aandacht heeft voor de basiswetenschappen. Uit de gesprekken met de studenten blijkt dat ze de brede wetenschappelijke vorming waarderen. Enkel de link tussen de basiswetenschappen en het domein van de kinesiotherapie zou volgens de studenten sterker kunnen (zie ook facet 2.1). In het kader van de samenwerking met de KHBO is een academiseringscommissie nagegaan of het programma betreffende wetenschappelijke aspecten gelijkwaardig is aan dat van de KU Leuven. De conclusie van de academiseringscommissie was positief. De commissie sluit zich hierbij aan.

De opleiding geeft tijdens de gesprekken mee dat ze, naar aanleiding van de aanbevelingen van de vorige onderwijsvisiteatie, inspanningen heeft gedaan om de studenten vroeg te laten kennismaken met de praktijkaspecten van het domein. In het eerste jaar van het modeltraject neemt de student een anamnese af bij een patiënt en reflecteert hierover in groep. Daarnaast lopen de studenten een namiddag mee in een zelfstandige praktijk. In het tweede jaar van het modeltraject wonen alle studenten sportactiviteiten aangepast voor mensen met een handicap bij. In het derde jaar van het modeltraject lopen de studenten op zes verschillende plaatsen een dag mee op de stageplaats van een masterstudent. Verder stelt de commissie vast dat de opleiding practica organiseert waarin video en papieren casussen ontleend aan de actuele praktijk worden gebruikt. De commissie is van mening dat, ondanks de inspanningen die de opleiding de voorbije jaren heeft gedaan, de professionele competenties nog sterker in het programma naar voor mogen komen. Zo vragen de studenten tijdens de gesprekken met de commissie om vroeger in contact te komen met echte patiënten. De commissie beveelt aan om de praktijkgerichte vaardigheden meer aandacht te geven in de opleiding en meer tijd in te ruimen voor patiëntcontacten. De commissie vraagt de opleiding na te gaan hoe de bachelorstudenten nog meer klinische ervaring kunnen opdoen in het laatste jaar van de bacheloropleiding, en hierbij ook een klinische stage te overwegen. Doordat het aantal studenten op de locatie Brugge beperkt is, kan de opleiding vanaf het eerste jaar van het modeltraject voorzien in intensievere opvolging van de praktijkervaring. Zo is de commissie positief over de terugkoppeling over de praktijkervaring vroeg in de opleiding aan de KHBO.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'samenhang van het programma' als goed.

Uit het zelfevaluatierapport blijkt dat het programma is opgebouwd uit leerlijnen, die binnen hetzij de academische, de academisch/professionele en de professionele competenties vallen (zie ook facet 2.1). De commissie stelt op basis van de gesprekken en het zelfevaluatierapport vast dat de docenten over de inhoud van de opleidingsonderdelen behorende tot dezelfde leerlijn binnen de didactische teams overleggen, onder supervisie van de POC. De opbouw aan de hand van inhoudelijke leerlijnen is volgens de commissie duidelijk, en bevordert de verticale samenhang. De commissie stelt daarnaast een duidelijke horizontale samenhang vast tussen de verschillende leerlijnen.

Uit de gesprekken met de studenten blijkt dat ze weinig overbodige overlap ervaren. Ook uit de gesprekken met de studenten die de eerste twee jaren van het modeltraject op locatie Brugge hebben gedaan blijken geen overlappings of aansluitingsmoeilijkheden. De commissie is van mening dat de opleiding een samenhangend programma heeft samengesteld, zonder veel overbodige overlap.

De commissie stelt vast dat de opleiding per opleidingsonderdeel begintermen, volgtijdelijkheidsvereisten en voortgangvereisten heeft vastgesteld, waarmee de studenten bij het samenstellen van individuele trajecten rekening moeten houden. Eventuele afwijkingen op deze criteria moeten gemotiveerd worden aangevraagd.

Facet 2.4 Studieomvang

Het facet 'studieomvang' voldoet aan de criteria.

De academische bacheloropleiding bestaat uit 3 studiejaar van elk 60 studiepunten. In totaal wordt dus een opleidingsprogramma georganiseerd van 180 studiepunten. De opleiding voldoet hiermee aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studieomvang van een academische bachelor.

Facet 2.5 Studietijd

De commissie beoordeelt het facet 'studietijd' als goed.

Uit het zelfevaluatierapport leert de commissie dat de opleiding, met ondersteuning van de Dienst Universitair Onderwijs systematisch kwantitatieve en kwalitatieve studietijdmetingen uitvoert. Op basis van de resultaten van de studietijdmetingen leidt de commissie af dat de gemeten studietijd globaal genomen in overeenstemming is met de begrote studietijd. Daar waar uit de resultaten bleek dat de studietijd afweek, is dit binnen de POC besproken en met de verantwoordelijke docenten opgevolgd. Uit de meest recente metingen blijkt geen overbelasting bij de studenten. Uit de gesprekken met de studenten blijkt dat de studielast in het eerste semester van het modeltraject als zwaar wordt beschouwd, maar dat dit sterk gerelateerd is aan de vooropleiding. Verder blijkt uit de gesprekken met de studenten dat de studielast goed verdeeld is over de gehele opleiding. De commissie is positief over de studietijdmetingen die de opleiding uitvoert. Ze stelt vast dat de opleiding de resultaten gebruikt ter verbetering van de studielast.

De commissie stelt vast dat de opleiding aandacht heeft voor studiebelemmerende en –bevorderende factoren. Zo is de opleiding zich bewust van de veelheid aan basiswetenschappen in het eerste semester, met een voor de studenten onduidelijke link naar het domein. Verder erkent de opleiding de sterk stijgende studenteninstroom en het effect daarvan op de organisatie van praktijklessen en stages. De commissie is van mening dat de opleiding inspanningen doet om dergelijke studiebelemmerende factoren op te vangen.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

De commissie beoordeelt het facet ‘afstemming tussen vormgeving en inhoud’ als voldoende.

De commissie verneemt in het zelfevaluatie-rapport dat de opleiding de centraal ontwikkelde visie op onderwijs en leren overneemt. In deze visie wordt de student beschouwd als verantwoordelijke voor het eigen leerproces, die steeds minder sturing nodig heeft naarmate de opleiding vordert. De docent is verantwoordelijk voor de ondersteuning van het leerproces door per opleidingsonderdeel de doelstellingen, de leeromgeving en het evaluatiesysteem op elkaar af te stemmen. Anders dan omschreven in het zelfevaluatie-rapport, blijkt deze visie tijdens de gesprekken te weinig bekend bij de docenten. De opleiding erkent dit, en ziet dit als een werkpunt. De commissie vraagt maatregelen te nemen om tot een onderwijsvisie te komen die gedragen wordt door alle OP-leden.

De opleiding heeft per opleidingsonderdeel een overzicht gemaakt van de werkvormen die ze hanteert. De commissie stelt tijdens de gesprekken vast dat de opleiding, mede door de sterk gestegen studenteninstroom, vooral het hoorcollege als werkvorm hanteert. Om de hoorcolleges meer interactief te maken wordt in een aantal opleidingsonderdelen geëxperimenteerd met ‘peer instruction’ en het actief laten voorbereiden van het college. De commissie waardeert de creativiteit bij de invulling van de hoorcolleges ter verbetering van de interactie, maar is van mening dat er te weinig ruimte is voor vernieuwende werkvormen. De opleiding erkent dit, en geeft aan een plan van aanpak te willen voorleggen aan de POC ter verbetering van de variatie aan relevante werkvormen (curriculumoptimalisatie). De commissie moedigt de opleiding aan dit voornemen te realiseren. Verder blijkt dat door de sterk gestegen instroom de groepen voor de practica erg groot worden. De studenten merken op dat hierdoor de organisatie van de praktijklessen onder druk staat en de individuele feedback in het gedrang

komt. De commissie vraagt het aantal praktijkassistenten, met een deeltijdse aanstelling in het werkveld, te verhogen (zie ook *facet 3.3*).

Uit het zelfevaluatie-rapport blijkt dat de opleiding in het eerste jaar van het modeltraject vooral met Nederlandstalige cursussen werkt. Later in de opleiding neemt het aantal Engelstalige handboeken en artikels toe. De commissie is tevreden over de kwaliteit van de handboeken en het cursusmateriaal. De opleiding gebruikt een elektronische leeromgeving als communicatiekanaal en om lesmateriaal te verdelen. De commissie is positief over het gebruik van de elektronische leeromgeving, maar suggereert de elektronische leeromgeving nog meer als een interactief instrument te gebruiken.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

De commissie beoordeelt het facet 'beoordeling en toetsing' als voldoende.

Uit het zelfevaluatie-rapport leert de commissie dat de docent verantwoordelijk is voor de keuze van de toetsvorm, en dat die, in lijn met het didactisch concept, dient aan te sluiten bij de inhoud van het opleidingsonderdeel en het leerproces moet ondersteunen. Uit de gesprekken blijkt echter dat op locatie Leuven bij de keuze voor de toetsvormen vooral rekening wordt gehouden met praktische overwegingen zoals het hoge aantal studenten. De commissie merkt weinig innovatie op betreffende de toetsvormen die de opleiding hanteert; voor theoretische opleidingsonderdelen worden voornamelijk schriftelijke examens met een mix van open vragen en meerkeuzevragen gebruikt. Bovendien ligt het accent op summatief toetsen en niet op formatief toetsen en kwalitatieve feedback. De opleiding op locatie Leuven erkent dit, en geeft mee dat ze eerst een gedragen toetsbeleid wil uitstippelen, om in een latere fase de toetsvormen hierop af te stemmen. De commissie moedigt de opleiding aan om een toetsbeleid, inclusief visie op toetsen, te formuleren en meer innovatief te zijn in het zoeken naar toetsvormen die optimaal aansluiten bij de te toetsen competenties. De commissie stelt vast dat de opleiding op locatie Brugge, door de kleinschaligheid, een grotere diversiteit aan toetsvormen hanteert. De examenvragen die de commissie kon inkijken, zijn volgens haar van een degelijk niveau.

Uit de gesprekken met de studenten blijkt dat ze tevreden zijn over de organisatie van de praktijktoetsen. Meestal worden de studenten geëvalueerd door de praktijkassistent die hen onderwezen heeft. Indien dit niet

het geval is vangt een standaard evaluatieformulier, de goede communicatie onder de praktijkassistenten en nazicht van de scores eventuele onjuistheden op. De commissie waardeert de goede afstemming tussen de praktijkdocenten betreffende de leerstof en de toetsing van de praktijkvaardigheden. Uit de gesprekken met de studenten op locatie Leuven blijkt wel dat ze graag meer feedback ontvangen op de praktijkoefeningen en de papers. De commissie vraagt na te gaan hoe de opleiding op locatie Leuven meer feedback op praktijkoefeningen en papers kan aanbieden.

Uit het zelfevaluatie-rapport leert de commissie dat de studenten informatie over de examens per opleidingsonderdeel terugvinden in het programma-boek en dat tijdens de eerste les toelichting over de examens wordt gegeven. Het examenreglement en eventuele voorbeeldvragen worden via het elektronisch leerplatform ter beschikking gesteld. Uit de gesprekken blijkt dat de studenten tevreden zijn over de informatieverschaffing met betrekking tot de examens. De commissie stelt verder vast dat de examenplanning vroeg bekend is, en dat de student een zekere mate van keuzevrijheid heeft in de planning van de examens. Uit het zelfevaluatie-rapport blijkt dat de resultaten van de examens online ter beschikking worden gesteld aan de studenten. De studenten geven tijdens de gesprekken mee dat ze de mogelijkheid krijgen hun examens in te zien en feedback te vragen. Voor de eerstejaars organiseert de opleiding bovendien vaste consultdagen.

Uit het zelfevaluatie-rapport blijkt dat in principe iedere docent autonoom is in het organiseren van de toetsing van zijn/haar (deel)opleidingsonderdeel, maar de coördinator van ieder opleidingsonderdeel staat in voor de kwaliteitsbewaking van de toetsing. De toetsvorm dient een jaar op voorhand vast te liggen en de toetsvorm kan enkel veranderen na bespreking en goedkeuring op de POC. De commissie suggereert van de overlegmogelijkheden binnen de POC gebruik te maken om de toetsing te bespreken in het kader van kwaliteitscontrole. Met klachten of problemen in verband met de examens kan de student terecht bij de examenombuds. Uit de gesprekken blijkt dat de studenten bekend zijn met de ombudsdienst.

Facet 2.8 Masterproef

Niet van toepassing.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

De commissie beoordeelt het facet 'toelatingsvoorwaarden' als voldoende.

Uit het zelfevaluatierapport blijkt dat de opleiding algemene toelatingsvoorwaarden hanteert zoals beschreven in het algemeen onderwijsreglement van de KU Leuven, en in lijn met de decretaal voorziene toelatingsvoorwaarden voor de bacheloropleiding. De commissie is van mening dat de toelatingsvoorwaarden duidelijk omschreven zijn.

De opleiding heeft in het zelfevaluatierapport een aantal specifieke begintermen geformuleerd, waaronder het hebben van voldoende wetenschappelijke voorkennis en een sociaalvoelende, zelfstandige ingesteldheid. Studenten uit het buitenland of Franstalig België moeten aantonen dat ze de Engelse taal voldoende beheersen. De opleiding geeft zelf aan dat een duidelijk instroomprofiel en de afbakening van de doelgroep ontbreekt. Ze ambieert een instroombeleid te ontwikkelen. De commissie moedigt de opleiding hierin aan.

De commissie stelt vast dat de opleiding inspanningen doet om de abiturienten correct te informeren tijdens infodagen en SID-ins. Abiturienten kunnen tijdens infodagen docenten en studenten ontmoeten en kennismaken met een aantal lessen. Daarnaast heeft de opleiding recent een DVD opgesteld met informatie over de verschillende domeinen van de kinesitherapie. Uit de gesprekken met de studenten die de eerste twee jaren van het modeltraject op locatie Brugge volgen, blijkt dat ze graag meer informatie krijgen over de overgang naar het derde jaar van het modeltraject. Daarnaast moeten de studenten zich opnieuw gaan inschrijven aan de KU Leuven en blijkt uit de gesprekken met de studenten dat door het gebruik van verschillende administratieve systemen de inschrijving niet vlot verloopt. De opleiding geeft mee dat bij de integratie van de opleidingen in de KU Leuven, op beide locaties eenzelfde administratief systeem zal worden gehanteerd, wat de inschrijving zal vereenvoudigen. Verder ontdekken de studenten geen aansluitingsproblemen. Tijdens de gesprekken geven de studenten mee dat ze moeten wennen aan de grootschaligheid van de opleiding in Leuven, maar dat ze niet het gevoel hebben over minder voorkennis te beschikken. De opleiding kent sinds enkele jaren een sterk stijgende studenteninstroom. Tijdens de gesprekken blijkt dat binnen OVUNHOKI wordt overlegd over de invoering van een (niet bindende) oriëntatieproef. De commissie raadt aan een niet-bindende oriëntatieproef te organiseren voor de start van de opleiding.

De commissie stelt op basis van het zelfevaluatie-rapport vast dat de opleiding richtlijnen betreffende individuele trajecten heeft opgesteld. Verder biedt de opleiding een verkorte bacheloropleiding aan voor zij-instromers die de opleiding Lichamelijke opvoeding hebben afgerond. Vermits dit een zwaar traject is, door de opname van de stages en de vele klinische opleidingsonderdelen, en de opleiding Lichamelijke opvoeding binnenkort bovendien met een jaar verlengd zal worden, verwacht de opleiding een dalende interesse voor het verkort traject.

Algemene conclusie bij onderwerp 2: Programma

Facet 2.1	Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma	Voldoende
Facet 2.2	Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma	Voldoende
Facet 2.3	Samenhang van het programma	Goed
Facet 2.4	Studieomvang	OK
Facet 2.5	Studietijd	Goed
Facet 2.6	Afstemming tussen vormgeving en inhoud	Voldoende
Facet 2.7	Beoordeling en toetsing	Voldoende
Facet 2.8	Masterproef	NVT
Facet 2.9	Toelatingsvoorwaarden	Voldoende

De visitatiecommissie is van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 3 INZET VAN HET PERSONEEL

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwaliteit van het personeel' als goed.

Uit het zelfevaluatie-rapport verneemt de commissie dat de decaan in samenspraak met de departementsvoorzitters en de POC-directeur een voorstel doet voor de interne toewijzing van onderwijstaken en dit voorlegt aan het Groepsbestuur. Voltijdse doctoraatsassistenten vullen maximaal

een derde van hun opdracht in met onderwijs. Een voltijds doctoraatsbursaal heeft als hoofdopdracht onderzoek en kan voor maximaal acht uur worden ingezet voor administratieve taken, en maximaal vier uur voor de begeleiding van practica en stages.

Uit het zelfevaluatie-rapport blijkt volgens de commissie dat de opleiding bij aanwerving van personeel rekening houdt met de wetenschappelijke expertise en de onderrichtservaring van de kandidaten. Anticiperend op de integratie van de opleiding op locatie Brugge binnen de KU Leuven hebben alle docenten tevens een nul-aanstelling binnen de KU Leuven en heeft de KU Leuven medezeggenschap bij het opstellen van vacatures voor en de aanstelling van nieuwe docenten en onderzoekers. Uit de gesprekken blijkt dat de personeelsleden van de KHBO in principe zullen worden overgenomen, en dat er functioneringsgesprekken zullen worden georganiseerd om op individuele basis na te gaan wat de mogelijkheden zijn. De commissie stelt tijdens de gesprekken echter vast dat onder het personeel van de KHBO onzekerheid leeft met betrekking tot hun statuut na de integratie. De opleiding geeft tijdens de gesprekken aan dat een informatiesessie hierover al gepland staat. De commissie vraagt de onzekerheid over het statuut na de integratie op korte termijn weg te nemen.

De commissie is positief over het evaluatie- en bevorderingsbeleid binnen de opleiding, met aandacht voor de prestaties op het vlak van onderwijs. Iedere docent houdt een onderrichtsdossier bij met daarin onder andere een zelfevaluatie en de gecontextualiseerde resultaten van de docentenevaluatie. De resultaten van de docentevaluaties worden met de betrokken docenten besproken en indien nodig opgevolgd (zie ook *facet 5.2*). Uit het zelfevaluatie-rapport blijkt dat op centraal en op departementaal niveau een aanbod aan didactische navorming voorzien wordt. Uit de gesprekken leidt de commissie af dat er voorzien wordt in een goede docentondersteuning, met sterke centrale ondersteuning. Het aanbod van didactische navorming kan volgens de commissie wel nog minder vrijblijvend worden aangeboden.

De studenten geven tijdens de gesprekken aan dat ze over het algemeen tevreden zijn over de didactische kwaliteiten van de docenten. Uit de gesprekken met de studenten op locatie Brugge blijkt dat ze positief zijn over het laagdrempelig contact met de docenten. Op basis van deze en bovenstaande bevindingen is de commissie van mening dat de opleiding over gekwalificeerd personeel beschikt.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid' als goed.

Uit de lezing van het zelfevaluatierapport en de gesprekken blijkt dat de meerderheid van de docenten actief betrokken is in onderzoek en hierover terugkoppelt naar het onderwijs. Alle docenten hebben een doctoraat op proefschrift. De commissie stelt vast dat de opleiding gebruik kan maken van de expertise binnen de diverse onderzoeksgroepen, die allen samen een brede waaier van subdisciplines in de revalidatiewetenschappen en kinesitherapie omvatten. Op basis van de lopende onderzoeksprojecten en de publicaties die de commissie tijdens het bezoek kon inkijken, leidt ze af dat de wetenschappelijke deskundigheid hoog is. Ook de studenten geven tijdens de gesprekken herhaaldelijk mee dat ze de wetenschappelijke expertise van de docenten waarderen.

De faculteit organiseert jaarlijks een infomoment voor alle nieuwe doctoraatstudenten. Recent werden doctoral schools opgericht met het oog op onderzoekkundige en onderwijskundige professionalisering. Daarnaast kunnen de doctoraatstudenten ook gebruik maken van het algemene vormingsaanbod. De doctoraatstudenten worden in de eerste plaats begeleid door hun promotor, maar ook door andere ZAP-leden waarmee ze samenwerken in het kader van onderzoek of onderwijs, en in toenemende mate met post-doctorale medewerkers.

Naast de wetenschappelijke expertise, houdt de opleiding naar eigen zeggen ook rekening met het belang van professionele ervaring. De commissie stelt vast dat veel docenten deeltijds een klinische aanstelling hebben, meestal in een universitair ziekenhuis. Daarnaast heeft de opleiding enkele praktijkassistenten in dienst die een eigen kinesitherapiepraktijk hebben (*maar zie aanbeveling bij facet 3.3*).

De commissie stelt vast dat de docenten via het onderzoek veel internationale contacten hebben. De commissie vraagt de docenten om hun internationale contacten meer in te zetten bij de versterking van de internationalisering binnen de opleiding. De commissie vraagt bijkomende initiatieven betreffende docentemobiliteit in het kader van het onderwijs.

Facet 3.3 Kwantiteit personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwantiteit van het personeel' als voldoende.

De bachelor- en masteropleiding samen beschikken over 13.6 VTE aan ZAP, 9.45 VTE aan AAP en 49.64 VTE aan BAP voor het organiseren van onderwijs. Zes ZAP-leden van de KULeuven verzorgen ook onderwijs aan de KHBO. Daarnaast beschikt de opleiding aan de KHBO over drie lectoren, 2 assistenten en 5 praktijkassistenten. De opleiding geeft zelf aan dat de medewerkers op beide locaties een relatief hoge onderwijsbelasting ervaren. De commissie stelt vast dat de student/docent ratio ongeveer 30 bedraagt. De student/docent ratio wordt echter niet apart berekend voor de bacheloropleiding en de masteropleiding. De commissie stelt vast dat door de recent gestegen studenteninstroom er een tekort is aan echte praktijkassistenten met een deeltijdse aanstelling en een eigen praktijk (zie ook facet 2.6). Daardoor worden de praktijkgroepen steeds groter. Ook worden – naast de praktijkassistenten, die de hoofdverantwoordelijkheid voor de practica hebben – regelmatig doctoraatsstudenten ingezet in deelaspecten van de practica die aansluiten bij hun specifieke expertise. De assistenten geven aan dat de werkdruk sterk verhoogt door de druk om te publiceren, in combinatie met de stijgende druk om het onderwijs op een kwaliteitsvolle manier te blijven organiseren. De commissie vraagt maatregelen te nemen om de toenemende studenteninstroom goed op te vangen zonder de werkdruk van de assistenten te verhogen.

De opleiding erkent zelf dat de genderverdeling onder de ZAP-leden een ondervetegenwoordiging aan vrouwen kent (6 op 22). Onder de assistenten is de genderverhouding in evenwicht. De commissie vraagt meer aandacht voor het generevenwicht in de hogere graden. Van de 22 ZAP leden binnen het departement revalidatiewetenschappen is 36% boven de 55 jaar oud, en 45% boven de 50. In de komende vijf jaar zullen vier ZAP-leden op emeritaat gaan.

Algemene conclusie bij onderwerp 3: Inzet van het personeel

Facet 3.1	Kwaliteit personeel	Goed
Facet 3.2	Eisen professionele en academische gerichtheid	Goed
Facet 3.2	Kwantiteit personeel	Voldoende

De visitatiecommissie is van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

De commissie beoordeelt het facet 'materiële voorzieningen' als goed.

De commissie stelt tijdens de rondgang op locatie Leuven vast dat de studenten toegang hebben tot de nodige domeinspecifieke voorzieningen. De opleiding beschikt verder over een indrukwekkende binnen en buiten sportinfrastructuur en voldoende leslokalen en aula's. De opleiding beschikt volgens de commissie bovendien over degelijke onderzoeksinfrastructuur, waaronder een hoogte- en klimaatkamer, een labo biomechanica en een labo movement en posture analysis. Bijkomende voorzieningen voor studenten bestaan onder andere uit studie- en werkruimtes met pc's en ontspanningsruimtes. De opleiding voorziet ook praktijklokalen voor zelfstudie. Uit de gesprekken met de studenten blijkt dat de beschikbaarheid van deze lokalen eerder beperkt is. De opleiding erkent dit en geeft aan het aantal praktijklokalen in de nabije toekomst te verhogen. De commissie vraagt de beschikbaarheid van deze lokalen te verhogen.

De commissie heeft tijdens de rondgang op locatie Brugge kunnen vaststellen dat de opleiding er beschikt over een mooi nieuw gebouw met uitgebreide voorzieningen voor onderwijs, waaronder ICT-voorzieningen, goed uitgeruste leslokalen en aula's en studentenontspanningsruimtes. Ook op deze campus hebben de studenten volgens de commissie toegang tot voldoende binnen en buiten sportinfrastructuur. Verder beschikt de campus te Brugge volgens de commissie over een groot praktijklokaal met de nodige domeinspecifieke materialen. Anderzijds stelt de commissie vast dat de onderzoeksinfrastructuur op deze locatie tekort schiet. Bijgevolg moeten medewerkers voor het uitvoeren van hun onderzoek de verplaatsing maken naar de locatie Leuven. Tijdens de gesprekken geeft de opleiding

op locatie Brugge aan dat ze ambieert de onderzoeksinfrastructuur verder uit te bouwen. De commissie vraagt de opleiding om deze ambities te realiseren.

De commissie stelt tijdens de rondgang vast dat de studenten op beide locaties toegang hebben tot een goed uitgeruste bibliotheek. Naast de papieren catalogi en boeken, biedt de bibliotheek via de website verschillende mogelijkheden aan voor het opzoeken van elektronische tijdschriften en boeken. De bibliotheek stelt veel titels elektronisch via een directe link naar de volledige tekst ter beschikking. Andere titels kunnen de studenten bestellen via de interbibliothecaire uitleendienst (IBL).

Facet 4.2 Studiebegeleiding

De commissie beoordeelt het facet 'studiebegeleiding' als goed.

De commissie stelt vast dat de studiebegeleiding voor studenten wordt opgesplitst in instroom-, doorstroom- en uitstroomvoorzieningen. De opleiding geeft tijdens de gesprekken mee dat ze het vooral als de verantwoordelijkheid van de student zelf ziet om gebruik te maken van het aanbod aan studie- en studentenbegeleiding. Op basis van het zelfevaluatierapport stelt de commissie vast dat de KU Leuven betreffende instroomvoorzieningen een aantal centrale diensten aanbiedt, waaronder de Cel Onderwijscommunicatie, die instaat voor de informatievoorziening bij instroom (zie ook facet 2.9), en de Dienst Studieadvies, die instaat voor de studiekeuzebegeleiding. De commissie is van mening dat de studenten bij instroom voldoende geïnformeerd worden en dat de studiekeuzebegeleiding adequaat verloopt.

De commissie stelt op basis van het zelfevaluatierapport vast dat de doorstroomvoorzieningen op facultair niveau zich vooral focussen op de studietrajectbegeleiding, met bewaking van het leerkrediet en de mogelijkheid om een bindend of niet-bindend studieadvies te verstrekken. Daarnaast worden eerstejaarsstudenten volgens de commissie regelmatig geïnformeerd over het aanbod aan studie- en studentenbegeleiding en actief opgevolgd na de eerste examens. Verder voorziet de opleiding ook in vakinhoudelijke studiebegeleiding tijdens monitoraten en worden voor een aantal opleidingsonderdelen tussentijdse toetsen voorzien. De commissie is positief over de invulling van het monitoraat, ter ondersteuning van de studie. Aan de KHBO verloopt de studiebegeleiding op een gelijkaardige manier, met infosessies, vakinhoudelijke begeleiding via monitoraten

en tussentijdse toetsen, ondersteuning door STUVO-KHBO in verband met vragen rond studentenvoorzieningen en ondersteuning bij individuele studietrajecten, en voor specifieke doelgroepen door de studietrajectbegeleider (STUTRA). Verder is de commissie positief over de studiebegeleiding aan de KHBO, waar er volgens haar door de kleinschaligheid veel ruimte is voor vakinhoudelijke remediëring.

Uit de gesprekken met de studenten blijkt dat ze in geval van problemen terecht kunnen bij de jaarverantwoordelijke of bij de ombudsdienst. De commissie stelt vast dat de ombudspersoon een bredere taakinfilling heeft dan het verwerken van klachten, en ook functioneert als een spilfiguur waarbij studenten terecht kunnen met studie- en studentenvragen en psycho-sociale problemen. Uit de gesprekken met de studenten blijkt dat het contact met de ombudspersoon laagdrempelig is. Indien nodig verwijst de ombudspersoon door naar de dienst Studieadvies waar psychologen en pedagogen individuele begeleiding aanbieden. De ombudspersoon maakt jaarlijks een verslag van de gesignaleerde problemen.

In het zelfevaluatie-rapport beschrijft de opleiding de studiebegeleiding voor specifieke doelgroepen als de werkstudenten, allochtonen, topsporters en studenten met leerstoornis of een functiebeperking. Op basis van deze informatie en de vaststellingen tijdens de gesprekken spreekt de commissie haar waardering uit over de begeleiding van studenten met een (tijdelijke) functiebeperking.

Algemene conclusie bij onderwerp 4: Voorzieningen

Facet 4.1	Materiële voorzieningen	Goed
Facet 4.2	Studiebegeleiding	Goed

De visitatiecommissie is van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITZORG

Facet 5.1 Evaluatie resultaten

De commissie beoordeelt het facet 'evaluatie resultaten' als goed.

De commissie leert uit het zelfevaluatierapport dat de KU Leuven in haar strategisch plan de ontwikkeling en de opvolging van de kwaliteit van het onderwijs centraal stelt. De commissie stelt verder vast dat de opleiding voor extra ondersteuning met betrekking tot de interne kwaliteitszorg en de onderwijsvernieuwing kan rekenen op de facultaire Dienst studiebegeleiding en onderwijsvernieuwing. Deze dienst ondersteunt de Permanente onderwijscommissie (POC) die op opleidingsniveau toeziet op de kwaliteitszorg. De commissie stelt vast dat de POC instaat voor wat de opleiding de vier fasen van de kwaliteitscyclus noemt: de uitbouw van een curriculum, de onderwijsimplementatie, de permanente evaluatie en de maatregelen tot verbetering. De commissie is op basis van de gesprekken van mening dat de opleiding een duidelijke visie heeft over de kwaliteitszorg, en hierin goed wordt ondersteund door de centrale en facultaire diensten. Zo blijkt uit de gesprekken dat de meeste enquêtes centraal worden georganiseerd.

De commissie stelt vast dat minstens om de twee jaar ieder opleidingsonderdeel bij de studenten wordt bevraagd via een elektronische enquête. De faculteiten stellen zelf de vragen samen, maar alle aspecten van het onderwijs alsook een evaluatie van alle participerende docenten is in elke vragenlijst opgenomen. Tijdens de gesprekken geven de studenten aan dat de opleiding veel inspanningen doet om de studenten te motiveren de enquêtes in te vullen. Verder blijkt uit de gesprekken dat de opleiding hearings organiseert om aanvullende informatie te krijgen bij de resultaten uit de enquêtes of omdat groepen te klein zijn om betrouwbare kwantitatieve resultaten te verzamelen. De commissie is positief over de organisatie van hearings. De commissie moedigt de opleiding aan om de organisatie hiervan verder te zetten. Overigens heeft de KHBO een eigen evaluatiesysteem. In 2013 wordt het evaluatiesysteem van Leuven overgenomen. Binnen de KHBO wordt om de drie jaar een opleidingsevaluatie georganiseerd, waarin alle aspecten van het onderwijs bij de studenten worden bevraagd. De commissie stelt tijdens de gesprekken met de medewerkers van de KHBO vast dat binnen de KHBO het informele contact een grote rol speelt in het signaleren van problemen.

De resultaten van de docenten-evaluaties gaan in eerste instantie naar de betrokken docent en naar de programmadirecteur (KU Leuven) of het opleidingshoofd (KHBO). Een samenvatting van de resultaten wordt ter beschikking gesteld aan alle betrokkenen. De commissie is tevreden over de terugkoppeling van de resultaten uit de docentenevaluatie.

De commissie stelt op basis van het zelfevaluatie-rapport vast dat de alumni tweejaarlijks een curriculumbevraging voorgelegd krijgen. Verder worden alle alumni een jaar na afstuderen elektronisch bevraged over het onderwijs, maar ook over hun tewerkstelling.

Medewerkers worden niet schriftelijk bevraged, maar krijgen de gelegenheid om feedback te geven tijdens de tweejaarlijkse functioneringsgesprekken en tijdens de POC. De commissie beveelt aan de medewerkers ook te bevragen door middel van formele enquêtes, om hen de kans te bieden anoniem feedback te geven op de kwaliteitszorg binnen de opleiding.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

De commissie beoordeelt het facet 'maatregelen tot verbetering' als goed.

De commissie verneemt uit de gesprekken en het zelfevaluatie-rapport dat de opleiding op basis van de resultaten van de enquêtes verbetermaatregelen opzet die consequent worden opgevolgd. De commissie is positief over de centrale rol van de POC in de kwaliteitszorg van de opleiding. Indien nodig worden rond specifieke thema's werkgroepen opgezet die voorbereidend werk leveren ter bespreking op de POC. De opleiding is zich volgens de commissie bewust van de beperkte mogelijkheden om alle aandachtspunten gelijktijdig aan te pakken en stelt bijgevolg duidelijke prioriteiten. Aansluitend hierbij is de commissie van mening dat de verbetermaatregelen die genomen worden in reactie op de feedback van de stakeholders meer systematisch kunnen worden teruggekoppeld naar de betrokkenen. De commissie vraagt de opleiding na te gaan hoe de stakeholders meer systematisch kunnen worden geïnformeerd over genomen verbetermaatregelen.

Uit het zelfevaluatie-rapport verneemt de commissie dat indien uit de docentenevaluatie blijkt dat een resultaat moet worden opgevolgd, de docent verbetermaatregelen moet uitwerken. Hij/zij kan hierin worden ondersteund door de POC en de facultaire onderwijsondersteuners, en gebruik maken van een aanbod aan didactische navorming. De commissie is hierover positief.

De opleiding beschrijft in het zelfevaluatierapport uitgebreid de aanpak van aandachtspunten uit het vorige visitatierapport. De commissie is van mening dat de opleiding inspanningen heeft geleverd ter verbetering van de kwaliteit van het onderwijs. Zo heeft de opleiding eindtermen geformuleerd en een curriculummapping uitgevoerd, de opleiding heeft studietijdmetingen uitgevoerd en de studielast is gelijkmatiger verdeeld. De commissie stelt vast dat de opleiding ook inspanningen heeft geleverd om studenten vroeger in de studie ervaring te laten opdoen met praktijkaspecten, maar is van mening dat de opleiding hier nog verder werk van kan maken. De innovatie van de onderwijs- en de toetsvormen alsook de internationalisering blijven volgens de commissie aandachtspunten.

Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

De commissie beoordeelt het facet 'betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld' als voldoende.

De commissie is op basis van de gesprekken van mening dat binnen de POC, het centrale orgaan van de opleiding, een goede vertegenwoordiging van alle betrokkenen aanwezig is. Ook medewerkers van de KHBO zijn vertegenwoordigd op de POC. Verder blijkt dat de docenten regelmatig overleggen binnen een van de vijf didactische teams (per professioneel domein) waartoe ze behoren. Uit de gesprekken met de medewerkers leidt de commissie af dat in het kader van de visitatie de werking van de didactische team intensiever is geworden. De commissie stelt vast dat de medewerkers van de KHBO hierover zeer tevreden zijn, vermits hierdoor hun betrokkenheid bij het organiseren van het onderwijs in samenwerking met Leuven wordt gegarandeerd. De commissie moedigt de opleiding aan het overleg binnen de didactische teams te continueren.

Uit de gesprekken blijkt dat de studenten tevreden zijn over de mogelijkheden die ze krijgen voor inspraak, onder andere binnen de POC. Nogtans blijkt dat de interesse voor participatie aan de POC wisselend is. De commissie stelt vast dat de programmadirecteur inspanningen doet om de studenten te betrekken, bijvoorbeeld door samen met de vertegenwoordigende student tijdens colleges terug te koppelen over studentenaangelegenheden die zijn besproken op de POC. Binnen de KHBO organiseert de opleiding meermaals per jaar een studentenforum. Maar ook aan de KHBO is de interesse voor studentenparticipatie aan de officiële organen van de opleiding beperkt. Zo stelt de commissie tijdens de gesprekken vast dat

de studenten van de KHBO niet vertegenwoordigd zijn binnen de POC. De commissie vraagt de opleiding na te gaan hoe de studenten actiever kunnen worden betrokken bij de kwaliteitszorg van de opleiding.

De commissie stelt tijdens de gesprekken vast dat de opleiding het werkveld betreft bij de opleiding. De stageleiders worden jaarlijks uitgenodigd op een terugkomdag waarop ze bijvoorbeeld toelichting krijgen over vernieuwingen binnen de opleiding. Een ander voorbeeld is het betrekken van de stageleiders bij de ontwikkeling van een evaluatieformulier voor de stage. Het werkveld gaf tijdens de gesprekken aan de betrokkenheid bij de opleiding te waarderen. De betrokkenheid van de alumni bij de opleiding blijkt eerder beperkt. Wel worden alumni uitgenodigd op navormingsinitiatieven van de opleiding. Uit een bevraging van de opleiding blijkt dat een aantal alumni interesse hebben om betrokken te blijven bij de opleiding. De commissie beveelt de opleiding aan deze alumni actief te betrekken bij de kwaliteitszorg van de opleiding. De opleiding geeft mee recent een commissie van alumni te hebben opgericht.

De commissie stelt tijdens de gesprekken vast dat alle betrokkenen minstens notie hebben kunnen nemen van het zelfevaluatie rapport en dat het zelfevaluatie rapport tijdens besprekingen ervan in de POC de mogelijkheid hebben gekregen om feedback te geven. Op basis van deze en bovenstaande bevindingen stelt de commissie vast dat alle geledingen in voldoende mate betrokken zijn bij de opleiding.

Algemene conclusie bij onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg

Facet 5.1	Evaluatie resultaten	Goed
Facet 5.2	Maatregelen tot verbetering	Goed
Facet 5.3	Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	Voldoende

De visitatiecommissie is van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

De commissie beoordeelt het facet 'gerealiseerd niveau' als goed.

De commissie stelt op basis van de gesprekken vast dat de alumni en het werkveld tevreden zijn over het niveau van de opleiding en de kwaliteiten van de afgestudeerden. Uit de bevraging die de opleiding onder de studenten heeft uitgevoerd blijkt dat de masterstudenten van mening zijn dat de eindtermen van de bacheloropleiding worden behaald. De alumni geven mee dat de praktijkaspecten iets meer aan bod zouden mogen komen doorheen de opleiding. Een ruime meerderheid van de alumni is tevreden over de opleiding en zou ze opnieuw aan deze instelling volgen.

Op basis van de stageverslagen van de bachelorstudenten en de examenopgaven in de bacheloropleiding die de commissie kon inzien, leidt ze af dat de studenten de vooropgestelde doelstellingen van de bacheloropleiding behalen. De docenten op locatie Leuven geven aan dat ze van mening zijn dat het niveau van de studenten die de eerste twee jaren van het modeltraject op de locatie Brugge hebben gevolgd, vergelijkbaar is met dat van de studenten die vanaf de start van de opleiding op locatie Leuven hebben gestudeerd.

Het academische bachelordiploma wordt vooral aangewend om de masteropleiding aan te vatten. De commissie stelt vast dat de opleiding laatstejaarsstudenten informeert over de mogelijke afstudeerrichtingen tijdens een infosessie.

De commissie stelt vast dat internationalisering in de bacheloropleiding zich voornamelijk beperkt tot internationalisation@home. Studenten gaan niet naar het buitenland tijdens de bacheloropleiding. Wel zijn er gastcolleges door buitenlandse docenten, maar deze zijn facultatief. De commissie stelt echter vast dat er nauwelijks contacten zijn met inkomende studenten. Hier ligt volgens de commissie nog potentieel ter versterking van de internationalisation@home.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

De commissie beoordeelt het facet 'onderwijsrendement' als voldoende.

Uit de gesprekken blijkt dat de opleiding bewust geen streefcijfers formuleert, maar wel het studierendement bijhoudt. De commissie beveelt aan realistische streefcijfers te formuleren. Op basis van de slaagcijfers die de opleiding verzamelt stelt de commissie vast dat het onderwijsrendement doorheen de jaren constant is. Zo behaalt over de vijf voorbije academiejaren steeds meer dan 50% van de studenten minstens 75% van het totaal aantal opgenomen studiepunten. Eens de studenten meer dan 60 studiepunten hebben behaald, stijgt het percentage tot meer dan 90% van de studenten dat minsten 75% van het totaal aantal opgenomen studiepunten behaald. Op basis van deze cijfers is de commissie van mening dat de slaagpercentages, zeker na het eerste jaar van het modeltraject in orde zijn. De commissie stelt vast dat binnen de KHBO het studierendement hoger ligt dan aan de KU Leuven. Dit wordt door de opleiding verklaard door de kleinschaligheid op locatie Brugge.

Uit het zelfevaluatie-rapport blijkt dat, over de vier meest recente academiejaren heen genomen, 86% van de studenten het bachelordiploma in de voorziene drie jaar tijd behaalt. Twaalf procent van de studenten doet er vier jaar over, en 1% doet er vijf jaar over.

De commissie stelt vast dat in het eerste bachelorjaar jaarlijks tussen de 18 en 25% van de studenten afhaken (gemeten vanaf academiejaar 2005–2006). Eens de studenten meer dan 60 studiepunten hebben verworven, daalt het aantal studiestakers tot minder dan 4%. De commissie stelt vast dat de opleiding alle afhakers vraagt een exit-enquête in te vullen. Hieruit blijkt dat de voornaamste redenen voor afhaken de tegenvallende examenresultaten en de zware theorievakken zijn. De commissie mist een actief beleid naar heroriëntering van studenten bij het stopzetten de studie na het einde van het academiejaar.

Algemene conclusie bij onderwerp 6: Resultaten

Facet 6.1   Gerealiseerd niveau   Goed

Facet 6.2   Onderwijsrendement   Voldoende

De visitatiecommissie is van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

GLBAAL OORDEEL

De visitatiecommissie baseerde haar oordeel en motivering op de volgende bronnen:

- het zelfevaluatierapport van de opleiding en de bijhorende bijlagen, de gevoerde gesprekken met de betrokkenen,
- de documenten ter inzage tijdens het bezoek,
- de opgevraagde documenten,
- de reactie van de opleiding op het opleidingsrapport.

Op basis van de oordelen over:

Onderwerp 1	Niveau en oriëntatie	Voldoende
Onderwerp 2	Programma	Voldoende
Onderwerp 3	Personeel	Voldoende
Onderwerp 4	Voorzieningen	Voldoende
Onderwerp 5	Interne kwaliteitszorg	Voldoende
Onderwerp 6	Resultaten	Voldoende

is de commissie van mening dat er voldoende generieke kwaliteitswaarborgen in de opleiding aanwezig zijn.

AANBEVELINGEN TER VERBETERING

Onderwerp 1

- De commissie vraagt meer aandacht voor internationale aspecten binnen het opleidingsprofiel.
- De commissie vraagt de opleiding om vroeg in het programma contact met echte patiënten voorop te stellen.

Onderwerp 2

- De commissie suggereert om in het programma meer elementen rond multidisciplinair samenwerken (locatie Leuven), rond internationaliseren en rond multiculturaliteit op te nemen.
- De commissie suggereert bijkomende initiatieven te ondernemen om de studenten duidelijk te maken wat de link is tussen de basiswetenschappen die ze aanbiedt en het domein van de kinesithérapie.

- De commissie beveelt aan om de praktijkgerichte vaardigheden meer aandacht te geven in de opleiding en structureel meer tijd in te ruimen voor patiëntcontacten.
- De commissie vraagt maatregelen te nemen om tot een onderwijsvisie te komen die gedragen wordt door alle OP-leden.
- De commissie moedigt de opleiding aan de plannen omtrent curriculumoptimalisatie te realiseren.
- De commissie suggereert de elektronische leeromgeving nog meer als een interactief instrument te gebruiken.
- De commissie moedigt de opleiding op locatie Leuven aan om een toetsbeleid, inclusief visie op toetsen, te formuleren en meer innovatief te zijn in het zoeken naar toetsvormen die optimaal aansluiten bij de te toetsen competenties.
- De commissie vraagt na te gaan hoe de opleiding op locatie Leuven meer feedback op praktijkoefeningen en papers kan aanbieden.
- De commissie suggereert van de overlegmogelijkheden binnen de POC gebruik te maken om de toetsing per opleidingsonderdeel te bespreken in het kader van kwaliteitscontrole.
- De commissie moedigt de opleiding aan in haar ambities om een instroombeleid te ontwikkelen.
- De commissie raadt aan een niet bindende oriëntatieproef te organiseren voor de start van de opleiding.
- De commissie vraagt de studenten die de eerste twee jaar van het modeltraject in Brugge volgen meer informatie te verschaffen over de overgang naar het derde jaar van het modeltraject in Leuven.

Onderwerp 3

- De commissie vraagt de onzekerheid over het statuut van de medewerkers na de integratie op korte termijn weg te nemen.
- De commissie raadt aan het aanbod van didactische navorming minder vrijblijvend aan te bieden.
- De commissie vraagt de docenten om hun internationale contacten meer in te zetten bij de versterking van de internationalisering binnen de opleiding.
- De commissie vraagt maatregelen te nemen om de toenemende studenteninstroom goed op te vangen zonder de werkdruk van de assistenten te verhogen.
- De commissie vraagt meer aandacht voor het genderevenwicht in de hogere graden.

Onderwerp 4

- De commissie vraagt op locatie Leuven de beschikbaarheid van de domeinspecifieke praktijklokalen te verhogen.
- De commissie vraagt de opleiding op locatie Brugge om haar ambities betreffende de uitbouw van de onderzoekeninfrastructuur te realiseren.

Onderwerp 5

- De commissie beveelt aan de medewerkers ook te bevragen door middel van formele, anonieme enquêtes.
- De commissie vraagt de opleiding na te gaan hoe de stakeholders meer systematisch kunnen worden geïnformeerd over de genomen verbetermaatregelen.
- De commissie vraagt de opleiding na te gaan hoe de studenten actiever kunnen worden betrokken bij de kwaliteitszorg van de opleiding.
- De commissie beveelt de opleiding aan de alumni actief te betrekken bij de kwaliteitszorg van de opleiding.

Onderwerp 6

- De commissie beveelt aan realistische streefcijfers te formuleren.
- De commissie raadt de opleiding aan om een actief beleid naar heroriëntering van studenten bij het stopzetten de studie na het einde van het academiejaar op te zetten.

KATHOLIEKE UNIVERSITEIT LEUVEN/ PROVINCIALE HOGESCHOOL LIMBURG

Master revalidatiewetenschappen en kinesitherapie
Master of Science in Rehabilitation Sciences and
Physiotherapy

De masteropleiding in de revalidatiewetenschappen en kinesitherapie (REVAKI) wordt aangeboden door de Katholieke Universiteit Leuven (KU Leuven), in samenwerking met de Provinciale Hogeschool Limburg (PHL). De masteropleiding REVAKI valt aan de KU Leuven onder de faculteit Bewegings- en Revalidatiewetenschappen (FaBeR). Op locatie Hasselt valt de masteropleiding REVAKI samen met de bacheloropleiding REVAKI onder het departement PHL-Healthcare.

In het kader van de BAMA-hervormingen, startte de opleiding op locatie Leuven in 2003–2004 de omvorming naar een bachelor/masterstructuur, met een driejarige bacheloropleiding en een eenjarige masteropleiding plus een post-initiële eenjarige masteropleiding. Sinds academiejaar 2007–2008 hebben de opleidingen REVAKI de toelating gekregen om de post-initiële eenjarige masteropleiding te laten indalen in de initiële masteropleidingen. Met de invoering van de masteropleiding in 2007–2008 werd naast een Nederlandstalige ook een Engelstalige variant van de opleiding ingevoerd.

De historiek van de opleiding in Hasselt gaat terug tot in 1989, wanneer de graduaatsopleiding kinesitherapie wordt opgericht. In 1998 wordt deze opleiding omgevormd tot een licentiaatsopleiding met twee kandidatuursjaren en twee licentiaatsjaren. In het kader van de BAMA-hervormingen, startte de opleiding in 2003–2004 de omvorming naar een bachelor/masterstructuur, met een driejarige bacheloropleiding en een eenjarige

masteropleiding, en de academisering van de opleiding. In 2008–2009 werd samen met de Katholieke Universiteit Leuven (KU Leuven) een tweejarige masteropleiding opgezet en ingevoerd ter vervanging van de eenjarige masteropleiding. Momenteel bereidt de opleiding op locatie Hasselt een integratie binnen de Universiteit Hasselt (UHasselt) voor, die in academiejaar 2013–2014 zal plaatsvinden.

De masteropleiding biedt zes afstudeerrichtingen aan. De afstudeerrichtingen REVAKI bij Musculoskeletale aandoeningen en REVAKI in de geestelijke gezondheidszorg worden gezamenlijk aangeboden door de KU Leuven en de PHL. De afstudeerrichting REVAKI bij neurologische aandoeningen wordt gezamenlijk aangeboden door de KU Leuven, de PHL, de VUB en Artesis. De afstudeerrichting REVAKI bij inwendige aandoeningen wordt gezamenlijk aangeboden door de KU Leuven, de VUB, Artesis en de UGent. Voor alle gezamenlijk ingerichte afstudeerrichtingen geldt de KU Leuven als de coördinerende instelling. De lerarenopleiding gezondheidswetenschappen wordt door de KU Leuven en de PHL apart ingericht. De afstudeerrichting REVAKI bij kinderen wordt enkel aan de KU Leuven aangeboden.

In academiejaar 2010–2011 schreven 294 studenten zich in aan de KU Leuven, waarvan 27 voor de Engelstalige masteropleiding, en schrijven 72 studenten zich in aan de PHL.

De oordelen gelden voor beide instellingen, voor de taalvariant en voor de verschillende afstudeerrichtingen tenzij anders vermeld.

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN VAN DE OPLEIDING

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie

De commissie beoordeelt het facet 'niveau en oriëntatie' van de opleiding als goed.

Uit het zelfevaluatie-rapport leert de commissie dat de opleiding op beide locaties belang hecht aan de evidence based practice benadering van de kinesitherapie. Anderzijds stelt de commissie vast dat de opleiding aan de KU Leuven sterker inzet op het vormen van academisch gevormde kinesitherapeuten en beginnende onderzoekers. Aan de PHL wordt volgens de commissie sterker ingezet op het opleiden tot 'beroepscompetente kinesitherapeuten'. Verder benadrukt de opleiding op locatie Hasselt dat de afgestudeerde in een multidisciplinaire setting en een internationale context moet kunnen functioneren.

Deze verschillende visie uit zich in het opleidingsprofiel dat op beide locaties wordt gehanteerd. Op locatie Leuven verdeelt de opleiding voor beide taalvarianten haar eindtermen in volgens onderstaande opdeling:

- Academische competenties met als doel de student te vormen tot beginnend onderzoeker die kritisch wetenschappelijk kan redeneren.
- Academisch/professionele competenties met als doel de studenten inzichten te verschaffen in de menselijke anatomie, het menselijk functioneren, de pathologie en de wetenschappelijke onderbouwing van het kinesitherapeutisch behandelplan. De student leert zelfstandig betekenis te verlenen aan wetenschappelijke informatie en deze te integreren en toe te passen op een brede waaier van klinische probleemstellingen.
- professionele competenties met als doel het aanleren van de kinesitherapeutische vaardigheden voor de evaluatie en behandeling van een variatie aan patiënten, van schriftelijke en verbale communicatieve vaardigheden en van een correcte attitude om met patiënten om te gaan en te functioneren in een multidisciplinair teamverband.

De commissie waardeert de inzichtelijke onderverdeling van de doelstellingen in academische, academisch/professionele en professionele doelstellingen.

Het opleidingsprofiel op locatie Hasselt is onderverdeeld in drie rollen:

- de zorgverlener: deze rol omvat competenties eigen aan de klinische praktijkvoering van de kinesitherapeut.
- de manager: deze rol omvat een generieke competentie met betrekking tot het managen van het eigen werk.
- de wetenschapper/beroepsinnovator: deze rol omvat competenties met betrekking tot het uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek.

De opleiding concretiseert de drie rollen in competenties. De commissie is positief over de opdeling van het opleidingsprofiel in drie rollen, die vergelijkbaar zijn met de rollen zoals ook tot stand gekomen binnen de Nationale Raad voor de Kinesitherapie (NRK).

De opleidingsprofielen op beide locaties geven volgens de commissie beiden blijk van voldoende aandacht voor zowel professionele als academische competenties. De opleiding formuleert naast de bovenstaande doelstellingen, ook gevorderde professionele competenties per afstudeer richting die ze aanbiedt. Uit de gesprekken met de opleiding blijkt verder dat ze het biomedische model afwijst en vertrekt vanuit het biopsychosociale model dat rekening houdt met de complexe interactie tussen de fysische, psychische en sociale aspecten die het welzijn van de mens beïnvloeden.

De commissie stelt op basis van het zelfevaluatie rapport vast dat de opleiding bij het concretiseren van de competenties in het opleidingsprofiel rekening heeft gehouden met de decretaal vastgelegde doelstellingen voor academische masteropleidingen in Vlaanderen. Dit blijkt onder andere uit een matrix die de opleiding heeft opgemaakt, waarmee ze nagaat of het opleidingsprofiel de decretaal vastgelegde doelstellingen dekt. Het opleidingsprofiel is volgens de commissie duidelijk en beantwoordt volgens haar aan het niveau en de oriëntatie dat van een masteropleiding wordt verwacht.

Uit het zelfevaluatie rapport blijkt dat de opleiding op locatie Leuven de visie van de KU Leuven op internationalisering onderschrijft. De commissie stelt echter vast dat in het opleidingsprofiel op locatie Leuven slechts minimaal competenties betreffende internationalisering worden opgenomen, zoals het kunnen omgaan met Engelstalige literatuur en het kunnen hanteren van het International Classification of Functioning, Disability and Health of ICF-model. De opleiding op locatie Hasselt heeft in haar opleidingsprofiel een competentie geformuleerd betreffende internationalisering: 'ontwikkelingen in het vakgebied kunnen kaderen in een interna-

tionale en multiculturele context'. Uit de gesprekken blijkt dat de opleiding op beide locaties een duidelijke visie heeft. De commissie vraagt echter op locatie Leuven meer aandacht voor internationale aspecten binnen het opleidingsprofiel. De commissie suggereert de visie over internationalisering in een visietekst vast te leggen en meer concrete doelstellingen betreffende internationalisering in het opleidingsprofiel op te nemen.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

De commissie beoordeelt het facet 'domeinspecifieke eisen' als voldoende.

De commissie stelt vast dat de opleiding, naast de al in facet 1.1 vermelde bronnen, de volgende bronnen heeft gebruikt bij het opstellen van de domeinspecifieke doelstellingen: het beroepsstatuut van de kinesitherapie en het beroepsprofiel van de kinesitherapeut opgesteld door de Nationale Raad voor Kinesitherapie (NRK). Op basis van de tijdens het bezoek aangeleverde documenten en de beschrijving in het zelfevaluatie rapport is de commissie van mening dat de domeinspecifieke opleidingsdoelstellingen tegemoet komen aan de eisen van (buitenlandse) vakgenoten en aan de door de commissie geformuleerde minimeisen in het domeinspecifiek referentiekader. De commissie stelt echter vast dat de rol van manager niet wordt uitgeschreven in het opleidingsprofiel zoals gehanteerd op de locatie Leuven. Ze is van mening dat dit een belangrijk aspect is van de professionele vorming van de kinesitherapeut vermits een groot deel werkzaam zal zijn binnen een zelfstandige praktijk. De commissie beveelt aan om in het opleidingsprofiel competenties omtrent het managen van een zelfstandige praktijk op te nemen.

Uit het zelfevaluatie rapport blijkt dat de opleiding op locatie Leuven getracht heeft om bij het opstellen van het opleidingsprofiel een breed draagvlak te creëren. Docenten werden actief betrokken via een workshop en studenten en assistenten kregen de gelegenheid te reageren tijdens besprekingen van het opleidingsprofiel in de Permanente Onderwijscommissie (POC). Uit de gesprekken leidt de commissie af dat bij de docenten die niet aangesteld zijn binnen het departement FaBeR de bekendheid en het overzicht van de opleidingsdoelstellingen minder is. De commissie waardeert de initiatieven van de opleiding op locatie Leuven om het opleidingsprofiel breder bekend te maken. Op basis van het zelfevaluatie rapport en de gesprekken stelt de commissie vast dat het opleidingsprofiel op locatie Hasselt tot stand komt in overleg met de leerlijnverantwoordelijken en de blokcoördinatoren (*voor meer toelichting over leerlijnen en blokken zie*

facet 2.3). Verder werden vakgenoten betrokken bij het vormgeven van de domeinspecifieke eisen door het overleg binnen het overlegorgaan voor kinesitherapie-opleidingen (OVUNHOKI). Tijdens de ontwikkeling heeft er bovendien terugkoppeling plaatsgevonden naar het werkveld tijdens het driewekelijkse resonantieoverleg. Uit de gesprekken blijkt dat het werkveld, de medewerkers en de studenten bekend zijn met de doelstellingen van de opleiding op locatie Hasselt. Op basis van de inzage van de blokboeken, dit zijn de cursussen per blok, stelt de commissie vast dat de opleiding hierin duidelijk communiceert over haar doelstellingen.

De commissie stelt vast dat de opleiding op locatie Leuven haar opleidingsprofiel internationaal gebenchmarkt heeft. Docenten van de KU Leuven speelden een voortrekkersrol in de oprichting van het European Network of Physiotherapy in Higher Education (ENPHE). Deze organisatie heeft gezamenlijke competenties voor alle opleidingen kinesitherapie in Europa opgesteld. De opleiding geeft mee dat deze gezamenlijke competenties vooral focussen op de professionele competenties die een kinesitherapeut moet bezitten, en dat zij aanvullend hierbij de academische en academisch/professionele competenties opnemen in het opleidingsprofiel. De opleiding op locatie Hasselt geeft zelf aan dat internationale benchmarking van haar opleidingsprofiel nog niet heeft plaatsgevonden. De commissie moedigt de opleiding aan om werk te maken van internationale benchmarking. Naar aanleiding van de gezamenlijke inrichting van de masteropleiding heeft de opleiding haar opleidingsprofiel wel vergeleken met dat van de bacheloropleiding aan de KU Leuven, ook om het instroomniveau vanuit de bacheloropleidingen op beide locaties in de masteropleiding op elkaar af te stemmen. Hieruit blijken volgens de opleiding op locatie Hasselt grote gelijkenissen. Anderzijds profileert de opleiding zich naar eigen zeggen door haar multidisciplinaire/geïntegreerde karakter en door sterk in te zetten op preventieve en coachende competenties. De commissie waardeert dat de opleiding op locatie Hasselt een aantal eigen accenten heeft geformuleerd in haar opleidingsprofiel.

Op basis van de gesprekken met de opleiding leidt de commissie af dat de inrichting van een Engelstalige variant aan de KU Leuven centraal wordt ondersteund met als doel bij te dragen aan de kwaliteits- en capaciteitsuitbouw van de instelling en opleiding. De opleiding en de instelling gaan ervan uit dat hierdoor op termijn buitenlandse onderzoeksexpertise wordt aangetrokken. De commissie waardeert de ambitie om een internationale master in te richten, maar stelt vast dat de opleiding nog geen duidelijke,

gedragen visie hieromtrent heeft uitgewerkt. Tijdens de gesprekken presenteerde de opleiding een werkdocument over haar visie op de Engelstalige variant. De commissie vraagt dit document verder uit te werken tot een visie die wordt gedragen door alle medewerkers. De opleiding geeft aan dezelfde eindtermen te hanteren als voor de Nederlandstalige masteropleiding. Tijdens de gesprekken en uit de lezing van het zelfevaluatierapport blijkt echter dat de studenten die instromen een ander profiel hebben dan de studenten in de Nederlandstalige masteropleiding. De studenten in de Engelstalige masteropleiding hebben al een brede professionele basis, en wensen vooral hun theoretische basis uit te breiden. De commissie stelt vast dat dit zich vertaalt in de opleidingsdoelstellingen voor de Engelstalige masteropleiding.

Algemene conclusie bij onderwerp 1: Doelstellingen van de opleiding

Facet 1.1	Niveau en oriëntatie van de opleiding en domeinspecifieke eisen	Goed
Facet 1.2	Domeinspecifieke eisen	Voldoende

De visitatiecommissie is van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Facet 2.1 Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma' als voldoende.

Op basis van het zelfevaluatierapport stelt de commissie vast dat de opleiding op beide locaties een duidelijke competentiematrix heeft opgesteld. De commissie waardeert dat de opleiding vanuit een competentiematrix vertrekt om het programma aan te passen. De opleiding op locatie Leuven heeft recent aan studenten en docenten gevraagd om een curriculummapping uit te voeren. Op basis van deze mapping stelt de commissie vast dat de betrokkenen van mening zijn dat de competenties die de opleiding ambieert in het programma aan bod komen. Ook uit de gesprekken en op basis van het programma blijkt volgens de commissie dat de opleiding op

beide locaties aandacht heeft voor het bereiken van haar doelstellingen. De commissie is van mening dat het programma toelaat de doelstellingen van de opleiding te bereiken.

De commissie stelt op basis van het zelfevaluatie-rapport vast dat de opleiding, ondanks de samenwerking tussen de KU Leuven en de PHL, ervoor kiest om de studenten zoveel mogelijk opleidingsonderdelen te laten volgen aan de instelling waar ze staan ingeschreven. Dit betekent dat de studenten die aan de KU Leuven inschrijven het volledige programma volgen in Leuven. De studenten die aan de PHL inschrijven volgen in het eerste jaar van het modeltraject minimaal 57 studiepunten in Hasselt. Iedere locatie staat zelf in voor de organisatie van de stages en van Masterproef deel 1. Uit het zelfevaluatie-rapport blijkt dat alle studenten op locatie Leuven in de eerste masterfase van het modeltraject een gemeenschappelijk programma krijgen, buiten de keuzeopleidingsonderdelen en het verdieppings-opleidingsonderdeel dat gekoppeld is aan de gekozen afstudeerrichting. De commissie stelt vast dat dit programma, naar analogie met het opleidingsprofiel van de bacheloropleiding op locatie Leuven, wordt opgesplitst in academisch, academisch/professionele en professionele vorming. De Masterproef deel 1 en deel 2 (zie ook *facet 2.8*) staan in voor de academische vorming. Binnen het kader van de academisch/professionele vorming komen opleidingsonderdelen als Medical Imaging, Mental Health, Physical Activity, Physical Fitness and Risk of Exercise, Cervicale wervelkolom, Moraalfilosofie en Religie, zingeving en levensbeschouwing aan bod. Daarnaast kunnen de studenten voor drie studiepunten aan keuzeopleidingsonderdelen kiezen. De professionele vorming wordt ingevuld door het opleidingsonderdeel Juridische aspecten en beroepsorganisatie van de kinesitherapie en de klinische stage. De opleiding op locatie Hasselt biedt de volgende gemeenschappelijke opleidingsonderdelen aan: Organisatie en beleidsmatige aspecten van de gezondheidszorg, Specifieke onderzoeksmethodologie in de revalidatiewetenschappen en kinesitherapie, Inspanningsfysiologie, Waarden in de gezondheidszorg, Studiedesign/epidemiologie/Statistiek en Pathologie, diagnostiek en revalidatie. Hoewel de naamgeving van een aantal opleidingsonderdelen aan de KU Leuven en PHL verschilt, is de inhoud volgens de commissie vergelijkbaar.

Het programma van het tweede jaar is verschillend per afstudeerrichting. Binnen het tweede jaar van het modeltraject ligt de nadruk op verbijzondering en integratie, wat bijdraagt tot het verwerven van een bijzondere beroepsbekwaamheid. Een aantal afstudeerrichtingen worden interuniversitair ingericht. Iedere instelling die participeert aan de gezamenlijke

afstudeerrichtingen staat zelf in voor de organisatie van de stages en van Masterproef deel 2. In het tweede masterjaar loopt de student een specialisatiestage van 18 studiepunten op locatie Leuven en 21 studiepunten op locatie Hasselt.

- REVAKI bij musculoskeletale aandoeningen (KU Leuven en PHL): Advanced Methods in Musculoskeletal Rehabilitation, part 1, Selected Topics in Musculoskeletal Pathology, Biopsychosocial Aspects in Patients with Musculoskeletal Disorders, Advanced Methods in Musculoskeletal Rehabilitation, part 2, Clinical Reasoning in Manual Therapy and Sports Physical Therapy. Daarnaast kan de student kiezen uit Selected Topics in Manual Therapy of Selected Topics in Sports Physical Therapy.
- REVAKI bij neurologische aandoeningen (KU Leuven, VUB/Artesis, UGent/Ahs en PHL): Rehabilitation of Degenerative Neurological Disorders, Selected topics in Neurological Rehabilitation, Clinical Neuropsychology in the Neurological Rehabilitation, Neuroscientific Aspects of Neurological Rehabilitation, Seminar in Neurological Rehabilitation, Advanced Methods in Neurological Rehabilitation.
- REVAKI bij kinderen (enkel KU Leuven): Rehabilitation Problems in Paediatrics, Physiotherapeutic Methods for Neurological and Orthopaedic Disorders in Children, Advanced Methods for Neurological and Orthopaedic Disorders in Children, Cardiovascular, Respiratory and Metabolic Aspects of Rehabilitation in Children, Rehabilitation of Mild Motor Problems in Children with Developmental Disorders, Seminar in Paediatric Rehabilitation.
- REVAKI in de geestelijke gezondheidszorg (KU Leuven en PHL): Issues of Physiotherapy Interventions in Mental Health Care, Psychopathology in Children and Adolescents, Fundamentals in Psychomotor Therapy, Advanced Methods in Psychomotor Therapy in Adults, Advanced Methods in Psychomotor Therapy in Children and Adolescents, Psychotherapeutic Methods, Selected Topics in Psychomotor Therapy.
- REVAKI bij inwendige aandoeningen (KU Leuven, VUB/Artesis, UGent/Ahs en PHL): Rehabilitation for Internal Disorders, Advanced Methods for Rehabilitation of Cardiovascular Disorders, Advanced Methods for Rehabilitation of Respiratory disorders, Advanced Methods for Rehabilitation of Internal Disorders, Cardiovascular, Respiratory and Metabolic Aspects of rehabilitation in Children, Rehabilitation in Critically Ill Patients en Seminar in Rehabilitation for Internal Disorders.
- De Lerarenopleiding Gezondheidswetenschappen (enkel KU Leuven): De academisch-professionele vorming krijgt een zwaarder accent met specialisatievakken in de academische lerarenopleiding van de KU Leuven.

De commissie stelt vast dat het programma van de Engelstalige masteropleiding verschilt van dat van de Nederlandstalige masteropleiding. De opleiding geeft tijdens de gesprekken mee dat ze het programma heeft aangepast aan de accentverschillen in vooropleiding van de instroom in de Engelstalige masteropleiding. Wat betreft de academische vorming, besteedt de Engelstalige masteropleiding 16 studiepunten extra aan opleidingsonderdelen die de wetenschappelijke competenties van studenten vervolmaken: Research Seminar in Rehabilitation Sciences and Physiotherapy, Interpreting Scientific Evidence in Rehabilitation Sciences and Adapted Physical Activity, Applied Research Methodology in Rehabilitation Sciences and Physiotherapy. Wat betreft de academisch-professionele vorming, wordt het basisprogramma voor de Engelstalige studenten aangevuld met Selected Topics in Rehabilitation Sciences en kiezen de studenten voor 13 studiepunten aan keuzevakken. De professionele vorming bestaat voor de Engelstalige masteropleiding uit een kleiner pakket van praktijkgerichte opleidingsonderdelen dan de Nederlandstalige variant. De algemene stage tot omnipracticus beslaat slechts tien studiepunten, volgens de opleiding omwille van het feit dat de buitenlandse studenten meestal al een beroepsgerichte vorming achter de rug hebben. De commissie stelt op basis van het zelfevaluatie rapport vast dat er binnen de Engelstalige masteropleiding geen opleidingsonderdeel is als Juridische aspecten en beroepsorganisatie van de kinesitherapie. De studenten uit de Engelstalige master die een erkenning wensen aan te vragen worden echter wel aangeraden dit opleidingsonderdeel op te nemen om beter te zijn voorbereid op het contingenteringsexamen. Zij moeten de Nederlandse taal dan wel voldoende beheersen. De commissie stelt tijdens de gesprekken vast dat in de praktijk de meeste opleidingsonderdelen gezamenlijk met de Nederlandstalige studenten worden aangeboden. Hierdoor krijgen de studenten de kans om een diverse culturele aanpak van het domein te leren kennen, en worden ze vertrouwd gemaakt met het Engelstalige vakjargon. Uit de gesprekken blijkt dat de opleiding erover waakt om waar nodig opleidingsonderdelen te ontdebellen indien het gebruik van het Engels door de studenten als belemmerend voor hun leerproces wordt ervaren. Zo is besloten om klinisch redeneren volledig apart te organiseren.

De commissie stelt vast dat er weinig tot geen interdisciplinaire elementen in het programma van de opleiding op locatie Leuven zitten. Ze suggereert om interdisciplinaire elementen, zoals samenwerkingsprojecten over opleidingen heen, in het programma op te nemen. Doordat op locatie Hasselt het onderwijs geïntegreerd wordt aangeboden in modules waarin uiteenlopende disciplines binnen een blok aan bod komen (zie ook *facet 2.6*), zijn

er volgens de commissie op locatie Hasselt regelmatig vakoverschrijdende elementen in het curriculum aanwezig en is er veel aandacht voor competentieontwikkeling.

De studenten krijgen op locatie Leuven in het eerste jaar van het modeltraject een infosessie over de mogelijkheden een buitenlandervaring op te doen. De commissie is van mening dat dit eerder laat is en stelt vast dat de opleiding weinig promotie maakt om de studenten te stimuleren een buitenlandervaring op te doen. Voor de meeste afstudeerrichtingen worden er buitenlandse stages aangeboden, maar voor de studenten REVAKI in de musculoskeletale aandoeningen is het aanbod erg beperkt. De commissie stelt vast dat de opleiding op locatie Hasselt zich bewust is van het belang van internationalisering. Ze organiseert een infosessie voor studenten vanaf het derde bachelorjaar. De commissie stelt op basis van het zelfevaluatie-rapport vast dat de opleiding inspanningen heeft gedaan om buitenlandse stageplaatsen te vinden. Daarnaast doet de opleiding op locatie Hasselt volgens de commissie inspanningen om initiatieven rond internationalisation@home op te zetten. De commissie stelt vast dat de internationalisering in het programma op beide locaties sinds enkele jaren meer aandacht krijgt, maar vraagt bijkomende initiatieven te ondernemen. Ze denkt hierbij aan de systematische uitbouw van stageplaatsen in het buitenland, waarbij volgens de commissie ook een verantwoordelijkheid ligt bij de individuele docent die meer optimaal gebruik kan maken van zijn/haar internationale contacten in het kader van onderzoek.

De commissie stelt op basis van het zelfevaluatie-rapport vast dat de opleiding op beide locaties procedures heeft beschreven voor curriculumhervormingen. Curriculumhervormingen op locatie Leuven worden door de POC aangestuurd, bijvoorbeeld naar aanleiding van opmerkingen van studenten in de POC. Indien nodig wordt er een werkgroep opgericht. Voorstellen worden bediscussieerd op de POC en vervolgens ter goedkeuring voorgelegd aan het faculteitsbestuur. Uit de gesprekken blijkt dat binnen de POC ook medewerkers van de PHL vertegenwoordigd zijn en dus betrokken zijn bij eventuele aanpassingen aan het gezamenlijk georganiseerde programma. Op locatie Hasselt worden in het najaar per leerlijn vragen ter aanpassing of actualisering besproken, en vervolgens ter goedkeuring voorgelegd aan de opleidingsraad.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid' voor de masteropleiding als goed en voor de Engelstalige Masteropleiding als voldoende.

De commissie stelt tijdens de gesprekken vast dat de opleiding veel belang hecht aan evidence based handelen. De opleiding op locatie Leuven geeft tijdens de gesprekken aan dat wetenschappelijk onderzoek centraal staat in het programma. De opleiding ambieert op beide locaties naar eigen zeggen om de kennisontwikkeling van de studenten te realiseren dankzij een optimale interactie tussen onderwijs en onderzoek. Om dit te realiseren krijgen docenten een onderwijsopdracht in het domein dat nauw aansluit bij hun onderzoeksexpertise, en er wordt van hen verwacht dat ze hun eigen onderzoeksoutput maximaal integreren in het onderwijs. Verder stelt de commissie vast dat de studenten op beide locaties via hun masterproef-onderzoek actief worden ingeschakeld in lopende onderzoeksprojecten (zie ook facet 2.8). De ontwikkeling van onderzoekscompetenties die de studenten nodig hebben voor het uitvoeren van de masterproef komt volgens de commissie op een geïntegreerde manier aan bod in de academisch/professionele opleidingsonderdelen (KU Leuven) of meer expliciet in het opleidingsonderdeel Specifieke onderzoeksmethodologie in de revalidatiewetenschappen en kinesitherapie (PHL). In de Engelstalige masteropleiding wordt extra aandacht besteed aan het verwerven van onderzoeksvaardigheden in de opleidingsonderdelen Research Seminar in Rehabilitation Sciences and Physiotherapy, Interpreting Scientific Evidence in Rehabilitation Sciences and Adapted Physical Activity, Applied Research Methodology in Rehabilitation Sciences and Physiotherapy (zie ook facet 2.1).

Aansluitend hierbij stelt de commissie vast dat actuele, internationale vakliteratuur geïntegreerd gebruikt wordt in de opleiding. De commissie is van mening dat de kennisontwikkeling door de studenten plaatsvindt in interactie tussen het onderwijs en het wetenschappelijke onderzoek. Ook uit de gesprekken met de studenten blijkt dat ze de terugkoppeling van het onderzoek naar het onderwijs waarderen.

Vermits de stages in het eerste jaar apart worden georganiseerd op de twee locaties, wordt de organisatie apart beschreven. De commissie stelt vast dat naar aanleiding van de opmerkingen van de vorige visitatiecommissie de opleiding op locatie Leuven inspanningen heeft gedaan om het

concept van de stage te verbeteren. De opleiding geeft aan de stage op te vatten als het moment waarop de student de professionele competenties kan ontwikkelen. In het eerste masterjaar betreft het de algemene kinesitherapeutische beroepscompetenties. Hierbij stelt de opleiding zelf voorop dat de student niet enkel ervaring moet opdoen, maar ook moet leren uit ervaring. Uit het zelfevaluatie-rapport leert de commissie dat de studenten in het eerste jaar van het modeltraject op vijf verschillende plaatsen een klinische stage loopt van een maand. De studenten lopen vier stages in ziekenhuizen. Door de grote studentenaantallen is het moeilijk om alle studenten een stage aan te bieden in de verschillende domeinen van de kinesitherapie, maar de commissie stelt vast dat de opleiding, in hoofdte van de stagecoördinator, hier toch aandacht voor heeft. Daarnaast loopt de student een maand stage binnen een privépraktijk. De opleiding heeft volgens de commissie een duidelijke visie en een uitgewerkt concept voor de stage. De studenten worden op de stageplaatsen begeleid door stagebegeleiders, die informatie krijgen via online tools als comp@s en het elektronisch leerplatform. De studenten dienen een e-portfolio bij te houden waarin ze hun leerdoelen formuleren en evalueren, alle patiënten vermelden die ze behandeld hebben en per stage twee patiëntenverslagen opnemen. Op basis van de e-portfolio's die de commissie tijdens het bezoek kon inkijken, stelt ze vast dat de e-portfolio's degelijk zijn uitgewerkt. De opleiding geeft aan het e-portfolio ook te hanteren voor het geven van feedback op het stageverloop. De commissie merkt op dat de kwaliteit van deze feedback wisselt. Ook uit de studentenenquêtes blijkt dat de studenten graag meer inhoudelijke feedback krijgen. De commissie vraagt de studenten regelmatig van inhoudelijke feedback op het stageverloop te voorzien. Stage titularissen staan in voor de inhoudelijke afstemming van de stages op de leerdoelen en zijn verantwoordelijk voor de evaluatie van de stage. Op een jaarlijkse ontmoetingsdag tussen stage titularissen en stagebegeleiders vindt afstemming plaats. De commissie waardeert de inspanningen die de opleiding op locatie Leuven geleverd heeft betreffende de stage. De organisatie van de stages is volgens de commissie echter nog steeds voor verbetering vatbaar. Zo blijkt dat de opleiding van mening is dat studenten nog veel moeten leren op de stageplek (waaronder communicatievaardigheden), maar de commissie stelt vast dat de stageplekken nog te weinig als een leermoment worden ingericht. De opleiding erkent dat de stage nog te veel een werkplek is, en ambieert te evolueren naar leermomenten. De commissie vraagt de opleiding om de inspanningen die ze al geleverd heeft om van de stages echte leermomenten te maken verder te zetten.

De opleiding heeft op locatie Hasselt als stageconcept naar eigen zeggen een graduele opbouw van observatie naar participatie, een volledige integratie van evidence based medicine (EBM) en een procesevaluatie voor ogen. De commissie is positief over de duidelijke visie en het uitgewerkte stageconcept. Aan de PHL worden in het eerste masterjaar vier omnistages voor een periode van zes weken georganiseerd. De student krijgt de gelegenheid om ervaring op te doen in vier verschillende subdomeinen van de kinesitherapie. De opleiding realiseert volgens de commissie een consequente opvolging van de stage (driewekelijks coachingsmoment tussen stagementor, begeleider en student). De studenten maken voor iedere stage een stagedossier op. Hierin wordt een evaluatieformulier, een zelfreflectie en een bespreking van een volgpatiënt, met een relevant artikel, opgenomen en besproken. Het doel is een klinische vraag te vertalen in een wetenschappelijke onderzoeksvraag. De commissie stelt vast dat zowel praktijkassistenten, die instaan voor de stagebegeleiders, als stagementoren het aanbod krijgen om ter opvolging van het stagedossier bijscholing te volgen. De commissie is positief over het concept van de stagedossiers, maar stelt vast dat het opmaken van zeven dossiers op twee jaar tijd als sterk belastend wordt ervaren (zie ook *facet 2.7*).

De commissie stelt op basis van het zelfevaluatierapport vast dat de stage in het tweede jaar van het modeltraject in het teken staat van de afstudeerrichting en wordt georganiseerd per afstudeerrichting. Ze omvat drie specialisatiestages van een maand op drie verschillende locaties. Iedere onderwijsinstelling die participeert aan de organisatie van een afstudeerrichting blijft verantwoordelijk voor de eigen studenten voor wat betreft de invulling en planning van de specialisatiestage. De specialisatiestage wordt gecoördineerd door een stagetitularis. De praktische organisatie, afspraken en contacten met de stagebegeleiders worden door een praktijkassistent opgenomen. Net als bij de omnipracticumstages spelen de stagebegeleiders op de stageplek een kritische rol bij de begeleiding. De commissie is positief over de relevante invulling van de stages binnen de afstudeerrichtingen

Zoals reeds aan bod gekomen in *facet 2.1*, stelt de commissie vast dat het programma van de Engelstalige variant afwijkt van de masteropleiding. De opleiding erkent dat de professionele gerichtheid in de Engelstalige masteropleiding kleiner is, omdat de studenten in de buitenlandse instellingen al meer praktijkervaring hebben meegekregen. Anderzijds biedt de opleiding voor de Engelstalige studenten meer theoretisch onderwijs en meer aandacht aan het verwerven van onderzoeksvaardigheden. Dit toont zich

ook in de organisatie van de stages. Voor de Engelstalige masteropleiding is in het eerste jaar van modeltraject een stage van slechts twee maanden op twee verschillende stageplaatsen voorzien.

Het concept en de organisatie van de specialisatiestages in de Engelstalige masteropleiding is hetzelfde als in de Nederlandstalige masteropleiding. Naast de vaststellingen en aanbevelingen die de commissie al formuleerde (zie hoger), stelt de commissie vast dat het voor de Engelstalige variant moeilijker is om kwaliteitsvolle en relevante stageplaatsen te vinden omwille van de taal van de studenten. Uit de gesprekken blijkt dat de studenten een cursus Nederlands volgen en dat de opleiding nagaat bij welke patiënten de studenten ook terecht kunnen in het Engels. Hierdoor is het gamma aan ziektebeelden dat de Engelstalige student tijdens de stage kan behandelen beperkt. Uit de gesprekken blijkt dat ook niet alle stage mentoren enthousiast zijn om Engelstalige studenten te begeleiden. Vandaar introduceert de opleiding een systeem waarbij Nederlandstalige studenten het peter-/meterschap over de Engelstalige student opnemen. De commissie waardeert het systeem van peter- en meterschap om de Engelstalige studenten weg wijs te maken op hun stageplek, maar is van mening dat dit niet als vervangend voor de begeleiding door stage mentoren en de opleiding kan worden beschouwd. Ze beveelt de opleiding op locatie Leuven aan om extra inspanningen te doen bij het vinden van kwaliteitsvolle en zinvolle stageplaatsen en voor de begeleiding van de studenten.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'samenhang van het programma' als voldoende.

Uit het zelfevaluatie rapport blijkt dat het programma van het eerste jaar van het modeltraject op locatie Leuven (voor beide taalvarianten) is opgebouwd uit leerlijnen, die binnen hetzij de academische, de academisch/professionele en de professionele competenties vallen (zie ook facet 2.1). De commissie stelt op basis van de gesprekken en het zelfevaluatie rapport vast dat de docenten over de inhoud van de opleidingsonderdelen behorende tot dezelfde leerlijn binnen de didactische teams overleggen, onder supervisie van de POC. De opbouw aan de hand van inhoudelijke leerlijnen is volgens de commissie duidelijk, en bevordert de verticale samenhang. De commissie stelt daarnaast een duidelijke horizontale samenhang vast tussen de verschillende leerlijnen. Uit de gesprekken met de studenten van de KU Leuven blijkt dat ze weinig overbodige overlap ervaren. De com-

missie is van mening dat de opleiding een samenhangend programma heeft samengesteld, zonder overbodige overlap.

De commissie stelt vast dat het programma van het eerste jaar van het modeltraject van de opleiding op locatie Hasselt verder bouwt op de vier inhoudelijke leerlijnen van de bacheloropleiding (zie ook *deelrapport bacheloropleiding PHL*): Neurologische en pediatrische revalidatie (NEP), Cardiorespiratoire en inspanningsfysiologische revalidatie (CRI), Musculoskeletale revalidatie (MSK) en Revalidatie in de geestelijke gezondheidszorg (GGZ). Daarnaast loopt nog de leerlijn voor wetenschappelijk onderzoek (WOK). De commissie vindt de opbouw aan de hand van inhoudelijke leerlijnen duidelijk. De commissie stelt een duidelijke horizontale samenhang vast. De commissie stelt vast dat de opleiding de opeenvolging van de blokken bewust heeft vastgelegd met het oog op een logische verticale samenhang en volgtijdelijkheid. De commissie is positief over de horizontale en verticale samenhang. Uit de gesprekken met de studenten van de PHL bleek dat de opleiding erin slaagt om een samenhangend programma aan te bieden, zonder overbodige overlap.

Een aantal afstudeerrichtingen in de masteropleiding worden interuniversitair aangeboden. Afstemming over de opleidingsonderdelen binnen deze afstudeerrichtingen gebeurt onder de docenten die er het onderwijs verzorgen en binnen OVUNHOKI. De commissie verneemt tijdens de gesprekken met de studenten herhaaldelijk dat er overlap is tussen de leerstof in de afstudeerrichtingen en de leerstof die ze in de bacheloropleiding hebben gekregen. De opleiding verklaart dit doordat de bacheloropleidingen apart worden ingericht door de verschillende instellingen, en bij het overleg over de inhoud van de afstudeerrichting rekening moet worden gehouden met de verschillende achtergrond van studenten die uit verschillende instellingen instromen. De commissie drukt haar appreciatie uit voor het rationalisatieproces dat de Vlaamse opleidingen REVAKI hebben gerealiseerd door het aanbieden van interuniversitair georganiseerde afstudeerrichtingen, maar vraagt de opleidingen verdere inspanningen te doen om de programma's van de bacheloropleidingen beter te laten aansluiten op de programma's van de gezamenlijk ingerichte masteropleidingen.

De commissie stelt vast dat de opleiding per opleidingsonderdeel begintermen, volgtijdelijkheidsvereisten en voortgangvereisten heeft vastgesteld, waarmee de studenten bij het samenstellen van individuele trajecten rekening moeten houden. Eventuele afwijkingen op deze criteria moeten gemotiveerd worden aangevraagd.

Facet 2.4 Studieomvang

Het facet 'studieomvang' voldoet aan de criteria.

De masteropleiding bestaat uit 2 studiejaar van elk 60 studiepunten. In totaal wordt dus een opleidingsprogramma georganiseerd van 120 studiepunten. Hiermee voldoet de opleiding aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studieomvang van een master.

Facet 2.5 Studietijd

De commissie beoordeelt het facet 'studietijd' van de masteropleiding op locatie Leuven als goed, de afstudeerrichting REVAKI in de Muskuloskeletale aandoeningen als voldoende, de masteropleiding op locatie Hasselt als voldoende en de Engelstalige masteropleiding als voldoende.

De studietijdmeting van de opleiding en de opvolging ervan worden apart georganiseerd door de KU Leuven en de PHL en worden bijgevolg apart besproken.

Uit het zelfevaluatie rapport leert de commissie dat de opleiding op locatie Leuven, met ondersteuning van de Dienst Universitair Onderwijs systematisch kwantitatieve en kwalitatieve studietijdmetingen uitvoert. Op basis van de resultaten van de studietijdmetingen leidt de commissie af dat de gemeten studietijd globaal genomen in overeenstemming is met de begrote studietijd. Daar waar uit de resultaten bleek dat de studietijd afweek, is dit binnen de POC besproken en met de verantwoordelijke docenten opgevolgd. Uit de meest recente metingen blijkt geen overbelasting bij de studenten. De commissie is positief over de studietijdmetingen die de opleiding uitvoert. Ze stelt vast dat de opleiding de resultaten gebruikt ter verbetering van de studielast.

De opleiding op locatie Hasselt bevraagt de studietijd in de enquêtes per opleidingsonderdeel (EVA-blok bevraging) en in de exit-enquête. Op basis van de resultaten van twee EVA-blok- en een exit-enquête concludeert de opleiding dat de begrote studietijd overeenkomt met de werkelijke studietijd. De resultaten hiervan werden besproken in het contactpersonen overleg (CPO, zie ook facet 5.3) en met een studentenvertegenwoordiging uit iedere onderwijsgroep in de bacheloropleiding. De commissie stelt vast dat de EVA-blok bevraging in academiejaar 2009–2010 is stopgezet. De studielast wordt momenteel opgevolgd via informele aftoetsing en het CPO. Door het systematisch overleg binnen het CPO slaagt de opleiding er volgens de

commissie in de studielast goed op te volgen. Indien aangegeven wordt dat de studielast te hoog is, kan de opleiding redelijk snel ingrijpen. De opleiding op locatie Hasselt voert momenteel geen studietijdmetingen uit. In het verleden werden wel kwantitatieve studietijdmetingen uitgevoerd, maar door herhaaldelijke curriculumherzieningen, de hoge werkdruk en de keuze voor andere prioriteiten is de opleiding hiermee gestopt. Uit de gesprekken blijkt dat de opleiding de studietijdmetingen wil herinvoeren zodra ze over voldoende middelen beschikt. De commissie waardeert deze ambitie, en vraagt de studietijdmetingen niet als vervangend maar als aanvullend voor het CPO te beschouwen.

Uit de gesprekken met de studenten van de KU Leuven blijkt de studielast niet te hoog. De studenten van de PHL geven tijdens de gesprekken aan dat ze een piekbelasting ervaren tijdens het tweede jaar van het modeltraject. Volgens de studenten wordt vooral de combinatie van de masterproef deel 2 gelijktijdig met de stage als erg belastend ervaren. De commissie suggereert de opleiding op locatie Hasselt een stagevrije periode in te lassen zodat de studenten zich volledig kunnen focussen op het uitwerken van de masterproef. De studenten die de Engelstalige masteropleiding volgen geven aan dat het eerste jaar van het modeltraject zeer belastend is. De studenten van de afstudeerrichting REVAKI in de musculoskeletale aandoeningen geven aan piekbelasting te ervaren op het einde van het jaar. Uit de gesprekken blijkt dat alle examens voor de afstudeerrichting REVAKI in de musculoskeletale aandoeningen en de Engelstalige masteropleiding tijdens één examenperiode op het einde van het jaar worden georganiseerd. Uit de resultaten van de studentenenquêtes en de gesprekken met de studenten blijkt dat ze hierdoor een hoge piekbelasting ervaren. De opleiding erkent dit knelpunt en geeft aan dat ze vanaf academiejaar 2012–2013 de examens voor alle afstudeerrichtingen spreidt over de januari en de juni examenperiode. De commissie stelt vast dat de opleiding aandacht heeft voor studiebelemmerende en -bevorderende factoren, maar vraagt bijkomende inspanningen te doen om de piekbelasting voor de studenten van de PHL, de Engelstalige masteropleiding en de studenten in de afstudeerrichting REVAKI in de musculoskeletale aandoeningen te verminderen. Verder valt het de commissie op dat gezien het beperkt aantal stageplaatsen, studenten ook stages moeten doen tijdens de zomermaanden. De commissie erkent dat door het groeiend aantal studenten, het moeilijker wordt om voor iedereen voldoende stageplaatsen te vinden tijdens het academiejaar. Niettemin vraagt de commissie om de studenten niet te verplichten om tijdens de vakantieperiodes stages te doen.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

De commissie beoordeelt het facet 'afstemming tussen vormgeving en inhoud' als voldoende.

De commissie verneemt in het zelfevaluatie-rapport dat de opleiding op locatie Leuven voor beide taalvarianten de centraal ontwikkelde visie op onderwijs en leren van de KU Leuven overneemt. In deze visie wordt de student beschouwd als verantwoordelijke voor het eigen leerproces, die steeds minder sturing nodig heeft naarmate de opleiding vordert. De docent is verantwoordelijk voor de ondersteuning van het leerproces door per opleidingsonderdeel de doelstellingen, de leeromgeving en het evaluatiesysteem op elkaar af te stemmen. Anders dan omschreven in het zelfevaluatie-rapport, blijkt deze visie tijdens de gesprekken te weinig bekend bij de docenten. De opleiding erkent dit, en ziet dit als een werkpunt. Hierbij aansluitend stelt de commissie vast dat de opleiding op locatie Hasselt het sterk studentgericht onderwijsconcept dat gehanteerd wordt in de bacheloropleiding REVAKI aan de PHL (zie ook het *deelrapport bacheloropleiding REVAKI PHL*), om organisatorisch redenen opgeeft in de gezamenlijk georganiseerde masteropleiding. De commissie betreurt dat het verlaten van een sterk didactisch concept in de masteropleiding is ingegeven door praktische redenen, en niet vanuit een duidelijke onderwijsvisie. De commissie vraagt maatregelen te nemen om tot een gezamenlijke onderwijsvisie te komen die gedragen wordt door alle docenten die participeren aan het onderwijs binnen de opleiding.

De commissie stelt tijdens de gesprekken vast dat de opleiding op beide locaties en voor beide taalvarianten, mede door de sterk gestegen studenteninstroom, vooral het hoorcollege als werkvorm hanteert. Om de hoorcolleges meer interactief te maken wordt in een aantal opleidingsonderdelen geëxperimenteerd met 'peer instruction' en het actief voorbereiden van het college. De commissie waardeert de creativiteit bij de invulling van de hoorcolleges ter verbetering van de interactie, maar is van mening dat er te weinig ruimte is voor vernieuwende werkvormen. De opleiding op locatie Leuven erkent dit, en geeft aan een plan van aanpak te willen voorleggen aan de POC ter verbetering van de variatie aan relevante werkvormen (curriculumoptimalisatie). De commissie moedigt de opleiding aan dit voornemen te realiseren. Uit het zelfevaluatie-rapport blijkt dat de opleiding op locatie Hasselt de werkvormen zoals gehanteerd binnen de opleiding op locatie Leuven overneemt, terwijl binnen de bacheloropleiding REVAKI aan de PHL zeer vooruitstrevende onderwijsvormen worden

gehanteerd (zie ook het *deelrapport bacheloropleiding REVAKI PHL*). De commissie suggereert de docenten op beide locaties te stimuleren om intensiever samen te werken en te overleggen met het oog op betere afstemming per opleidingsonderdeel en innovatie van de werkvormen. Verder blijkt dat door de sterk gestegen instroom de groepen voor de practica op beide locaties erg groot worden. De studenten merken op dat hierdoor de organisatie van de praktijklessen onder druk staat en de individuele feedback in het gedrang komt. De commissie vraagt het aantal praktijkassistenten, met een deeltijdse aanstelling in het werkveld, te verhogen (zie ook *facet 3.3*).

Uit het zelfevaluatie-rapport blijkt dat de opleiding vooral met Engelstalige handboeken en artikels werkt. De commissie is tevreden over de kwaliteit van de handboeken en het cursusmateriaal. De commissie stelt vast dat de opleiding een elektronische leeromgeving gebruikt als communicatiekanaal en om lesmateriaal te verdelen. De commissie is positief over het gebruik van de elektronische leeromgeving, maar suggereert de elektronische leeromgeving nog meer als een interactief instrument te gebruiken.

De commissie stelt vast dat op locatie Hasselt, door het inrichten van een wetenschappelijke stage in het tweede masterjaar, in een periode die niet onderwijsvrij is, het moeilijk is om dit opleidingsonderdeel in het buitenland op te nemen. De commissie suggereert een onderwijsvrije periode in te lassen voor het uitwerken van het masterproefonderzoek, waardoor meer studenten ervoor zouden kiezen dit in het buitenland uit te voeren.

Tot slot stelt de commissie vast dat per afstudeerrichting de participerende docenten, weliswaar in onderling overleg, erg autonoom zijn in het hanteren van een onderwijsvisie en de keuze voor werkvormen en -middelen. De commissie erkent de complexiteit van het interuniversitair aanbieden van afstudeerrichtingen, en waardeert de inspanningen ter rationalisatie, maar beveelt aan om verder te groeien naar intensere samenwerking en afstemming betreffende het didactisch concept en het gebruik van werkvormen en -middelen.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

De commissie beoordeelt het facet 'beoordeling en toetsing' als voldoende.

Uit het zelfevaluatie-rapport leert de commissie dat de docenten van de KU Leuven in beide taalvarianten verantwoordelijk zijn voor de keuze van de toetsvorm, en dat die, in lijn met het didactisch concept, dient aan te

sluiten bij de inhoud van het opleidingsonderdeel en het leerproces moet ondersteunen. De commissie merkt echter weinig innovatie op betreffende de toetsvormen die de opleiding hanteert. De opleiding op locatie Leuven erkent dit, en geeft mee dat ze eerst een gedragen toetsbeleid wil uitstippelen, om in een latere fase de toetsvormen hierop af te stemmen. De commissie moedigt de opleiding aan om een toetsbeleid, inclusief visie op toetsen, te formuleren en meer innovatief te zijn in het zoeken naar toetsvormen die optimaal aansluiten bij de te toetsen competenties. De commissie stelt tijdens de gesprekken vast dat de opleiding op locatie Hasselt per trajectjaar een toetsmatrix heeft gemaakt van de toetsvormen die in ieder blok gehanteerd worden en het aandeel ervan in de eindscore. Uit de toetsmatrix leidt de commissie af dat de opleiding een uitgebreide variatie aan toetsvormen hanteert, met een groot aandeel aan mondelinge examinering en vaardigheidstoetsen. De commissie prijst de doordachte en gedragen manier waarmee de opleiding op locatie Hasselt haar toetsbeleid vorm geeft. Op beide locaties zijn de examenvragen die de commissie kon inkijken, van een degelijk niveau.

Aansluitend hierbij stelt de commissie vast dat per afstudeerrichting de participerende docenten, weliswaar in onderling overleg, erg autonoom zijn in de keuze van de toetsvormen. De commissie suggereert per afstudeerrichting een toetsbeleid te formuleren en afstemming te zoeken betreffende de vorm en inhoud van de toetsen.

De studenten van de PHL merken tijdens de gesprekken op dat de examinator tijdens de vaardigheidstoets idealiter dezelfde is als de praktijkassistent in de les, om te voorkomen dat verschillende benaderingen aangeleerd door verschillende praktijkassistenten aangerekend worden bij de beoordeling van de student. Uit de gesprekken met de studenten van de KU Leuven blijkt dat ze tevreden zijn over de organisatie van de praktijktoetsen op locatie Leuven. Meestal worden de studenten er geëvalueerd door de praktijkassistent die hen onderwezen heeft. Indien dit niet het geval is, vangt een standaard verbeterdocument, de goede communicatie onder de praktijkassistenten en nazicht van de scores eventuele onjuistheden op. De commissie waardeert de goede afstemming tussen de docenten betreffende de leerstof en de toetsing van de practica op locatie Leuven. Uit de gesprekken met de studenten op beide locaties blijkt wel dat ze graag meer feedback ontvangen op de praktijkoefeningen en de papers. De commissie vraagt na te gaan hoe de opleiding op beide locaties meer feedback op praktijkoefeningen en papers kan aanbieden.

In het kader van de interuniversitaire samenwerking rond de afstudeer-richtingen is er een gezamenlijk Onderwijs- en examenreglement (OER) opgesteld voor alle masteropleidingen REVAKI. Uit het zelfevaluatie-rapport blijkt dat de studenten het OER bij inschrijven meekrijgen of kunnen downloaden via de website. Informatie over de toetsvorm en eventuele voorbeeldvragen worden via het elektronisch leerplatform ter beschikking gesteld. Uit de gesprekken blijkt dat de studenten op beide locaties tevreden zijn over de informatieverschaffing met betrekking tot de examens. De commissie stelt verder vast dat de examenplanning op locatie Leuven vroeg bekend is, en dat de student een zekere mate van keuzevrijheid heeft in de planning van de examens. Uit het zelfevaluatie-rapport blijkt dat de resultaten van de examens online ter beschikking worden gesteld aan de studenten. De studenten geven tijdens de gesprekken mee dat ze de mogelijkheid krijgen hun examens in te zien en feedback te vragen.

Uit het zelfevaluatie-rapport blijkt dat op locatie Leuven voor beide taalvarianten in principe iedere docent autonoom is in het organiseren van de toetsing van zijn/haar (deel)opleidingsonderdeel, maar dat de coördinator van ieder opleidingsonderdeel instaat voor de kwaliteitsbewaking van de toetsing. De toetsvorm dient een jaar op voorhand vast te liggen en de toetsvorm kan enkel veranderen na bespreking en goedkeuring op de POC. De commissie suggereert van de overlegmogelijkheden binnen de POC gebruik te maken om de toetsing per opleidingsonderdeel ook inhoudelijk af te stemmen. De commissie stelt vast dat de opleiding op locatie Hasselt nagaat of het examen beantwoordt aan de door de competentiematrix aangegeven inhoud met behulp van een toetsprogramma. De commissie kon tijdens het bezoek vaststellen hoe het toetsprogramma de kwaliteit en efficiëntie van het toetsen bevordert en bijdraagt aan de evaluatie van de toets zelf, onder andere door de itemanalyse die automatisch wordt uitgevoerd na ieder examen. De studenten krijgen tijdens het examen bovendien de mogelijkheid om vragen te wraken. Op basis van de itemanalyse en eventuele wraking door studenten, kunnen ongeschikte vragen verwijderd worden. De commissie is erg positief over de kwaliteitsbewaking van de toetsing en het gebruik van het toetsprogramma op locatie Hasselt. Met klachten of problemen in verband met de examens kan de student terecht bij de examenombuds van de instelling waaraan ze zijn ingeschreven. Uit de gesprekken blijkt dat de studenten op beide locaties bekend zijn met de ombudsdienst.

De beoordeling van de stages op locatie Leuven wordt voor beide taalvarianten in het eerste jaar van het modeltraject uitgevoerd door de stagebegeleiders op basis van een evaluatieformulier dat door de opleiding wordt

aangeleverd. De commissie is positief over het evaluatieformulier. In het zelfevaluatierapport staat beschreven dat er ook ruimte wordt gemaakt voor een tussentijdse beoordeling. Uit de gesprekken met de studenten op locatie Leuven blijkt echter dat de tussentijdse evaluatie niet standaard wordt uitgevoerd, maar indien er problemen voordoen en om de student de mogelijkheid te geven te remediëren. Op basis van de stagedossiers die de commissie kon inkijken, stelt ze vast dat de evaluatie aan de hand van de stagedossiers uitgebreid en degelijk is. De commissie stelt op basis van het zelfevaluatierapport vast dat de beoordeling van de stage op locatie Hasselt vooral een procesevaluatie is. De student en de stagementor komen voorafgaand aan de stage de doelstellingen overeen en leggen deze vast in het procesevaluatie-document. In dit document staan specifieke competenties en overeenkomstige gedragsindicatoren beschreven, gekoppeld aan de drie beroepsrollen uit het opleidingsprofiel. Halverwege de stage voorziet de opleiding in een coachingsmoment, waarop de stagebegeleider, de student en de stagementor de stage evalueren aan de hand van het procesevaluatie-document en voor de komende periode doelstellingen formuleren. De uiteindelijke score wordt door de stagebegeleider gegeven op basis van het verslag van de stagementor en het stagedossier dat de student samenstelt. De evaluatie aan de hand van de stagedossiers op locatie Hasselt is volgens de commissie uitgebreid en degelijk, maar de opmaak van zeven stagedossiers wordt door de studenten als erg belastend ervaren. De commissie vraagt na te gaan of de ontwikkeling van de competenties die de opleiding hiermee voor ogen heeft opweegt tegen de inspanning die de studenten hiervoor moeten leveren, met name in de tweede master waar de student dit moet combineren met het schrijven van de masterproef (zie ook *facet 2.5*). Uit de gesprekken met de studenten blijkt dat het tot stand komen van de uiteindelijke score onduidelijk is. De commissie raadt aan om transparant te communiceren over het tot stand komen van de individuele stagescores op locatie Hasselt.

Facet 2.8 Masterproef

De commissie beoordeelt het facet ‘masterproef’ als goed.

De commissie stelt op basis van het zelfevaluatierapport vast dat de masterproef op beide locaties en voor beide taalvarianten uit twee delen bestaat. Masterproef deel 1 komt aan bod in het eerste jaar van het modeltraject. Masterproef deel twee komt aan bod in het tweede jaar. In het eerste deel moet de student de onderzoeksvraag afbakenen en een literatuurstudie uitvoeren. In deel twee voert de student een onderzoekspro-

ject uit en rapporteert hierover in een kritisch-wetenschappelijk werkstuk. Hoewel de opleiding toelaat om duo-masterproeven uit te voeren, blijkt uit het zelfevaluatie-rapport dat het merendeel van de promotoren kiest voor individuele masterproeven om te verzekeren dat iedere student alle stappen van het onderzoeksproces doorloopt. De commissie is positief over het concept van de masterproef met een onderverdeling in twee delen. Op basis van de ingekeken masterproeven stelt de commissie vast dat de opleiding op beide locaties en voor beide taalvarianten het niveau van de masterproeven bewaakt. Uit de gesprekken blijkt dat de studenten weten wat er van hen verwacht wordt.

Uit het zelfevaluatie-rapport blijkt dat de opleiding op locatie Leuven voor beide taalvarianten in het begin van het eerste jaar van het modeltraject een voorstelling van de onderwerpen per domein organiseert. Ter ondersteuning van het keuzeproces van de studenten stelt de opleiding informatie over alle onderwerpen online ter beschikking. De studenten moeten vervolgens bij de promotoren van de onderwerpen solliciteren. Op basis van de voorkeuren van de studenten, en de meningen van de promotoren, worden de onderwerpen toegekend. De studenten kunnen ook zelf voorstellen indienen, maar dit komt volgens de opleiding zelden voor. Op locatie Hasselt, krijgen de masterstudenten bij de start van het eerste masterjaar een fysieke en online voorstelling van alle aangeboden masterproefonderwerpen. Deze onderwerpen sluiten aan bij de onderzoeksprojecten van de diverse onderzoekers binnen of buiten de opleiding. Hierna kunnen studenten nog afspraken maken op individuele basis met de betrokken docenten en zo 'solliciteren' voor één van de aangeboden onderwerpen. De opleiding op locatie Hasselt vraagt de student vijf voorkeuren op te geven uit een lijst van aangeboden onderwerpen. Uit de gesprekken blijkt dat de toekenning van de onderwerpen op locatie Hasselt soms frustratie oproept bij de studenten, omdat het voorkomt dat ze slechts hun vijfde keuze krijgen. De commissie vraagt na te denken over een meer transparant systeem voor de toewijzing van de onderwerpen van de masterproeven aan de studenten. De opleiding op locatie Hasselt geeft zelf aan momenteel niet over de middelen te beschikken om ook meer toegepaste onderwerpen, eventueel aangedragen vanuit het beroepenveld, op te nemen als mogelijke masterproefonderwerpen. Ze heeft er bij de uitbouw van de academisering voor gekozen om te werken met een speerpuntenbeleid, waardoor er minder ruimte overblijft voor andere onderwerpen. Uit de gesprekken blijkt dat de opleiding op locatie Leuven wel open staat voor onderwerpen uit het werkveld. De commissie waardeert dat de opleiding het spectrum van mogelijke onderwerpen breed invult, en dat ook beroepsmaatschappelijke thema's en klinisch onderzoek aan bod komen.

De commissie is zeer tevreden over de begeleiding van de masterproeven, vooral op locatie Hasselt, mede door de goede inbedding van de masterproeven in de bestaande onderzoekstructuur. Ze stelt vast dat de promotoren zelf, naast de doctoraatsstudenten, actief betrokken zijn bij de begeleiding. Studenten van de PHL worden gestimuleerd in het onderzoekscentrum REVAL aan hun masterproef te werken. Ook de studenten aan de KU Leuven kunnen gebruik maken van de onderzoeksinfrastructuur van hun instelling en worden ingebed in de onderzoeksgroepen en voor de grote meerderheid in de lopende doctoraten. Hierdoor ontstaat er volgens de commissie een laagdrempelige interactie tussen de onderzoekers en de masterstudenten. De promotoren kunnen voor de begeleiding van de masterstudenten terugvallen op een document met richtlijnen en tips. Daarnaast voorziet de opleiding meestal in een co-promotor, die instaat voor de directe opvolging van de studenten. Uit de gesprekken met de studenten blijkt dat ze dit als een meerwaarde zien, de studenten vragen om een co-promotor voor alle masterproeven te voorzien. Uit de gesprekken met de studenten blijkt dat ze over het algemeen positief zijn over de begeleiding van hun masterproef. Uit de gesprekken met de studenten die zowel een promotor in Leuven als in Hasselt hebben, blijkt echter dat de begeleiding niet altijd optimaal verloopt. De commissie vraagt de opleiding om betere afstemming tussen de promotoren op de beide locaties te waarborgen.

De beoordeling van beide delen bestaat op beide locaties zowel uit een procesevaluatie door de promotor als uit een productevaluatie door de promotor, een extern jurylid en de voorzitter. Deel één wordt beoordeeld aan de hand van een eerste versie van de introductie, de evaluatie van de doelstellingen zoals overeengekomen met de promotor en een presentatie. Deel twee wordt beoordeeld op basis van de schriftelijke neerslag van de masterproef en een openbare verdediging. De schriftelijke neerslag moet de vorm hebben van een wetenschappelijk artikel. De studenten worden aangeraden om de masterproef in het Engels te schrijven. De commissie stelt tot haar tevredenheid vast dat de meeste studenten deze raad opvolgen. De commissie stelt vast dat de opleiding een procedure heeft opgesteld om de beoordeling voor alle studenten zo identiek mogelijk te laten verlopen. De commissie is van mening dat op beide locaties de beoordelingsprocedure waarbij rekening gehouden wordt met zowel het proces als het product goed is uitgewerkt en ook voor duo-opdrachten een aparte beoordeling mogelijk maakt.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

De commissie beoordeelt het facet 'toelatingsvoorwaarden' als voldoende.

De commissie stelt op basis van het zelfevaluatie-rapport vast dat de opleiding de decretaal voorziene toelatingsvoorwaarden voor de masteropleiding hanteert. De decretale toelatingsvoorwaarden zijn opgenomen in het algemeen onderwijsreglement (KU Leuven) en in de onderwijsregeling (PHL). De procedures betreffende de toelatingsvoorwaarden zijn volgens de commissie duidelijk omschreven. In de regel stromen vooral studenten met een bacheloropleiding REVAKI in. De commissie stelt vast dat op beide locaties duidelijke procedures betreffende de aanvraag van EVC/EVK's zijn omschreven.

De opleiding erkent dat door de verschillen in vooropleiding van de instroom in de interuniversitair georganiseerde afstudeerrichtingen, een aantal studenten onduidelijkheid kennen. Het is de ambitie van de opleiding om, door een goede samenwerking onder de organiserende instellingen, beter in te spelen op de verschillende profielen van de instromende studenten. De commissie moedigt de opleiding aan deze ambitie te realiseren.

Daarnaast merkt de commissie op dat de afstudeerrichting als REVAKI in de ouderenzorg weinig studenten aantrekt. Ze stelt vast dat de bacheloropleiding aan de PHL het opleidingsonderdeel Geriatrische revalidatie aanbiedt om de studenten kennis te laten maken met deze afstudeerrichting. De commissie vraagt de opleiding meer inspanningen te doen om de studenten het belang van deze specialisatie in de huidige vergrijzende samenleving te verduidelijken en meer studenten te motiveren voor deze specialisatie te kiezen.

Uit het zelfevaluatie-rapport blijkt dat studenten die instromen zeer divers zijn, en zowel uit EU-landen als van buiten de EU komen. De voorkeuren van de kandidaat-studenten voor de Engelstalige masteropleiding wordt voorafgaand aan inschrijving getoetst via een elektronisch toetsen leerplatform tijdens de Summer school. In de Summer school krijgen de studenten tevens een basisprogramma in de revalidatiewetenschappen aangeboden dat verondersteld wordt als basiskennis. De opleiding biedt daarnaast een online leertraject en inhaalroutes aan. Uit de gesprekken met de studenten in de Engelstalige masteropleiding blijken geen problemen met de instroom. De studenten zijn zeer gemotiveerd en geven aan

dat hun instroomniveau aansluit bij dat van de Nederlandstalige studenten uit de academische bacheloropleiding. De commissie stelt echter vast dat de toelatingsvoorwaarden voor de Engelstalige masteropleiding niet transparant omschreven zijn. Ze vraagt de opleiding op locatie Leuven om transparante toelatingsvoorwaarden te omschrijven. Verder waardeert de commissie het peilen van de kennis van het Engels bij instroom, maar ze vraagt te waken over de moeilijkheden tengevolge van de gebrekkige kennis van het Nederlands indien de studenten op stage in contact moeten treden met Nederlandstalige patiënten (zie ook *facet 2.2*).

Algemene conclusie bij onderwerp 2: Programma

Facet 2.1	Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma	Voldoende
Facet 2.2	Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma: – MA – EMA	Goed Voldoende
Facet 2.3	Samenhang van het programma	Voldoende
Facet 2.4	Studieomvang	OK
Facet 2.5	Studietijd: – MA KU Leuven – MSK – MA PHL – EMA	Goed Voldoende Voldoende Voldoende
Facet 2.6	Afstemming tussen vormgeving en inhoud	Voldoende
Facet 2.7	Beoordeling en toetsing	Voldoende
Facet 2.8	Masterproef	Goed
Facet 2.9	Toelatingsvoorwaarden	Voldoende

De visitatiecommissie is van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 3 INZET VAN HET PERSONEEL

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwaliteit van het personeel' van de masteropleiding als goed en van de Engelstalige masteropleiding als voldoende.

Uit het zelfevaluatie-rapport verneemt de commissie dat op locatie Leuven de decaan in samenspraak met de departementsvoorzitters en de POC-directeur een voorstel doet voor de interne toewijzing van onderwijstaken en dit voorlegt aan het Groepsbestuur. Voltijdse doctoraatsassistenten aan de KU Leuven vullen maximaal een derde van hun opdracht in met onderwijs. Een voltijds doctoraatsbursaal heeft als hoofdopdracht onderzoek en kan voor maximaal acht uur worden ingezet voor administratieve taken, en maximaal vier uur voor de begeleiding van practica en stages. Op locatie Hasselt wordt volgens de commissie het personeelsbeleid sterk centraal aangestuurd, met de opleidingscoördinator als coach en organisator. De verdeling van de beschikbare omkadering en het toekennen van opdrachten aan personeelsleden wordt goedgekeurd op de opleidingsraad en vastgelegd in individuele taakbelastingsfiches. De commissie is van mening dat er op beide locaties en voor beide taalvarianten een degelijk, centraal gestuurd, personeelsbeleid wordt gevoerd. De commissie stelt tijdens de gesprekken vast dat er door de nakende integratie van de opleiding op locatie Hasselt binnen de UHasselt, enige onzekerheid leeft over het toekomstig statuut van de medewerkers. De commissie vraagt de onzekerheid over het statuut na de integratie op korte termijn weg te nemen.

Uit het zelfevaluatie-rapport blijkt volgens de commissie dat de opleiding bij aanwerving van personeel rekening houdt met de wetenschappelijke expertise en de onderrichtsvaring van de kandidaten. Anticiperend op de integratie van de opleiding op locatie Hasselt binnen de UHasselt (zie ook *de algemene toelichting*) hebben alle docenten van de PHL tevens een nul-aanstelling binnen de UHasselt en heeft de UHasselt medezeggenschap bij het opstellen van vacatures voor en de aanstelling van nieuwe docenten en onderzoekers. De commissie waardeert de aandacht voor de onderwijskundige kwaliteiten van de kandidaat docenten op beide locaties.

De commissie is positief over het evaluatie- en bevorderingsbeleid aan de KU Leuven, met aandacht voor de prestaties op het vlak van onderwijs. Iedere docent houdt een onderrichtsdossier bij met daarin onder andere

een zelfevaluatie en de gecontextualiseerde resultaten van de docentenevaluatie. De resultaten van de docentevaluaties worden met de betrokken docenten besproken en indien nodig opgevolgd (zie ook *facet 5.2*). Uit de gesprekken leidt de commissie af dat er voorzien wordt in een goede docentondersteuning.

De evaluatie van personeelsleden van de PHL gebeurt momenteel nog volgens de centrale richtlijnen van de PHL, met een eerste evaluatie na drie jaren en vervolgens om de vijf jaren. Per medewerker wordt een evaluatiedossier opgesteld dat bestaat uit documenten die het functioneren staven, zoals de resultaten uit de 'EVA-doc' bevestigingen, de taakfiches, de verslagen van functioneringsgesprekken en de bewijzen van nascholing. Een externe 'technische' commissie voert de evaluatie uit op basis van het evaluatiedossier. De commissie stelt vast dat het evaluatiedossier met evaluatie door een externe commissie degelijk is uitgewerkt. De opleiding organiseert ook functioneringsgesprekken, die voor het onderwijzend personeel tweejaarlijks en voor het administratief-technisch personeel jaarlijks plaatsvinden. Momenteel is er geen structuur en ontbreken de middelen om de inspanningen van personeelsleden van de PHL betreffende onderzoek te valoriseren in bevorderingen. De opleiding op locatie Hasselt kijkt naar eigen zeggen uit naar het moment van integratie, omdat dan een bevorderingsbeleid kan worden gevoerd dat recht doet aan de functieinvulling binnen een academische opleiding. Om de overgang naar het evaluatie- en bevorderingsbeleid binnen de universiteit te vergemakkelijken is zeer recent een academisch dossier per docent opgesteld waarin ook de onderzoeksprestaties worden bijgehouden.

De commissie stelt vast dat de personeelsleden van de KU Leuven gebruik kunnen maken van een centraal en facultair aanbod aan didactische navorming. Ze is positief over het aanbod aan navorming, maar is van mening dat het minder vrijblijvend kan worden aangeboden. De commissie stelt vast dat de PHL een beleid betreffende vorming, training en opleiding heeft uitgewerkt (VTO-beleid), waarin volgens het zelfevaluatie-rapport zowel aandacht is voor reactief (tekorten wegwerken) als proactief (competenties versterken) navormen. De dienst Onderwijs en de dienst Onderzoek en projecten staan in voor respectievelijk de onderwijskundige en wetenschappelijke ondersteuning of navorming. Een financiële tussenkomst vanuit de opleiding voor de vakinhoudelijke navorming kan worden aangevraagd en wordt toegekend op basis van de relevantie voor het functioneren binnen de opleiding. De commissie stelt vast dat, ondanks de werkdruk, binnen de opleiding aandacht is en ruimte vrijgemaakt wordt voor onderwijskundige navorming.

De studenten geven tijdens de gesprekken aan dat ze over het algemeen tevreden zijn over de didactische kwaliteiten van de docenten. Uit de gesprekken met de studenten van de Engelstalige masteropleiding blijkt echter dat het Engels van een aantal docenten zodanige tekortkomingen kent, dat het de kwaliteit van het doceren belemmert. De commissie vraagt de problematiek betreffende de taalvaardigheid Engels van de docenten in kaart te brengen en de nodige maatregelen te nemen om hieraan te verhelpen. De studenten van de PHL geven tijdens de gesprekken mee dat ze erg positief zijn over het laagdrempelig contact met de docenten. Op basis van deze en bovenstaande bevindingen is de commissie van mening dat de opleiding over gekwalificeerd personeel beschikt.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid' als goed.

Uit de lezing van het zelfevaluatie rapport en de gesprekken blijkt dat de meerderheid van de docenten die een onderwijsopdracht vervullen binnen de opleiding op locatie Leuven actief betrokken is in onderzoek en hierover terugkoppelt naar het onderwijs. De commissie stelt vast dat de opleiding gebruik kan maken van de expertise binnen de diverse onderzoeksgroepen, die allen samen een brede waaier van subdisciplines in de bewegingswetenschappen omvatten. Op basis van de lopende onderzoeksprojecten en de publicaties die de commissie tijdens het bezoek kon inkijken, leidt ze af dat de wetenschappelijke deskundigheid van de docenten op locatie Leuven hoog is. Ook de studenten aan de KU Leuven geven tijdens de gesprekken herhaaldelijk mee dat ze de wetenschappelijke expertise van de docenten waarderen. Uit het zelfevaluatie rapport blijkt verder dat de FaBeR jaarlijks een infomoment organiseert voor alle nieuwe doctoraatsstudenten. De commissie stelt vast dat recent doctoraats scholen werden opgericht met het oog op onderzoekkundige en onderwijskundige professionalisering. Daarnaast kunnen de doctoraatsstudenten ook gebruik maken van het algemene vormingsaanbod. De doctoraatsstudenten worden in de eerste plaats begeleid door hun promotor, maar ook door andere ZAP-leden waarmee ze samenwerken in het kader van onderzoek of onderwijs, en in toenemende mate met post-doctorale medewerkers.

De commissie stelt op basis van de gesprekken met de docenten vast dat de academisering van de opleiding op locatie Hasselt veel aanpassingen

van het personeel gevraagd heeft. Op basis van de gegevens in het zelf-evaluatierapport leidt de commissie af dat er een aanzienlijke stijging is van het aantal docenten met een doctoraat, momenteel 15 personeelsleden. Ze waardeert dat ook deeltijdse aanstellingen de kans krijgen om een doctoraatsonderzoek te starten. De opleiding geeft mee dat ze de academiseringsmiddelen integraal voor onderzoek inzet. Ze kiest er hierbij bewust voor om niet slechts enkele mensen substantieel vrij te stellen, maar om meerdere mensen voor een beperkte onderzoeksopdracht vrij te stellen. Dit beleid resulteert in negen lopende doctoraatstrajecten en 57 % van het onderwijzend personeel dat aan onderzoek doet. Op basis van de inventarisatie van haar onderzoeksoutput, blijkt een recente maar sterke stijging in het aantal publicaties en goedgekeurde projectaanvragen. Om het mogelijk te maken nog meer projectaanvragen te doen is met de UHasselt overeengekomen dat een aantal docenten een aanstelling van 10 % krijgen binnen de UHasselt, hetgeen de minimumaanstelling is binnen een universiteit om een projectaanvraag te mogen indienen bij het FWO. Uit de gesprekken met de opleiding blijkt dat ze bewust gekozen heeft om bij de start van het academiseringsproces in te zetten op een kerndoel: de revalidatie van neurologische en neurodegeneratieve aandoeningen vanuit een multidisciplinaire aanpak. Momenteel wordt het onderzoek verbreed in de richting van de musculoskeletale revalidatie, revalidatie in de geestelijke gezondheidszorg en cardiorespiratoire en pediatrische revalidatie. De commissie waardeert de inspanningen die op locatie Hasselt geleverd zijn in het kader van het academiseringsproces en is van mening dat de opleiding op locatie Hasselt erin geslaagd is de wetenschappelijke expertise van de docenten op een voldoende hoog niveau te krijgen voor het verstrekken van onderwijs in een academische opleiding.

Naast de wetenschappelijke expertise houdt de opleiding op beide locaties naar eigen zeggen ook rekening met het belang van professionele ervaring. De commissie stelt vast dat veel docenten aan de KU Leuven deeltijds een klinische aanstelling hebben, meestal in een universitair ziekenhuis. Daarnaast heeft de opleiding praktijkassistenten in dienst die een eigen kinesitherapiepraktijk hebben. De opleiding op locatie Hasselt heeft historisch gezien een sterke professionele gerichtheid. Dit uit zich in de praktijkervaring onder de docenten, waarvan een vijftiental nog steeds deeltijds functies vervullen in ziekenhuizen, revalidatiecentra of privépraktijken. Praktijkassistenten mogen maximaal voor 70% worden aangesteld binnen de opleiding. Uit de gesprekken met de opleiding blijkt dat ze ervoor kiest praktijkassistenten voor langere tijd aan te stellen. Momenteel is het binnen de UHasselt echter niet mogelijk om praktijkassistenten voor langer

dan vijf jaar aan te stellen. De opleiding geeft tijdens de gesprekken mee dat ze, vooruitziend op de nakende integratie binnen de UHasselt een aangepast statuut voor praktijkassistenten wil ontwikkelen. De commissie vraagt hier werk van te maken, om de continuïteit van de bijdrage van de praktijkassistenten aan de opleiding te verzekeren.

De commissie stelt vast dat de docenten op beide locaties via het onderzoek veel internationale contacten hebben. De commissie vraagt de docenten om hun internationale contacten nog meer in te zetten bij de versterking van de internationalisering van het onderwijs binnen de opleiding. Zo kunnen de individuele contacten van de docenten volgens de commissie een grote rol spelen in het zoeken van kwaliteitsvolle stageplaatsen in het buitenland.

Facet 3.3 Kwantiteit personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwantiteit van het personeel' als voldoende.

De student/docent ratio bedraagt op beide locaties ongeveer 30. De student/docent ratio wordt niet apart berekend voor de bacheloropleiding en de masteropleiding. Maar uit de gesprekken met de docenten blijkt op beide locaties een hoge werkdruk. Ook de opleiding zelf geeft in het zelfevaluatie-rapport aan dat de medewerkers een relatief hoge onderwijsbelasting ervaren. De commissie stelt vast dat door de recent gestegen studenteninstroom er op beide locaties een tekort is aan echte praktijkassistenten met een deeltijdse aanstelling en een eigen praktijk (zie ook facet 2.6). Daardoor worden de praktijkgroepen steeds groter. Ook worden – naast de praktijkassistenten, die de hoofdverantwoordelijkheid voor de practica hebben – regelmatig doctoraatsstudenten ingezet in deelaspecten van de practica die aansluiten bij hun specifieke expertise. De assistenten geven aan dat de werkdruk sterk verhoogt door de druk om te publiceren, in combinatie met de stijgende druk om het onderwijs op een kwaliteitsvolle manier te blijven organiseren. De commissie vraagt te waken over het evenwicht tussen wetenschappelijk onderzoek en onderwijs in de taakomschrijving. De commissie vraagt maatregelen te nemen om de toenemende studenteninstroom goed op te vangen zonder de werkdruk van de assistenten te verhogen. Vermeldenswaard zijn volgens de commissie de bijdragen van de UHasselt aan de versterking van het personeel binnen de opleiding op locatie Hasselt. De opleiding op locatie Hasselt geeft aan uit te kijken naar de integratie binnen de UHasselt, wat volgens de opleiding een andere en meer voordelige berekening van de middelen voor het organiseren van onderwijs met zich zal meebrengen.

De opleiding op locatie Leuven erkent zelf dat de genderverdeling onder de ZAP-leden een ondervertegenwoordiging aan vrouwen kent (6 op 22). Onder de assistenten is de genderverhouding wel in evenwicht. De commissie vraagt meer aandacht voor het generevenwicht in het hoger kader van de opleiding op locatie Leuven. Van de 22 ZAP leden binnen het departement Revalidatiewetenschappen is 36% boven de 55 jaar oud, en 45% boven de 50. In de komende vijf jaar zullen vier ZAP-leden op emeritaat gaan. De commissie stelt vast dat op locatie Hasselt een groot deel van de docenten voltijds aangesteld is binnen de instelling, maar slecht deeltijds werkt binnen de opleiding. De opleiding erkent dat de vele deeltijdse functie-invullingen binnen de opleiding het onderling overleg bemoeilijken. De commissie vraagt de opleiding op locatie Hasselt na te gaan hoe het aandeel voltijdse aanstellingen kan toenemen. Verder stelt de commissie een gelijke verdeling betreffende geslacht vast, en blijkt dat het merendeel (70%) van de docenten jonger dan 50 jaar is.

Algemene conclusie bij onderwerp 3: Inzet van het personeel

Facet 3.1	Kwaliteit personeel:	
	- MA	Goed
	- EMA	Voldoende
Facet 3.2	Eisen professionele en academische gerichtheid	Goed
Facet 3.2	Kwantiteit personeel	Voldoende

De visitatiecommissie is van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

De commissie beoordeelt het facet 'materiële voorzieningen' van de masteropleiding op locatie Leuven als goed, van de masteropleiding op locatie Hasselt als voldoende en van de Engelstalige masteropleiding als goed.

Vermits de opleiding gezamenlijk wordt ingericht door de KU Leuven en de PHL kan de student in principe gebruik maken van de faciliteiten van de twee instellingen. In het eerste jaar van het modeltraject maakt de student echter vooral gebruik van de faciliteiten van de instelling waar hij/zij is ingeschreven. Vandaar worden de materiële voorzieningen van

de KU Leuven en de PHL apart beschreven (cf. infra). In het tweede jaar van het modeltraject maakt de student in meer of mindere mate gebruik van de faciliteiten van alle instellingen die de respectieve afstudeerrichting inrichten. Afhankelijk van het aantal opleidingsonderdelen dat iedere instelling coördineert, moeten de studenten zich verplaatsen naar de respectieve instellingen. De studenten van de PHL moeten zich voor de meeste gezamenlijk georganiseerde opleidingsonderdelen naar Leuven verplaatsen. De verplaatsing van Hasselt naar Leuven duurt ongeveer een uur met het openbaar vervoer, en 45 minuten met de wagen. Uit de gesprekken met de studenten blijkt dat de lessen van een dag zoveel mogelijk op een locatie worden georganiseerd. Het is volgens de commissie aangewezen te blijven streven om de lessen per dag te concentreren op een locatie, zodat de verplaatsingen voor de studenten tot een minimum worden beperkt.

De commissie stelt tijdens de rondgang op locatie Leuven vast dat de studenten toegang hebben tot de nodige domeinspecifieke voorzieningen. De opleiding beschikt verder over een indrukwekkende binnen en buiten sportinfrastructuur en voldoende leslokalen en aula's. De opleiding beschikt volgens de commissie bovendien over degelijke onderzoeksinfrastructuur, waaronder een hoogte- en klimaatkamer, een labo biomechanica en een labo movement en posture analysis. Bijkomende voorzieningen voor studenten bestaan onder andere uit studie- en werkruimtes met pc's en ontspanningsruimtes. De opleiding voorziet ook praktijklokalen voor zelfstudie. Uit de gesprekken met de studenten blijkt dat de beschikbaarheid van deze lokalen eerder beperkt is. De opleiding erkent dit en geeft aan het aantal praktijklokalen in de nabije toekomst te verhogen. De commissie vraagt de beschikbaarheid van deze lokalen te verhogen.

De lessen gaan voornamelijk door op de campus Guffenslaan, van het departement Healthcare. Daarnaast worden ook lokalen van de campus Elfde Linie gebruikt. Op de campus Guffenslaan heeft de opleiding beschikking over een aantal aula's, leslokalen en praktijklokalen specifiek ingericht voor de praktijklessen van de opleiding. Verder staan op de campus Guffenslaan een aantal werk- en ontspanningsruimten ter beschikking van de studenten, alsook een skills lab. Op de campus Diepenbeek kan de opleiding gebruik maken van de grote aula's, de anatomische snijzaal en de goed uitgeruste bibliotheek van de UHasselt. De commissie is positief over de samenwerking met de UHasselt in verband met het gebruik van de infrastructuur. De opleiding heeft verder akkoorden afgesloten met verschillende sporthallen en zwembaden in de omgeving. De opleiding beschikt volgens de commissie over degelijke onderzoeksinfrastructuur in

het onderzoekscentrum Reval, gelegen in de nabijheid van de onderzoeksinstellingen van de UHasselt. De commissie kon vaststellen dat de opleiding beschikt over de nodige apparatuur om aan onderzoek te doen, en ondersteunt de ambitie van de opleiding om de onderzoeksinfrastructuur verder uit te breiden. Op basis van de rondgang en de beschrijvingen in het zelfevaluatierapport, is de commissie van mening dat de nodige domeinspecifieke voorzieningen aanwezig zijn. Door de sterke stijging van de studenteninstroom zijn het aantal en de omvang van de domeinspecifieke praktijklokalen momenteel niet altijd toereikend en dit vraagt passen en meten. De opleiding erkent dit, en geeft mee dat de integratie binnen de UHasselt hieraan zal verhelpen. De commissie vraagt de uitbreiding van het aantal en de omvang van de domeinspecifieke praktijklokalen prioriteit te geven. De studenten krijgen de mogelijkheid om tegen gunsttarieven een laptop aan te kopen. De commissie stelt vast dat de PHL voorziet in een onderhoudsdienst voor hard- en software voor laptops. Hiervan mogen ook studenten die een eigen laptop hebben, gebruik maken. De opleiding voorziet in domeinspecifieke software. Alle gebouwen zijn uitgerust met een draadloos netwerk. Communicatie verloopt via het elektronisch leerplatform, e-mail en TV-schermen op diverse centrale locaties. Verder heeft de opleiding een overeenkomst met de PHL-bookshop, zodat al het elektronisch studiemateriaal ook in papieren versie beschikbaar is tegen gereduceerde prijzen. De commissie is positief over de bijkomende voorzieningen voor de studenten.

De commissie stelt tijdens de rondgang vast dat de studenten op beide locaties toegang hebben tot een goed uitgeruste bibliotheek. Naast de papieren catalogi en boeken, biedt de bibliotheek via de website verschillende mogelijkheden aan voor het opzoeken van elektronische tijdschriften en boeken. De bibliotheek stelt veel titels elektronisch via een directe link naar de volledige tekst ter beschikking. Andere titels kunnen de studenten bestellen via de interbibliothecaire uitleendienst (IBL).

Facet 4.2 Studiebegeleiding

De commissie beoordeelt het facet 'studiebegeleiding' als goed.

De studenten maken gebruik van de voorzieningen voor studie- en studentenbegeleiding (SSB) van de instelling waaraan ze zijn ingeschreven. Bijgevolg worden de voorzieningen per instelling apart beschreven.

De commissie stelt op basis van het zelfevaluatie-rapport vast dat op locatie Leuven de doorstroomvoorzieningen op centraal niveau zich vooral focussen op de studietrajectbegeleiding, met bewaking van het leerkrediet en de mogelijkheid om een bindend of niet-bindend studieadvies te verstrekken. Daarnaast voorziet de opleiding ook in vakinhoudelijke studiebegeleiding tijdens monitoraten en worden voor een aantal opleidingsonderdelen tussentijdse toetsen voorzien. De commissie is positief over de invulling van het monitoraat, ter ondersteuning van de studie. Uit de gesprekken met de studenten op locatie Leuven blijkt dat ze in geval van problemen terecht kunnen bij de jaarverantwoordelijke of bij de ombudsdienst. De commissie stelt vast dat de ombudspersoon een bredere taakinvulling heeft dan enkel het verwerken van klachten, en ook functioneert als een spilfiguur waarbij studenten terecht kunnen met studie- en studentenvragen en psycho-sociale problemen. Uit de gesprekken met de studenten blijkt dat het contact met de ombudspersoon laagdrempelig is. Indien nodig verwijst de ombudspersoon door naar de dienst Studieadvies waar psychologen en pedagogen individuele begeleiding aanbieden. De ombudspersoon maakt jaarlijks een verslag van de gesignaleerde problemen. In het zelfevaluatie-rapport beschrijft de opleiding de studiebegeleiding voor specifieke doelgroepen als de werkstudenten, allochtonen, topsporters en studenten met leerstoornis of een functiebeperking. Op basis van deze informatie en de vaststellingen tijdens de gesprekken spreekt de commissie haar waardering uit over de begeleiding van studenten met een (tijdelijke) functiebeperking op locatie Leuven.

De commissie stelt op basis van het zelfevaluatie-rapport vast dat de PHL voorziet in eerste- en tweedelijns begeleiding. Voor derdelijns begeleiding wordt doorverwezen naar externe diensten. De eerstelijns begeleiding omvat leerbegeleiding door docenten in de vorm van monitoraten en feedback. Voor traject- en voortgangsbegeleiding, alsook psychosociale opvang kunnen studenten terecht bij de studentenbegeleider. Verder organiseert de PHL vrijblijvende leerateliers ter versterking van de leercompetenties. Voor meer gespecialiseerde tweedelijns begeleiding kan de student terecht bij de sociale dienst van de PHL. De studiebegeleidingsdienst staat in voor begeleiding van bijzondere doelgroepen. De cel studievoortgang van de PHL geeft advies in moeilijke dossiers en bewaakt het PHL-beleid. Voor derdelijns begeleiding wordt doorverwezen naar hulpverlening buiten de PHL, waar studenten onmiddellijk terecht kunnen met persoonlijke problemen. De ombudsdienst is op locatie Hasselt telefonisch of per mail bereikbaar en heeft op donderdag een spreekuur. Uit de gesprekken blijkt dat de ombudspersoon de studenten bij klachten eerst aanraadt contact

op te nemen met de betrokken medewerker. De ombudspersoon maakt jaarlijks een verslag van de belangrijkste bevindingen. De commissie stelt vast dat de studenten op een laagdrempelige manier in dialoog kunnen treden met de opleiding via het CPO (zie ook facet 5.3), waardoor de ombudsdienst minder bekend is en weinig geraadpleegd wordt. De begeleiding van inkomende en uitgaande studenten wordt opgenomen door de centrale dienst internationalisering, de departementale coördinatoren, de domeinverantwoordelijke internationalisering en het stagesecretariaat. Uitgaande studenten krijgen informatie over de mogelijkheden, de procedures en de selectiecriteria. Inkomende studenten worden onthaald en wegwijs gemaakt en krijgen ondersteuning bij het regelen van praktische zaken als huisvesting.

Algemene conclusie bij onderwerp 4: Voorzieningen

Facet 4.1	Materiële voorzieningen:	
	- MA KU Leuven	Goed
	- MA PHL	Voldoende
	- EMA	Goed
Facet 4.2	Studiebegeleiding	Goed

De visitatiecommissie is van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITSZORG

Facet 5.1 Evaluatie resultaten

De commissie beoordeelt het facet 'evaluatie resultaten' van de masteropleiding op locatie Leuven als goed, van de masteropleiding op locatie Hasselt als voldoende en van de Engelstalige masteropleiding als goed.

De commissie leert uit het zelfevaluatierapport dat de KU Leuven in haar strategisch plan de ontwikkeling en opvolging van de kwaliteit centraal stelt. De commissie stelt verder vast dat de opleiding op locatie Leuven voor extra ondersteuning met betrekking tot de interne kwaliteitszorg en de onderwijsvernieuwing kan rekenen op de facultaire Dienst studiebegeleiding en onderwijsvernieuwing. Deze dienst ondersteunt de Permanente onderwijscommissie (POC) die op opleidingsniveau toeziet op de kwaliteitszorg. De commissie stelt vast dat de POC instaat voor wat de

opleiding de vier fasen van de kwaliteitscyclus noemt: de uitbouw van een curriculum, de onderwijsimplementatie, de permanente evaluatie en de maatregelen tot verbetering. De commissie is op basis van de gesprekken van mening dat de opleiding op locatie Leuven een duidelijke visie heeft over de kwaliteitszorg, en hierin goed wordt ondersteund door de centrale en facultaire diensten. Zo blijkt uit de gesprekken dat de meeste enquêtes centraal worden georganiseerd. De commissie leidt uit het zelfevaluatie-rapport af dat op locatie Hasselt wordt gewerkt met domeinwerking om de PHL-brede visie op kwaliteitszorg af te stemmen op de kwaliteitszorg binnen de opleiding. Per domein, zoals bijvoorbeeld het onderzoeksbeleid, het personeelsbeleid, en de internationalisering is binnen iedere opleiding een domeinverantwoordelijke aangeduid. De domeinverantwoordelijken vormen samen met de opleidingscoördinator de opleidingsraad. Elk domein wordt centraal gestuurd door een domeincoach, die de PHL-speerpunten bewaakt tijdens opleidingsoverschrijdende overlegmomenten. De domeinwerking garandeert volgens de opleiding top-down en bottom-up werking, en geeft ruimte voor intervisie tussen de opleidingen. Recent werd beslist om kwaliteitszorg niet langer als een afzonderlijk domein te beschouwen, en wordt de kwaliteitszorg op het niveau van de opleiding opgevolgd door de centrale kwaliteitszorgverantwoordelijke. De commissie is van mening dat de kwaliteitszorg binnen de opleiding op locatie Hasselt wordt gegarandeerd door de diverse overlegmogelijkheden, waaronder de blokplanningsgroep en het CPO. Toch meent de commissie dat er nood is aan een meer gesystemiseerd kwaliteitszorgsysteem. De opleiding geeft tijdens de gesprekken aan dit te erkennen. De commissie ondersteunt het voorstellen van de opleiding om, in samenwerking met de UHasselt, werk te maken van een meer gesystemiseerd kwaliteitszorgsysteem.

De commissie stelt vast dat op locatie Leuven minstens om de twee jaar ieder opleidingsonderdeel bij de studenten wordt bevestigd via een elektronische enquête. De opleiding stelt zelf de vragen, maar alle aspecten van het onderwijs alsook een evaluatie van alle participerende docenten is in elke vragenlijst opgenomen. Tijdens de gesprekken geven de studenten aan dat de opleiding veel inspanningen doet om de studenten te motiveren de enquêtes in te vullen. Verder blijkt uit de gesprekken dat de opleiding hearings organiseert omdat de groepen studenten in de opleiding te klein zijn om betrouwbare kwantitatieve resultaten te verzamelen. De commissie is positief over de organisatie van hearings op locatie Leuven en moedigt de opleiding aan om de organisatie hiervan verder te zetten. De resultaten van de docentenevaluaties gaan in eerste instantie naar

de betrokken docent en naar de programmadirecteur. Een samenvatting van de resultaten wordt ter beschikking gesteld aan alle betrokkenen. De commissie is tevreden over de terugkoppeling van de resultaten op locatie Leuven. Studenten van de PHL werden tot twee jaar geleden jaarlijks bevestigd per opleidingsonderdeel een evaluatie in te vullen, de EVA-blok. De opleiding erkent dat de responsgraad op deze bevestigingen laag was. De opleiding op locatie Hasselt geeft tijdens de gesprekken mee dat ze in academiejaar 2012–2013 opnieuw een evaluatie van de opleidingsonderdelen plant. De commissie stelt vast dat het CPO garandeert dat de studenten per opleidingsonderdeel feedback geven. Niettemin vraagt ze ook initiatieven te nemen om studenten toe te laten op een anonieme manier feedback te geven.

Studenten van de KU Leuven kunnen de begeleiding op de stageplaats evalueren via een online vragenlijst. De resultaten worden gebundeld in een kort overzichtsrapport en besproken met de stagebegeleiders en stagetitularen. Indien nodig worden stageplaatsen niet langer weerhouden. Uit de gesprekken met de studenten op locatie Leuven blijkt dat de studenten tijdens de POC vergaderingen opmerkingen hebben gemaakt over de invulling van de weekendstages. De commissie stelt vast dat de opleiding deze opmerkingen ter harte heeft genomen en verbetermaatregelen heeft uitgewerkt. Tijdens de gesprekken blijkt dat een systematische bevestiging van de kwaliteit van de stages op locatie Hasselt ontbreekt, en dat studenten en stagementoren hiernaar vragen. De commissie vraagt de opleiding op locatie Hasselt de mogelijkheid om anoniem feedback te geven over de kwaliteit van de stageplaats in te voeren en de resultaten terug te koppelen naar de stageplaats.

De commissie stelt op basis van het zelfevaluatierapport vast dat de alumni op locatie Leuven tweejaarlijks een curriculumbevestiging voorgelegd krijgen. Verder worden alle alumni een jaar na afstuderen elektronisch bevestigd over het onderwijs, maar ook over hun tewerkstelling. In academiejaar 2010–2011 organiseerde de dienst onderwijs van de PHL een EXIT-bevestiging bij de recent afgestudeerden van de opleiding op locatie Hasselt. De commissie waardeert de inspanningen om alumni te bevestiggen, maar stelt vast dat de responsgraad op deze bevestigingen erg laag is. De commissie vraagt na te gaan hoe de responsgraad van de enquêtes op beide locaties kan worden verhoogd. Medewerkers worden op locatie Leuven niet schriftelijk bevestigd, maar krijgen de gelegenheid om feedback te geven tijdens de tweejaarlijkse functioneringsgesprekken en tijdens de POC. De

commissie beveelt aan de medewerkers op locatie Leuven ook te bevragen door middel van formele enquêtes, om hen de kans te bieden anoniem feedback te geven op de kwaliteitszorg binnen de opleiding.

Het werkveld wordt op locatie Hasselt bevraagd tijdens de bevraging stageplaatsen na iedere stageperiode. Verder vindt er jaarlijks een resonantieoverleg plaats. Dit wordt opgezet rond een thema, zoals het vernieuwde curriculum en de nieuwe specialisatiestages. De commissie stelt verder vast dat de opleiding op locatie Hasselt in academiejaar 2006–2007 een TRIS-enquête heeft uitgevoerd onder haar medewerkers. De commissie is positief over de mogelijkheid voor de medewerkers om zich via een anonieme enquête uit te spreken over de kwaliteitszorg binnen de opleiding. Ze suggereert deze enquête frequenter te organiseren.

De commissie is op basis van bovenstaande bevindingen van mening dat de studenten voldoende mogelijkheden krijgen om via formele weg de opleiding te evalueren. Ze stelt echter vast dat de evaluatie van de gezamenlijk ingerichte opleidingsonderdelen niet eenvormig gebeurt, maar volgens de systematiek van de instelling waar de bevroegde student ingeschreven is. De commissie stelt vast dat het kwaliteitszorgbeleid per afstudeerrichting verschilt afhankelijk van de coördinerende instelling. De commissie vraagt de opleiding te streven naar een betere interuniversitaire afstemming betreffende de organisatie van de kwaliteitszorg.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

De commissie beoordeelt het facet ‘maatregelen tot verbetering’ van de masteropleiding op locatie Leuven als goed, van de masteropleiding op locatie Hasselt als voldoende en van de Engelstalige masteropleiding als goed.

De commissie verneemt uit de gesprekken en het zelfevaluatierapport dat de opleiding op beide locaties op basis van de resultaten van de enquêtes verbetermaatregelen opzet die consequent worden opgevolgd. De commissie is positief over de centrale rol van de POC in de kwaliteitszorg van de opleiding op locatie Leuven. Indien nodig worden rond specifieke thema's werkgroepen opgezet die voorbereidend werk leveren ter bespreking op de POC. Binnen de opleiding op locatie Hasselt staan de opleidingsraad en de centrale kwaliteitszorgverantwoordelijke in voor de opvolging van de kwaliteitszorg op het niveau van de opleiding. Tijdens de gesprekken blijkt dat de opleiding op beide locaties de aandachtspunten kent, maar zich

bewust is van de beperkte mogelijkheden om alle aandachtspunten aan te pakken, en er daarom voor kiest om duidelijke prioriteiten te stellen. De commissie kan deze aanpak waarderen.

Uit het zelfevaluatie-rapport van de opleiding op locatie Leuven verneemt de commissie dat indien uit de docenten-evaluatie blijkt dat een resultaat moet worden opgevolgd, de docent verbetermaatregelen moet uitwerken. Hij/zij kan hierin worden ondersteund door de POC en de facultaire onderwijs-ondersteuners, en gebruik maken van een aanbod aan didactische navorming. Er is volgens de commissie binnen de KU Leuven een opvolgingsbeleid in het geval van een negatieve docenten-evaluatie. De opleiding op locatie Hasselt geeft zelf aan dat de verslaggeving en de opvolging van de contacten met het werkveld te weinig systematisch plaatsvindt. In het verlengde hiervan stelt de commissie vast dat de resultaten uit het CPO niet systematisch worden bijgehouden en opgevolgd. De feedback die hierin aan bod komt, wordt volgens de commissie eerder ad hoc opgevolgd. Gezien het CPO een belangrijke schakel is in de kwaliteitszorg van de opleiding, vraagt de commissie de feedback die hierin aan bod komt meer systematisch op te volgen. Aansluitend hierbij is de commissie van mening dat de opleiding op locatie Hasselt kan verbeteren in het formaliseren van de PDCA-cyclus.

Verder is de commissie van mening dat de verbetermaatregelen die genomen worden in reactie op de feedback van de stakeholders op beide locaties meer systematisch kunnen worden teruggekoppeld naar de betrokkenen. De commissie vraagt de opleiding na te gaan hoe de stakeholders meer systematisch kunnen worden geïnformeerd over genomen verbetermaatregelen.

De opleiding op locatie Leuven beschrijft in het zelfevaluatie-rapport uitgebreid de aanpak van aandachtspunten uit het vorige visitatierapport. De commissie is van mening dat de opleiding inspanningen heeft geleverd ter verbetering van de kwaliteit van het onderwijs. Zo heeft de opleiding eindtermen geformuleerd en een curriculummapping uitgevoerd, het concept van de masterproef is verbeterd, de opleiding heeft studietijdmetingen uitgevoerd en de studielast is gelijkmatiger verdeeld. De commissie stelt vast dat de opleiding op locatie Leuven ook inspanningen heeft geleverd om het concept van de stage te verbeteren, maar is van mening dat de opleiding hier nog verder werk van kan maken (zie ook *facet 2.2*). De innovatie van de onderwijs- en de toetsvormen alsook de internationalisering blijven volgens de commissie aandachtspunten. De opleiding op locatie Hasselt is

nog niet eerder gevisiteerd. Ze heeft wel in academiejaar 2008–2009 een evaluatie van de voortgang van het academiseringsproces ondergaan. De commissie stelt vast dat een aantal aandachtspunten met succes werden uitgevoerd. Ze denkt hierbij aan het versterken van de didactische samenhang in het programma, de uitbouw van een structureel toetsbeleid, de academisering en de doorstroom van het onderzoek naar het onderwijs. Andere aandachtspunten zijn volgens de commissie nog steeds actueel, zoals de te beperkte structurele betrokkenheid van studenten bij het beleid.

Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

De commissie beoordeelt het facet 'betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld' als voldoende.

De commissie is op basis van de gesprekken met de medewerkers van de KU Leuven van mening dat binnen de POC, het centrale orgaan van de opleiding op locatie Leuven, een goede vertegenwoordiging van alle betrokkenen aanwezig is. Ook medewerkers van de PHL zijn vertegenwoordigd op de POC. Daarnaast blijkt dat de docenten regelmatig onderling overleggen binnen een van de vijf didactische teams (per professioneel domein) waartoe ze behoren. Uit de gesprekken met de medewerkers leidt de commissie af dat in het kader van de visitatie de werking van de didactische teams intensiever is geworden. De commissie moedigt de opleiding aan het overleg binnen de didactische teams te continueren. Uit het zelfevaluatie-rapport leert de commissie dat de medewerkers van de PHL via het leerlijnenoverleg en het overleg binnen de opleidingsonderdelen bij de opleiding worden betrokken. Ook het systeem van domeinverantwoordelijken die overleggen binnen de opleidingsraad, met een visie vanuit de PHL op geïntegreerde kwaliteitszorg (zie ook *facet 5.1*), draagt volgens de commissie bij tot betrokkenheid bij de kwaliteitszorg binnen de opleiding. Daarnaast stelt de commissie vast dat er binnen de opleiding op locatie Hasselt veel ruimte is voor informele betrokkenheid van de medewerkers.

Uit de gesprekken blijkt dat de studenten van de KU Leuven tevreden zijn over de mogelijkheden die ze krijgen voor inspraak, onder andere binnen de POC. Nochtans blijkt dat de interesse voor participatie aan de POC wisselend is. De commissie stelt vast dat de programmadirecteur inspanningen levert om de studenten te betrekken, bijvoorbeeld door samen met de vertegenwoordigende student tijdens colleges terug te koppelen over

studentenaangelegenheden die zijn besproken op de POC. De studenten van de PHL zijn volgens de commissie vooral informeel of indirect betrokken bij de kwaliteitszorg van de opleiding. De commissie stelt tijdens de gesprekken vast dat er op locatie Hasselt geen structurele studentenvertegenwoordiging is in de opleidingsraad. Uit de gesprekken blijkt zeer beperkte interesse bij de studenten om hieraan te participeren, mogelijk omdat ze voldoende hebben aan het regelmatig georganiseerde CPO. Het CPO is een overleg met een studentenvertegenwoordiger uit iedere onderwijsgroep dat wordt georganiseerd in de laatste week van ieder blok. Binnen de onderwijsgroepen wordt steeds iemand anders aangeduid en wordt afgesproken wat de studenten graag willen bespreken. Uit de gesprekken blijkt dat de studenten het CPO erg waarderen als een instrument om met de opleiding in dialoog te treden. De commissie deelt de waardering voor het CPO met de studenten, maar is van mening dat het belangrijk is dat ook studenten op de hoogte zijn van de overkoepelende werking van de opleiding. De commissie vraagt de opleiding op beide locaties na te gaan hoe de studenten actiever kunnen worden betrokken bij de kwaliteitszorg van de opleiding.

De commissie stelt tijdens de gesprekken vast dat de opleiding op locatie Leuven het werkveld betreft bij de opleiding. De stagebegeleiders worden jaarlijks uitgenodigd op een terugkomdag waarop ze bijvoorbeeld toelichting krijgen over vernieuwingen binnen de opleiding. Een ander voorbeeld is het betrekken van de stagebegeleiders bij de ontwikkeling van een evaluatieformulier voor de stage. Het werkveld gaf tijdens de gesprekken aan de betrokkenheid bij de opleiding te waarderen. Stagebegeleiders uit ziekenhuizen die regelmatig stagiairs begeleiden en alle stagebegeleiders musculoskeletale revalidatie krijgen als dank een wetenschappelijk medewerkersstatuut en tegemoetkoming van bijscholingskosten. De commissie stelt vast dat dit erg gewaardeerd wordt, en suggereert deze tegemoetkoming uit te breiden naar alle stagebegeleiders die regelmatig stagiairs opnemen.

De betrokkenheid van de alumni bij de opleiding blijkt eerder beperkt. Wel worden alumni uitgenodigd op navormingsinitiatieven van de opleiding. Uit een bevraging van de opleiding blijkt dat een aantal alumni interesse hebben om betrokken te blijven bij de opleiding. De opleiding geeft mee recent een commissie van alumni te hebben opgericht. Op locatie Hasselt wordt het werkveld bij de opleiding betrokken via het jaarlijks georganiseerde resonantieoverleg, waarin mensen uit het werkveld, de belangenvereniging en de academische wereld zetelen. Daarnaast is er veel ruimte voor informele terugkoppeling vanuit het werkveld tijdens de drieweke-

lijkse contacten in het kader van de stagebegeleiding. Uit het zelfevaluatie-rapport verneemt de commissie dat de PHL een aantal initiatieven neemt om met alumni contact te houden, zoals het onderhouden van een alumniwebsite en de organisatie van events. Op het niveau van de opleiding is alumniwerking echter nog maar recent opgestart. Uit de gesprekken met de alumni bleek dat toegang tot de bibliotheek en de databanken een sterke incentive zou zijn om afgestudeerden te laten participeren aan de alumniwerking. De commissie beveelt aan op beide locaties een actiever alumni-beleid te voeren op het niveau van de opleiding zelf. De commissie suggereert via navormingsinitiatieven het werkveld (stagementoren) en de alumni meer te betrekken bij de opleiding.

De commissie stelt tijdens de gesprekken vast dat alle betrokkenen minstens notie hebben kunnen nemen van het zelfevaluatierapport. Tijdens besprekingen ervan in de POC hebben betrokkenen van de opleiding op beide locaties de mogelijkheid gekregen om feedback te geven. Op basis van deze en bovenstaande bevindingen stelt de commissie vast dat alle geledingen in voldoende mate betrokken zijn bij de opleiding.

Algemene conclusie bij onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg

Facet 5.1	Evaluatie resultaten:	
	– MA KU Leuven	Goed
	– MA PHL	Voldoende
	– EMA	Goed
Facet 5.2	Maatregelen tot verbetering:	
	– MA KU Leuven	Goed
	– MA PHL	Voldoende
	– EMA	Goed
Facet 5.3	Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	Voldoende

De visitatiecommissie is van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

De commissie beoordeelt het facet 'gerealiseerd niveau' als goed.

De commissie stelt op basis van de gesprekken op beide locaties vast dat de alumni en het werkveld tevreden zijn over het niveau van de opleiding en de kwaliteiten van de afgestudeerden. Wel merkt het werkveld op locatie Leuven op dat de studenten mogelijk iets minder zelfredzaam zijn en minder ervaring hebben met de diversiteit van de patiëntenpopulatie. De alumni van de KU Leuven blijken zeer positief over de academische bagage en de onderzoeksvaardigheden die ze hebben verworven. De praktijkaspecten zouden volgens de alumni iets meer aan bod mogen komen doorheen de opleiding. De alumni van de Engelstalige masteropleiding geven dan weer aan de stage als een overbodig opleidingsonderdeel te beschouwen, vermits hun vooropleiding sterk praktijkgericht was. Een ruime meerderheid van de alumni van de KU Leuven is tevreden over de opleiding en zou ze opnieuw aan deze instelling volgen. Uit de bevraging die de opleiding op locatie Hasselt organiseerde bij 32 stageplaatsen blijkt dat de stage mentoren tevreden zijn over het niveau van de stagiairs. Het werkveld op locatie Hasselt vraagt tijdens de gesprekken erover te waken dat de professionele gerichtheid die de opleiding van oudsher kenmerkt behouden blijft. Het valt de commissie tijdens de gesprekken op dat de studenten van de PHL communicatief sterk zijn en initiatief nemen, eigenschappen die ze relateert aan het specifieke onderwijssysteem dat binnen de opleiding op locatie Hasselt gehanteerd wordt. De alumni van de PHL zijn van mening dat ze de eindtermen van de masteropleiding hebben behaald.

De commissie is onder de indruk van het niveau van de ingekeken stage-dossiers op locatie Hasselt. Verder is de commissie tevreden over het niveau van de gelezen masterproeven. De masterproeven worden op beide locaties beoordeeld door interne en externe juryleden. Het gegeven dat de masterproeven ook door externe beoordelaars over het algemeen positief beoordeeld worden sterkt de opleiding in haar overtuiging dat het niveau aan de maat is. Op basis van de stageverslagen en de examenopgaven in de masteropleiding en de masterproeven die de commissie kon inkijken, leidt ze af dat de studenten op beide locaties en voor beide taalvarianten de vooropgestelde doelstellingen bereiken. De commissie is van mening dat de opleiding op locatie Hasselt erin geslaagd is om het academiseringsproces te realiseren.

Uit de alumnibevraging van de opleiding blijkt dat alle alumni binnen de zes maanden een baan hebben, waarvan de meesten binnen het domein. De alumni zijn van mening dat de opleiding voldoende heeft voorbereid op intrede in het werkveld.

De commissie stelt vast dat op locatie Leuven de uitgaande en inkomende studentenmobiliteit minimaal is: over de voorbije drie academiejaren telde de opleiding 13 uitgaande en 13 inkomende studenten. De commissie is van mening dat dit deels veroorzaakt wordt door een weinig aantrekkelijk aanbod en weinig stimulatie vanuit de opleiding. Zo geven de alumni van de afstudeerrichting REVAKI in de musculoskeletale aandoeningen aan dat het buitenlandse stageaanbod beperkt is. Studenten die een buitenlandervaring hebben opgedaan zijn wel positief over de ondersteuning die ze hierbij ervoeren vanuit de instelling. De commissie vraagt de opleiding op locatie Leuven meer in te zetten op het aanbieden van interessante buitenlandse stageplaatsen, maar ook te zoeken naar mogelijkheden om in het buitenland opleidingsonderdelen op te nemen. Daarnaast beveelt de commissie aan de studenten actiever te stimuleren een buitenlandervaring op te doen. Anderzijds is de commissie positief over de wisselwerking tussen de studenten uit de Nederlandstalige masteropleiding en die uit de Engelstalige masteropleiding. De opleiding op locatie Hasselt geeft in het zelfevaluatierapport aan boven het gemiddelde van de PHL te scoren betreffende de mobiliteit van de studenten. De voorbije twee academiejaren kende de opleiding jaarlijks zes uitgaande studenten. Rekening houdend met het aantal studenten in het tweede jaar van het modeltraject, dat in aanmerking komt voor een buitenlandervaring, betekent dit dat ongeveer een derde van de studenten een buitenlandervaring opdoet. Het aantal inkomende studenten is echter beperkt. De commissie is positief over de resultaten van de opleiding op locatie Hasselt betreffende studentenmobiliteit.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

De commissie beoordeelt het facet 'onderwijsrendement' als voldoende.

Uit de gesprekken blijkt dat de opleiding op locatie Leuven bewust geen streefcijfers formuleert, maar wel het studierendement bijhoudt. De commissie stelt verder vast dat de opleiding op locatie Hasselt slaagcijfers bijhoudt en gedetailleerd analyseert. De opleiding erkent dat het momenteel moeilijk is de slaagcijfers te interpreteren gezien ze geen expliciete streefcijfers heeft vastgelegd. De commissie beveelt de opleiding op beide locaties aan realistische streefcijfers vast te leggen.

Op basis van de slaagcijfers die de opleiding verzamelt stelt de commissie vast dat het onderwijsrendement doorheen de jaren constant is. Op beide locaties behalen tussen de 90 en 100% van de studenten 75% of meer van het aantal opgenomen studiepunten. De commissie stelt vast dat het studierendement in de Engelstalige master iets lager ligt dan in de reguliere master. In het eerste masterjaar behaalt tussen de 75 en de 100% van het aantal studenten 75% of meer van het aantal opgenomen studiepunten, in het tweede masterjaar is dit tussen de 80 en 100%.

Op basis van het zelfevaluatie rapport stelt de commissie vast dat op beide locaties meer dan 95% van de studenten het diploma binnen de voorziene twee jaar behaalt. De voorbije drie academiejaren doet geen enkele student er langer dan drie jaar over. Verder blijkt het eerder uitzonderlijk dat studenten afhaken in de masteropleiding. De commissie is van mening dat het studierendement en de doorstroom van de opleiding op beide locaties goed is.

Algemene conclusie bij onderwerp 6: Resultaten

Facet 6.1	Gerealiseerd niveau	Goed
Facet 6.2	Onderwijsrendement	Voldoende

De visitatiecommissie is van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

GLBAAL OORDEEL

De visitatiecommissie baseerde haar oordeel en motivering op de volgende bronnen:

- het zelfevaluatierapport van de opleiding en de bijhorende bijlagen, de gevoerde gesprekken met de betrokkenen,
- de documenten ter inzage tijdens het bezoek,
- de opgevraagde documenten,
- de reactie van de opleiding op het opleidingsrapport.

Op basis van de oordelen over:

Onderwerp 1	Niveau en oriëntatie	Voldoende
Onderwerp 2	Programma	Voldoende
Onderwerp 3	Personeel	Voldoende
Onderwerp 4	Voorzieningen	Voldoende
Onderwerp 5	Interne kwaliteitszorg	Voldoende
Onderwerp 6	Resultaten	Voldoende

is de commissie van mening dat er voldoende generieke kwaliteitswaarborgen in de opleiding aanwezig zijn, zowel voor de KU Leuven als voor de PHL, voor alle afstudeerrichtingen en alle taalvarianten.

De opleiding formuleert in haar reactie op het ontwerprapport enkele verbetermaatregelen die ze heeft genomen naar aanleiding van de aanbevelingen van de commissie. Het betreft onder andere het in kaart brengen van de problematiek rond de gebrekkige taalvaardigheid Engels van een aantal docenten en het nemen van specifieke maatregelen ter verbetering van deze problematiek. De commissie waardeert de inspanningen van de opleiding ter verbetering van de kwaliteit van het onderwijs.

AANBEVELINGEN TER VERBETERING:

Onderwerp 1

- De commissie vraagt op locatie Leuven meer aandacht voor internationale aspecten binnen het opleidingsprofiel.
- De commissie beveelt aan om op locatie Leuven in het opleidingsprofiel competenties omtrent het managen van een zelfstandige praktijk op te nemen.
- De commissie moedigt de opleiding op locatie Hasselt aan om werk te maken van internationale benchmarking.
- De commissie vraagt de visie van de Engelstalige masteropleiding verder uit te werken tot een visie die wordt gedragen door alle medewerkers.

Onderwerp 2

- De commissie suggereert om multidisciplinaire elementen, zoals samenwerkingsprojecten over de opleidingen heen, in het programma van de opleiding op locatie Leuven op te nemen.
- De commissie stelt vast dat de internationalisering in het programma op beide locaties sinds enkele jaren meer aandacht krijgt, maar vraagt bijkomende initiatieven te ondernemen.
- De commissie vraagt de opleiding op locatie Leuven de studenten regelmatig van inhoudelijk feedback op het stageverloop te voorzien.
- De commissie vraagt de opleiding op locatie Leuven om de inspanningen die ze al geleverd heeft om van de stages echte leermomenten te maken verder te zetten.
- De commissie beveelt de opleiding op locatie Leuven aan om extra inspanningen te doen bij het vinden van kwaliteitsvolle en zinvolle stageplaatsen van de studenten in de Engelstalige masteropleiding en voor de stagebegeleiding van deze studenten.
- De commissie vraagt alle opleidingen REVAKI verdere inspanningen te doen om de programma's van de bacheloropleidingen beter te laten aansluiten op de programma's van de gezamenlijk ingerichte masteropleidingen.
- De commissie moedigt de opleiding op locatie Hasselt aan in haar ambitie om terug studietijdmetingen in te voeren, en vraagt de studietijdmetingen niet als vervangend maar als aanvullend voor het CPO te beschouwen.
- De commissie vraagt bijkomende inspanningen te doen om de piekbelasting voor de studenten van de PHL, de Engelstalige masteropleiding en de studenten in de afstudeerrichting REVAKI in de musculoskeletale aandoeningen te verminderen.

- De commissie vraagt om de studenten niet te verplichten om tijdens de vakantieperiodes opleidingsonderdelen op te nemen.
- De commissie vraagt maatregelen te nemen om tot een onderwijsvisie te komen die gedragen wordt door alle docenten die participeren aan het onderwijs binnen de opleiding.
- De commissie moedigt de opleiding aan het voornemen betreffende de curriculumoptimalisatie te realiseren.
- De commissie suggereert de elektronische leeromgeving nog meer als een interactief instrument te gebruiken.
- De commissie suggereert een onderwijsvrije periode in te lassen voor het uitwerken van het masterproefonderzoek op locatie Hasselt.
- De commissie beveelt aan meer afstemming betreffende het didactisch concept en het gebruik van werkvormen en –middelen binnen de afstudeerrichtingen te realiseren.
- De commissie moedigt de opleiding op locatie Leuven aan om een toetsbeleid, inclusief visie op toetsen, te formuleren en meer innovatief te zijn in het zoeken naar toetsvormen die optimaal aansluiten bij de te toetsen competenties.
- De commissie vraagt na te gaan hoe de opleiding op beide locaties meer feedback op praktijkoefeningen en papers kan aanbieden.
- De commissie suggereert de opleiding op locatie Leuven van de overlegmogelijkheden binnen de POC gebruik te maken om de toetsing per opleidingsonderdeel ook inhoudelijk af te stemmen.
- De commissie suggereert per afstudeerrichting een toetsbeleid te formuleren en afstemming te zoeken betreffende de vorm en inhoud van de toetsen.
- De commissie vraagt na te gaan of de ontwikkeling van de competenties die de opleiding op locatie Hasselt met de vele stagedossiers voor ogen heeft opweegt tegen de inspanning die de studenten hiervoor moeten leveren.
- De commissie raadt aan om transparant te communiceren over het tot stand komen van de individuele stagescores op locatie Hasselt.
- De commissie vraagt de opleiding op locatie Hasselt na te denken over de toewijzing van de onderwerpen van de masterproeven aan de studenten.
- De commissie vraagt de opleiding om betere afstemming tussen de promotoren op de beide locaties te waarborgen.
- De commissie moedigt de opleiding aan haar ambitie te realiseren om in de interuniversitair georganiseerde afstudeerrichtingen beter in te spelen op de diverse instroom.

- De commissie vraagt de opleiding meer inspanningen te doen om de studenten het belang van deze specialisatie in de huidige vergrijzende samenleving te verduidelijken en meer studenten te motiveren voor deze specialisatie te kiezen.
- De commissie vraagt de opleiding op locatie Leuven om transparante toelatingsvoorwaarden te omschrijven voor de Engelstalige masteropleiding.

Onderwerp 3

- De commissie vraagt de onzekerheid over het statuut van de medewerkers na de integratie op korte termijn weg te nemen.
- De commissie raadt aan het aanbod van didactische navorming op locatie Leuven minder vrijblijvend aan te bieden.
- De commissie vraagt voor de Engelstalige masteropleiding de problematiek betreffende de taalvaardigheid Engels van de docenten in kaart te brengen en de nodige maatregelen te nemen om hieraan te verhelpen.
- De commissie vraagt, met het oog op de integratie van de opleiding op locatie Hasselt binnen de UHasselt, werk van te maken van een aangepast statuut voor de praktijkassistenten, om de continuïteit van hun bijdrage aan het onderwijs te verzekeren.
- De commissie vraagt de docenten om hun internationale contacten nog meer in te zetten bij de versterking van de internationalisering van het onderwijs binnen de opleiding.
- De commissie vraagt te waken over het evenwicht tussen wetenschappelijk onderzoek en onderwijs in de taakomschrijving.
- De commissie vraagt maatregelen te nemen om de toenemende studenteninstroom goed op te vangen zonder de werkdruk van de assistenten te verhogen.
- De commissie vraagt de opleiding op locatie Hasselt na te gaan hoe het aandeel voltijdse aanstellingen kan toenemen.
- De commissie vraagt meer aandacht voor het genderevenwicht in het hoger kader van de opleiding op locatie Leuven.

Onderwerp 4

- Het is volgens de commissie aangewezen ernaar te blijven streven om de lessen per dag te concentreren op een locatie, zodat de verplaatsingen voor de studenten tot een minimum worden beperkt.
- De commissie vraagt op locatie Hasselt de uitbreiding van het aantal en de omvang van de domeinspecifieke praktijklokalen prioriteit te geven.
- De commissie vraagt de beschikbaarheid van domeinspecifieke lokalen op locatie Leuven te verhogen.

Onderwerp 5

- De commissie ondersteunt het voornemen van de opleiding op locatie Hasselt om, in samenwerking met de UHasselt, werk te maken van een meer gesystemiseerd kwaliteitszorgsysteem.
- De commissie vraagt de opleiding op locatie Hasselt om studenten toe te laten op een anonieme manier feedback te geven over de kwaliteit van het onderwijs.
- De commissie vraagt de opleiding op locatie Hasselt de mogelijkheid om anoniem feedback te geven over de kwaliteit van de stageplaats in te voeren en de resultaten terug te koppelen naar stageplaats.
- De commissie beveelt aan de medewerkers op locatie Leuven ook te bevragen door middel van formele enquêtes, om hen de kans te bieden anoniem feedback te geven op de kwaliteitszorg binnen de opleiding.
- De commissie vraagt na te gaan hoe de responsgraad van de enquêtes op beide locaties kan worden verhoogd.
- De commissie vraagt de opleiding te streven naar een betere interuniversitaire afstemming betreffende de organisatie van de kwaliteitszorg van de gezamenlijk georganiseerde afstudeerrichtingen.
- De commissie vraagt de feedback die op het CPO aan de PHL aan bod komt meer systematisch op te volgen.
- De commissie is van mening dat de opleiding op locatie Hasselt kan verbeteren in het formaliseren van de PDCA-cyclus.
- De commissie vraagt de opleiding na te gaan hoe de stakeholders meer systematisch kunnen worden geïnformeerd over genomen verbetermaatregelen.
- De commissie vraagt de opleiding op beide locaties na te gaan hoe de studenten actiever kunnen worden betrokken bij de kwaliteitszorg van de opleiding.
- De commissie beveelt aan op beide locaties een actiever alumni-beleid te voeren op het niveau van de opleiding zelf.

Onderwerp 6

- De commissie beveelt de opleiding op locatie Leuven aan initiatieven te nemen om de studentenmobiliteit te verhogen.
- De commissie beveelt de opleiding op beide locaties aan realistische streefcijfers vast te leggen.

VRIJE UNIVERSITEIT BRUSSEL

Bachelor Revalidatiewetenschappen en kinesitherapie

De bacheloropleiding revalidatiewetenschappen en kinesitherapie (REVAKI) wordt aangeboden door de Vrije Universiteit Brussel (VUB). De bacheloropleiding REVAKI valt samen met de masteropleiding REVAKI onder de faculteit Lichamelijke Opvoeding en Kinesitherapie (LK). In 1970 werd de afdeling Kinesitherapie opgericht binnen de faculteit Geneeskunde en Farmacie (GF). In 1996 werd een aparte faculteit Lichamelijke Opvoeding en Kinesitherapie opgericht.

In academiejaar 2011–2012 schreven 317 studenten zich in voor de bacheloropleiding.

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN VAN DE OPLEIDING

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie

De commissie beoordeelt het facet 'niveau en oriëntatie van de opleiding' als goed.

De commissie neemt kennis van de algemene doelstellingen en het opleidingsprofiel. Hieruit blijkt dat de opleiding zichzelf als doel stelt zelfstandig denkende studenten te vormen met een eigen mening en visie en een kritische kijk op de realiteit. Verder blijkt uit de gesprekken en het zelfevaluatie-rapport dat de opleiding achter levenslang leren en een evenwicht tussen theorie en praktijk staat. Onder meer op basis van deze vaststellingen meent de commissie dat de opleiding een duidelijke onderwijsvisie heeft.

Het opleidingsprofiel steunt op vijf pijlers: het methodisch handelen als zorgverstreker, het gezondheidsprofiel als handleiding van anamnese, de biopsychosociale benadering van de functionele gezondheid, de principes van het wetenschappelijk onderzoek alsook het klinisch handelen volgens Evidence Based Practice en tot slot de klinische en praktische vaardigheden van de kinesitherapie. Het opleidingsprofiel zelf is onderverdeeld in drie rollen: de clinicus, de wetenschapper en de professional. In de rol van wetenschapper komen hoofdzakelijk de academische competenties tot stand, beroepscompetenties vallen onder de rol als clinicus en professional. De opleiding geeft aan een goed evenwicht na te streven in de oriëntatie van het opleidingsprofiel, maar steeds een academisch niveau voor ogen te houden. Per rol omschrijft de opleiding een aantal competentiegebieden, die worden gepreciseerd in competenties. De commissie is positief over de opdeling van het opleidingsprofiel in drie rollen zoals ook tot stand gekomen binnen de Nationale Raad voor de Kinesitherapie (NRK), en de daaraan gekoppelde competenties.

De opleiding beschrijft vier niveaus die voor iedere competentie kunnen worden bereikt. Voor de bacheloropleiding stelt de opleiding als doel dat de meeste competenties onder de rollen clinicus en professional worden bereikt op niveau drie, namelijk 'de zelfstandige toepassing van de competentie in meer complexe situaties'. De competenties onder de rol van wetenschapper hoeven slechts tot op niveau 2 te worden behaald, namelijk 'de student past de competentie zelfstandig toe in een relatief eenvoudige, overzichtelijke situatie'.

De commissie stelt vast dat de opleiding bij het opstellen van het opleidingsprofiel rekening heeft gehouden met de decretaal vastgelegde doelstellingen voor academische bacheloropleidingen in Vlaanderen. Daarnaast werd uitgegaan van een aantal basisdocumenten zoals de Bologna Declaration. De commissie is van mening dat de opleidingsdoelstellingen voldoen aan de decretale bepalingen.

De commissie stelt vast dat de opleiding in haar missie en visie beschrijft dat ze wil bijdragen aan internationale samenwerking op het vlak van onderwijs en onderzoek. Ook uit de gesprekken blijkt duidelijk de ambitie van de opleiding om studenten in aanraking te laten komen met internationale aspecten binnen het domein van de revalidatiewetenschappen en de kinesithérapie, vooral via internationalisation@home. De opleiding ambieert geen studentenmobiliteit in de bacheloropleiding. De reden hiervoor is dat door de diversiteit in niveau waarop de opleidingen kinesithérapie in Europa worden aangeboden, het niet vanzelfsprekend is om vergelijkbare opleidingsonderdelen te vinden binnen buitenlandse onderwijsinstellingen. De commissie erkent deze moeilijkheid. De commissie stelt echter vast dat in het opleidingsprofiel geen doelstellingen omtrent internationalisering worden opgenomen. Ze suggereert concrete doelstellingen omtrent internationalisering expliciet in het opleidingsprofiel op te nemen.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

De commissie beoordeelt het facet 'domeinspecifieke eisen' als goed.

De opleiding heeft, naast de in facet 1.1 reeds vermelde bronnen, de volgende bronnen gebruikt bij het opstellen van de domeinspecifieke doelstellingen: het competentieprofiel van de manueeltherapeut, Sportphysiotherapy for all, het beroepsprofiel kinesithérapie en het vorige visitatierapport. Op basis van de tijdens het bezoek aangeleverde documenten en de beschrijving in het zelfevaluatierapport is de commissie van mening dat de domeinspecifieke opleidingsdoelstellingen tegemoet komen aan de eisen van (buitenlandse) vakgenoten en aan de door de commissie geformuleerde minimumeisen in het domeinspecifiek referentiekader.

De opleiding heeft bij de omvorming naar de bachelor-masterstructuur van de gelegenheid gebruik gemaakt om het opleidingsprofiel te herzien. Hierbij heeft ze rekening gehouden met de aanbeveling uit de vorige visitatie in 2004 dat de doelstellingen en eindtermen moesten worden omgezet in competenties. Op basis van het herziene opleidingsprofiel werd een competentiematrix opgesteld.

De opleiding geeft aan dat ze voeling houdt met het werkveld binnen beroepsorganisaties, binnen het overlegorgaan OVUNHOKI en via de stagebegeleiding. Recent werd bovendien een externe adviescommissie opgestart die zich onder andere heeft gebogen over het opleidingsprofiel. Op advies van deze externe adviescommissie heeft de opleiding meer aandacht voor de adviserende rol van de kinesitherapeut. De commissie waardeert het proces waarop het opleidingsprofiel tot stand is gekomen en de actieve betrokkenheid van medewerkers en werkveld hierbij.

De commissie is ook positief over de aandacht voor internationale benchmarking bij het opstellen van het opleidingsprofiel. Zo heeft de opleiding inspiratie gezocht bij het competentieprofiel van opleidingen in Nederland en het Verenigd Koninkrijk. Daarnaast werden teksten zoals de American Physical Therapy Association (APTA) en de Dutch Association of Physiotherapy Education geraadpleegd bij het competentiegericht uitbouwen van het onderwijs binnen de opleiding. De opleiding volgt via het European Network for Physiotherapy Education (ENPHE) de internationale evoluties binnen het domein op.

De commissie stelt vast dat de opleiding in de studiefiches de competenties vermeldt die in de opleidingsonderdelen aan bod komen. Per competentie wordt het verwachte niveau van beheersing en de vakspecifieke competenties die hieraan gerelateerd zijn vermeld (zie ook *facet 1.1*). Ook bij de start van de meeste opleidingsonderdelen worden de doelstellingen besproken. Daarnaast moeten de studenten vanaf het tweede bachelorjaar maandelijks over drie zelfgekozen competenties reflecteren. Het reflectieverslag hiervan wordt toegevoegd aan het e-portfolio van de student en aan het eind van ieder semester besproken in een individueel opvolgingsgesprek. De commissie is positief over het actieve gebruik van de doelstellingen binnen de opleiding. De commissie stelt tijdens de gesprekken met de studenten vast dat ze bekend zijn met de doelstellingen.

Algemene conclusie bij onderwerp 1: Doelstellingen van de opleiding

Facet 1.1	Niveau en oriëntatie van de opleiding en domeinspecifieke eisen	Goed
Facet 1.2	Domeinspecifieke eisen	Goed

De visitatiecommissie is van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Facet 2.1 Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma' als voldoende.

In het zelfevaluatie-rapport beschrijft de opleiding dat ze de voorbije jaren een aantal programmahervormingen doorgevoerd heeft. De commissie stelt vast dat de opleiding hierbij vertrekt vanuit haar opleidingsprofiel en vanuit een eerdere competentiematrix, om na te gaan of alle competenties in het programma aan bod komen. In de competentiematrix wordt per opleidingsonderdeel aangegeven welke competenties en op welk niveau ze nagestreefd worden. De opleiding hanteert deze competentiematrix ook bij eventuele actualisering van de opleidingsonderdelen.

De opleiding verdeelt de opleidingsonderdelen over de drie bachelorjaren volgens de onderverdeling inleidend, verdiepend en gespecialiseerd.

- In het eerste jaar van het modeltraject worden opleidingsonderdelen op een inleidend niveau aangeboden, waarvoor enkel aanvangscompetenties vereist zijn. Het betreft basis opleidingsonderdelen als Anatomie, Chemie en Algemene biologie en weefselleer. Verder biedt de opleiding een aantal domeinspecifieke opleidingsonderdelen, waarin ook praktijkaspecten aan bod komen, aan als Beginselen van de kinesitherapie, gezondheidsleer en EHBO en Onderzoek en behandeling. Onderzoekscapaciteiten komen aan bod in Onderzoeksmethodologie in de revalidatiewetenschappen. Tot slot plant de opleiding ook al enkele praktijkgerichte opleidingsonderdelen zoals Begeleidingsstages bij recreatieve en mindervalide sporters.
- In het tweede jaar van het modeltraject worden opleidingsonderdelen vooral op verdiepend niveau aangeboden. In dit jaar staan meer opleidingsonderdelen gepland ter verwerving van onderzoekscapaciteiten, zoals Navorsingsmethodes en Statistiek in de revalidatiewetenschappen en Biometrie toegepast op de kinesitherapie. De opleiding hecht verder veel belang aan anatomie binnen het opleidingsonderdeel Dissectie. Ook in het tweede jaar is er ruimte voorzien voor praktijkgerichte opleidingsonderdelen binnen de Observatiestages met inbegrip van klinische demonstraties.

- In het derde jaar van het modeltraject worden opleidingsonderdelen op een verdiepend niveau aangeboden, met een sterke focus op de rol van clinicus binnen opleidingsonderdelen als Elektrotherapie, Ergonomie en preventie, Fysiopathologie, en dergelijke. In het derde jaar starten de stages met Klinische stages deel 1.

De opleiding biedt geen keuzemogelijkheden aan.

Het valt de commissie op dat de opleiding in de doelstellingen aangeeft af te stappen van het biomedisch model, en het biopsychosociale model te omarmen. Het biopsychosociale model houdt rekening met de complexe interactie tussen de fysische, psychische en sociale aspecten die het welzijn van de mens beïnvloeden. Het biopsychosociale model wordt gehanteerd in het International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF), wat een internationaal classificatie systeem is dat algemeen aanvaard is in de gezondheidszorg. Hoewel uit de gesprekken en uit inzage in het e-portfolio blijkt dat de studenten frequent met het ICF werken tijdens de opleiding, stelt de commissie vast dat binnen het programma van de bacheloropleiding geen basis humane wetenschappen ter onderbouwing van het biopsychosociale model aan bod komen. Hoewel de opleiding tijdens de gesprekken meegeeft dat deze onderdelen geïntegreerd aangeboden worden, erkent ze dat basis humane wetenschappen explicieter aan bod zouden kunnen komen. Ze voert hierover reeds overleg binnen de opleidingsraad. De commissie vraagt de basis humane wetenschappen ter onderbouwing van het biopsychosociaal model expliciet in het programma aan bod te laten komen.

De commissie stelt vast dat de opleiding procedures heeft uitgewerkt voor curriculumherzieningen. Een voorstel zal eerst besproken worden binnen de opleidingsraad REVAKI. Afhankelijk van de door te voeren wijziging ligt de uiteindelijke beslissingsbevoegdheid bij de faculteitsraad zelf, en vervolgens bij het centrale departement Onderwijs, bij het bestuurscollege of bij de Raad van Bestuur van de VUB. Alle geledingen zijn vertegenwoordigd binnen de opleidingsraad, waardoor ze alle formeel kunnen participeren aan curriculumhervormingen.

Interdisciplinaire aspecten en discipline-overschrijdende elementen zijn terug te vinden in diverse moduleboeken en tijdens de stages. Onder de noemer internationalisation@home nodigt de opleiding regelmatig buitenlandse gastdocenten uit. Verder stelt de commissie tijdens het bezoek vast dat de opleiding veel Engelstalige wetenschappelijke teksten gebruikt. Uit de gesprekken met de studenten blijkt dat ze hier positief tegenover staan.

De studenten geven ook aan erg geïnteresseerd te zijn in het opdoen van een buitenlandervaring. Dit is echter enkel mogelijk in de masteropleiding. Wel worden studenten gestimuleerd om opleidingsonderdelen te volgen binnen de zusteruniversiteit Université Libre de Bruxelles. Uit de gesprekken blijkt dat ze hier weinig gebruik van maken. De commissie suggereert na te gaan hoe studenten hiertoe meer gestimuleerd kunnen worden.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid' als voldoende.

De commissie stelt vast dat de opleiding in haar programma belang hecht aan de ontwikkeling van onderzoeksvaardigheden, zoals binnen de onderzoeksstages en via werkopdrachten. Studenten worden daarnaast gestimuleerd om deel te nemen aan congressen en symposia. Verder stelt de commissie op basis van de gesprekken vast dat over het onderzoek dat binnen de vakgroepen wordt uitgevoerd en de maatschappelijke dienstverlening die vooral in het kader van de klinische activiteiten wordt uitgevoerd wordt teruggekoppeld naar de studenten. De opleiding heeft naar aanloop van de visitatie nagevraagd hoe frequent de docenten eigen en recent wetenschappelijk onderzoek terugkoppelen naar hun onderwijs: in de ruime meerderheid van de opleidingsonderdelen komen volgens de resultaten van de bevraging recente eigen of andere onderzoeksresultaten aan bod. De commissie is van mening dat de kennisontwikkeling door de studenten plaatsvindt in interactie tussen het onderwijs en het wetenschappelijke onderzoek.

De commissie is over het algemeen tevreden over het studiemateriaal. Ze stelt vast dat actuele internationale vakliteratuur geïntegreerd is in de opleiding. De opleiding geeft tijdens de gesprekken aan dat het studiemateriaal frequent geüpdatet wordt op basis van nieuwe ontwikkelingen in het domein. Op basis van het ingekeken studiemateriaal en de beschrijving van het programma is de commissie van mening dat het programma aansluit bij de actuele wetenschappelijke ontwikkelingen in het domein.

Professionele aspecten komen in de opleiding aan bod door te werken met casussen en videomateriaal uit de actuele praktijk. Studenten oefenen tijdens de praktijklessen op elkaar. Buiten de geplande lesuren kunnen de studenten op elkaar oefenen in de skillslabs. De opleiding start reeds vanaf

het eerste jaar van het modeltraject met stages, die gradueel worden opgebouwd van kijk- naar doestages met ruimte voor toenemende zelfstandigheid. In het laatste jaar van het modeltraject voorziet de opleiding vier echte stages van ieder een maand. De commissie is zeer positief over de organisatie van stages in de bacheloropleiding.

In het eerste jaar van het modeltraject volgt de student het opleidingsonderdeel Begeleidingsstages bij recreatieve en mindervalide sporters voor drie studiepunten. In kader van het werkcollege van het opleidingsonderdeel Beginselen van de kinesitherapie II loopt de student in het eerste jaar ook vier halve dagen stage in een sportclub voor andersvaliden. In het tweede jaar van het modeltraject staat het opleidingsonderdeel Observatiestages met inbegrip van klinische demonstraties gepland. In het derde jaar van het modeltraject volgt de student drie verschillende stages van een maand in gespecialiseerde afdelingen van ziekenhuizen en revalidatiecentra. Tijdens deze stages in het derde jaar bespreekt de student een patiënt in een kinesitherapeutisch patiëntendossier. De student houdt alle documenten met betrekking tot de stages bij in een elektronisch portfolio (zie ook *facet 2.7*). Uit de gesprekken met de stagebegeleiders blijkt dat de studenten voorafgaand aan de stage, de doelen bespreken. Uit de alumni-enquête blijkt dat ongeveer twee derde van de bevroegden tevreden is over de bijdrage van de stage aan de voorbereiding op de instap in het werkveld en over de begeleiding op de stageplaats zelf. Anderzijds blijkt uit de gesprekken met studenten en alumni dat de stageplaatsen soms rekenen op de stagiairs, vooral tijdens vakantieperiodes, waardoor de stagiairs niet boventallig zijn maar worden ingezet als werkrachten. De opleiding geeft mee dat ze sinds academiejaar 2011–2012 bij het plannen van de stages in de vakantiemaanden, eerst nagaat of de stagebegeleider aanwezig is. Dit om te voorzien in adequate begeleiding. De commissie vraagt het effect van deze verbetermaatregel om ook van de stages in de vakantiemaanden echte leermomenten te maken, op te volgen.

De commissie stelt vast dat voor de invulling van de stages de opleiding veel samenwerkt met het UZ. Dit heeft als voordeel dat de communicatie tussen de opleiding en de stagebegeleiders vlot verloopt. Zo organiseert de opleiding jaarlijks een stafvergadering op het UZ. Anderzijds stelt de commissie vast dat de begeleiding van de andere stageplekken door de opleiding enkel van op afstand gebeurt. De stagecoördinatoren gaan niet ter plaatste en communiceren enkel telefonisch, per infobrochure of per mail. De opleiding geeft aan dat ze er bewust voor kiest om meer te focussen op de begeleiding van de stagiairs aan de hand van het e-portfolio, en daardoor enkel ter plaatste gaat indien er zich problemen voordoen. Uit de alumni-bevraging

blijkt echter dat bijna een derde van de alumni van mening is dat de begeleiding van de stage vanuit de opleiding slecht is. Tijdens de gesprekken geven de stagebegeleiders van andere stageplaatsen dan het UZ aan dat ze graag meer contact met de opleiding wensen. De commissie vraagt meer aandacht voor de begeleiding van de stagebegeleiders op externe stageplaatsen.

Op basis van bovenstaande bevindingen en argumenten is de commissie van mening dat er in het programma een goed evenwicht tussen wetenschappelijke en praktijkgerichte opleidingsonderdelen aanwezig is.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'samenhang van het programma' als goed.

Zoals vermeld in facet 2.1 bouwt het programma zich op van inleidend, over verdiepend naar gespecialiseerd. Op basis van de inzage in de cursussen kan de commissie deze opbouw bevestigen. Verder stelt de commissie op basis van de beschrijving in het zelfevaluatierapport vast dat de drie rollen als leerlijnen doorheen het programma lopen.

Op basis van de gesprekken stelt de commissie vast dat de verticale samenhang tussen aanverwante opleidingsonderdelen wordt bewaakt binnen de vakgroepen, die verantwoordelijk zijn voor een bepaalde leerlijn. De horizontale samenhang alsook de verticale samenhang tussen opleidingsonderdelen van verschillende leerlijnen wordt bewaakt binnen de opleidingsraad. Uit de gesprekken met de studenten bleek geen storende overlap of problemen met de volgtijdelijkheid tussen opleidingsonderdelen. De commissie concludeert hieruit dat de opleiding een samenhangend programma heeft samengesteld, met een logische opbouw betreffende het niveau (zie ook facet 1.2).

De commissie waardeert dat de opleiding de samenhang en volgtijdelijkheid van de individuele programma's bewaakt door volgtijdelijkheidsvereisten voor een aantal opleidingsonderdelen in te schrijven. Met name voor de stages moeten een aantal opleidingsonderdelen reeds met succes zijn afgelegd (pre-requisites) of gelijktijdig met de stage worden opgenomen (co-requisites). De opleiding beschikt over een trajectbegeleider die voltijds is aangesteld voor de faculteit LK. Uit de gesprekken met de studenten blijkt tevredenheid over de begeleiding bij het opstellen van de individuele leertrajecten.

Facet 2.4 Studieomvang

Het facet 'studieomvang' voldoet aan de criteria.

De academisch gerichte bacheloropleiding bestaat uit 3 studiejaar van elk 60 studiepunten. In totaal wordt dus een opleidingsprogramma georganiseerd van 180 studiepunten. De opleiding voldoet hiermee aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studieomvang van een academisch gerichte bachelor.

Facet 2.5 Studietijd

De commissie beoordeelt het facet 'studietijd' als voldoende.

De commissie stelt vast dat de opleiding de studietijd meet door tijdens de semestriële bevestigingen (onderwijs e-valuaties) de studielast per opleidingsonderdeel te bevestigen. Deze resultaten worden vergeleken met de begrote studietijd. Bij het berekenen van de begrote studietijd telt ieder uur hoorcollege voor drie uur studietijd en ieder uur werkcollege, practica of oefeningen voor twee uur studietijd. Daarnaast wordt per opleidingsonderdeel rekening gehouden met een aantal uren zelfstudie dat meetelt voor het reële aantal uren. De commissie leidt uit de gesprekken af dat de opleiding ambieert om naast de semestriële bevestigingen, ook andere studietijdmetingen aan de hand van tijdschrijven te organiseren. Deze meer gedetailleerde dataverzameling acht de opleiding nuttig voor nieuwe opleidingsonderdelen en opleidingsonderdelen waarbij, uit de semestriële bevestiging of via informele feedback, problemen gedetecteerd worden. De commissie ondersteunt deze ambitie.

De opleiding geeft zelf aan dat uit de feedback van de studenten blijkt dat er een onbalans is tussen het eerste jaar van het modeltraject en de twee volgende jaren. Uit de gesprekken met de studenten leidt de commissie af dat de studielast tijdens het eerste jaar van het modeltraject te licht bevonden wordt, terwijl de studielast tijdens het derde jaar van het modeltraject te zwaar wordt ervaren. Vooral de combinatie van de vele opdrachten, de start van de omnipracticum stages en de piekbelasting tijdens de examens ervaren de studenten als belastend. De opleiding verantwoordt dit tijdens de gesprekken door aan te geven dat het haar intentie was om de overgang van het secundair onderwijs naar het hoger onderwijs te vergemakkelijken. Op basis van de studierendementscijfers (zie ook facet 6.2) leidt de commissie af dat dit ook een effect heeft. Niettemin erkent de opleiding de negatieve consequenties van een lichter eerste bachelorjaar op

de studielast in de latere jaren van het modeltraject en heeft ze reeds verbetermaatregelen genomen die zullen ingaan in academiejaar 2012–2013. De commissie vraagt om het effect van deze maatregelen op te volgen.

De commissie stelt vast dat de opleiding zicht heeft op de studiebelemmerende factoren en inspanningen doet om die te remediëren. De opleiding beschrijft een aantal studiebevorderende factoren, waaronder de kleinschaligheid van de opleiding, het skillslab en het elektronisch leerplatform. Als studiebelemmerende factoren omschrijft de opleiding vooral algemene factoren die voor alle hogeronderwijsopleidingen gelden. Uit de gesprekken met de studenten blijkt nochtans dat er ook opleidings specifieke aandachtspunten zijn zoals de communicatie en algemene organisatie die beter kan en de dubbele locatie die tijdsroevende verplaatsingen vergt. Verder valt het de commissie op dat gezien het beperkt aantal stageplaatsen, studenten ook stages moeten doen tijdens de zomermaanden. De commissie erkent dat door het groeiend aantal studenten, het moeilijker wordt om voor iedereen voldoende stageplaatsen te vinden tijdens het academiejaar. Niettemin vraagt de commissie om de studenten niet te verplichten om tijdens de vakantieperiodes stages te volgen.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

De commissie beoordeelt het facet 'afstemming tussen vormgeving en inhoud' als goed.

De commissie stelt vast dat de opleiding het onderwijsconcept van de VUB overneemt: 'competentiegericht leren in flexibel onderwijs'. Ze vult dit naar eigen zeggen in door studentgecentreerd onderwijs voorop te stellen, vertrekkende vanuit de competenties van de student, en door een evenwicht tussen academische en professionele competenties na te streven. In lijn met het onderwijsconcept hanteert de opleiding als didactisch concept de drie elementen van Lunenberg en Korthagen (2009): evidence based practice, theorie en ervaring werkveld. Ze koppelt deze elementen aan de drie rollen waaronder de competenties gegroepeerd zijn: clinicus, wetenschapper en professional. Zoals de commissie vaststelde in facet 2.3 vindt ze deze drie rollen terug in het programma.

De commissie stelt op basis van het zelfevaluatierapport vast dat de opleiding drie groepen van werkvormen onderscheidt: het hoorcollege, het werkcollege, practicum of oefeningen en de zelfstudie. Onder het hoorcollege vallen de werkvormen met een beperkte interactie en geschikt voor

grote groepen studenten. Niettemin zoekt de opleiding naar eigen zeggen ook binnen deze categorie naar activerende werkvormen, zoals interactieve colleges. Onder het werkcollege, practicum of oefeningen vallen de werkvormen voor kleinere groepen met een interactief karakter. Onder de zelfstudie vallen alle contactonafhankelijke activiteiten. De opleiding heeft een overzicht gemaakt van de verdeling van de gebruikte werkvormen per modeltrajectjaar. Op basis van dit overzicht kan de commissie afleiden dat de opleiding het aandeel van de zelfstudie progressief opbouwt. De commissie is trouwens van mening dat de variatie aan gehanteerde werkvormen in balans is, met aandacht voor interactieve werkvormen.

De praktijklessen worden momenteel georganiseerd voor groepen van ongeveer 30 studenten. De opleiding geeft aan graag kleinere groepen te vormen, maar niet over de nodige middelen te beschikken. Soms wordt een extra assistent ingezet ter ondersteuning van de lesgever. Naar volgend jaar verwacht de opleiding praktijkgroepen te moeten ontdebellen.

De opleiding heeft ook een overzicht gemaakt van de gehanteerde leermiddelen. In bijna 90 procent van de opleidingsonderdelen wordt een syllabus, een cursus of een handleiding gebruikt. Verder wordt al vanaf vroeg in de opleiding gebruik gemaakt van (Engelstalige) wetenschappelijke papers en handboeken. Uit de gesprekken met de studenten bleek dat een enkele cursus uitzonderlijk enkel uit slides bestaat, en dat dit onduidelijkheid creëerde over de te kennen leerstof. De commissie is van mening dat de leermiddelen voldoen, maar vraagt na te gaan waar verbetering mogelijk is.

In bijna alle opleidingsonderdelen wordt het elektronisch leerplatform gebruikt om studiemateriaal op te zetten of als communicatiemiddel. Daarnaast houden alle studenten op het elektronisch leerplatform ook een e-portfolio bij. Het e-portfolio is volgens de commissie een sterk uitgebouwd instrument om de competentieontwikkeling van studenten op een interactieve wijze op te volgen en te stimuleren (zie ook *facet 1.2*). De commissie moedigt het gebruik van het e-portfolio in meerdere opleidingsonderdelen aan.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

De commissie beoordeelt het facet 'beoordeling en toetsing' als voldoende.

De opleiding heeft in het zelfevaluatierapport een overzicht gemaakt van de gehanteerde toetsvormen. De commissie stelt vast dat in de meerderheid van de opleidingsonderdelen een schriftelijk examen gebruikt wordt, met aandacht voor inzichtsvragen. Daarnaast wordt veel gebruik gemaakt

van vaardigheidstoetsen. Self- en peerassessment worden weinig gebruikt. In een aantal opleidingsonderdelen worden meerdere toetsvormen gehanteerd. De opleiding beschrijft per opleidingsonderdeel de gebruikte toetsvormen en beoordelingscriteria in de studiefiches. Het merendeel van de docenten geeft bij de start van een opleidingsonderdeel een korte toelichting over de wijze van evalueren en de beoordelingscriteria. Algemene informatie over het verloop van de examens, de deliberaties en de studievoortgang staan beschreven in het universitair en aanvullend examenreglement die ter beschikking worden gesteld via de website van de VUB. Daarnaast heeft de opleiding een examencommissie geïnstalleerd ter vaststelling van de examenresultaten, het toekennen van het bachelordiploma, de graad op het diploma en eventuele doorverwijzing naar de studievoortgangscommissie. De examenroosters worden opgesteld door het faculteitssecretariaat na raadpleging van de ZAP-leden en in overleg met de jaarverantwoordelijken van de studenten. Het finale examenrooster wordt uiterlijk vier weken voorafgaand aan de examenperiode bekendgemaakt. De studenten geven tijdens de gesprekken aan dat dit voor hen op tijd is. De studenten vernemen hun examenresultaten per email. Officieel kan de student tot vijf dagen na de bekendmaking van de examens bij de verantwoordelijke docent terecht voor inzage en feedback. Ook tegen een examenbeslissing kan de student tot vijf dagen na de proclamatie een klacht indienen. Op basis van de gesprekken met de studenten stelt de commissie vast dat de informatievoorziening omtrent de toetsing voldoende is.

Op basis van de ingekeken examenvragen is de commissie van mening dat de kwaliteit van de toetsing over het algemeen in orde is. Momenteel worden de toetsen binnen de vakgroep ontwikkeld, onder verantwoordelijkheid van de titularis. De commissie stelt op basis van het zelfevaluatie-rapport vast dat er geen systematische kwaliteitscontrole voorafgaand aan het examen plaatsvindt. De opleiding waakt wel a posteriori over de kwaliteit van de examens, onder andere via de examencommissie, de opleidingsraad, de facultaire en de universitaire ombudspersoon, de semestriële onderwijsvaluatie en via de studentenvertegenwoordigers. Daarnaast blijkt tijdens de gesprekken dat de docenten gestimuleerd worden om vorming omtrent toetsen te volgen. Niettemin suggereert de commissie dat de kwaliteit van de toetsing meer systematisch en voorafgaand aan de toetsing zelf te bewaken. De commissie stelt vast dat in het derde modeltrajectjaar te weinig competentiegericht getoetst wordt en te zeer in kleine delen wordt opgesplitst. De opleiding erkent dat ze momenteel geen controle uitvoert op de aansluiting tussen de beoogde competenties en de gebruikte evaluatievormen, maar verwacht hier binnenkort verbetering on-

der impuls van het toetsvernieuwingsproject. De commissie stelt tijdens de gesprekken vast dat de opleiding recent een toetsvernieuwingsproject heeft opgestart gericht op competentiegericht toetsen. Bij de start van academiejaar 2011–2012 is een onderwijskundige met een voltijds mandaat aangesteld om gedurende een jaar een toetsstrategie voor de opleiding uit te zetten, en per opleidingsonderdeel concrete procedures in kaart te brengen. De commissie heeft hoge verwachtingen over de uitkomst van dit project en vraagt de opleiding de ontwikkeling en implementatie van een overkoepelend toetsbeleid nauwgezet op te volgen.

De commissie stelt vast dat de beoordeling van de observatiestages en van de klinische stages degelijk zijn uitgewerkt. De beoordeling van de observatiestages gebeurt op basis van een stageverslag, de participatie van de student aan het stageseminarie en een advies van de stagebegeleiders. De beoordeling van de klinische stages gebeurt op basis van het kinesitherapeutisch patiëntendossier over een volgpatiënt, het advies van de stagebegeleider en de beoordeling van het stagegesprek met de stagecoördinator. De beoordeling met de stagecoördinator gebeurt aan de hand van het stage-portfolio waarin de student alle documenten met betrekking tot een stage opneemt: het kinesitherapeutisch dossier, een verwijsbrief naar een arts, een zelfreflectie van de student en het advies van de stagebegeleider. De commissie waardeert dat de competenties in de zelfreflectieverslagen de indeling van de beroepsrollen zoals geformuleerd door de NRK volgen. De commissie merkt op dat, hoewel dit eigenlijk de bedoeling is, het patiëntendossier niet systematisch door de stagebegeleider wordt geëvalueerd of nagelezen. De commissie acht het hierdoor mogelijk dat bij het bespreken van het patiëntendossier door de stagecoördinator belangrijke aspecten van de patiëntbespreking ontbreken en niet besproken worden. Daarnaast vraagt de commissie de stagiair systematisch tussentijds formatief te evalueren (feedback) door de stagebegeleider. Dit zou volgens de commissie bijdragen aan de opvolging van het patiëntendossier op de stageplek zelf en de studenten meer inzicht geven in het tot stand komen van de eindbeoordeling. Uit de alumni-bevraging blijkt immers dat ongeveer een derde van de bevroegden de motivering en de duidelijkheid over de toegekende quotering als slecht beoordelen. Algemeen gesteld vraagt de commissie om de rol van de stagebegeleider in de (tussentijdse) beoordeling te vergroten. De opleiding geeft mee recent verbetermaatregelen te hebben opgestart.

Facet 2.8 Masterproef

Niet van toepassing.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

De commissie beoordeelt het facet 'toelatingsvoorwaarden' als voldoende.

De toelatingsvoorwaarden zijn vastgelegd in het inschrijvingsreglement van de VUB. De commissie stelt vast dat de opleiding de decretaal voorziene toelatingsvoorwaarden voor de bacheloropleiding hanteert. De procedures omtrent toelatingsvoorwaarden zijn volgens de commissie duidelijk omschreven.

De commissie stelt vast dat de opleiding abiturienten informeert tijdens SID-ins en infodagen. Geïnteresseerde abiturienten kunnen meelopen tijdens de open lesweken (herfstkampen). Verder verspreidt de opleiding een kieswijzer ter ondersteuning van het keuzeproces van abiturienten. Voorafgaand aan het academiejaar organiseert de opleiding kennismakingsdagen, waarop algemene informatie en een eerste kennismaking met een aantal opleidingsonderdelen worden gegeven. Voor studenten die onvoldoende wetenschappelijke achtergrond hebben, organiseert de VUB vooraf aan het academiejaar een brugcursus voor chemie en fysica. Bij de start van het academiejaar worden studenten geïnformeerd over bijscholingsmogelijkheden en krijgen ze een les van de dienst Studieadvies-diversiteit. Uit de gesprekken blijkt dat de studenten de indruk hebben dat ze degelijk geïnformeerd werden over de opleiding.

De opleiding kent, zoals de andere opleidingen in Vlaanderen, recent een sterk stijgende studenteninstroom. De commissie is van mening dat de opleiding studenten duidelijk informeert over de moeilijkheidsgraad van de opleiding, en de haalbaarheid op basis van de vooropleiding. Binnen OVUNHOKI wordt momenteel gesproken over de invoering van een (niet bindende) oriëntatieproef. De commissie raadt aan een niet bindende oriëntatieproef te organiseren voor de start van de opleiding.

De commissie stelt vast dat de VUB instroomstatistieken bijhoudt. In een vragenlijst wordt onder andere gepeild naar de vooropleiding, de geografische afkomst, de leeftijd, de socio-familiale aspecten en eerdere ervaring in het hoger onderwijs. De meeste studenten zijn generatiestudenten met een Belgische nationaliteit. Iets meer dan 50 procent is vrouwelijk. De grote meerderheid van de studenten (84,3 procent) komt uit het ASO. Van de resterende studenten komt 9,5 procent uit het TSO en 5,4 procent uit andere richtingen, voornamelijk VWO. Door de koppeling van de instroomstatistieken aan het al dan niet slagen van de generatiestudenten in het

eerste bachelorjaar, kan de opleiding uitspraken doen over de slaagkansen op basis van studentenkenmerken. Hieruit leert de opleiding bijvoorbeeld dat studenten met meer uren wiskunde in het secundair onderwijs, hogere slaagkansen hebben.

De opleiding volgt het reglement inzake het toekennen van EVC/EVK's zoals goedgekeurd door de Raad van bestuur van de Universitaire Associatie Brussel. Verder heeft de opleiding een verkorte bacheloropleiding en een schakelprogramma uitgewerkt voor respectievelijk studenten Lichamelijke Opvoeding en studenten met een diploma van professionele bachelor in de kinesitherapie/fysiotherapie die willen overschakelen naar de opleiding REVAKI en voor studenten met een Nederlands diploma van professionele bachelor in de fysiotherapie.

Algemene conclusie bij onderwerp 2: Programma

Facet 2.1	Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma	Voldoende
Facet 2.2	Eisen academische en professionele gerichtheid van het programma	Voldoende
Facet 2.3	Samenhang van het programma	Goed
Facet 2.4	Studieomvang	OK
Facet 2.5	Studietijd	Voldoende
Facet 2.6	Afstemming tussen vormgeving en inhoud	Goed
Facet 2.7	Beoordeling en toetsing	Voldoende
Facet 2.8	Masterproef	NVT
Facet 2.9	Toelatingsvoorwaarden	Voldoende

De visitatiecommissie is van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 3 INZET VAN HET PERSONEEL

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwaliteit van het personeel' als goed.

De opleiding hanteert het personeelsbeleid van de faculteit LK, dat volledig binnen het algemeen personeelsbeleid van de VUB kadert. De commissie stelt vast dat de VUB voor alle verschillende functies duidelijke procedures voor aanwerving, evaluatie en bevordering heeft uitgewerkt. Ter bewaking van de werkdruk wordt de taakverdeling van de personeelsleden weergegeven in percentages. De commissie is van mening dat er een degelijk, centraal gestuurd, personeelsbeleid wordt gevoerd.

De opleiding hecht bij aanwerving van nieuw personeel aandacht aan de competenties op het vlak van onderwijs, onderzoek en wetenschappelijke dienstverlening. Bij de aanwerving van ZAP-leden vraagt de opleiding bovendien een proefcollege te geven, teneinde de didactische en inhoudelijke kwaliteiten van de kandidaten te leren kennen. De commissie is positief dat er bij aanwerving aandacht is voor de didactische kwaliteiten. Nieuwe personeelsleden worden onthaald op het niveau van de vakgroep waarin ze terecht komen. De vakgroepvoorzitter stelt hen voor en maakt werkafspraken met hen.

De commissie verneemt dat het personeel minimaal om de vijf jaar wordt geëvalueerd. Deze evaluatie is vastgelegd in een instellingsbrede procedure. Bij de evaluatie wordt gekeken naar de verdiensten op vlak van onderwijs (mede op basis van de studentenevaluaties), de onderzoeksprestaties en de verdiensten op vlak van dienstverlening. Na een negatieve evaluatie volgt een nieuwe evaluatie binnen de twee jaar. De procedures voor bevordering volgen een soortgelijke werkwijze en nemen zowel onderzoeks- als onderwijsprestaties mee in rekening. De commissie waardeert dat de VUB recent een nieuw instrument hanteert, de ZAP-matrix. Hierin houden de medewerkers zelf hun bijdragen aan onderzoek, onderwijs en dienstverlening bij, alsook hun professionaliseringstrajecten. Vanaf voorjaar 2013 zou deze matrix gebruikt worden als evaluatieinstrument. De commissie is van mening dat binnen de opleiding een degelijk uitgewerkt evaluatie- en bevorderingsbeleid wordt gehanteerd.

De cel Kwaliteitszorg en Onderwijsinnovatie organiseert jaarlijks studienamiddagen en cursussen rond universitaire didactiek. Docenten kunnen

hier ook terecht voor onderwijskundig advies op maat. Jaarlijks organiseert de cel een vierdaags onderwijsseminarie waarop de nieuwe docenten met voorrang kunnen inschrijven. De commissie stelt vast dat het didactisch vormingsaanbod degelijk is uitgewerkt. Ook de medewerkers geven tijdens de gesprekken aan dat ze hier tevreden over zijn.

Uit de gesprekken met de studenten blijkt dat ze het laagdrempelig contact met de docenten waarderen. Uit de alumni-enquête leidt de commissie af dat de grote meerderheid van de bevroagden de onderwijskundige en vakinhoudelijke deskundigheid van de docenten als 'goed' tot 'uitstekend' beoordelen. Op basis van deze en bovenstaande bevindingen is de commissie van mening dat de opleiding over gekwalificeerd personeel beschikt.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid' als goed.

Op basis van de publicatielijst leidt de commissie af dat de opleiding kan rekenen op een diversiteit aan disciplines en competenties binnen de faculteit LK. De zes vakgroepen binnen de faculteit LK omvatten samen 15 onderzoeksgroepen. Om het onderzoek te stroomlijnen heeft de faculteit onderzoeksspeerpunten gedefinieerd. De meeste onderzoeksgroepen staan ten dienste van de opleiding. Daarnaast kan de opleiding ook rekenen op expertise binnen de faculteit GF. Alle ZAP-leden hebben een doctoraat op proefschrift en zijn actief betrokken in lopend onderzoek. Bovendien koppelt een deel van het onderwijzend personeel de onderwijsopdracht aan klinische praktijk, hetzij binnen een zelfstandige kinesitherapie-praktijk hetzij binnen het UZ. Een aantal stagementoren zijn als gastdocent of praktijkassistent betrokken bij de opleiding. De commissie is positief over het inschakelen van gastdocenten vanuit de beroepspraktijk. Ze is van mening dat er voldoende evenwicht is tussen wetenschappelijke en praktijkgerichtheid bij de medewerkers.

Binnen de VUB besteden doctorandi met het statuut van mandaatassistent 60% aan onderzoek en 40% aan onderwijs en dienstverlening. Doctorandi worden in eerste instantie aangesteld voor twee jaar, met optie op twee verlengingen van telkens twee jaar. Ter evaluatie van de voortgang van het doctoraat wordt de stand van zaken jaarlijks beoordeeld door de facultaire doctoraatsopvolgingscommissie. Dit, in combinatie met een toegenomen werving op basis van externe fondsen en het beleid om per vakgroep min-

stens een doctorandus aan te stellen, heeft volgens de opleiding locatie op de Brussel geresulteerd in een toenemend aantal doctoraatstrajecten. Jaarlijks levert de opleiding een drietal doctoraten af.

De commissie stelt vast dat de medewerkers veel internationale contacten onderhouden in het kader van hun onderzoeksactiviteiten. Na facultaire goedkeuring, werden op centraal niveau samenwerkingsovereenkomsten gesloten met buitenlandse instellingen, waaronder de universiteit van Lubliana, de universiteit van Genua en de Stichting Opleidingen Musculoskeletale Therapie Amersfoort. De commissie vraagt het internationale netwerk van de docenten in te zetten bij het zoeken van internationale stageplaatsen.

Facet 3.3 Kwantiteit personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwantiteit van het personeel' als voldoende.

Van de 42 ZAP-leden die onderwijs verstrekken binnen de bachelor- en masteropleiding, hebben 23 leden een hoofdaanstelling binnen de faculteit. In het totaal beslaat dit 8,1 VTE aan onderwijsinvulling vanuit de faculteit LK en 1.05 VTE vanuit andere faculteiten, waarvan het grootste deel vanuit de faculteit GF. Hieronder vallen ook 8 gastprofessoren (0,6 VTE). Daarnaast levert 9,25 VTE aan AAP, verdeeld over 26 personeelsleden, onderwijs binnen de bachelor- en masteropleiding. De opleiding berekent dat op basis van het totaal aantal opgenomen studiepunten 379,9 studenten zich hebben ingeschreven. Dit resulteert in een student/docent ratio van 20,64. De commissie is van mening dat dit een redelijke verhouding is. De student/docent ratio wordt echter niet apart berekend voor de bacheloropleiding en de masteropleiding. Tijdens de gesprekken geeft het AAP aan dat de werkdruk in de bacheloropleiding, mede door de recente studenteninstroom, erg hoog ligt.

De faculteit beschikt over 12,3 VTE aan ATP, waarvan 11,3 VTE ter beschikking staat van de opleiding. De opleiding geeft zelf aan dat er een tekort is aan ATP. Door vervroegde uitstap en overgang naar deeltijdse functieinvulling door een aantal collega's, zijn er tekorten opgetreden in verschillende afdelingen van de faculteit LK. Om dit op te vangen wil de faculteit in de toekomst werken met het aannemen van personeel binnen een pool van medewerkers. Hierdoor zal het gemakkelijker worden om mensen flexibel in te zetten. Daarnaast heeft de opleiding via de toekenning van

reallocatiemiddelen extra ondersteuning verkregen om haar ambities op het vlak van onderwijs- en toetsbeleid verder uit te werken. De commissie vraagt de genomen maatregelen kort op te volgen.

De opleiding staat achter het gelijke kansenbeleid van de VUB. Toch stelt de commissie een onevenwicht vast betreffende gender en leeftijd in het hoger kader. De opleiding erkent dit, en geeft aan met een inhaalbeweging bezig te zijn. Iets meer dan de helft van de personeelsleden zijn deeltijds aangesteld.

Algemene conclusie bij onderwerp 3: Inzet van het personeel

Facet 3.1	Kwaliteit personeel	Goed
Facet 3.2	Eisen professionele en academische gerichtheid	Goed
Facet 3.3	Kwantiteit personeel	Voldoende

De visitatiecommissie is van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

De commissie beoordeelt het facet 'materiële voorzieningen' als goed.

De opleiding biedt onderwijs aan op twee campussen die ze deelt met de andere opleidingen van de faculteiten GF en LK: een in Jette en een in Etterbeek. Op de campus Jette beschikt de opleiding over zeven auditoria, zes middelgrote leslokalen, twee computerlokalen, een snijzaal, twee praktijklokalen, een functionele trainingstherapie oefenruimte en een labo Anatomie. Op de campus in Etterbeek beschikt de opleiding over vijf leslokalen, een zwembad en uitgebreide sportaccommodatie. Verder kan de opleiding er gebruik maken van de volgende labo's voor het uitvoeren van onderzoek: een labo inspanningsfysiologie, een labo biochemie van de inspanning, een labo biomechanica, een labo biometrie en een labo anatomie. De commissie kon tijdens de rondgang vaststellen dat de lokalen goed zijn uitgerust met het nodige didactische materiaal. Ook de domeinspecifieke voorzieningen zijn volgens de commissie degelijk. Verder was de commissie positief over de uitrusting van het kine skillslab alsook de voorziening van draadloos internet in het gehele gebouw op de campus Jette.

De commissie stelt vast dat het gebruik van de twee locaties enige praktische organisatie met zich meebrengt. Beide locaties liggen redelijk ver uit elkaar en zijn niet goed verbonden met het openbaar vervoer. Uit de gesprekken met de studenten blijkt echter dat de lessen van een dag zoveel mogelijk op een locatie worden georganiseerd. De studenten blijken geen vragende partij voor een volledige verhuizing naar een campus, mede omdat ze nu kunnen gebruik maken van de infrastructuur van beide locaties. Het is volgens de commissie aangewezen te blijven streven om de lessen per dag te concentreren op één locatie, zodat de verplaatsingen voor de studenten tot een minimum worden beperkt.

De studenten maken gebruik van de centrale bibliotheek op de campus Etterbeek en de medische bibliotheek op de campus Jette. De commissie kon tijdens de rondgang vaststellen dat de bibliotheek gebruiksvriendelijk is ingericht, met aandacht voor groepswork en individueel werken. Naast de papieren catalogi en boeken, biedt de bibliotheek via de website verschillende mogelijkheden aan voor het opzoeken van elektronische tijdschriften en boeken. De bibliotheek stelt veel titels elektronisch via een directe link naar de volledige tekst ter beschikking. Andere titels kunnen de studenten bestellen via de interbibliothecaire uitleendienst (IBL).

Facet 4.2 Studiebegeleiding

De commissie beoordeelt het facet 'studiebegeleiding' als goed.

De commissie stelt op basis van de lezing van het zelfevaluatie-rapport vast dat de VUB een aantal centrale diensten heeft zoals de Sociale Dienst Studenten waar studenten terecht kunnen met vragen over studiebudget, of de dienst Studieadvies en Diversiteit die studenten informeert over flexibiliteitsmaatregelen, het onderwijs- en examenreglement, en dergelijke. Bij het Infopunt Studenten (zowel op de campus Jette als op de campus Etterbeek) kunnen de studenten terecht met administratieve vragen en info over welke centrale diensten wat aanbieden. Verder vinden de studenten alle informatie terug op het elektronisch leerplatform. Eerstejaarsstudenten ontvangen een onthaalbrochure met praktische informatie over de opleiding en de studie- en studentenbegeleiding. De commissie is van mening dat de opleiding adequaat informeert over het aanbod aan studiebegeleiding.

De facultaire studietrajectbegeleider (STB) is het eerste aanspreekpunt voor studenten met vragen of problemen in verband met de voortgang van hun studietraject. De STB voorziet in de individuele en collectieve begelei-

ding en advisering van de studenten. Indien nodig onderneemt de STB ook proactief actie. Vermits de STB een soort vertrouwenspersoon is, stuurt ze regelmatig door naar andere diensten. Verder volgt de STB de beleidsvoering rond studievoortgangsbewaking op en heeft ze een signaalfunctie naar opleidingsraden en onderwijscommissies toe. De STB staat ook in voor de flexibele leertrajecten. De dienst Topsport en Studie organiseert voor topsporters jaarlijks een infosessie bij de start van het academiejaar. Studenten met tijdelijk functieverlies kunnen terecht bij de dienst Handicap en studie. Uit de gesprekken blijkt verder dat de studenten met de docenten zelf afspraken kunnen maken in verband met het wisselen van praktijkgroepen of het inhalen van opdrachten. De opleiding heeft volgens de commissie veel aandacht voor flexibele leertrajecten.

Het Centrum voor Studie en Begeleiding (CSB) staat in voor de begeleiding van de studenten bij het 'leren leren', maar ook voor vakinhoudelijke begeleiding. Studenten kunnen bij het CSB terecht voor het afnemen van leerstijlenquêtes of het volgen van vaardigheidstrainingen. Daarnaast voorziet de opleiding in vakinhoudelijke begeleiding door docenten en in begeleide zelfstudie (anatomie en ergonomie) op donderdagavond. Verder kunnen de studenten via het CSB trainingssessies volgen rond examenplanning, voorbereiding op de examens, omgang met verschillende examenvormen en faalangsttraining ter voorbereiding op de examens. Op basis van bovenstaande beschrijving en de commentaren van de studenten hierover is de commissie positief over de voorzieningen voor de studie- en studentenbegeleiding.

Iedere faculteit beschikt over een ombudspersoon. Hierbij kunnen de studenten terecht met opmerkingen en klachten over examens en het onderwijs. Daarnaast kunnen de studenten ook terecht bij een centrale ombudsdienst. De centrale dienst richt zich meer op klachten met betrekking tot de examens. Informatie over waar en wanneer de ombudsdienst te bereiken is, staat het gehele jaar ad valvas en op de VUB-website. De studenten geven tijdens de gesprekken aan dat ze bekend zijn met de ombudspersoon. Studenten die ermee in contact zijn gekomen, ervoeren dit als positief. Studenten geven verder aan dat ze met opmerkingen ook altijd bij de docenten zelf terecht kunnen.

Met psychosociale en medische problemen kunnen de studenten terecht bij zes centrale diensten: De medische dienst, het centrum voor geestelijke gezondheid, het centrum algemeen welzijnswerk, het centrum voor hulp bij ongeplande zwangerschappen, het Brussels labo voor inspanning en topsport en het universitair ziekenhuis.

Algemene conclusie bij onderwerp 4: Voorzieningen

Facet 4.1	Materiële voorzieningen	Goed
Facet 4.2	Studiebegeleiding	Goed

De visitatiecommissie is van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITZORG

Facet 5.1 Evaluatie resultaten

De commissie beoordeelt het facet 'evaluatie resultaten' als goed.

De commissie stelt op basis van het zelfevaluatierapport vast dat het centrale kwaliteitsbeleid wordt gestuurd vanuit de cel Kwaliteitszorg en Onderwijsinnovatie van het Vicerectoraat Onderwijs. Sinds begin 2010 heeft de VUB drie stafmedewerkers kwaliteitszorg in dienst genomen die de opleidingen ondersteunen bij de organisatie van de externe kwaliteitszorg. Binnen de faculteit LK is de Onderwijscommissie, onder leiding van de vice-decaan onderwijs, verantwoordelijk voor de kwaliteitszorg van de opleiding. De Onderwijscommissie overkoepelt de Opleidingsraad LO en de opleidingsraad REVAKI.

De commissie stelt vast dat de studenten jaarlijks het onderwijs in ieder opleidingsonderdeel kunnen evalueren in de centraal georganiseerde online onderwijs-e-valuatie. Om de responsgraad te verhogen zijn de studenten verplicht in te loggen op de site, maar deelname aan de enquête is vrijblijvend. Wanneer studenten de enquête niet wensen in te vullen wordt hen gevraagd naar de reden hiervoor. Een derde hiervan geeft aan niet in staat te zijn een gegrond oordeel te vellen, een vijfde geeft aan dat deelname teveel tijd vraagt. De enquête wordt ieder semester georganiseerd en bevaart de didactische kwaliteiten van de docenten, de werkvormen, het studiemateriaal, de toetsing en de studietijd. Daarnaast worden studenten gevraagd om jaarlijks de enquêtes Opleidingsprogramma en Opleidingsfaciliteiten in te vullen.

Alumni worden bevaart in een centrale enquête. De opleiding kan maximaal vijf opleidings specifieke vragen toevoegen.

De medewerkers en het werkveld worden niet schriftelijk bevraagd, maar krijgen de gelegenheid om informeel feedback te geven. Medewerkers kunnen daarnaast tijdens de faculteitsraad feedback geven. De commissie beveelt aan de medewerkers en het werkveld ook regelmatig te bevragen door middel van formele enquêtes, om hen de kans te bieden anoniem feedback te geven op de kwaliteitszorg binnen de opleiding.

Verder stelt de commissie vast dat de kwaliteitsbewaking van de nieuwe stageplaatsen enkel gebeurt op basis van een dossier en de evaluatie door de (eerste) studenten die deze stage volgen. Ze vraagt ten minste voor nieuwe stageplaatsen een keer ter plaatste te gaan, opdat ze zich ervan kan vergewissen dat de kwaliteit van de stageplaats voldoet aan de normen van de opleiding. Temeer daar de kwaliteit van de stageplaatsen door meer dan een vijfde van de door de opleiding bevraagde alumni als slecht wordt gequoteerd.

De commissie stelt vast dat er een duidelijk centraal beleid is over evaluaties en dat het coherent wordt geïmplementeerd, met aandacht voor het bewaken van overbevraging. Niettemin blijkt uit de rapportering van de resultaten dat de responsgraad een aandachtspunt blijft.

De globale resultaten van de enquêtes zijn toegankelijk voor alle medewerkers en studenten. De persoonsgebonden resultaten worden per opleidingsonderdeel gerapporteerd aan de betrokken docenten, de decaan en de vicerector Onderwijs. De resultaten worden op twee manieren weergegeven: een signaalbeoordeling, uitgedrukt in kwalificaties gaande van zeer goed tot zeer slecht, en een gemiddelde beoordeling, uitgedrukt in een cijfer. Indien 34% of meer van de studenten de kwaliteit als slecht of zeer slecht bestempelt en als er ten minste drie studenten het opleidingsonderdeel beoordeeld hebben, moet het resultaat worden opgevolgd.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

De commissie beoordeelt het facet 'maatregelen tot verbetering' als voldoende.

De commissie neemt kennis van een aantal opleidingsstreefdoelen voor de toekomst en de verbeteracties die de opleiding hiervoor uitgewerkt heeft. De opleiding wil het competentieprofiel verder implementeren in de werkvormen en de toetsvormen. Dit streefdoel wordt ondersteund door de aanwerving van een voltijdse onderwijsdeskundige en de opvolging van zijn werkzaamheden binnen de opleidingsraad REVAKI. Daarnaast wil de

opleiding haar internationale inbedding versterken door meer buitenlandse gastdocenten aan te trekken. De commissie stelt vast dat recent veel initiatieven ter verbetering zijn opgestart, ze vraagt deze initiatieven daadwerkelijk door te voeren en tijdig te evalueren. Aansluitend hierbij is de commissie van mening dat de verbetermaatregelen die genomen worden in reactie op de feedback van de stakeholders meer systematisch kunnen worden teruggekoppeld naar de betrokkenen. De commissie vraagt de opleiding na te gaan hoe de stakeholders meer systematisch kunnen worden geïnformeerd over genomen verbetermaatregelen.

Indien uit de onderwijs-evaluatie blijkt dat een resultaat moet worden opgevolgd schrijft de verantwoordelijke docent een reflectieverslag waarin de oorzaak en het verbetertraject worden beschreven. Er is volgens de commissie een actief opvolgingsbeleid in het geval van een negatieve onderwijs-evaluatie.

De commissie stelt vast dat de opleiding de meeste aandachtspunten uit de vorige visitatie heeft aangepakt. De opleiding heeft initiatieven genomen ter verhoging van de instroom, zoals het organiseren van herfstkampen en bezoekdagen voor scholen. Ze heeft de doelstellingen uitgewerkt in competentiegebieden en competenties. Verder is de infrastructuur verbeterd en is een externe adviescommissie opgericht.

Andere aandachtspunten kunnen volgens de commissie nog verder worden geïmplementeerd en verbeterd. De commissie denkt hierbij aan de implementatie van werkvormen en toetsing (in uitvoering) en alternatieve studietijdmetingen. Daarnaast stelt de commissie vast dat de studentenvertegenwoordiging in de organen van de opleiding nog niet verbeterd is. Tot slot geeft de opleiding zelf aan dat het tekort aan ATP alleen maar vergroot is.

Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

De commissie beoordeelt het facet 'betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld' als voldoende.

De commissie stelt tijdens de gesprekken vast dat alle betrokkenen minstens notie hebben kunnen nemen van het ZER en de mogelijkheid hebben gekregen om feedback te geven.

De VUB heeft naar eigen zeggen een sterke traditie van inspraak. Op centraal niveau is het personeel vertegenwoordigd binnen de Raad van bestuur,

het bestuurscollege, de senaat, de onderzoeksraad en de opleidingsraad. Op facultair niveau is het personeel in de vele adviserende raden betrokken, waaronder de opleidingsraad en de onderwijscommissie. Daarnaast is het personeel betrokken in de facultaire raad, het belangrijkste besluitvormend orgaan. Het personeel overlegt over onderwijsaangelegenheden per leerlijn in de vakgroepen, en overkoepelend in de opleidingsraad. De commissie is van mening dat er degelijk overleg plaatsvindt onder medewerkers binnen de vakgroepen en de Opleidingsraad.

De studenten mogen vertegenwoordigers afvaardigen in de Opleidingsraad. De commissie stelt echter vast dat de formele studentenparticipatie minimaal is. De opleiding geeft aan dat, gezien de kleinschaligheid van de opleiding, er veel ruimte is voor informeel overleg met studenten. Verder heeft ze initiatief genomen om een 'studentenparlement' op te richten, waarbij studenten gevraagd wordt over specifieke studentenaangelegenheden te reflecteren. De commissie stelt vast dat de opleiding inspanningen doet om de studentenparticipatie te verhogen, maar dat dit tot nu toe weinig resultaten oplevert. Ze vraagt de opleiding na te gaan hoe ze effectieve maatregelen kan nemen. Mogelijk kan het informeren over de verbetertrajecten naar aanleiding van feedback van studenten of resultaten van de onderwijs-e-valuatie hierbij een rol spelen.

In 2011 heeft de opleiding een externe adviescommissie samengesteld ter advisering van de opleiding. Deze commissie bestaat uit zes leden met een diverse achtergrond en vergadert enkele malen per jaar in aanwezigheid van de voorzitter van de Opleidingsraad en de vicedecaan Onderwijs. De commissie zal jaarlijks een schriftelijk advies overmaken aan de opleiding. De commissie is positief over de installatie van de externe adviescommissie en haar werkzaamheden tot nu toe. Anderzijds is ze van mening dat de betrokkenheid van de (externe) stagementoren en de terugkoppeling van veranderingen binnen de opleiding naar de stagementoren beter kan. Zo blijkt uit de gesprekken met de stagebegeleiders bijvoorbeeld dat de opleiding de resultaten van de stage-evaluaties niet terugkoppelt naar de externe (niet UZ) stageplaatsen. Uit de gesprekken blijkt dat hieraan wel behoefte is. De commissie vraagt meer aandacht voor het contact met de stagebegeleiders op externe stageplekken.

Verder blijkt uit de gesprekken dat er een centrale alumnivereniging is. De commissie stelt echter vast dat er geen actieve alumniwerking is op het niveau van de opleiding. De commissie suggereert werkveld en alumni meer bij de opleiding te betrekken, eventueel via een aanbod van navorming.

Algemene conclusie bij onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg

Facet 5.1	Evaluatie resultaten	Goed
Facet 5.2	Maatregelen tot verbetering	Voldoende
Facet 5.3	Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	Voldoende

De visitatiecommissie is van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

De commissie beoordeelt het facet 'gerealiseerd niveau' als goed.

De opleiding analyseert de resultaten van de alumni-enquête om na te gaan of ze haar doelstellingen bereikt. Uit deze enquête blijkt dat 70% van de alumni van mening is dat de doelstellingen van de opleiding 'eerder wel' bereikt worden, 20% geeft aan dat ze 'zeker wel' bereikt worden. Van de bevroegde alumni is 80% 'eerder tevreden' tot 'zeer tevreden' over de opleiding en 86% zou de opleiding ingericht door de VUB aan geïnteresseerden aanbevelen. Ook tijdens de gesprekken met de alumni krijgt de commissie bevestiging dat ze over het algemeen tevreden zijn over het niveau van de opleiding. Het werkveld geeft tijdens de gesprekken aan dat het over het algemeen tevreden is over het niveau van de afgestudeerden.

De commissie is tevreden over de kwaliteit van de ingekeken stageverslagen. Op basis van de stageverslagen en het niveau van de examenvragen leidt ze af dat de studenten het vooropgestelde niveau van de opleiding behalen en klaar zijn om de masteropleiding aan te vatten. Op basis van de gesprekken met de masterstudenten die uit deze bacheloropleiding komen blijkt dat zij geen problemen of achterstand ondervinden tijdens de masteropleiding, waarin ze samenzitten met studenten die uit bacheloropleidingen van andere instellingen komen.

Het academische bachelordiploma heeft geen beroepsfinaliteit, en is slechts een voorwaarde om de masteropleiding REVAKI te mogen aanvaatten. De commissie stelt vast dat de opleiding de studenten tijdens een infosessie in het laatste bachelorjaar informeert over de mogelijke afstudeerrichtingen in de master.

De internationalisering in de bacheloropleiding beperkt zich voornamelijk tot internationalisation@home. Verder is er sinds enkele jaren een wederzijds bezoek georganiseerd met de 3de bachelorstudenten uit Rotterdam, waarbij gemengde groepen Nederlandse en Vlaamse studenten werken rond domeinspecifieke thema's.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

De commissie beoordeelt het facet 'onderwijsrendement' als voldoende.

Vlaanderen heeft geen traditie in het verzamelen van slaagcijfers per studiegebied en/of opleiding over de jaren heen. Uit ervaring blijkt dat de globale slaagcijfers voor generatiestudenten op Vlaams niveau tussen de 45 en de 50 procent liggen. Noch de evolutie over de jaren heen, noch de situatie per opleiding of studiegebied wordt opgevolgd. Daardoor kan de opleiding geen streefcijfers formuleren in vergelijking met relevante andere opleidingen.

De opleiding hanteert geen streefcijfers, maar bewaakt naar eigen zeggen wel de slaagcijfers per jaar van het modeltraject. Uit de slaagcijfers blijkt dat ongeveer 80% van de studenten die tot 60 studiepunten opnemen minstens 75% van het aantal opgenomen studiepunten behalen, met uitzondering van het academiejaar 2008–2009 waar slechts 54% van de studenten minstens 75% van het aantal opgenomen studiepunten behaalden. De commissie is van mening dat deze slaagcijfers in het eerste jaar van het modeltraject redelijk hoog liggen. Dit stemt volgens haar overeen met de feedback van de studenten over de ongelijke verdeling van de studielast over de verschillende jaren van de bacheloropleiding (zie ook facet 2.5). Van de studenten die tussen de 60 en de 120 of tussen de 120 en de 180 studiepunten opnemen schommelt het percentage dat minstens 75% van het aantal opgenomen studiepunten behaalt tussen de 70 en de 90%. In academiejaar 2008–2009 behaalde slechts 54% van de studenten met het aantal opgenomen studiepunten tussen 120 en 180 minstens 75% van het aantal studiepunten. Dit stemt volgens de commissie overeen met de feedback van de studenten dat het derde jaar van het modeltraject het zwaarst is van de drie bachelorjaren. De commissie is van mening dat het onwenselijk is dat zoveel studenten die reeds zo ver in de studie gevorderd zijn moeilijkheden ondervinden, vermits heroriënteren op dat moment niet evident is. De commissie vraagt de opleiding inspanningen te doen om potentiële studenten meer gerichte informatie te bezorgen omtrent het verwachte competentieniveau van de opleiding.

Uit de doorstroomcijfers blijkt dat 62% van alle studenten het bachelordiploma behaalt na het doorlopen van de voorziene drie jaren. 14% doet er een jaar langer over en 22% doet het binnen de twee jaar. Dit opvallende cijfer komt door de instroom die reeds over een bachelordiploma en over vrijstellingen beschikt. Het aantal studiestakers in het eerste jaar van het modeltraject ligt gemiddeld rond de 10%. De opleiding organiseert geen exit-enquête, maar bevroegt in de alumni-enquête wel redenen voor het oplopen van studievertraging. Meer dan twee vijfde van de respondenten wijt dit aan de zwaarte van de opleiding, 14% aan professionele verplichtingen en 14% aan eigen keuze.

Algemene conclusie bij onderwerp 6: Resultaten

Facet 6.1	Gerealiseerd niveau	Goed
Facet 6.2	Onderwijsrendement	Voldoende

De visitatiecommissie is van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

GLBAAL OORDEEL

De visitatiecommissie baseerde haar oordeel en motivering op de volgende bronnen:

- het zelfevaluatierapport van de opleiding en de bijhorende bijlagen, de gevoerde gesprekken met de betrokkenen,
- de documenten ter inzage tijdens het bezoek,
- de opgevraagde documenten,
- de reactie van de opleiding op het opleidingsrapport.

Op basis van de oordelen over:

Onderwerp 1	Niveau en oriëntatie	Voldoende
Onderwerp 2	Programma	Voldoende
Onderwerp 3	Personeel	Voldoende
Onderwerp 4	Voorzieningen	Voldoende
Onderwerp 5	Interne kwaliteitszorg	Voldoende
Onderwerp 6	Resultaten	Voldoende

is de commissie van mening dat er voldoende generieke kwaliteitswaarborgen in de opleiding aanwezig zijn.

AANBEVELINGEN TER VERBETERING

Onderwerp 1

- De commissie suggereert concrete doelstellingen omtrent internationalisering expliciet in het opleidingsprofiel op te nemen.

Onderwerp 2

- De commissie vraagt de basis humane wetenschappen ter onderbouwing van het biopsychosociaal model expliciet in het programma aanbod te laten komen.
- De commissie suggereert na te gaan hoe studenten meer gestimuleerd kunnen worden om deel te nemen aan de aangeboden initiatieven omtrent internationalisering.
- De commissie vraagt erover te waken dat de stages echte leermomenten zijn, in plaats van werkmomenten.

- De commissie vraagt meer aandacht voor de begeleiding van de stagebegeleiders op externe stageplaatsen.
- De commissie vraagt om het effect van de maatregelen om de studielast doorheen de opleiding beter te verdelen op te volgen.
- De commissie vraagt om de studenten niet te verplichten om tijdens de vakantieperiodes opleidingsonderdelen op te nemen.
- De commissie vraagt de ontwikkeling en implementatie van een overkoepelend toetsbeleid op te volgen.
- De commissie suggereert de kwaliteit van de toetsing meer systematisch en voorafgaand aan de toetsing zelf te bewaken.
- De commissie vraagt om de rol van de stagebegeleider in de (tussentijdse) beoordeling te vergroten.
- De commissie raadt aan een niet bindende oriëntatieproef te organiseren voor de start van de opleiding.

Onderwerp 3

- De commissie vraagt het internationale netwerk van de docenten in te zetten bij het zoeken van internationale stageplaatsen.
- De commissie vraagt de genomen maatregelen om de tekorten in het ATP kort op te volgen.

Onderwerp 4: /

Onderwerp 5

- De commissie beveelt aan de medewerkers en het werkveld ook te bevragen door middel van formele enquêtes, om hen de kans te bieden anoniem feedback te geven op de kwaliteitszorg binnen de opleiding.
- De commissie vraagt ten minste voor nieuwe stageplaatsen een keer ter plaatste te gaan, opdat ze zich ervan kan vergewissen dat de kwaliteit van de stageplaats voldoet aan de normen van de opleiding.
- De commissie vraagt de opleiding na te gaan hoe de stakeholders meer systematisch kunnen worden geïnformeerd over genomen verbetermaatregelen.
- De commissie vraagt de recent opgestarte verbetertrajecten daadwerkelijk door te voeren en tijdig te evalueren.
- De commissie vraagt de opleiding na te gaan hoe ze effectieve maatregelen kan nemen om de studentenparticipatie in de officiële organen van de opleiding te verhogen.

- De commissie vraagt meer aandacht voor het contact met de stagebegeleiders op externe stageplekken, in het bijzonder om de stage-evaluatie expliciet terug te koppelen.
- De commissie suggereert werkveld en alumni meer bij de opleiding te betrekken.

Onderwerp 6

- De commissie vraagt de opleiding inspanningen te doen om studenten vroeg in de opleiding duidelijk te maken of de opleiding voor hen geschikt is.

ARTESIS HOGESCHOOL ANTWERPEN

Bachelor Revalidatiewetenschappen en kinesithérapie

De bacheloropleiding wordt aangeboden door de Artesis Hogeschool Antwerpen binnen het departement Gezondheidszorg. De oorsprong van de opleiding gaat terug naar 1948 toen binnen het Hoger Instituut voor Massage en Kinesithérapie een tweejarige avondopleiding werd opgestart, die later evolueerde naar een tweejarige dagopleiding. In 1957 hervormde de opleiding naar een driejarige graduaatsopleiding. In het academiejaar 1998–1999 werd de opleiding omgevormd naar een twee-cycli opleiding met twee kandidatuursjaren, gevolgd door twee licentiaatsjaren. Vanaf het academiejaar 2004–2005 werd de opleiding systematisch omgevormd naar een driejarige bacheloropleiding gevolgd door een eenjarige masteropleiding. In het academiejaar 2009–2010 werd een tweejarige masteropleiding opgestart in samenwerking met de Vrije Universiteit Brussel (VUB) en de Universiteit Antwerpen (UA). In het academiejaar 2013–2014 zal de opleiding integreren in de UA.

In het academiejaar 2010–2011 schreven 467 studenten zich in voor de bacheloropleiding.

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN VAN DE OPLEIDING

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie

De commissie beoordeelt het facet 'niveau en oriëntatie van de opleiding' als goed.

De commissie stelt op basis van het zelfevaluatierapport vast dat het departement Gezondheidszorg, in lijn met de missie van de Artesis Hogeschool Antwerpen (ARTESIS), vertrekt vanuit een pluralistisch waardenkader. Het departement draagt een visie op leren uit die zich kenmerkt door een integratie van een cognitieve en een sociale wijze van leren. De opleiding onderschrijft deze visie. Uit de gesprekken leert de commissie dat dit te interpreteren is als een combinatie van leren op basis van kennisverwerving en leren door te doen (zie ook *facet 2.6*). De opleiding staat verder voor een evidence-based en multidisciplinaire benadering van gezondheid en welzijn in het algemeen en de kinesithérapie in het bijzonder. Uit de gesprekken blijkt herhaaldelijk de ambitie van de opleiding om een academische opleiding aan te bieden, waarin het professionele aspect dat de opleiding van oudsher kenmerkt, bewaard blijft. De commissie is van mening dat de opleiding een duidelijke onderwijsvisie heeft geformuleerd.

Uit de gesprekken met de opleiding blijkt dat ze het biopsychosociale model verkiest boven het biomedische model, omdat dit rekening houdt met de complexe interactie tussen de fysische, psychische en sociale aspecten die het welzijn van de mens beïnvloeden. Dit blijkt ook uit de gesprekken met de studenten, die meegeven dat vanaf het eerste opleidingsonderdeel duidelijk wordt gemaakt dat het achterhaald is om enkel het biomedische model te hanteren binen het domein van de revalidatiewetenschappen en de kinesithérapie.

Het opleidingsprofiel is opgedeeld in drie rollen:

- de clinicus: deze rol omvat competenties eigen aan de klinische praktijkvoering van de kinesithérapeut.
- de wetenschapper: deze rol omvat competenties met betrekking tot het uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek.
- de professional: deze rol omvat meer generieke competenties met betrekking tot managen en samenwerken.

De opleiding concretiseert de drie rollen in competentiegebieden, vervolgens in competenties en tot slot in gedragsindicatoren. De commissie is positief over de opdeling van het opleidingsprofiel in drie rollen, die vergelijkbaar zijn met de rollen zoals ook tot stand gekomen binnen de Natio-

nale Raad voor de Kinesithérapie (NRK). Verder waardeert de commissie de concretisering tot op het niveau van gedragsindicatoren.

Uit het zelfevaluatie-rapport blijkt dat de opleiding zich bij het opstellen van een nieuw opleidingsprofiel, naar aanleiding van de omvorming naar de bachelor-masterstructuur, heeft laten inspireren door het CanMEDS model. De opleiding heeft daarbij naar eigen zeggen rekening gehouden met de decretaal vastgelegde doelstellingen voor academische bacheloropleidingen in Vlaanderen. De commissie stelt vast dat de opleidingsdoelstellingen voldoen aan de decretale bepalingen betreffende het niveau en de oriëntatie voor academische bacheloropleidingen.

De commissie stelt vast dat de opleiding in haar missie en visie beschrijft dat ze wil bijdragen aan internationale samenwerking op het vlak van onderwijs en onderzoek. Ook uit de gesprekken blijkt duidelijk de ambitie van de opleiding om studenten in aanraking te laten komen met internationale aspecten binnen het domein van de revalidatiewetenschappen en de kinesithérapie. De opleiding ambieert echter geen studentenmobiliteit in de bacheloropleiding. De reden hiervoor is dat het, door de diversiteit betreffende het niveau waarop de opleidingen kinesithérapie in Europa worden aangeboden, niet vanzelfsprekend is om vergelijkbare opleidingsonderdelen te vinden binnen buitenlandse onderwijsinstellingen. De commissie erkent deze moeilijkheid. De opleiding wil studenten vooral via initiatieven omtrent internationalisation@home in contact laten komen met de internationale aspecten van het domein. In het opleidingsprofiel worden echter geen doelstellingen omtrent internationalisering opgenomen. De commissie suggereert concrete doelstellingen omtrent internationalisering expliciet in het opleidingsprofiel op te nemen.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

De commissie beoordeelt het facet 'domeinspecifieke eisen' als goed.

Uit het zelfevaluatie-rapport blijkt dat de opleiding, naast de in facet 1.1 reeds vermelde bronnen, de volgende bronnen heeft gebruikt bij het opstellen van de domeinspecifieke doelstellingen: het beroepsprofiel van de Nationale raad voor Kinesithérapie (NRK) en het opleidings- en beroepsprofiel van de VLOR. De commissie is van mening dat de domeinspecifieke eisen van de opleidingen voldoen aan de minimumeisen die de commissie geformuleerd heeft in het domeinspecifiek referentiekader. Het opleidingsprofiel geeft volgens de commissie blijk van voldoende aandacht voor zowel professionele als academische competenties.

Medewerkers worden volgens de opleiding actief betrokken bij het opstellen en de verdere ontwikkeling van het opleidingsprofiel tijdens de jaarlijkse departementale en opleidingsgebonden onderwijsdag. Via participatie aan het overleg binnen OVUNHOKI, het overlegorgaan voor de Vlaamse kinesitherapie-opleidingen, worden vakgenoten betrokken bij het vormgeven van de domeinspecifieke eisen binnen de opleiding. Verder blijkt uit de gesprekken dat de opleiding voor de stagementoren een jaarlijkse mentorendag organiseert waarop ze, onder andere, op de hoogte worden gehouden van de evolutie in de doelstellingen. De stagementoren geven tijdens de gesprekken met de commissie aan dat ze bekend zijn met de doelstellingen. In academiejaar 2010–2011 werd een resonantiegroep gevormd (zie ook *facet 5.3*) aan wie het opleidingsprofiel werd voorgelegd. Uit bovenstaande leidt de commissie af dat de doelstellingen van de opleidingen gebaseerd zijn op input vanuit het beroepenveld en dat er afstemming met vakgenoten en het beroepenveld heeft plaatsgevonden.

De opleiding heeft haar opleidingsprofiel gebenchmarkt aan de hand van internationale documenten zoals de World Confederation of Physiotherapy en de CanMEDS. Daarnaast participeren medewerkers van de opleiding aan het European Network of Physiotherapy in Higher Education (ENPHE). Hierbij aansluitend geeft de opleiding aan dat ze, in combinatie met de aansluitende masteropleiding, iedere student minstens 1000 uren stage wil laten lopen. Dit komt tegemoet aan de eis van de internationale arbeidsmarkt (in landen als Ierland en Engeland is 1000 uren stage het minimum is om erkend te worden als kinesitherapeut). De commissie is positief over de aandacht voor internationale benchmarking bij het opstellen van het opleidingsprofiel.

De commissie stelt tijdens de gesprekken vast dat de studenten bekend zijn met de doelstellingen en de gedragsindicatoren. Deze staan vermeld in de studiefiches en vooraan in het cursusmateriaal en worden overlopen bij de start van een opleidingsonderdeel. Recent is de opleiding binnen het opleidingsonderdeel Studieloopbaancoaching (zie ook *facet 4.2*) gestart met het vertalen van de behaalde resultaten naar competenties op een competentiegroeikaart. De opleiding wil hiermee de student bewust maken dat de resultaten een weergave zijn van verworven competenties. De commissie waardeert dit initiatief, en moedigt de opleiding aan dit verder uit te bouwen.

Algemene conclusie bij onderwerp 1: Doelstellingen van de opleiding

Facet 1.1	Niveau en oriëntatie van de opleiding en domeinspecifieke eisen	Goed
Facet 1.2	Domeinspecifieke eisen	Goed

De visitatiecommissie is van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Facet 2.1 Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma' als goed.

Uit het zelfevaluatie rapport blijkt dat in het academiejaar 2009–2010 werd gestart met een gefaseerde doorvoering van de meest recente programmahervorming. Bij deze hervorming werd volgens de opleiding vertrokken vanuit het vernieuwde opleidingsprofiel. De commissie stelt vast dat de drie rollen en respectieve competentiedomeinen in ieder jaar van het modeltraject aan bod komen in de vorm van leerlijnen, en systematisch worden opgebouwd qua inhoud en beheersingsniveau.

- Het eerste jaar van het modeltraject staat in het teken van de gezonde mens. Tijdens dit jaar komen vooral basiswetenschappelijke opleidingsonderdelen aan bod zoals Anatomie, Basisbegrippen kinesitherapie, beweging en preventie, Basiskinesitherapie, Basisbegrippen chemie, Algemene fysiologie, Biomechanica van het menselijk bewegen, Humane wetenschappen en Revalidatiewetenschappen.
- Het tweede jaar van het modeltraject staat in het teken van het klinisch onderzoek. Vanaf dit jaar komen naast de basiswetenschappelijke onderdelen ook meer kinesitherapeutische onderdelen aan bod zoals Klinische bewegingsanalyse, Musculoskeletale Kinesitherapie en Neurokinesitherapie.
- Het derde jaar van het modeltraject staat in het teken van de behandeling. Hierin komen opleidingsonderdelen als Inspanningsfysiologie, Cardiorespiratoire kinesitherapie, Specifieke kinesitherapeutische technieken en Kinesitherapie bij gerichte doelgroepen aan bod. Bijzonder binnen deze opleiding is volgens de commissie de organisatie van de bachelorproef en de omnipracticus-stages in het derde bachelorjaar (zie ook facet 2.2).

De opleiding hanteert een competentiematrix om na te gaan of alle competenties in het programma aan bod komen. Hierin worden per competentie de gedragsindicatoren en de betrokken opleidingsonderdelen in kaart gebracht. De commissie stelt vast dat de opleiding het programma ophangt aan de drie rollen (zie ook *facet 2.2*), en dat de competenties via gedragsindicatoren worden vertaald in het programma. De commissie is verder van mening dat het programma degelijk is opgebouwd en toelaat de doelstellingen van de opleiding te verwerven. Het biopsychosociaal model en het International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF), wat een internationaal classificatie systeem is dat algemeen aanvaard is in de gezondheidszorg, worden duidelijk geïmplementeerd vanaf het eerste jaar van het modeltraject.

Verder stelt de commissie vast dat per opleidingsonderdeel wordt geïnventariseerd welke competenties tot op welk beheersingsniveau moeten worden verworven. Hiervoor hanteert de opleiding de piramide van Miller met een opbouw in bekwaamheid volgens vier niveaus: 'weten', 'weten hoe', 'tonen' en 'doen'. Op het einde van de bacheloropleiding moet de student de competenties binnen de rol van clinicus en professional minstens tot op niveau drie verwerven, de competenties binnen de rol van wetenschapper tot op niveau twee.

Binnen de opleiding is een werkgroep curriculum- en onderwijsvernieuwing opgericht, waarin de drie vakgroepen vertegenwoordigd zijn. Deze werkgroep houdt volgens de opleiding rekening met de resultaten van enquêtes en informele feedback van betrokkenen bij het ontwerpen en aanpassen van het programma. Het ontwerp van de werkgroep curriculum- en onderwijsvernieuwing wordt vervolgens ter goedkeuring voorgelegd aan de Opleidingscommissie.

Uit het zelfevaluatierapport blijkt dat alle opleidingsonderdelen worden verzorgd door onderwijsteams, samengesteld door een coördinerende lesgever met een doctoraat en praktijkassistenten of docenten met klinische ervaring. Indien meerdere vakinhouden aan bod komen, worden de onderwijsteams aangevuld met expertise vanuit andere disciplines. Op die manier tracht de opleiding opleidingsonderdelen, waar relevant, interdisciplinair in te vullen. Verder komt de student in aanraking met interdisciplinaire aspecten van het domein tijdens de stages.

Betreffende internationalisering focust de opleiding op internationalisation@home: het cursusmateriaal bestaat voor een deel uit Engelstalige literatuur, docenten brengen hun eigen buitenlandse ervaringen mee naar de lessen, en er komen regelmatig buitenlandse studenten een stage of een opleidingsonderdeel volgen. De opleiding geeft tijdens de gesprekken aan dat ze meer wil inzetten op het binnenhalen van buitenlandse gast-docenten. De commissie moedigt dit voornemen aan.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid' als goed.

De opleiding bouwt het programma naar eigen zeggen zodanig op dat kennis en vaardigheden in toenemende mate integraal worden aangeboden. De commissie is van mening dat het programma evenwichtig is opgebouwd met voldoende aandacht voor zowel professionele als academische aspecten. Opvallend binnen deze opleiding is volgens de commissie de organisatie van drie bachelorproeven in het derde bachelorjaar: de Bachelorproef wetenschappelijke competenties, de Bachelorproef klinische stage en de Bachelorproef professionele competenties (cfr. Infra).

De commissie stelt vast dat in lijn met de rol van wetenschapper de opleiding in haar programma aandacht heeft voor het aanleren van onderzoeksvaardigheden. Dit komt tot uiting in de leerlijn wetenschappelijk onderzoek, met opleidingsonderdelen als Revalidatiewetenschappen en de Bachelorproef wetenschappelijk onderzoek. De commissie is zeer positief over de Bachelorproef wetenschappelijk onderzoek, waarin studenten in groep een literatuurstudie uitvoeren. Deze bereidt volgens de commissie goed voor op de Masterproef in de vervolgopleiding. Uit het zelfevaluatie-rapport leert de commissie dat het opleidingsonderdeel Bachelorproef wetenschappelijk onderzoek doorheen het hele derde jaar van het modeltraject loopt en drie studiepunten omvat. In groepen tot acht studenten en onder begeleiding van een groepsbegeleider voeren de studenten een literatuurstudie uit. De studenten kiezen een onderwerp uit een lijst met onderwerpen aangedragen door de docenten. Voor de inhoudelijke toelichting over het onderwerp zitten de studenten bij de start van het opleidingsonderdeel een of twee keer samen met de docenten die het respectievelijk onderwerp hebben ingediend. De groepsbegeleider staat in voor de procesbegeleiding, en zit minimaal vier keer samen met iedere groep. Halverwege

het eerste semester vindt een tussentijdse evaluatie plaats die niet meetelt in de beoordeling. Verder stelt de commissie vast dat de opleiding binnen de leerlijn wetenschapper veel belang hecht aan Evidence Based handelen. Zo vermeldt de opleiding tijdens de gesprekken herhaaldelijk het belang van de nexus onderwijs-onderzoek. De OP-leden krijgen een onderwijsopdracht in het domein dat nauw aansluit bij hun onderzoeksexpertise, en er wordt van hen verwacht dat ze hun eigen onderzoeksoutput maximaal integreren in het onderwijs. De commissie is van mening dat de kennisontwikkeling door de studenten plaatsvindt in interactie tussen het onderwijs en het wetenschappelijke onderzoek.

De opleiding voorziet voor ieder opleidingsonderdeel een cursus of een handboek. De commissie stelt vast dat actuele, internationale vakliteratuur geïntegreerd is in de opleiding. Op basis van het ingekeken studiemateriaal en de beschrijving van het programma (zie ook *facet 2.1*) is de commissie van mening dat het programma aansluit bij de actuele wetenschappelijke ontwikkelingen in het domein.

Verder worden in het programma, in lijn met de rol clinicus, beroepskennis en –vaardigheden aangeboden. De commissie stelt vast dat reeds vroeg in de opleiding opdrachten en casussen, ontleend aan de praktijk, worden geïncorporeerd. Uit de gesprekken blijkt dat de studenten dit erg waarderen. De commissie vraagt wel de groepen voor de praktijklessen niet te groot te maken. De studenten geven aan dat ze graag meer feedback krijgen tijdens de praktijklessen. Verder is de commissie bijzonder positief over het aanbieden van praktijkervaring en stage vanaf het eerste jaar van de bacheloropleiding. De studenten starten in het eerste jaar met een ‘snuffelstage’. In het tweede jaar van het modeltraject loopt de student een observatiestage voor een totaal van 25 uur of een studiepunt. In het derde jaar van het modeltraject loopt de student 270 uur stage binnen een instelling, onder het opleidingsonderdeel Bachelorproef klinische stage. De studenten maken voor iedere stage een stageverslag. De commissie waardeert dat de stage degelijk is opgebouwd vanaf het eerste jaar, met vroeg in de opleiding patiëntencontacten. De studenten krijgen een stageplek toegewezen, maar kunnen ook zelf een stageplek voordragen. De commissie stelt vast dat bij de toewijzing van de stageplekken aandacht is voor een variatie aan de grote domeinen. Nieuwe stageplekken worden steeds voorafgaand geëvalueerd door de stagecoördinator.

De commissie stelt vast dat de student op de stageplek in de dagdagelijkse praktijk wordt begeleid door de stagementor. De doelstellingen

worden voorafgaand met de stagementor overeengekomen. Vanuit de opleiding wordt per student een stagebegeleider aangesteld die de student bijna wekelijks bezoekt. Door dit intensieve contact is er veel ruimte voor (informeel) overleg tussen de stagementor en de stagebegeleider. Uit de gesprekken blijkt dat de stagementoren tevreden zijn over de ondersteuning vanuit de opleiding. Uit de gesprekken met de studenten blijkt dat ze over het algemeen tevreden zijn over de kwaliteit en de begeleiding van de stages. De commissie waardeert de sterke betrokkenheid van de stagebegeleider met de stageplaatsen, maar adviseert om meer autonomie te geven aan de stagementor bij de begeleiding (en beoordeling, zie ook *facet 2.7*) van de stagiair. De commissie is van mening dat wekelijkse contacten erg frequent zijn. Verder blijkt de stagementor niet systematisch de stageverslagen na te kijken. Uit de gesprekken met de stagementoren leidt de commissie af dat ze hier wel voor open staan.

Tijdens de gesprekken en op basis van het zelfevaluatierapport verneemt de commissie dat de opleiding in het derde jaar van het modeltraject nog een derde bachelorproef organiseert, namelijk de Bachelorproef professionele competenties. In lijn met de rol professional in het opleidingsprofiel heeft de opleiding met dit opleidingsonderdeel aandacht voor het maatschappelijk en beroepsmatig functioneren van de kinesitherapeut. De Bachelorproef professionele competenties bestaat uit twee deelopleidingsonderdelen: Teambuilding en Studieloopbaancoaching 6. Voor het deel Teambuilding voeren de studenten tijdens een driedaagse, in groepen van tien en onder begeleiding, opdrachten uit. Voor het deel Studieloopbaancoaching 6 (zie ook *facet 4.2*) reflecteert de student aan de hand van een aantal opdrachten over zijn/haar studievoortgang en oriënteert zich binnen de beroepsbekwaamheden. De student maakt onder andere een persoonlijke SWOT-analyse op basis van de eindcompetenties, die hem/haar helpt bij het kiezen van de afstudeerrichting en het masterproefonderwerp in de vervolgopleiding.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'samenhang van het programma' als goed.

Zoals reeds beschreven in *facet 2.1* wordt de verticale samenhang in het programma beschreven aan de hand van elkaar logisch opvolgende thema's. Het eerste jaar is gethematiseerd rond de gezonde mens, het tweede jaar rond het klinisch onderzoek en pathologie en het derde rond

behandeling. De opbouw doorheen de modeltrajectjaren komt terug in de nummering van de opleidingsonderdelen die rechtstreeks op elkaar voortbouwen, vb. Musculoskeletale kinesitherapie 1, 2 en 3. De commissie stelt vast dat doorheen deze opbouw de drie rollen van het opleidingsprofiel lopen die vertaald worden in leerlijnen (zie ook *facet 2.2*) en, naarmate de opleiding vordert, steeds meer geïntegreerd aan bod komen in een complexere context waarbij steeds meer zelfstandigheid wordt verwacht. De commissie is van mening dat de opbouw van het programma logisch en coherent is.

Uit de gesprekken met de opleiding blijkt dat de verticale samenhang wordt bewaakt binnen de drie vakgroepen, die elk verantwoordelijk zijn voor een aantal opleidingsonderdelen die inhoudelijk samenhangen en op elkaar volgen. Overkoepelend overleg vindt plaats binnen de opleidingscommissie. Om overlap tussen de opleidingsonderdelen te vermijden heeft de opleiding in het verleden een inhoudelijke screening van het programma georganiseerd. Ze geeft aan dergelijke screening in de toekomst te willen herhalen. Uit de gesprekken met de studenten leidt de commissie af dat er weinig overlap is in het programma.

De commissie stelt vast dat de opleiding voor een aantal opleidingsonderdelen strikte volgtijdelijkheid bepaalt, wat consequenties heeft voor het samenstellen van een individueel traject. De studietrajectbegeleider begeleidt de studenten bij het samenstellen van individuele trajecten en bewaakt de volgtijdelijkheid. Iedere aanvraag voor een individueel traject wordt voorgelegd aan de pedagogische adviescommissie en moet worden goedgekeurd door het departementshoofd. Tijdens een jaarlijks informatiemoment worden de studenten geïnformeerd over de flexibele studiemogelijkheden. De commissie leidt uit de gesprekken met de studenten af dat de studietrajectbegeleiding goed verloopt en gewaardeerd wordt.

Facet 2.4 Studieomvang

Het facet 'studieomvang' voldoet aan de criteria.

De academisch gerichte bacheloropleiding bestaat uit 3 studiejaar van elk 60 studiepunten. In totaal wordt dus een opleidingsprogramma georganiseerd van 180 studiepunten. De opleiding voldoet hiermee aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studieomvang van een academisch gerichte bachelor.

Facet 2.5 Studietijd

De commissie beoordeelt het facet 'studietijd' als voldoende.

De commissie leidt uit de gesprekken af dat de opleiding de studielast bij de studenten bevraagt tijdens de opleidingsonderdeel-bevragingen. Uit de resultaten die de opleiding in het zelfevaluatie-rapport beschrijft blijkt dat de begrote studielast overeenstemt met de werkelijke studielast. Dit wordt bevestigd tijdens de gesprekken met de studenten. Uit deze gesprekken leidt de commissie verder af dat de studielast gelijk gespreid is over de gehele opleiding, dat de piekbelasting beperkt is en de studielast doenbaar is mits de student gemotiveerd is en de leerstof goed bijhoudt. De commissie merkt op dat de opleiding geen ander, meer gedetailleerd systeem voor de meting van de studielast hanteert. De opleiding geeft mee dat studenten via informele contacten of via de studentenraad eventuele problemen met de studielast kunnen aankaarten. De commissie beveelt aan om een meer systematisch en gedetailleerd systeem voor studietijdmetingen te introduceren. Dit zou toelaten om, bijvoorbeeld bij indicaties van afwijkingen ten opzichte van de begrote studietijd, de werkelijke studietijd meer gedetailleerd in kaart te brengen.

De commissie leidt uit het zelfevaluatie-rapport af dat indien uit de opleidingsonderdeel-enquête zou blijken dat de studielast te hoog of te laag is, de verantwoordelijke van het betreffende opleidingsonderdeel in overleg met het onderwijsteam een verbetertraject moet uitwerken en ter goedkeuring moet voorleggen aan de opleidingscommissie.

De commissie stelt vast dat de opleiding zicht heeft op de studiebelemmerende factoren en inspanningen doet om deze weg te nemen. Zo heeft de opleiding een analyse van de slaagcijfers uitgevoerd om na te gaan welke opleidingsonderdelen moeilijk studeerbaar zijn en heeft de opleiding oog voor de individuele studietrajecten.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

De commissie beoordeelt het facet 'afstemming tussen vormgeving en inhoud' als goed.

De commissie leert uit het zelfevaluatie-rapport dat het didactisch uitgangspunt van het departement en de opleiding 'het aanleren van kennis en competenties via een integratie van een cognitieve en sociale wijze van leren' is. Onder de cognitieve wijze verstaat de opleiding 'op een actieve

manier nieuwe leerstof verwerken tot kennis, vaardigheid en attitude. Onder de sociale visie verstaat ze 'nieuw gedrag verwerven door te leren uit ervaring'. Onder dit laatste hoort het leren vanuit praktijkervaringen, waarmee de opleiding volgens de commissie reeds vroeg start (zie ook *facet 2.2*). Naarmate de opleiding vordert is er meer aandacht voor de sociale visie en minder voor de cognitieve visie. De opleiding hanteert volgens de commissie een duidelijk didactisch concept dat actief gebruikt wordt door docenten en studenten. Gastdocenten en nieuwe medewerkers worden binnen de onderwijsteams geïntroduceerd met de didactische visie van de opleiding. De commissie hoopt dat de sterke gerichtheid op onderwijsinnovatie bewaard blijft bij de integratie van de opleiding binnen de UA.

Uit het zelfevaluatie-rapport blijkt dat de opleiding een variatie aan werkvormen gebruikt: hoorcollege, activerend hoorcollege, begeleide praktijk, zelfstandige praktijk, werkcollege, supervisie, snuffelstage, praktijkstage en stage. De opleiding geeft aan dat tijdens de jaarlijkse onderwijsdagen, in het teken van didactische professionalisering, aangemoedigd wordt om werkvormen te kiezen in functie van de beoogde competenties. De commissie constateert dat dit in de praktijk inderdaad het geval is. Het valt de commissie wel op dat de praktijkgroepen redelijk groot zijn, tot 30 studenten per groep. De opleiding erkent dit en geeft aan waar nodig maatregelen te nemen om de kwaliteit van de praktijklessen te waarborgen.

De commissie stelt vast dat voorafgaand aan de aanschaf van nieuwe handboeken de relevantie en de prijs/kwaliteit verhouding wordt besproken op de opleidingsvergadering. De commissie is positief over de kwaliteit van het merendeel van de cursussen. De cursussen worden verdeeld via de cursusdienst en zijn beschikbaar via de elektronische leeromgeving. Daarnaast worden via de elektronische leeromgeving presentaties, studiemateriaal en opdrachten verspreid. Uit de gesprekken blijkt dat de docenten en de studenten de elektronische leeromgeving ook als communicatiemiddel gebruiken. De opleiding geeft tijdens de gesprekken zelf als werkpunt aan dat een aantal werkmiddelen, zoals het stageboek en de portfolio's, kunnen worden gedigitaliseerd. De commissie ondersteunt dit voornemen, en suggereert hiervoor de elektronische leeromgeving te gebruiken.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

De commissie beoordeelt het facet 'beoordeling en toetsing' als goed.

Het departement beschikt sinds academiejaar 2007–2008 over een werkgroep Toetsbeleid beschikt. Deze werkgroep ontwikkelde een handleiding 'Toetsbeleid departement Gezondheidszorg' en een beleidsnota. Ze organiseert jaarlijks een interne onderwijsstudiedag om de implementatie van dit toetsbeleid te bevorderen. De commissie is positief over het toetsbeleid en de aandacht voor de navorming omtrent toetsing.

De commissie stelt vast dat per (deel)-opleidingsonderdeel een toetsmatrix wordt opgesteld, waarin de te toetsen competenties, geconcretiseerd in toetsbare gedragsindicatoren, opgelijst staan met het verwachte beheersingsniveau. Door middel van een weging per competentie wordt het aandeel van iedere competentie in de totaalscore vastgelegd. De commissie is zeer positief over het opzetten en gebruiken van een toetsmatrix ter stimulering van het competentiegericht toetsen. Dit geeft volgens haar aan de docenten en studenten inzicht in hoe de competenties getoetst worden.

Op basis van een oplistijng van toetsvormen in het zelfevaluatie-rapport stelt de commissie vast dat de opleiding een brede waaier aan toetsvormen hanteert. Naarmate de opleiding vordert worden minder kennistoetsen en meer casustoetsen gebruikt. Op basis van de ingekeken examenopgaven is de commissie van mening dat de examenvragen van een voldoende hoog niveau zijn. Binnen de onderwijsteams en de vakgroepen vindt overleg en afstemming plaats over de vorm en de inhoud van de toetsing. De opleiding geeft zelf aan dat ze momenteel de kwaliteit van de examens niet systematisch evalueert. Tijdens de gesprekken blijkt dit een van de volgende ambities van de werkgroep Toetsbeleid te zijn. De commissie moedigt de opleiding aan dit te ondersteunen.

De studenten kunnen alle procedurele zaken omtrent de toetsing nalezen in het examenreglement. De commissie stelt vast dat de studiefiches de toetsvormen en de beoordelingscriteria vermelden. Het examenreglement en de studiefiches zijn raadpleegbaar via de website. Uit de gesprekken blijkt dat de docenten tijdens de eerste les toelichting geven over de wijze van examineren en voorbeelden van examenvragen geven. Na de examens organiseert het departement een feedbackmoment waarop studenten hun examens kunnen inkijken en feedback kunnen vragen. Uit de gesprekken met de studenten blijkt dat ze tevreden zijn over de informatieverschaffing omtrent de toetsing en over de wijze van toetsing zelf.

De examenroosters worden uiterlijk 21 kalenderdagen voor het examen bekend gemaakt. Uit de gesprekken met de studenten blijkt dat dit voor hen te laat is. De commissie stelt vast dat dit mede een gevolg is van de onderbemanning van de studentenadministratie (zie ook *facet 3.3*). De commissie beveelt aan maatregelen te nemen om de examenroosters eerder bekend te maken.

De beoordeling van de Bachelorproef klinische stage gebeurt op basis van het stagerapport van de student. De beoordeling gebeurt door de stagebegeleider in overleg met de stagementoren, aan de hand van een beoordelingsformulier. Uit de gesprekken blijkt dat de rol van de stagementor in de beoordeling voor een aantal betrokkenen onduidelijk is. De commissie suggereert de rol van de stagementoren in de stagebeoordeling zowel voor studenten als de stagementoren te verduidelijken. De evaluatie van de Bachelorproef professionele competenties gebeurt op basis van individuele en groepsreflectieverslagen. De evaluatie van de Bachelorproef wetenschappelijk onderzoek gebeurt op basis van een tussentijdse evaluatie en een eindevaluatie. Bij de eindevaluatie houdt de opleiding rekening met zowel het product als het proces. De commissie is van mening dat de beoordelingen van de drie bachelorproeven in duidelijke procedures zijn uitgewerkt.

Facet 2.8 Masterproef

Niet van toepassing.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

De commissie beoordeelt het facet 'toelatingsvoorwaarden' als voldoende.

Eén van de grote pijnpunten die de bacheloropleiding ervaart, is de grote instroom van studenten in het eerste bachelorjaar. In combinatie met de instroom van studenten met een zwakke wetenschappelijke vooropleiding verhoogt het stijgend aantal studenten de druk op de organisatie van het onderwijs, vooral in het eerste bachelorjaar. De commissie stelt op basis van het zelfevaluatierapport vast dat de opleiding de decretaal voorziene toelatingsvoorwaarden voor de bacheloropleiding hanteert. De wettelijke toelatingsvoorwaarden zijn opgenomen in de Algemene Onderwijsregeling (AOR). Uitzonderingen op de wettelijke toelatingsvoorwaarden zijn mogelijk via goedkeuring van het aanvraagdossier door een speciale onderzoekscommissie. Voldoende kennis van de Nederlandse taal is altijd een vereiste. De procedures omtrent toelatingsvoorwaarden zijn volgens de commissie duidelijk omschreven.

De opleiding informeert kandidaat-studenten tijdens SID-Ins en via een departementale informatiebrochure die naar alle studenten van het laatste jaar secundair onderwijs uit de Antwerpse regio wordt gestuurd. Verder participeert de opleiding ook aan de opencampusdagen en infodagen die Artesis organiseert. Sinds academiejaar 2006–2007 is het aantal eerstejaarsstudenten gestegen van 83 naar 195 in academiejaar 2010–2011.

Uit het zelfevaluatie-rapport blijkt dat het departement Gezondheidszorg de diversiteit in de studentenpopulatie als een meerwaarde ziet. Om zo optimaal mogelijk met deze diversiteit om te gaan houdt de opleiding instroomstatistieken bij en voorziet ze in instroomvoorzieningen (cfr. infra). In het academiejaar 2010–2011 had 52,5% van de instromende studenten een diploma ASO. Een opvallend hoog percentage, 41% had een diploma TSO. De rest had een diploma KSO of BSO of heeft een Nederlands diploma. De opleiding analyseert deze gegevens om zo de slaagkansen aan de hand van de vooropleiding te kunnen voorspellen. Deze resultaten gebruikt de opleiding om kandidaat-studenten zo correct mogelijk te informeren over hun slaagkansen.

Daarnaast wordt iedere student bij aanvang getest op motivatie en leervaardigheden (LEMO-test). Alle studenten krijgen een uitnodiging van de studieloopbaancoach om op basis van de resultaten van deze LEMO-test na te gaan hoe ze best hun studie kunnen aanpakken en welke hulpbronnen hierbij kunnen worden ingeschakeld. De opleiding voorziet ook inhoudelijke ondersteuning voor instromers. Voor de start van het jaar kunnen de studenten een zelfstudiepakket Wiskundige basisvaardigheden volgen. Bij de start van het jaar kunnen studenten via de elektronische leeromgeving hun voorkennis wiskunde, chemie en fysica testen. De resultaten van deze tests worden omgezet in een vrijblijvend advies dat kan worden besproken met de studieloopbaancoach. In het eerste semester biedt de opleiding een facultatieve module wetenschappen aan. De commissie stelt vast dat de opleiding veel inspanningen doet om de studenten de juiste instroomcompetenties te laten verwerven aan het begin van de opleiding. Ze waardeert deze initiatieven, maar stelt vast dat het merendeel georganiseerd wordt na de poort. Ze raadt aan een niet bindende oriëntatieproef en bijscholing te organiseren vóór de start van de opleiding.

Studenten die een individueel traject willen samenstellen, op basis van vrijstellingen, topsportstatuut, functiebeperkingen of leerstoornissen kunnen terecht bij de trajectbegeleider. Aanvragen voor EVG of EVK zijn mogelijk via procedures zoals vastgelegd binnen de Associatie Universiteit & Hogescholen Antwerpen (AUHA).

Algemene conclusie bij onderwerp 2: Programma

Facet 2.1	Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma	Goed
Facet 2.2	Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma	Goed
Facet 2.3	Samenhang van het programma	Goed
Facet 2.4	Studieomvang	OK
Facet 2.5	Studietijd	Voldoende
Facet 2.6	Afstemming tussen vormgeving en inhoud	Goed
Facet 2.7	Beoordeling en toetsing	Goed
Facet 2.8	Masterproef	NVT
Facet 2.9	Toelatingsvoorwaarden	Voldoende

De visitatiecommissie is van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 3 INZET VAN HET PERSONEEL

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwaliteit van het personeel' als goed.

De commissie stelt vast dat er een centraal gestuurd personeelsbeleid wordt gevoerd. Het personeelsbeleid is gebaseerd op het functieboek van de instelling (met een omschrijving van de ambten), de beleidsnota inzake tewerkstelling en het personeelsreglement. Per medewerker wordt jaarlijks de taakinfilling vastgelegd in een taakstellingsfiche. De medewerkers geven tijdens de gesprekken aan dat ze tevreden zijn over het gebruik van de taakstellingsfiches ter bewaking van de werkdruk. De commissie stelt tijdens de gesprekken vast dat er door de nakende integratie van de opleiding binnen de UA, enige onzekerheid leeft over het toekomstig statuut van de medewerkers. De commissie vraagt de onzekerheid over het statuut na de integratie op korte termijn weg te nemen.

Uit het zelfevaluatie-rapport blijkt dat de opleiding bij de selectie van nieuwe medewerkers belang hecht aan academische, inhoudelijke, onderwijskundige en organisatorische competenties. Bij aanstelling van nieuwe medewerkers voor beroepsondersteunende opleidingsonderdelen telt praktijkervaring als een meerwaarde. Sinds de samenwerking met de VUB en de UA, zetelt in de selectiecommissie steeds een ZAP-lid van de VUB of de UA. Verder stelt de commissie vast dat de opleiding voor nieuwe personeelsleden een onthaalbrochure en een administratief startpakket voorziet. De voorzitter van de opleidingscommissie onthaalt de nieuwe medewerkers, bespreekt de taakin-vulling en geeft een rondleiding. Iedere nieuwe medewerker krijgt een individuele 'mentor' toegewezen. De commissie is positief over de selectie en het onthaal van nieuwe medewerkers.

Tijdens de gesprekken geeft de opleiding aan dat ze regelmatig functionerings- en evaluatiegesprekken organiseert volgens de procedures zoals opgenomen in de procedure Functioneringsgesprekken en het reglement Evaluatie. De procedures en criteria voor bevordering staan beschreven in het document Benoemingsprocedure en het Bevorderingsreglement dat de commissie kon inkijken. De commissie is van mening dat binnen de opleiding een degelijk uitgewerkt evaluatie- en bevorderingsbeleid gehanteerd wordt.

De commissie stelt vast dat er een jaarlijks terugkerend, associatiebreed didactisch vormingsaanbod is. Daarnaast organiseert de opleiding jaarlijks onderwijsdagen rond een onderwijskundig thema. Binnen de associatie biedt het Expertisecentrum Hoger Onderwijs (ECHO) didactische bijscholingen aan. De commissie is positief over de mogelijkheden voor didactische navorming. Ze stelt tijdens de gesprekken vast dat de docenten hiervan regelmatig gebruik maken en open staan voor didactische verbetering en vernieuwing.

Uit de gesprekken met de studenten blijkt tevredenheid over de didactische kwaliteiten van de lesgevers en het laagdrempelige contact met de medewerkers van de opleiding. Op basis van bovenstaande bevindingen is de commissie van mening dat de opleiding over gekwalificeerd personeel beschikt.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid' als goed.

Om de nexus onderwijs-onderzoek te bewaken, stelt de opleiding per opleidingsonderdeel een onderzoeksactieve medewerker met doctoraat verantwoordelijk voor het onderwijsteam dat het opleidingsonderdeel inricht. De commissie stelt vast dat voor het inrichten van onderwijs de expertise van de vakgroepen gebruikt wordt. Voor opleidingsonderdelen die sterk gericht zijn op de beroepspraktijk worden beroepsactieve praktijkassistenten in het onderwijsteam opgenomen. De commissie is positief over de samenstelling van onderwijsteams voor de organisatie van de opleidingsonderdelen. Ze is van mening dat door de bemensing van de onderwijsteams zowel de professionele als de academische expertise voor de organisatie van de opleidingsonderdelen gewaarborgd is.

De commissie stelt vast dat binnen de opleiding een sterke groei aan doctoraten heeft plaatsgevonden, mede door de ondersteuning vanuit de UA en de VUB. Ze moedigt de opleiding aan deze groei verder te zetten. Volgens de opleiding zelf is deze groei te danken aan een systeem waarbij doctorandi halftijds met onderzoek en halftijds met onderwijs worden belast. Ter opvolging van de voortgang vindt halverwege het doctoraat een tussentijdse evaluatie door een externe leescommissie plaats. Indien een doctoraat te weinig vordert kan het worden stopgezet. De opleiding maakt tijdens de gesprekken duidelijk dat ze uitkijkt naar de integratie binnen de UA, omdat hierdoor de middelen om aan onderzoek te doen, zullen toenemen. Wat betreft de onderzoeksonderwerpen zet de opleiding bewust in op klinisch georiënteerd en praktijkgericht onderzoek.

Voor de vakinhoudelijke professionalisering kunnen medewerkers een aanvraag indienen bij het comité financiën. Vervolgens gaat de aanvraag ter goedkeuring naar de voorzitter van de opleidingscommissie. Uit de gesprekken met de docenten blijkt dat, indien de aanvraag redelijk is, ze wordt goedgekeurd. Medewerkers die een bijscholing hebben gevolgd, koppelen hierover terug op de vakgroep- of opleidingsvergaderingen. Verder kiest de opleiding er expliciet voor om per OP-lid 20% te vrijwaren voor maatschappelijke dienstverlening (eventueel in de vorm van klinische activiteiten) of wetenschappelijk onderzoek. Hierdoor wil de opleiding de beroepservaring onder de OP-leden actueel houden.

De commissie stelt vast dat enkele OP-leden een buitenlandervaring opdoen, maar vooral in het kader van de zoektocht naar buitenlandse stageplekken. Ze vraagt de opleiding om meer in te zetten op docentenmobiliteit in het kader van onderwijs- en onderzoekssamenwerking, opdat de OP-leden nog meer in aanraking komen met de actuele internationale ontwikkelingen in hun vakgebied. De opleiding erkent dat dit een werkpunt is.

Facet 3.3 Kwantiteit personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwantiteit van het personeel' als voldoende.

Uit het zelfevaluatie rapport blijkt dat in het academiejaar 2011–2012 het onderwijs in de bachelor- en masteropleiding wordt verzorgd door 46 statutaire medewerkers en 19 gastprofessoren, voor een totaal van 29.85 VTE. De commissie stelt vast dat door de recente hervormingen de opleiding beschikt over een relatief jong docententeam met een redelijke verhouding vrouwelijke en mannelijke medewerkers.

Van de 29.85 VTE aan medewerkers waarover de opleiding beschikt, presteert volgens de opleiding 22.65 VTE aan onderwijsgerelateerde zaken. Om de student/docent ratio te berekenen deelt de opleiding 22.65 door 580 studenten, waarbij iedere student voor 60 studiepunten staat, wat neerkomt op 25.61 studenten per docent. De commissie is van mening dat dit een redelijke ratio is. Dit cijfer wordt niet apart berekend voor de bachelor- en de masteropleiding, maar uit de gesprekken met de docenten van de bacheloropleiding blijkt geen te hoge werkdruk. Niettemin kijkt de opleiding uit naar de integratie binnen de UA, waarbij er meer middelen zouden worden toegekend om ook de onderzoeksopdracht binnen de vakgroepen verder uit te bouwen, terwijl de kwaliteit van de onderwijsopdracht gewaarborgd kan worden. De opleiding geeft zelf aan dat ze werk wilt maken van een piramidale ambtenarenstructuur. De commissie moedigt de opleiding aan hiervan werk te maken.

In het academiejaar 2011–2012 beschikt het departement over 19.75 VTE ATP, inclusief ICT en coördinatie wetenschappelijk onderzoek en maatschappelijke dienstverlening. De opleiding geeft tijdens de gesprekken aan dat ze een tekort heeft aan ATP voor de studentenadministratie. Dit blijkt ook uit de gesprekken met de studenten die de organisatie van de studentenadministratie als een van de grote aandachtspunten zien. Tijdens de gesprekken licht de opleiding toe dat er reeds budget is voorzien om in

het academiejaar 2012–2013 bijkomend ATP aan te werven. De commissie dringt er bij de opleiding op aan hier werk van te maken, en tijdig te voorzien wanneer bijkomende aanwervingen noodzakelijk zijn.

Algemene conclusie bij onderwerp 3: Inzet van het personeel

Facet 3.1	Kwaliteit personeel	Goed
Facet 3.2	Eisen professionele en academische gerichtheid	Goed
Facet 3.3	Kwantiteit personeel	Voldoende

De visitatiecommissie is van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

De commissie beoordeelt het facet 'materiële voorzieningen' als voldoende.

De opleiding is momenteel gehuisvest op de campus Merksem, maar kan door de samenwerking binnen de AUHA gebruik maken van lokalen op de campus Drie Eiken van de UA en de faciliteiten van het UZA. Bij de integratie van de opleiding in de UA zal de hele opleiding, op middellange termijn, integraal verhuizen naar de campus Drie Eiken.

Op de campus Merksem deelt de opleiding samen met de andere opleidingen binnen het departement een auditorium, enkele leslokalen en meerdere praktijklokalen, waarvan vijf ingericht met behandelafels voor de praktijklessen REVAKI. Daarnaast is er een PC-lokaal, een labo inspanningsfysiologie en een ganglabo. Op de campus Drie Eiken kan de opleiding gebruik maken van een grote aula, enkele kleinere aula's, enkele PC-lokallen en een snijzaal. Verder maakt de opleiding gebruik van externe locaties zoals het sportcomplex Rode loop, het zwembad Park van Merksem en het fitnesscentrum Health City Merksem. In het Universitair Ziekenhuis Antwerpen kan de opleiding gebruik maken van een bewegingslabo (M²OCEAN en S.P.O.R.T.S.) Verder wordt samengewerkt met andere labo's of onderzoekscentra, zoals het longfunctielabo, Athlete's care en Oscare. De commissie is van mening dat de onderzoeksfaciliteiten in orde zijn.

Anderzijds stelt de commissie vast dat tijdens de visitatie zowel de didactische als domeinspecifieke infrastructuur op de huidige locatie (campus Merksem) moet worden verbeterd. Uit de gesprekken met de studenten blijkt dat de beschikbare ruimte beperkt is en de infrastructuur en de materialen verouderd zijn. De opleiding erkent dit en geeft aan dat er in de toekomst, bij de integratie, verbetering zal optreden. De commissie vraagt prioriteit te geven aan de verdere uitbouw van geschikte infrastructuur voor het aantal studenten.

De opleiding stelt twee praktijklokalen ter beschikking voor zelfstudie (skills labs). Uit de gesprekken met de studenten blijkt dat de skills labs te weinig beschikbaar zijn, omdat er door het beperkt aantal beschikbare lokalen veel lessen worden gepland. Verder bleken de studenten niet goed op de hoogte van de openingstijden van deze lokalen. De commissie vraagt voldoende lokalen ter beschikking te stellen voor zelfstudie en duidelijk te communiceren over de openingstijden van deze lokalen. Ze suggereert een duidelijk en overzichtelijk systeem voor het reserveren van de lokalen te introduceren, zodat de studenten hun zelfstudie kunnen plannen.

De commissie stelt vast dat het gebruik van de twee locaties, plus soms het Middelheim Ziekenhuis, praktische problemen met zich meebrengt. De verbinding via het openbaar vervoer is niet optimaal. Uit de gesprekken met de studenten blijkt dat de lessen geconcentreerd worden aangeboden op een locatie, maar dat verplaatsingen van de ene naar de andere campus op een dag toch nog voorkomen. De commissie beveelt aan de lessen per dag te concentreren op een locatie, zodat de verplaatsingen voor de studenten tot een minimum worden beperkt.

De opleiding beschikt over een departementale bibliotheek op de campus Merksem. Voor de studenten REVAKI is de biomedische bibliotheek op de campus Drie Eiken het meest relevant. Hier kunnen ze bovendien gebruik maken van pc's en ruimtes voor zelfstudie of groepswork. Verder kunnen de studenten voor het opzoeken van elektronische artikelen gebruik maken van de online catalogus Anet, het bibliotheeknetwerk van wetenschappelijke bibliotheken in Antwerpen en Limburg. De commissie is van mening dat de studenten beschikken over een degelijke bibliotheek met voldoende voorzieningen.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

De commissie beoordeelt het facet 'studiebegeleiding' als goed.

De commissie stelt op basis van het zelfevaluatierapport vast dat de opleiding drie niveaus voor de studie- en studentenbegeleiding onderscheidt. De eerstelijnszorg bestaat uit studieloopbaancoaching en studietrajectbegeleiding. Elke student krijgt vanaf de start van de opleiding een studieloopbaancoach toegewezen, die de student gedurende de gehele studie opvolgt. Per semester is een individueel gesprek van een half uur voorzien. De student bereidt aan de hand van een portfolio, waarin de reeds behaalde en te behalen competenties worden omschreven, het gesprek voor. Per jaar van het modeltraject wordt op andere aspecten gefocust. In het eerste jaar maakt de student een SWOT-analyse van de reeds verworven competenties, een Persoonlijk OntwikkelingsPlan en een Persoonlijk ActiePlan. In het tweede jaar werkt de student de Belbin groepsrollen uit en vult een competentiegroeikaart in. In het derde jaar worden de verworven competenties bekeken in het licht van de afstudeerrichting en de keuze van het masterproefonderwerp. Om het belang van de studieloopbaancoaching te benadrukken, en de medewerkers hiervoor voldoende tijd te geven, wordt dit ingepland als een deel-opleidingsonderdeel. De commissie is erg gecharmeerd door de studieloopbaancoaching. Naast de studieloopbaancoaching behoort ook de trajectbegeleiding tot de eerstelijnszorg. Studenten zijn zelf verantwoordelijk voor het opnemen van contact met de trajectbegeleider, en zijn eindverantwoordelijke voor het individueel studietraject zolang dit voldoet aan de regels van volgtijdelijkheid en het maximum aantal op te nemen studiepunten. Tot slot kunnen de studenten, onder de noemer van de eerstelijnszorg, voor extra vakinhoudelijke begeleiding terecht bij het onderwijzend personeel zelf. Indien er vraag naar is worden er collectieve consultmomenten ingelast op ingeroosterde uren.

De tweedelijnszorg bestaat uit de ombudspersoon en de departementale zorgcoördinator. Uit de gesprekken met de studenten blijkt dat de ombudspersoon gekend is, maar vooral wordt gecontacteerd in verband met de examens. De interventies van de ombudsdienst worden opgenomen in de jaarverslagen van het departement. De commissie stelt vast dat studenten met een functiebeperking terecht kunnen bij de zorgcoördinator. Deze begeleidt de studenten bij het opmaken van de aanvraag voor een speciaal statuut en het uitwerken van de faciliteiten. De zorgcoördinator is ook verantwoordelijk voor de heroriëntering. De commissie stelt vast dat ook studenten met tijdelijke uitval door blessure terecht kunnen bij

de zorgcoördinator. De opleiding geeft tijdens de gesprekken aan dat ze de achterstand in dat geval zoveel mogelijk wil beperken. De commissie is van mening dat de opleiding veel aandacht heeft voor de tijdelijke uitval door blessure.

De derdelijnszorg omvat de sociale voorzieningen van Artesis Hogeschool Antwerpen (SOVOHA) en Psynet. Indien nodig verwijst de studieloopbaancoach of de zorgcoördinator door naar SOVOHA, voor de opvang van sociale, psychologische, emotionele of financiële problemen. De commissie is positief over het aanbod aan studie- en studentenbegeleiding. Uit de gesprekken met de studenten blijkt dat ze tevreden zijn over de studiebegeleiding. Ze blijken echter niet altijd bekend met de verschillende diensten die de opleiding ter beschikking stelt. De opleiding erkent dit en geeft aan inspanningen te doen om de studenten beter bekend te maken met de verschillende actoren van de studie- en studentenbegeleiding. Zo wordt recent niet enkel bij de start van het academiejaar een informatiemoment georganiseerd, maar ook halverwege het eerste semester. De commissie vraagt het effect van deze verbetermaatregel ter bekendmaking van de verschillende studie- en studentenbegeleidingsdiensten op te volgen.

Het valt de commissie op dat de opleiding redelijk veel buitenlandse studenten aantrekt, meestal voor stages in het laatste bachelorjaar. Tijdens de gesprekken blijkt dat de opleiding veel inspanningen levert voor de opvang van inkomende studenten. Zo zal een eigen student de inkomende student opwachten aan het centraal station en voorziet de opleiding in goede begeleiding aan de hand van duidelijke afspraken. De opleiding stelt vast dat dit via mond op mond reclame rondgaat en rendeert. De commissie waardeert de inspanningen van de opleiding om buitenlandse studenten aan te trekken.

Algemene conclusie bij onderwerp 4: Voorzieningen

Facet 4.1	Materiële voorzieningen	Voldoende
Facet 4.2	Studiebegeleiding	Goed

De visitatiecommissie is van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITZORG

Facet 5.1 Evaluatie resultaten

De commissie beoordeelt het facet 'evaluatie resultaten' als goed.

Uit het zelfevaluatie-rapport leert de commissie dat centraal een kwaliteitszorgbeleid wordt uitgewerkt binnen de centrale stuurgroep kwaliteitszorg. Deze stuurgroep zet het kwaliteitsbeleid uit, en staat in voor de organisatie ervan en de rapportering erover aan het bestuurscollege. Op departementaal niveau staat de departementale stuurgroep integrale kwaliteitszorg in voor de implementatie van het centrale kwaliteitszorgbeleid. De departementale stuurgroep stelt jaarlijks een kwaliteitsactieplan op, dat wordt goedgekeurd door de departementsraad. De commissie is van mening dat de opleiding kan profiteren van een degelijk hogeschoolbreed en departementaal kwaliteitsbeleid. Daarnaast blijft de opleiding in de eerste plaats zelf verantwoordelijk voor het bewaken van de onderwijskwaliteit. Sinds 2008 wordt deze taak opgenomen door de voorzitter van de opleidingscommissie, met ondersteuning van de opleidingscommissie. De opleidingscommissie voert de kwaliteitsmetingen uit, analyseert de resultaten en bewaakt de opvolging van de verbetertrajecten. De voorzitter van de opleidingscommissie rapporteert aan de departementale stuurgroep en aan de medewerkers van de opleiding.

Uit de gesprekken blijkt dat de studenten onmiddellijk na de examens per opleidingsonderdeel feedback kunnen geven. Hierin wordt de inhoud, de vormgeving, de relevantie, het studiemateriaal en de studielast bevraagd. Sinds het academiejaar 2011–2012 wordt de enquête over de toetsing gekoppeld aan de opleidingsonderdeel-enquête om overbevraging te voorkomen en de responsgraad te verhogen. De commissie stelt vast dat de feedback van de studenten een rol speelt bij de functioneringsgesprekken van de medewerkers, maar dat studenten zich enkel over een opleidingsonderdeel als geheel kunnen uitspreken. Ze vraagt de studenten de mogelijkheid te geven om docenten individueel te beoordelen. De studenten worden eenmalig over de opleiding in zijn geheel bevraagd aan het einde van de opleiding. Verder krijgen studenten de kans om feedback te geven over de overgang van het secundair naar het hoger onderwijs en over de opencampusdag. De commissie stelt vast dat een systematische, formele evaluatie van de stageplaats momenteel ontbreekt. De opleiding erkent dit, maar geeft mee dat er via informele weg feedback kan worden gegeven. Toch spreekt de opleiding de ambitie uit om in de toekomst de

studenten de mogelijkheid te bieden om zich via een formele, anonieme evaluatie uit te spreken over de kwaliteit van de stageplaats. De opleiding geeft nog mee dat ze de ambitie heeft om in de toekomst focusgroepen samen te roepen om moeilijk interpreteerbare resultaten te bespreken. De commissie moedigt deze ambitie aan.

Uit het zelfevaluatierapport leert de commissie dat de alumni zes maanden na afstuderen de vraag krijgen een sterkte-zwakke analyse van de opleiding uit te voeren. De opleiding peilt hierin naar de tevredenheid over de opleiding en het belang en de verworvenheid van de eindcompetenties. Het werkveld krijgt, via een bevraging van de stageplaatsen, tweejaarlijks de kans om feedback te geven op de opleiding en de kwaliteiten van de studenten.

Medewerkers worden niet schriftelijk bevraged, maar krijgen de gelegenheid om feedback te geven tijdens de tweejaarlijkse functioneringsgesprekken en tijdens de opleidingsvergaderingen. De commissie beveelt aan de medewerkers ook te bevragen door middel van formele enquêtes, om hen de kans te bieden anoniem feedback te geven op de kwaliteitszorg binnen de opleiding.

De commissie stelt tijdens de gesprekken vast dat er, naast de schriftelijke enquêtes, binnen de opleiding veel ruimte voor informele feedback vanwege alle betrokkenen is. Deze feedback wordt opgevolgd binnen opleidingsvergaderingen, vakgroepvergaderingen en de studentenraad (zie ook 5.3).

Uit het zelfevaluatierapport blijkt dat alle schriftelijke evaluaties door de opleidingscommissie worden geanalyseerd volgens een vastgelegde procedure. De commissie waardeert de duidelijke procedure ter analysering van de resultaten. De departementale stuurgroep stelt als streefdoel dat alle betrokkenen tevreden zijn over alle aspecten van de opleiding. De streefnorm die hiermee overeenkomt is een mediaan van drie of hoger bij schriftelijke schaalvragen (met een schaal van een tot vier), en een positieve score door minstens 70% van alle respondenten bij andere vragen. Indien een of meerdere items van de opleidingsonderdeel-bevraging een mediaanscore van minder dan 3 hebben en/of het slaagpercentage lager ligt dan het rapporteringscijfer (zie ook *facet* 6.2), dan moet de opleidingsonderdeel-verantwoordelijke een verbetertraject voorleggen aan de opleidingscommissie.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

De commissie beoordeelt het facet 'maatregelen tot verbetering' als voldoende

De commissie leert uit het zelfevaluatie-rapport dat het departement een strategisch plan heeft opgesteld waarin een stand van zaken van alle strategische doelstellingen wordt weergegeven. Als belangrijke doelstellingen stelt het departement de geleidelijke opbouw van een piramidale personeelsstructuur (zie ook facet 3.1) en een verdere implementatie van het toetsbeleid (zie ook facet 2.7). De opleiding is nog niet eerder geëvalueerd. Ze heeft wel in 2008 een evaluatie van de voortgang van het academiseringsproces ondergaan. De commissie stelt vast dat de opleiding verbetermaatregelen heeft opgezet naar aanleiding van de aanbevelingen in het voortgangsrapport academisering.

De commissie stelt vast dat binnen de opleiding jaarlijks verbeteracties worden opgezet op basis van de resultaten van de enquêtes en de (in)formele feedback. De opleiding beschrijft in het zelfevaluatie-rapport als voorbeeld een verbetertraject voor enkele opleidingsonderdelen. De commissie leidt hieruit af dat de opleiding de eigen aandachtspunten erkent en hier systematisch verbetertrajecten voor opzet. De opleiding gaat in vervolg enquêtes bovendien na of de verbetertrajecten effect hebben. De commissie waardeert het omzetten van de resultaten van de enquêtes in realistische verbetertrajecten en de opvolging ervan.

De opleiding geeft tijdens de gesprekken mee dat de verbetermaatregelen genomen in reactie op de feedback van studenten nog te weinig systematisch teruggekoppeld worden naar de studenten. Uit de gesprekken blijkt wel dat de voorzitter van de opleidingscommissie bij het OP benadrukt om naar de studenten terug te koppelen over de verbeteracties die werden opgezet naar aanleiding van eerdere feedback van studenten. De commissie vraagt de opleiding na te gaan hoe de stakeholders meer systematisch kunnen worden geïnformeerd over genomen verbetermaatregelen.

Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

De commissie beoordeelt het facet 'betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld' als voldoende.

Alle lesgevers zijn lid van de opleidingsvergadering en van een van de drie vakgroepen. De medewerkers zijn vertegenwoordigd in de opleidingscommissie, in de werkgroep curriculum- en onderwijsvernieuwing en in de werkgroep toetsbeleid. De commissie stelt vast dat de medewerkers voldoende actief worden betrokken bij de kwaliteitszorg van de opleiding. Daarnaast is de commissie positief over de vorming van de onderwijsteams per opleidingsonderdeel, wat volgens haar de betrokkenheid bij het onderwijs vergroot.

Uit het zelfevaluatie rapport blijkt dat de studenten de mogelijkheid krijgen om te participeren binnen verschillende organen. In de studentenraad kunnen de studenten opmerkingen, klachten en suggesties met betrekking tot het programma formuleren. Daarnaast kunnen de studenten zich laten vertegenwoordigen in de opleidingsvergadering en binnen elke vakgroepvergadering. De commissie stelt vast dat de studenten hier nog te weinig gebruik van maken. Ze vraagt de opleiding om na te gaan hoe de studenten actiever kunnen worden betrokken bij de kwaliteitszorg van de opleiding.

Recent heeft de opleiding een resonantiecommissie samengesteld waarin alumni en werkveld tweejaarlijks worden uitgenodigd om te reflecteren over de opleiding. De commissie is positief over het oprichten van de resonantiecommissie. De stagementoren worden jaarlijks uitgenodigd op een stagevergadering, waar ze toelichting krijgen over nieuwe ontwikkelingen in de opleiding en hierop feedback kunnen geven.

Verder blijkt uit de gesprekken dat er een centrale alumnivereniging is en krijgen de alumni regelmatig uitnodigingen voor navormingen georganiseerd door de opleiding. De commissie beveelt aan een actiever alumni-beleid te voeren op het niveau van de opleiding zelf. De commissie suggereert om via een aanbod van navormingsinitiatieven het werkveld (stagementoren) en de alumni meer te betrekken bij de opleiding.

Naast de formele betrokkenheid van de verschillende stakeholders, hecht de opleiding naar eigen zeggen veel waarde aan informele contacten. De commissie is van mening dat, ondanks de recente groei van de opleiding, ze erin slaagt het contact tussen alle stakeholders laagdrempelig te houden.

De commissie stelt tijdens de gesprekken vast dat alle betrokkenen minstens notie hebben kunnen nemen van het ZER. De meeste medewerkers waren actief betrokken. Op basis van deze en bovenstaande bevindingen is de commissie van mening dat alle geledingen in voldoende mate betrokken zijn bij de opleiding.

Algemene conclusie bij onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg

Facet 5.1	Evaluatie resultaten	Goed
Facet 5.2	Maatregelen tot verbetering	Voldoende
Facet 5.3	Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	Voldoende

De visitatiecommissie is van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

De commissie beoordeelt het facet 'gerealiseerd niveau' als goed.

De opleiding bevraagt alumni en stagebegeleiders over de verworven competenties. Hieruit blijkt dat de respondenten van mening zijn dat de meeste competenties behaald worden. Ook de reacties van de alumni en het werkveld tijdens de visitatie duiden er volgens de commissie op dat de opleiding haar doelstellingen behaalt. De stagementoren zijn over het algemeen tevreden over de studenten van de opleiding. Ze vermelden tijdens de gesprekken te ondervinden dat het niveau, de kritische ingesteldheid en de wetenschappelijke achtergrond van de studenten sterk zijn gestegen. Ze zijn verder van mening dat de studenten over voldoende praktijkervaring beschikken. Zowel van de stagementoren als van de alumni verneemt de commissie dat het klinisch redeneren een duidelijk herkenbare plaats heeft, maar nog meer aan bod zou mogen komen.

Op basis van de stageverslagen en de bachelorproef die de commissie kon inkijken, leidt ze af dat de studenten de vooropgestelde doelstellingen van de bacheloropleiding behalen en klaar zijn om de masteropleiding aan te vatten. Op basis van de gesprekken met de masterstudenten die uit deze bacheloropleiding komen blijkt dat zij geen problemen of achterstand ondervinden tijdens de masteropleiding, waarin ze samen studeren met studenten die uit bacheloropleidingen van andere instellingen komen. Ook de docenten van andere instellingen geven tijdens de gesprekken aan tevreden te zijn over de studenten die uit de bacheloropleiding van Artesis komen. De commissie is van mening dat de opleiding erin geslaagd is om het academiseringsproces te realiseren.

Het academische bachelordiploma REVAKI heeft geen beroepsfinaliteit, en wordt in de eerste plaats ingericht om de studenten voor te bereiden op de masteropleiding REVAKI. De commissie stelt vast dat de opleiding de laatstejaarsstudenten informeert over de mogelijke afstudeerrichtingen. De commissie waardeert dat de opleiding hierbij ook de afstudeerrichtingen aan bod laat komen die ze niet zelf aanbiedt. De commissie is verder positief over de ondersteuning die de student bij het keuzeprocess krijgt vanwege de studieloopbaancoaching, onder andere door het opmaken van een SWOT-analyse van de eigen competenties (zie ook facet 4.2).

De internationalisering in de bacheloropleiding beperkt zich voornamelijk tot internationalisation@home. Het viel de commissie op dat de opleiding erin slaagt om redelijk veel buitenlandse studenten aan te trekken voor stages en/of het volgen van onderwijs. De commissie ziet hierin mogelijkheden om meer initiatieven rond internationalisation@home in het programma in te bouwen. Ze suggereert de opleiding na te gaan hoe de inkomende studenten structureel kunnen bijdragen aan internationalisation@home.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

De commissie beoordeelt het facet 'onderwijsrendement' als goed.

De opleiding formuleert streefcijfers en rapporteringcijfers. De opleiding hanteert als streefcijfer dat 100% van de studenten zou moeten slagen. Uit de gesprekken blijkt dat dit streefcijfer door de opleiding wordt geïnterpreteerd als het streefcijfer voor de student met het juiste profiel. Als rapporteringcijfer hanteert de opleiding voor opleidingsonderdelen in het eerste jaar van het modeltraject dat 70% van de studenten zou moeten

slagen. Voor de opleidingsonderdelen in de andere jaren ligt het rapporteringscijfer op 90%. Het studierendement wordt per opleidingsonderdeel opgevolgd door de departementale werkgroep Resultaten en indien nodig geremedieerd (zie ook facet 5.1).

Van alle generatiestudenten in het eerste jaar van het modeltraject behaalt ongeveer de helft minstens 75% van de opgenomen studiepunten. In het tweede en het derde jaar stijgt dit percentage tot ongeveer 90%. Gemiddeld 73% van de studenten behaalt het diploma in drie jaar. 21% heeft een extra jaar nodig, 3% twee extra jaren. De commissie is van mening dat het studierendement voldoende is.

De commissie stelt vast dat de opleiding bijhoudt welke studenten doorheen het jaar uitvallen. Als studenten de studies na de examenperiode in juni of september stopzetten, volgt geen uitstroomregistratie. Zes procent van de studenten schrijft zich voortijdig uit. Hoewel de opleiding een vragenlijst heeft opgesteld om na te gaan waarom studenten uitvallen, stelt de commissie vast dat het invullen ervan meer systematisch kan worden bijgehouden. Uit de 16 ingevulde enquêtes, blijkt dat het merendeel van de studenten de oorzaak legt bij het studeren zelf, een deel aan het werk is en de meeste herinschrijven voor een andere opleiding. In het eerste jaar ligt het percentage studiestakers rond de 26%. Dit is hoger dan in andere opleidingen en heeft volgens de opleiding te maken met het instroomniveau (zie ook facet 2.9).

Algemene conclusie bij onderwerp 6: Resultaten

Facet 6.1	Gerealiseerd niveau	Goed
Facet 6.2	Onderwijsrendement	Goed

De visitatiecommissie is van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

GLBAAL OORDEEL

De visitatiecommissie baseerde haar oordeel en motivering op de volgende bronnen:

- het zelfevaluatie-rapport van de opleiding en de bijhorende bijlagen, de gevoerde gesprekken met de betrokkenen,
- de documenten ter inzage tijdens het bezoek,
- de opgevraagde documenten,
- de reactie van de opleiding op het opleidingsrapport.

Op basis van de oordelen over:

Onderwerp 1	Niveau en oriëntatie	Voldoende
Onderwerp 2	Programma	Voldoende
Onderwerp 3	Personeel	Voldoende
Onderwerp 4	Voorzieningen	Voldoende
Onderwerp 5	Interne kwaliteitszorg	Voldoende
Onderwerp 6	Resultaten	Voldoende

is de commissie van mening dat er voldoende generieke kwaliteitswaarborgen in de opleiding aanwezig zijn.

AANBEVELINGEN TER VERBETERING

Onderwerp 1

- De commissie suggereert concrete doelstellingen omtrent internationalisering expliciet in het opleidingsprofiel op te nemen.

Onderwerp 2

- De commissie beveelt aan om een meer systematisch en gedetailleerd systeem voor studietijdmetingen te introduceren.
- De commissie beveelt aan maatregelen te nemen om de examenroosters eerder bekend te maken.
- De commissie moedigt de opleiding aan de ambities van de werkgroep toetsbeleid, onder meer de systematische kwaliteitscontrole van de examens, te ondersteunen.

- De commissie suggereert de rol van de stagementoren in de stagebeoordeling te verduidelijken, zowel voor studenten als de stagementoren.
- De commissie raadt aan een niet bindende oriëntatieproef en bijscholing te organiseren vóór de start van de opleiding.

Onderwerp 3

- De commissie vraagt de onzekerheid over het statuut van de medewerkers na de integratie op korte termijn weg te nemen.
- De commissie vraagt de opleiding om nog meer op docentenmobiliteit in te zetten in het kader van onderwijs en onderzoek.
- De commissie dringt er bij de opleiding op aan werk te maken van de aanwerving van bijkomend ATP, en tijdig te voorzien wanneer bijkomende aanwervingen noodzakelijk zijn.

Onderwerp 4

- De commissie vraagt prioriteit te geven aan de verdere uitbouw van geschikte infrastructuur voor het groeiend aantal studenten.
- De commissie vraagt voldoende lokalen ter beschikking te stellen voor zelfstudie en duidelijk te communiceren over de openingstijden van deze lokalen.
- De commissie vraagt het effect van de recente verbetermaatregel ter bekendmaking van de verschillende studie- en studentenbegeleidingsdiensten op te volgen.

Onderwerp 5

- De commissie beveelt aan om de studenten de mogelijkheid te bieden formeel en anoniem feedback te geven over de kwaliteit van de stageplaatsen.
- De commissie beveelt aan de medewerkers ook te bevragen door middel van formele, anonieme enquêtes.
- De commissie beveelt aan om studenten de mogelijkheid te bieden de OP-leden individueel te evalueren.
- De commissie vraagt de opleiding na te gaan hoe de stakeholders meer systematisch kunnen worden geïnformeerd over de genomen verbetermaatregelen.
- De commissie vraagt de opleiding om na te gaan hoe de studenten actiever kunnen worden betrokken bij de kwaliteitszorg van de opleiding.
- De commissie beveelt aan een actiever alumni-beleid te voeren op het niveau van de opleiding zelf.

Onderwerp 6: /

VRIJE UNIVERSITEIT BRUSSEL/ ARTESIS HOGESCHOOL ANTWERPEN

Master Revalidatiewetenschappen en kinesithérapie

De masteropleiding Revalidatiewetenschappen en kinesithérapie (REVAKI) wordt aangeboden door de Vrije Universiteit Brussel (VUB) en de Artesis Hogeschool Antwerpen (Artesis). Aan de VUB valt de masteropleiding REVAKI samen met de bacheloropleiding REVAKI onder de faculteit Lichamelijke Opvoeding en Kinesithérapie (LK). Aan Artesis valt de opleiding samen met de bacheloropleiding Revalidatiewetenschappen en Kinesithérapie binnen het departement Gezondheidszorg.

De oorsprong van de opleiding aan Artesis gaat terug naar 1948 toen binnen het Hoger Instituut voor Massage en Kinesithérapie een tweejarige avondopleiding werd opgestart, die later evolueerde naar een tweejarige dagopleiding. In 1957 hervormde de opleiding naar een driejarige graduaatsopleiding. In het academiejaar 1998–1999 werd de opleiding omgevormd naar een twee-cycli opleiding met twee kandidatuursjaren, gevolgd door twee licentiaatsjaren. Vanaf het academiejaar 2004–2005 werd de opleiding systematisch omgevormd naar een driejarige bacheloropleiding gevolgd door een eenjarige masteropleiding. In het academiejaar 2009–2010 werd een tweejarige masteropleiding opgestart in samenwerking met de Vrije Universiteit Brussel (VUB) en de Universiteit Antwerpen (UA). In het academiejaar 2013–2014 zal de opleiding integreren in de UA.

De oorsprong van de opleiding aan de VUB ligt in 1970 met de oprichting van de afdeling Kinesithérapie binnen de faculteit Geneeskunde en Farmacie. In 1996 werd een aparte faculteit Lichamelijke Opvoeding en Kinesithérapie opgericht. Vanaf het academiejaar 2004–2005 werd overgeschakeld naar een bachelor-masterstructuur.

De masteropleiding REVAKI wordt sinds academiejaar 2009–2010 gemeenschappelijk aangeboden door de Artesis Hogeschool Antwerpen, de Universiteit Antwerpen en de Vrije Universiteit Brussel.

De masteropleiding biedt vijf afstudeerrichtingen aan: REVAKI bij Musculoskeletale aandoeningen, met als optie sportkinesithérapie of manuele therapie, REVAKI bij ouderen, de lerarenopleiding revalidatiewetenschappen en kinesithérapie, REVAKI bij neurologische aandoeningen (gezamenlijk aangeboden met de KU Leuven/PHL) en REVAKI bij inwendige aandoeningen (gezamenlijk aangeboden met de KU Leuven en de UGent/Ahs).

In academiejaar 2011–2012 schreven 92 studenten zich in voor de masteropleiding aan de VUB. Aan Artesis schreven zich in academiejaar 2011–2012 137 studenten in.

De oordelen gelden voor beide instellingen en voor de verschillende afstudeerrichtingen tenzij anders vermeld.

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN VAN DE OPLEIDING

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie

De commissie beoordeelt het facet 'niveau en oriëntatie' van de opleiding als goed.

De commissie stelt op basis van het zelfevaluatie-rapport en de gesprekken vast dat beide instellingen zich in hun visie kenmerken door te vertrekken vanuit een pluralistisch waarde-kader. Verder onderschrijven beide instellingen het belang van levenslang leren en het evenwicht tussen theorie en praktijk.

Uit het zelfevaluatie-rapport leert de commissie dat het opleidingsprofiel op vijf pijlers steunt: het methodisch handelen als zorgverstreker, het gezondheidsprofiel als handleiding van anamnese, de biopsychosociale benadering van de functionele gezondheid, de principes van het wetenschappelijk onderzoek alsook het klinisch handelen volgens Evidence Based Practice en tot slot de klinische en praktische vaardigheden van de kinesithérapie. Het opleidingsprofiel zelf is onderverdeeld in drie rollen: de clinicus, de wetenschapper en de professional. In de rol van wetenschapper komen hoofdzakelijk de academische competenties tot stand, beroepscompetenties vallen onder de rol als clinicus en professional. De opleiding geeft aan een goed evenwicht na te streven in de oriëntatie van het opleidingsprofiel, maar steeds een academisch niveau voor ogen te houden. Per rol omschrijft de opleiding een aantal competentiegebieden, die worden gepreciseerd in competenties. De commissie is positief over de opdeling van het opleidingsprofiel in drie rollen zoals ook tot stand gekomen binnen de Nationale Raad voor de Kinesithérapie (NRK), en de daaraan gekoppelde competenties.

De commissie is positief over de afstemming betreffende het competentieprofiel tussen de twee instellingen. Ze moedigt een verdere afstemming aan. De commissie waardeert bijvoorbeeld de concretisering van de competenties tot op het niveau van gedragsindicatoren zoals aan Artesis.

De opleiding heeft zich bij het opstellen van een nieuw opleidingsprofiel, naar aanleiding van de omvorming naar de bachelor-masterstructuur, laten inspireren door het CanMEDS model. De opleiding heeft daarbij naar eigen zeggen rekening gehouden met de decretaal vastgelegde

doelstellingen voor academische bacheloropleidingen in Vlaanderen. De commissie stelt vast dat de opleidingsdoelstellingen voldoen aan de decreetale bepalingen betreffende niveau en oriëntatie voor masteropleidingen.

De opleiding beschrijft in haar missie en visie dat ze wil bijdragen aan internationale samenwerking op het vlak van onderwijs en onderzoek. Ook uit de gesprekken blijkt duidelijk de ambitie van de opleiding om studenten in aanraking te laten komen met internationale aspecten binnen het domein van de revalidatiewetenschappen en de kinesitherapie, via internationalisation@home en via stages in het buitenland. In het opleidingsprofiel worden echter geen doelstellingen omtrent internationalisering opgenomen. De commissie suggereert concrete doelstellingen omtrent internationalisering expliciet in het opleidingsprofiel op te nemen.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

De commissie beoordeelt het facet 'domeinspecifieke eisen' als goed.

Uit het zelfevaluatie rapport blijkt dat de opleiding, naast de in facet 1.1 al vermelde bronnen, de volgende bronnen gebruikt bij het opstellen van de domeinspecifieke doelstellingen: het competentieprofiel van de manueeltherapeut, Sportphysiotherapy for all, het beroepsprofiel kinesitherapie en het vorige visitatierapport. Op basis van de tijdens het bezoek aangeleverde documenten en de beschrijving in het zelfevaluatie rapport is de commissie van mening dat de domeinspecifieke opleidingsdoelstellingen tegemoet komen aan de eisen van (buitenlandse) vakgenoten en aan de door de commissie geformuleerde minimumeisen in het domeinspecifiek referentiekader.

De commissie stelt vast dat de opleidingsdoelstellingen voortkomen uit het model van rollen en competenties zoals al voor de samenwerking werd gehanteerd in de bacheloropleiding van Artesis. De opleidingsdoelstellingen van de bachelor- en de masteropleiding verschillen enkel betreffende het niveau van beheersing en de complexiteit van de situatie waarin ze moeten worden toegepast. Het model van rollen en competenties voor de masteropleiding kreeg vorm in de gezamenlijke stuurgroep, waarin vertegenwoordigers van de drie participerende instellingen (VUB, Artesis en UA) zetelen, en werd goedgekeurd in de opleidingsvergadering van Artesis en de faculteitsraad van de VUB. De opleiding formuleert specifieke doelstellingen per afstudeerrichting.

Door het overleg binnen OVUNHOKI en de gezamenlijke inrichting van een aantal afstudeerrichtingen, groeit er volgens de opleiding steeds meer consensus over wat de doelstellingen van de opleidingen REVAKI in Vlaanderen zouden moeten zijn. Recent werd bovendien in beide instellingen een externe adviescommissie (binnen Artesis de resonantiegroep genoemd) opgestart die zich, onder andere, heeft gebogen over het opleidingsprofiel. Op advies van de externe adviescommissies heeft de opleiding meer aandacht voor de adviserende rol van de kinesitherapeut. De commissie waardeert het proces waarop het opleidingsprofiel tot stand is gekomen en de actieve betrokkenheid van medewerkers en werkveld hierbij.

De commissie stelt vast dat de opleiding haar opleidingsprofiel internationaal heeft gebenchmarkt. Zo heeft de opleiding inspiratie gezocht bij het competentieprofiel van opleidingen in Nederland en het Verenigd Koninkrijk. Daarnaast werden teksten zoals de American Physical Therapy Association (APTA) en de Dutch Association of Physiotherapy Education geraadpleegd bij het competentiegericht uitbouwen van het onderwijs binnen de opleiding. Verder volgt de opleiding via het European Network for Physiotherapy Education (ENPHE) de internationale evoluties binnen het domein op. De commissie is positief over de aandacht voor internationale benchmarking bij het opstellen van het opleidingsprofiel.

Uit de gesprekken blijkt dat tijdens een gezamenlijke academische opening voor de studenten REVAKI van beide instellingen het gemeenschappelijke opleidingsprofiel wordt toegelicht. De commissie stelt vast dat de competenties bovendien staan vermeld in de studiefiches. Per competentie wordt het verwachte niveau van beheersing en de vakspecifieke competenties die hieraan gerelateerd zijn vermeld. Uit de gesprekken met de studenten blijkt dat ook bij de start van de meeste opleidingsonderdelen de doelstellingen die erin aan bod komen worden overlopen. Recent is de opleiding op de locatie Antwerpen in het opleidingsonderdeel Studieloopbaancoaching (zie ook *facet 4.2*) gestart met het vertalen van de behaalde resultaten naar competenties op een competentiegroeikaart. Op de locatie VUB moeten de studenten maandelijks over drie zelfgekozen competenties reflecteren. Het reflectieverslag hiervan wordt toegevoegd aan het e-portfolio van de student en aan het eind van ieder semester besproken in een individueel opvolgingsgesprek. De commissie is positief over het actieve gebruik van de doelstellingen binnen de opleiding. De commissie is van mening dat de studenten goed op de hoogte zijn van de doelstellingen van de opleiding.

Algemene conclusie bij onderwerp 1: Doelstellingen van de opleiding

Facet 1.1	Niveau en oriëntatie van de opleiding	Goed
Facet 1.2	Domeinspecifieke eisen	Goed

De visitatiecommissie is van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Facet 2.1 Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma' als goed.

Uit het zelfevaluatie-rapport blijkt dat alle studenten, los van de afstudeerrichting die ze kiezen, in het eerste jaar van het modeltraject een gemeenschappelijk programma krijgen. Het accent ligt volgens de opleiding in het eerste jaar op integratie en verdieping van de competenties die verworven werden in de bacheloropleiding REVAKI. De opleiding biedt zeven modules aan: Neurologie II, Psychologie en psychopathologie, cardiologie, gynaecologie en urologie, vasculaire pathologie, Algemene inzichten in de geriatrische revalidatie en Pediatrie. Daarnaast komen de opleidingsonderdelen Begrippen van sportkinesitherapie, de stage en Masterproef deel I aan bod.

Het programma van het tweede jaar is verschillend per afstudeerrichting. Binnen het tweede jaar van het modeltraject ligt de nadruk op verbijzondering en integratie, wat moet leiden tot het verwerven van een bijzondere beroepsbekwaamheid. De commissie stelt vast dat voor alle afstudeerrichtingen, behalve de 'lerarenopleiding REVAKI', er een truncus communis is van 20 studiepunten bestaande uit de opleidingsonderdelen Plichtenleer, Praktijkbeheer en -management en Masterproef deel 2. De overige 40 studiepunten worden specifiek ingevuld. Het valt de commissie hierbij op dat het aantal studiepunten voor de specialisatiestage in het tweede masterjaar afhankelijk is van de afstudeerrichting (9, 12 of 18). De opleiding biedt vijf afstudeerrichtingen aan:

- De afstudeerrichting REVAKI bij Musculoskeletale aandoeningen wordt opgesplitst in twee opties: de optie sportkinesitherapie en de optie manuele therapie. Binnen de optie sportkinesitherapie biedt

de opleiding de volgende opleidingsonderdelen aan: Capita selecta: Sportkinesitherapie en sportletsels, Revalidatietraining, Sport en gezondheidszorg met inbegrip van farmacologie en doping, Sportletselpreventie, Sportrevalidatie en Sportvoeding. Daarnaast kunnen de studenten voor drie studiepunten kiezen uit een selectie aan opleidingsonderdelen. Binnen de optie manuele therapie krijgen de studenten Aanvullende dissectie-anatomie van ledematen, romp en nek, Aanvullende biomechanica inclusief artrokinematica deel 1 en 2, Methodologie van de manuele therapie deel 1 en 2 en Wetenschappelijke evidentie toepassen in de klinische praktijk.

- Binnen de afstudeerrichting REVAKI voor ouderen krijgen de studenten Revalidatie en preventie binnen de ouderenzorg, Capita selecta van de beroepssectoren, Biomedische aspecten van het ouder worden, Assessment, Neurofysiologische aspecten van het ouder worden en Inleiding tot het beleid en voorzieningen voor ouderen.
- Binnen de afstudeerrichting Lerarenopleiding krijgen de studenten Didactiek en onderwijstechnologie van de welzijns- en bewegingswetenschappen, Capita selecta van de beroepssectoren, Inleidende opdrachtenstage, Leerprocessen, Vakdidactische Cluster Welzijns- en Bewegingswetenschappen, Vakdidactiek met inbegrip van transferoefeningen biomedische, gezondheids- en revalidatiewetenschappen, Vakgerichte opdrachtenstage biomedische, gezondheids- en revalidatiewetenschappen, Communicatievaardigheden voor leraren met inbegrip van stempreventie, Pedagogische vraagstukken, en een kinesitherapiegerelateerd keuzevak te kiezen uit de afstudeerrichtingen.
- REVAKI bij neurologische aandoeningen (KU Leuven, VUB/Artesis, UGent/Ahs en PHL): Rehabilitation of Degenerative Neurological Disorders, Selected topics in Neurological Rehabilitation, Clinical Neuropsychology in the Neurological Rehabilitation, Neuroscientific Aspects of Neurological Rehabilitation, Seminar in Neurological Rehabilitation, Advanced Methods in Neurological Rehabilitation.
- REVAKI bij inwendige aandoeningen (KU Leuven, VUB/Artesis, UGent/Ahs en PHL): Rehabilitation for Internal Disorders, Advanced Methods for Rehabilitation of Cardiovascular Disorders, Advanced Methods for Rehabilitation of Respiratory disorders, Advanced Methods for Rehabilitation of Internal Disorders, Cardiovascular, Respiratory and Metabolic Aspects of rehabilitation in Children, Rehabilitation in Critically Ill Patients en Seminar in Rehabilitation for Internal Disorders.

De afstudeerrichtingen REVAKI bij neurologische aandoeningen en REVAKI bij inwendige aandoeningen worden interuniversitair aangeboden. De commissie stelt vast dat per opleidingsonderdeel geïnventariseerd wordt

welke competenties tot op welk beheersingsniveau moeten worden verworven. Hiervoor hanteert de opleiding de piramide van Miller met een opbouw in bekwaamheid volgens vier niveaus: 'weten', 'weten hoe', 'tonen' en 'doen'. De commissie is van mening dat het programma degelijk is opgebouwd en toelaat de voorgenomen competenties te verwerven.

De commissie stelt vast dat de opleiding in haar programma aandacht heeft voor multidisciplinaire elementen. Binnen een aantal opleidingsonderdelen wordt het onderwijs verzorgd door docenten uit verschillende disciplines en binnen heel wat stages en de masterproef komen vakoverschrijdende elementen aan bod. De commissie is echter vooral positief over de IPSIG-module, een interprofessionele stage. De IPSIG-module wordt ingericht door Artesis/UA en omvat een stageweek waarbij de focus ligt op samenwerking met studenten ergotherapie, verpleegkunde, geneeskunde en psychologie. Recent heeft de opleiding een variatie op dit concept ontwikkeld, namelijk IPSIG2; een dag hoorcollege met een voorstelling van een casus waaraan de student gedurende de stage kan werken in overleg met studenten van andere opleidingen. De studenten van de VUB kunnen sinds kort aan IPSIG2 participeren.

De commissie stelt vast dat de opleiding inspanningen doet om de studenten in contact te laten komen met de internationale aspecten van het domein. De opleiding gebruikt veel Engelstalige wetenschappelijke teksten en nodigt buitenlandse gastdocenten uit. Indien er buitenlandse studenten deelnemen aan de lessen dan worden die in het Engels gegeven. De commissie is positief over de lesvrije periode in het tweede semester van het eerste jaar op de locatie Antwerpen. Dit vergemakkelijkt volgens haar de studentenmobiliteit. Artesis heeft bovendien recent extra ingezet op het onderhouden van contacten met buitenlandse partners door per land een verantwoordelijke medewerker aan te duiden. Studenten van de VUB worden gestimuleerd om, naast het opdoen van buitenlandse uitwisselingen, opleidingsonderdelen te volgen binnen de Franstalige zusteruniversiteit Université Libre de Bruxelles. Uit de gesprekken blijkt dat de studenten hier weinig gebruik van maken. De commissie suggereert na te gaan hoe de studenten hiertoe meer gestimuleerd kunnen worden.

Om het overleg over het programma van de gezamenlijke masteropleiding te stroomlijnen werd een stuurgroep opgericht waarin drie afgevaardigden van iedere participerende instelling zetelen. De stuurgroep adviseert over eventuele programmahervormingen. Deze worden steeds ter goedkeuring voorgelegd aan de besturen van de inrichtende instellingen. De

commissie stelt vast dat de opleiding bij programmahervormingen steeds vertrekt vanuit de competentiematrix, om na te gaan of alle competenties in het programma aan bod komen. In de competentiematrix wordt per opleidingsonderdeel aangegeven welke competenties en op welk niveau ze nagestreefd worden. De commissie stelt vast dat de opleiding de drie rollen van het opleidingsprofiel actief gebruikt in haar programma.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid' op locatie Antwerpen als goed en op locatie Brussel als voldoende.

De opleiding geeft tijdens de gesprekken aan dat wetenschappelijk onderzoek centraal staat in het programma. De commissie stelt vast dat actieve onderzoekers het onderwijs verzorgen en hierbij eigen en actuele onderzoeksresultaten en ontwikkelingen in het domein terugkoppelen naar de studenten. Daarnaast heeft de opleiding volgens de commissie, in de voorbereiding op de masterproef en in de masterproef zelf, aandacht voor de ontwikkeling van onderzoekscompetenties. Zo organiseert de opleiding jaarlijks de dag van de doctorandi, een initiatief dat gestart is aan de VUB en waaraan recent ook studenten van Artesis kunnen deelnemen. Tijdens deze dag presenteren doctorandi hun onderzoekswerk aan collega-onderzoekers en masterstudenten. De studenten krijgen de opdracht om zich voor te bereiden op de presentaties die gerelateerd zijn aan het onderwerp van hun masterproef en worden gestimuleerd vragen te stellen over de presentaties. Uit de gesprekken blijkt verder dat de studenten worden gestimuleerd om deel te nemen aan congressen en symposia. De opleiding heeft op locatie Brussel naar aanloop van de visitatie nagevraagd hoe frequent de docenten eigen en recent wetenschappelijk onderzoek terugkoppelen naar hun onderwijs: in de ruime meerderheid van de opleidingsonderdelen komen volgens de resultaten van de bevraging recente eigen of andere onderzoeksresultaten aan bod. De commissie is van mening dat de kennisontwikkeling door de studenten plaatsvindt in interactie tussen het onderwijs en het wetenschappelijke onderzoek.

De commissie stelt vast dat actuele internationale vakliteratuur geïntegreerd is in de opleiding. De opleiding geeft tijdens de gesprekken aan dat het studiemateriaal frequent geactualiseerd wordt op basis van nieuwe ontwikkelingen in het domein. Op basis van het ingekeken studiemateriaal en de beschrijving van het programma is de commissie van mening dat

het programma aansluit bij de actuele wetenschappelijke ontwikkelingen in het domein.

Professionele aspecten komen in de opleiding aan bod door te werken met casussen en videomateriaal uit de actuele praktijk. Buiten de geplande lesuren kunnen de studenten met elkaar oefenen in de skillslabs. De opleiding geeft aan dat ze kennis en competenties sterk geïntegreerd aanbiedt en zoekt naar opdrachten en casussen ontleend aan de praktijk. De commissie is van mening dat er in het programma een goed evenwicht is tussen wetenschappelijke en praktijkgerichte opleidingsonderdelen.

De stages omvatten het grootste aandeel aan praktijkgerichte aspecten binnen de opleiding, hoewel de studenten een stagemaand ook kunnen invullen als een onderzoeksstage in het kader van hun masterproefonderzoek. Vermits de stages in het eerste jaar apart worden georganiseerd op de twee locaties, wordt de organisatie apart beschreven.

Stage Artesis/UA

De opleiding stelt voorop dat iedere student, in combinatie met de eraan voorafgaande bacheloropleiding (zie ook *het visitatierapport bacheloropleiding REVAKI Artesis*), minstens 1000 uren stage loopt. Dit om tegemoet te komen aan de eis van de internationale arbeidsmarkt waar in landen als Ierland en Engeland 1000 uren stage het minimum is om erkend te worden als kinesitherapeut. Op de locatie Antwerpen worden de stages in het eerste masterjaar georganiseerd in het tweede semester, waarin geen lessen gepland worden. Studenten lopen gedurende vier maanden klinische stages van vier dagen per week. De vijfde dag wordt voorbehouden voor het werken aan de masterproef (zie ook *facet 2.8*). De studenten krijgen een stageplek toegewezen, maar kunnen ook zelf een stageplek voordragen. De commissie stelt vast dat bij de toewijzing van de stageplekken aandacht is voor een variatie aan de grote domeinen. Op de stageplek wordt de student in de dagdagelijkse praktijk begeleid door de stagementor. De doelstellingen worden voorafgaand met de stagementor overeengekomen. Hoewel de studenten over het algemeen tevreden zijn over de begeleiding op de stageplek, blijkt de stagementor niet systematisch de stageverslagen na te kijken. Uit de gesprekken met de stagementoren leidt de commissie af dat ze hier wel voor open staan. De commissie vraagt de opleiding na te gaan hoe de stagementoren systematisch kunnen worden betrokken bij het nakijken van de stageverslagen. Vanuit de opleiding wordt per student een stagebegeleider aangesteld die de student bijna wekelijks bezoekt. De opleiding voorziet hiertoe in een uur begeleiding per week per student.

Door dit intensieve contact is er volgens de commissie veel ruimte voor (informeel) overleg tussen de stagementor en de stagebegeleider. Uit de gesprekken blijkt dat de stagementoren tevreden zijn over de ondersteuning vanuit de opleiding. De commissie waardeert de sterke betrokkenheid van de stagebegeleider met de stageplaatsen, maar adviseert om meer autonomie te geven aan de stagementor bij de begeleiding (*en beoordeling, zie ook facet 2.7*) van de stagiair. De commissie is van mening dat wekelijkse contacten erg frequent zijn. De student krijgt een tussentijdse evaluatie, waarbij er aandacht is voor zowel de sterke als de aandachtspunten van de student. Tijdens de tussentijdse evaluatie kunnen de studenten ook feedback geven over de stageplaats. De studenten zijn over het algemeen tevreden over de kwaliteit en de begeleiding van de stages. Uit de gesprekken blijkt dat de studenten niet als werkkrachten worden ingepland, wat de commissie erg kan waarderen.

Stage VUB

Op de locatie Brussel worden de stages in het eerste masterjaar georganiseerd in het eerste semester. Studenten lopen gedurende vier maanden klinische stages van vier dagen per week in gespecialiseerde afdelingen van ziekenhuizen en revalidatiecentra. Op de locatie Brussel wordt de vijfde dag voorbehouden voor lessen. In de alumni-bevraging geven de respondenten aan dat de begeleiding van de opleiding op locatie Brussel bij de keuze van de stageplaatsen beter kan. Tijdens de gesprekken geeft de opleiding aan dat de verdeling van de stageplaatsen klassikaal gebeurt. Indien teveel studenten kandidaat zijn voor eenzelfde stageplaats wordt er geloot. Daarbij controleert de opleiding dat de studenten stage doen in minstens drie verschillende domeinen van de kinesitherapie, waaronder minstens een keer in een privépraktijk. De commissie vraagt de variatie aan domeinen waarin een student stage volgt nog te vergroten (minstens alle belangrijke domeinen van de kinesitherapie) en meer systematisch te controleren. Aansluitend hierbij vraagt de commissie het systeem van stagetoewijzing te herbekijken. Op de stageplek wordt de student in de dagdagelijkse praktijk begeleid door de stagementor. Hoewel de studenten over het algemeen tevreden zijn over de begeleiding op de stageplek, blijkt de stagementor niet systematisch de stageverslagen na te kijken. Uit de gesprekken met de stagementoren leidt de commissie af dat ze hier wel voor open staan. De commissie vraagt de opleiding na te gaan hoe de stagementoren systematisch kunnen worden betrokken bij het nakijken van de stageverslagen. De commissie stelt vast dat voor de invulling van de stages de opleiding op locatie Brussel veel samenwerkt met het UZ. Dit heeft als voordeel dat de communicatie tussen de opleiding en de stage-

begeleiders vlot verloopt. Zo organiseert de opleiding jaarlijks een stafvergadering op het UZ. Anderzijds stelt de commissie vast dat de begeleiding van de andere stageplekken door de opleiding enkel van op afstand gebeurt. De stagecoördinatoren gaan niet ter plaatse en communiceren enkel telefonisch, per infobrochure of per mail. De opleiding geeft aan dat ze er bewust voor kiest om meer te focussen op de begeleiding van de stagiairs aan de hand van het e-portfolio, en daardoor enkel ter plaatste gaat indien er zich problemen voordoen. Uit de alumni-bevraging blijkt echter dat bijna een derde van de respondenten van mening is dat de begeleiding van de stage vanuit de opleiding slecht is. Tijdens de gesprekken geven de stagebegeleiders van andere stageplaatsen dan het UZ aan dat ze graag meer contact met de opleiding wensen. De commissie vraagt meer aandacht voor de begeleiding van de stagebegeleiders en de studenten op externe stageplaatsen. Uit de gesprekken met de studenten en de alumni blijkt verder dat de stageplaatsen soms rekenen op de stagiairs, vooral tijdens vakantieperiodes, waardoor de stagiairs niet boventallig zijn maar worden ingezet als werkrachten. De commissie vraagt erover te waken dat de stages echte leermomenten zijn, in plaats van werkmomenten.

De stages in het tweede masterjaar worden per afstudeerrichting interuniversitair georganiseerd door alle inrichtende instellingen. De stages van de afstudeerrichtingen REVAKI in de Musculoskeletale aandoeningen en REVAKI bij ouderen worden volledig gezamenlijk gecoördineerd door de stagecoördinatoren van Artesis en de VUB. Alle communicatie naar de studenten van beide instellingen gebeurt gezamenlijk vanuit beide stagecoördinatoren. De coördinatie van de stages van de andere interuniversitair georganiseerde afstudeerrichtingen, REVAKI in de Neurologische aandoeningen en REVAKI in de Inwendige aandoeningen, verloopt via de instelling waaraan de student zich inschrijft.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'samenhang van het programma' als voldoende.

Uit de gesprekken blijkt dat de verticale samenhang wordt bewaakt binnen de vakgroepen, die verantwoordelijk zijn voor bepaalde leerlijnen. Overkoepelend overleg vindt plaats binnen de overkoepelende stuurgroep. Het programma van het tweede masterjaar is op beide locaties volledig gelijklopend. Het programma van het eerste masterjaar verschilt echter licht op beide locaties, omdat het moet aansluiten op de voorafgaande

bacheloropleiding die door de VUB en Artesis apart worden ingericht. De opleiding geeft aan dat de master pas sinds 2009–2010 volledig gezamenlijk wordt ingericht, en dat ze de ambitie heeft om de afstemming tussen de opleidingsonderdelen die op de twee locaties apart worden ingericht nog te verbeteren. Niettemin vindt al inhoudelijke afstemming plaats, om de aansluiting van het tweede masterjaar op het eerste masterjaar te garanderen. De commissie is van mening dat de opleiding een samenhangend programma heeft samengesteld, met een logische opbouw betreffende het niveau.

Een aantal afstudeerrichtingen in de masteropleiding worden interuniversitair aangeboden. Afstemming over de opleidingsonderdelen binnen deze afstudeerrichtingen gebeurt onder de docenten die er het onderwijs verzorgen en binnen OVUNHOKI. De commissie verneemt tijdens de gesprekken met de studenten herhaaldelijk dat er overlap is tussen de leerstof in de afstudeerrichtingen en de leerstof die ze in de bacheloropleiding hebben gekregen. De opleiding verklaart dit doordat de bacheloropleidingen apart worden ingericht door de verschillende instellingen, en bij het overleg over de inhoud van de afstudeerrichting rekening moet worden gehouden met de verschillende achtergrond van studenten die uit verschillende instellingen instromen. De commissie drukt haar appreciatie uit voor het rationalisatie-proces dat de Vlaamse opleidingen REVAKI hebben gerealiseerd door het aanbieden van interuniversitair georganiseerde afstudeerrichtingen, maar vraagt de opleidingen verdere inspanningen te doen om de programma's van de bacheloropleidingen beter te laten aansluiten op de programma's van de gezamenlijk ingerichte masteropleidingen.

De commissie stelt vast dat de opleiding voor een aantal opleidingsonderdelen strikte volgtijdelijkheid bepaalt. Dit heeft consequenties voor het samenstellen van een individueel traject. De studenten kunnen voor de begeleiding bij de samenstelling van hun individuele trajecten terecht bij de studietrajectbegeleiders van de instelling waar ze zijn ingeschreven. Binnen Artesis wordt iedere aanvraag voor een individueel traject voorgelegd aan de pedagogische adviescommissie en vervolgens goedgekeurd door het departementshoofd. De studenten van de VUB kunnen terecht bij een trajectbegeleider die voltijds is aangesteld voor de faculteit LK. Uit de gesprekken met de studenten blijkt tevredenheid over de begeleiding bij het opstellen van de individuele leertrajecten. De commissie is positief over de studietrajectbegeleiding.

Facet 2.4 Studieomvang

Het facet 'studieomvang' voldoet aan de criteria.

De masteropleiding bestaat uit 2 studiejaar van elk 60 studiepunten. In totaal wordt dus een opleidingsprogramma georganiseerd van 120 studiepunten. Hiermee voldoet de opleiding aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studieomvang van een master.

Facet 2.5 Studietijd

De commissie beoordeelt het facet 'studietijd' als voldoende.

De studietijdmeting van de opleiding en de opvolging ervan worden apart georganiseerd door Artesis en de VUB en worden bijgevolg apart besproken.

Aan Artesis bevrage de opleiding de studielast bij de studenten tijdens de opleidingsonderdeel-bevragingen. Uit de resultaten die de opleiding in het zelfevaluatierapport beschrijft blijkt dat de begrote studielast overeenstemt met de werkelijke studielast. Dit wordt bevestigd tijdens de gesprekken met de studenten. Uit deze gesprekken leidt de commissie verder af dat de studielast gelijk gespreid is over de gehele opleiding, dat de piekbelasting beperkt is en de studielast doenbaar is mits de student gemotiveerd is en de leerstof goed bijhoudt. De commissie leidt uit het zelfevaluatierapport af dat indien uit de opleidingsonderdeel-enquête de studielast te hoog zou blijken, de verantwoordelijke van het betreffende opleidingsonderdeel in overleg met het onderwijsteam een verbetertraject moet uitwerken en ter goedkeuring voorleggen aan de opleidingscommissie. De commissie merkt op dat de opleiding geen ander, meer gedetailleerd systeem voor de meting van de studielast hanteert. De opleiding geeft mee dat studenten via informele contacten of via de studentenraad eventuele problemen met de studielast kunnen aankaarten. De commissie beveelt aan om een meer systematisch en gedetailleerd systeem voor studietijdmetingen te introduceren. Dit zou toelaten om, bijvoorbeeld bij indicaties van afwijkingen ten opzichte van de begrote studietijd, de werkelijke studietijd meer gedetailleerd in kaart te brengen.

Aan de VUB wordt de studietijd gemeten door tijdens de semestriële bevragingen (onderwijs e-valsaties) de studielast per opleidingsonderdeel te bevrage. Deze resultaten worden vergeleken met de begrote studietijd. Bij het berekenen van de begrote studietijd telt ieder uur hoorcollege voor drie uur studietijd en ieder uur werkcollege, practica of oefeningen voor

twee uur studietijd. Daarnaast wordt per opleidingsonderdeel rekening gehouden met een aantal uren zelfstudie dat meetelt voor het reële aantal uren. De commissie leidt uit de gesprekken af dat de opleiding ambieert om naast de semestriële bevragingen, ook andere studietijdmetingen aan de hand van tijdschrijven te organiseren. Deze meer gedetailleerde data-verzameling acht de opleiding nuttig voor nieuwe opleidingsonderdelen en opleidingsonderdelen waarbij, uit de semestriële bevraging of via informele feedback, problemen gedetecteerd worden. De commissie ondersteunt deze ambitie.

De commissie stelt op basis van het zelfevaluatierapport vast dat de opleiding zicht heeft op de studiebelemmerende factoren en inspanningen doet om deze weg te nemen. Zo heeft de opleiding op locatie Antwerpen een analyse van de slaagcijfers uitgevoerd om na te gaan welke opleidingsonderdelen moeilijk studeerbaar zijn en heeft de opleiding volgens de commissie oog voor de individuele studietrajecten.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

De commissie beoordeelt het facet 'afstemming tussen vormgeving en inhoud' als goed.

De opleiding hanteert op de twee locaties een eigen didactisch concept en een eigen beleid betreffende het gebruik van werkvormen. Bijgevolg worden deze aspecten voor beide locaties apart besproken.

Op locatie Antwerpen is het didactisch uitgangspunt het aanleren van kennis en competenties via een integratie van een cognitieve en sociale wijze van leren. Onder de cognitieve wijze wordt verstaan 'op een actieve manier nieuwe leerstof verwerken tot kennis, vaardigheid en attitude'. Onder de sociale visie wordt verstaan 'nieuw gedrag verwerven door te leren uit ervaring'. Onder dit laatste hoort het leren vanuit praktijkervaringen. De commissie stelt vast dat de opleiding een variatie aan werkvormen gebruikt. De opleiding op locatie Antwerpen geeft aan dat tijdens de jaarlijkse onderwijsdagen, in het teken van didactische professionalisering, aangemoedigd wordt om werkvormen te kiezen in functie van de beoogde competenties. Op de locatie Antwerpen is het gebruik van werkvormen geïnventariseerd voor het eerste jaar van de masteropleiding. Het aantal hoorcolleges ligt relatief laag in vergelijking met het aantal uren praktijkonderwijs en stage. De opleiding ambieert de werkvormen van het tweede masterjaar op locatie Antwerpen ook in kaart te brengen.

In Brussel stelt men naar eigen zeggen studentgecentreerd onderwijs voorop, wat in overeenstemming is met het onderwijsconcept van de VUB: 'competentiegericht leren in flexibel onderwijs'. Als didactisch concept hanteert men drie elementen: evidence based practice, theorie en ervaring werkveld. De opleiding koppelt deze elementen aan de drie rollen waaronder de competenties gegroepeerd zijn: clinicus, wetenschapper en professional. De commissie stelt op basis van het zelfevaluatie-rapport vast dat de opleiding drie groepen van werkvormen onderscheidt: het hoorcollege, het werkcollege, practicum of oefeningen en de zelfstudie. Onder het hoorcollege vallen de werkvormen met een beperkte interactie en geschikt voor grote groepen studenten. Onder het werkcollege, practicum of oefeningen vallen de werkvormen voor kleinere groepen met een interactief karakter. Onder de zelfstudie vallen alle contactonafhankelijke activiteiten. De opleiding op locatie Brussel heeft een overzicht gemaakt van de verdeling van de gebruikte werkvormen per modeltrajectjaar. Hieruit blijkt volgens de commissie dat de opleiding veel gebruik maakt van activerende werkvormen en zelfstudie.

Op beide locaties wordt volgens de commissie een duidelijk didactisch concept gehanteerd, dat actief gebruikt wordt door docenten en studenten. De commissie is van mening dat beide didactische concepten erg op elkaar lijken, en elkaar dus niet tegenspreken. De commissie is van mening dat de variatie aan gehanteerde werkvormen op beide locaties in balans is, met aandacht voor interactieve werkvormen. Tijdens de gesprekken blijkt dat de opleiding, in het kader van verdere afstemming en rationalisatie, experimenteert met teleclassing, met afwisselend uitzending vanuit de locatie in Brussel en vanuit de locatie in Antwerpen. De commissie is positief over dergelijke initiatieven en moedigt de opleiding aan verder werk te maken van afstemming tussen de twee locaties, en in het verlengde hiervan binnen afstudeerrichtingen die interuniversitair worden aangeboden. Het valt de commissie wel op dat de praktijkgroepen redelijk groot zijn, tot 30 studenten per groep. De opleiding erkent dit en geeft aan waar nodig maatregelen te nemen om de kwaliteit van de praktijklessen te waarborgen.

De commissie stelt vast dat op beide locaties vooral wetenschappelijke papers en (Engelstalige) handboeken, en in mindere mate cursussen worden gebruikt. Daarnaast worden via de elektronische leeromgeving (Point carré in Brussel en Blackboard in Antwerpen) presentaties, studiemateriaal en opdrachten verspreid. Uit de gesprekken blijkt dat docenten en studenten de elektronische leeromgeving ook als communicatiemiddel gebruiken. Daarnaast houden alle studenten op locatie Brussel op het elektronisch leerplatform een e-portfolio bij. Het e-portfolio is volgens de commissie

een sterk uitgebouwd instrument om de competentieontwikkeling van studenten op een interactieve wijze op te volgen en te stimuleren (zie ook *facet 1.2*). De commissie moedigt aan om het gebruik van het e-portfolio in meerdere opleidingsonderdelen te hanteren. De opleiding op locatie Antwerpen geeft zelf tijdens de gesprekken als werkpunt aan dat een aantal werkmiddelen, zoals het stageboek en de portfolio's, kunnen worden gedigitaliseerd. De commissie ondersteunt dit voornemen, en suggereert hiervoor de elektronische leeromgeving te gebruiken.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

De commissie beoordeelt het facet 'beoordeling en toetsing' als voldoende.

De commissie leert uit het zelfevaluatie-rapport dat de opleiding op locatie Antwerpen sinds het academiejaar 2007–2008 over een werkgroep Toetsbeleid beschikt. Deze werkgroep ontwikkelde een handleiding 'Toetsbeleid departement Gezondheidszorg' en een beleidsnota. Ze organiseert jaarlijks een interne onderwijsstudiedag om de implementatie van dit toetsbeleid te bevorderen. De commissie is positief over het toetsbeleid en de aandacht voor de navorming over toetsing. Verder heeft de werkgroep in de bacheloropleiding REVAKI aan Artesis een toetsmatrijs opgesteld, waarin voor ieder (deel)-opleidingsonderdeel de te toetsen competenties staan met het verwachte beheersingsniveau. Deze toetsmatrijs wordt ook al gebruikt voor de beoordeling van de stages in de masteropleiding. De opleiding geeft tijdens de gesprekken aan dit toetsbeleid, in samenspraak met de UA, verder door te willen zetten in de masteropleiding. De commissie ondersteunt dit voornemen. Op de locatie Brussel is bij de start van het academiejaar 2011–2012 een onderwijskundige met een voltijds mandaat aangesteld om gedurende een jaar een toetsstrategie voor de opleiding uit te zetten, en per opleidingsonderdeel concrete procedures in kaart te brengen. De commissie heeft hoge verwachtingen over de uitkomst van dit project en vraagt de opleiding op locatie Brussel de ontwikkeling en implementatie van een overkoepelend toetsbeleid op te volgen.

De commissie stelt vast dat de opleiding op beide locaties een variatie aan toetsvormen hanteert. Naarmate de opleiding vordert worden minder kennis-toetsen en meer casus- en vaardigheidstoetsen gebruikt. De commissie is van mening dat de examenvragen van een voldoende hoog niveau zijn. Momenteel worden de toetsen ofwel binnen de vakgroep (VUB) ofwel binnen de onderwijsteams (Artesis) ontwikkeld, onder verantwoordelijkheid van de titularis. Hierbij wordt rekening gehouden met de te bereiken competen-

ties zoals vermeld op de studiefiches. De opleiding erkent dat ze momenteel geen controle uitvoert op de aansluiting tussen de beoogde competenties en de gebruikte evaluatievormen, maar verwacht hier binnenkort verbetering onder impuls van respectievelijk het toetsvernieuwingproject (VUB) en de werkgroep Toetsbeleid (Artesis). De commissie vraagt de voortgang van het beleid omtrent competentiegericht toetsen op te volgen.

De beoordeling van de stage gebeurt op de locatie Antwerpen op basis van het stagerapport van de student. De commissie stelt vast dat de student een duidelijk template krijgt voor de opmaak van dit stagerapport. Per stage wordt een tussentijdse- en een eindbeoordeling georganiseerd. De beoordeling gebeurt door de stagebegeleider, in overleg met de stagementor, aan de hand van een beoordelingsformulier. Doordat dit beoordelingsformulier gebaseerd is op de toetsmatrijs (cf. supra), is voor alle betrokkenen duidelijk welke competenties en gedragsindicatoren beoordeeld moeten worden. Uit de gesprekken blijkt dat de rol van de stagementor in de beoordeling voor een aantal betrokkenen onduidelijk is. De commissie suggereert de rol van de stagementoren in de stagebeoordeling zowel voor de studenten als de stagementoren te verduidelijken. De totaalscore van de klinische stages op de locatie Brussel bestaat uit drie deelscores: het kinesitherapeutisch patiëntendossier over een volgpatiënt, het advies van de stagebegeleider en de beoordeling door de stagecoördinator. De beoordeling door de stagecoördinator gebeurt aan de hand van het stageportfolio waarin de student alle documenten met betrekking tot de stage opneemt: het kinesitherapeutisch dossier, een verwijsbrief naar een arts, de zelfreflectie van de student en het advies van de stagebegeleider. De zelfreflectie van de student omvat een competentiescan aan de hand van de drie rollen van het opleidingsprofiel en op basis van de feedback van de stagebegeleider. De commissie waardeert dat de competenties in de zelfreflectieverslagen die gehanteerd worden op locatie Brussel de indeling van de beroepsrollen zoals geformuleerd door de NRK volgen.

De commissie merkt op dat, op beide locaties, het patiëntendossier niet systematisch door de stagebegeleider wordt geëvalueerd of nagelezen. De commissie acht het hierdoor mogelijk dat bij het bespreken van het patiëntendossier door de stagecoördinator belangrijke aspecten van de patiëntbespreking ontbreken en niet besproken worden. Daarnaast vraagt de commissie de stagiair op de locatie Brussel systematisch tussentijds formatief te evalueren (feedback) door de stagebegeleider. Dit zou volgens de commissie bijdragen aan de opvolging van het patiëntendossier op de stageplek zelf en de studenten meer inzicht geven in het tot stand komen

van de eindbeoordeling. Uit de alumni-bevraging van de VUB blijkt immers dat ongeveer een derde van de bevroegden de motivering en de duidelijkheid over de toegekende quoterings als slecht beoordelen. Algemeen gesteld vraagt de commissie om op de beide locaties de rol van de stagebegeleider in de (tussentijdse) beoordeling te vergroten.

De commissie stelt op basis van het zelfevaluatie-rapport vast dat in het tweede jaar van het modeltraject de beoordeling van de stage gelijkaardig verloopt, maar dat er soms kleine verschillen per afstudeerrichting zijn. Zo wordt er voor de beoordeling van de stages binnen de afstudeerrichting REVAKI in de Musculoskeletale aandoeningen een groter beroep gedaan op de evaluatie door de stagementoren zelf.

De studenten kunnen alle procedurele zaken over de toetsing nalezen in het interuniversitair examenreglement, dat werd opgesteld naar aanleiding van de gezamenlijk ingerichte afstudeerrichtingen. De commissie stelt vast dat de studiefiches de toetsvormen en beoordelingscriteria vermelden. Het examenreglement en de studiefiches zijn raadpleegbaar via de websites van de respectieve instellingen. Uit de gesprekken blijkt dat de docenten tijdens de eerste les toelichting geven over de wijze van examineren en voorbeelden van examenvragen geven. Na de examens wordt een feedbackmoment georganiseerd waarop studenten hun examens kunnen inkijken en feedback kunnen vragen. Uit de gesprekken blijkt dat de studenten tevreden zijn over de informatieverschaffing betreffende de toetsing en over de wijze van toetsing zelf. De examenroosters worden op de locatie Antwerpen uiterlijk 21 kalenderdagen voor het examen bekend gemaakt. Uit de gesprekken met de studenten blijkt dat dit voor hen te laat is. De commissie stelt vast dat dit mede een gevolg is van de onderbemanning van de studentenadministratie (zie ook *facet 3.3*). De commissie beveelt aan maatregelen te nemen om de examenroosters eerder bekend te maken. Op de locatie Brussel worden de examenroosters opgesteld door het faculteitssecretariaat na raadpleging van de professoren en in overleg met de jaarverantwoordelijken van de studenten. Het finale examenrooster wordt uiterlijk vier weken voorafgaand aan de examenperiode bekendgemaakt. De studenten geven tijdens de gesprekken aan dat dit voor hen op tijd is.

Facet 2.8 Masterproef

De commissie beoordeelt het facet ‘masterproef’ als goed.

De commissie stelt vast dat de masterproef uit twee delen bestaat. Masterproef deel 1 komt aan bod in het eerste masterjaar en heeft de inhoud

en opbouw van een systematische literatuurstudie inclusief de uitwerking van het onderzoeksprotocol. Masterproef deel twee komt aan bod in het tweede masterjaar en omvat het experiment en de rapportering in de vorm van een wetenschappelijk artikel. Uit het zelfevaluatie rapport leidt de commissie af dat binnen de VUB sterk wordt aanbevolen de masterproef deel twee in het Engels te schrijven. Zowel binnen de VUB als binnen Artesis heeft men recent de mogelijkheid geïntroduceerd om als duo aan de masterproef te werken, onder voorwaarde dat het schrijfwerk een individueel product is. De commissie is positief over het concept van de masterproef, met een onderverdeling in twee delen. Het is de commissie duidelijk dat de opleiding in het concept masterproef inhoudelijke kwaliteit nastreeft. Op basis van de masterproeven die de commissie kon inkijken, leidt ze af dat het niveau ervan in orde is.

Uit het zelfevaluatie rapport blijkt dat de studenten vanaf het einde van het derde bachelorjaar informatie krijgen over de masterproef. In het academiejaar 2010–2011 organiseerde de opleiding voor het eerst een gezamenlijk onderzoeksdag, waarop studenten van beide instellingen werden uitgenodigd. Tijdens deze onderzoeksdag krijgen de studenten toelichting over de masterproefonderwerpen die binnen de lopende onderzoeken aan beide instellingen vallen. De studenten van Artesis geven vervolgens een top drie van onderwerpen door aan de masterproefcommissie. Begin juni, voorafgaand aan de masteropleiding, kent deze commissie de onderwerpen toe, mede op basis van de voorkeur van de begeleiders. Uit de gesprekken met de studenten blijkt dat ze tevreden zijn over de toewijzing van de onderwerpen. De commissie waardeert dat studenten sinds kort een keuze kunnen maken voor onderwerpen aangedragen door onderzoekers van beide instellingen.

De commissie is positief over de koppeling van de onderwerpen van de masterproef aan de onderzoekslijnen binnen de vakgroepen. Zo kan de student profiteren van de expertise binnen de vakgroepen en mogelijk ook een bijdrage leveren aan de dataverzameling. De opleiding geeft mee dat indien de bijdrage van de student aanzienlijk is, hij zal worden betrokken bij het publiceren van het onderzoek. Uit de gesprekken blijkt dat de opleiding ook open staat voor onderwerpen uit het werkveld. De commissie is positief over de variatie aan mogelijke onderwerpen, waarbij zowel de student als het werkveld onderwerpen kunnen aanbrengen.

Iedere student krijgt een promotor toegewezen, die instaat voor de inhoudelijke begeleiding. Uit het zelfevaluatie rapport blijkt dat het initiatief

voor de begeleiding ligt bij de student zelf. De begeleiding van masterproef deel een zal steeds gebeuren door een docent van de instelling waar de student is ingeschreven. Binnen Artesis maakt de promotor op het einde van het eerste semester van het eerste modeltrajectjaar een tussentijdse procesevaluatie. De commissie stelt vast dat zowel binnen Artesis als binnen de VUB de studenten ook klassikaal begeleid worden in het literatuuronderzoek, de methodologische kwaliteitsbeoordeling en de rapportering. De begeleiding van de masterproef deel twee gebeurt door een docent van de instelling waar de student is ingeschreven, eventueel aangevuld door een co-promotor van een andere instelling indien het onderwerp wordt aangebracht door een dienst of instelling buiten de opleiding. De commissie verneemt tijdens de gesprekken dat de studenten en alumni tevreden zijn over de begeleiding van de masterproef. De commissie is van mening dat de begeleiding in orde is.

Uit het zelfevaluatierapport blijkt dat in beide instellingen de score voor masterproef deel een bestaat uit deelscores voor het proces (op basis van het portfolio), voor het product en voor de mondelinge verdediging. Op beide locaties is naast de promotor een extra lezer betrokken in de productbeoordeling. De beoordeling van de masterproef deel twee gebeurt analoog, maar worden door de promotor twee extra juryleden aangeduid ter beoordeling van het product. De commissie is van mening dat de beoordelingsprocedure goed is uitgewerkt en gekoppeld is aan de competenties die de opleiding vooropstelt met dit opleidingsonderdeel te bereiken.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

De commissie beoordeelt het facet 'toelatingsvoorwaarden' als voldoende.

De commissie stelt op basis van het zelfevaluatierapport vast dat de opleiding de decretaal voorziene toelatingsvoorwaarden voor de masteropleiding hanteert. De wettelijke toelatingsvoorwaarden zijn opgenomen in de Algemene Onderwijsregeling (Artesis) en in het inschrijvingsreglement (VUB). De procedures omtrent toelatingsvoorwaarden zijn volgens de commissie duidelijk omschreven. In de regel stromen vooral studenten met een bacheloropleiding REVAKI in.

De opleiding op locatie Brussel volgt het reglement inzake het toekennen van EVC/EVK's zoals goedgekeurd door de Raad van Bestuur van de Universitaire Associatie Brussel. Verder heeft de opleiding een verkorte bacheloropleiding en een schakelprogramma uitgewerkt voor respectievelijk studenten Lichamelijke Opvoeding en studenten met een diploma van

professionele bachelor in de kinesitherapie/fysiotherapie die willen overschakelen naar de opleiding REVAKI en voor studenten met een Nederlands diploma van professionele bachelor in de fysiotherapie. Studenten van Artesis die een individueel traject willen samenstellen, op basis van vrijstellingen, topsportstatuut, functiebeperkingen of leerstoornissen kunnen terecht bij de trajectbegeleider. Aanvragen voor EVC of EVK zijn mogelijk via procedures zoals vastgelegd binnen de Associatie Universiteit & Hogescholen Antwerpen (AUHA).

Algemene conclusie bij onderwerp 2: Programma

Facet 2.1	Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma	Goed
Facet 2.2	Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma: – Artesis – VUB	Goed Voldoende
Facet 2.3	Samenhang van het programma	Voldoende
Facet 2.4	Studieomvang	OK
Facet 2.5	Studietijd	Voldoende
Facet 2.6	Afstemming tussen vormgeving en inhoud	Goed
Facet 2.7	Beoordeling en toetsing	Voldoende
Facet 2.8	Masterproef	Goed
Facet 2.9	Toelatingsvoorwaarden	Voldoende

De visitatiecommissie is van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 3 INZET VAN HET PERSONEEL

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwaliteit van het personeel' als goed.

De commissie stelt vast dat er binnen Artesis een centraal gestuurd personeelsbeleid wordt gevoerd. Het personeelsbeleid is gebaseerd op het functieboek van de instelling (met een omschrijving van de ambten), de

beleidsnota inzake tewerkstelling en het personeelsreglement. Het departement heeft voor de periode 2006–2015 een beleidsplan betreffende de OP-formatie uitgeschreven. Op het niveau van de opleiding wordt de taakinvulling per medewerker jaarlijks vastgelegd in een taakstellingsfiche. De medewerkers geven tijdens de gesprekken aan dat ze tevreden zijn over het gebruik van de taakstellingsfiches ter bewaking van de werkdruk. De commissie stelt tijdens de gesprekken vast dat er door de nakende integratie van de opleiding binnen de UA, enige onzekerheid leeft over het toekomstig statuut van de medewerkers van de opleiding op locatie Antwerpen. De commissie vraagt de onzekerheid over het statuut na de integratie op korte termijn weg te nemen. Voor medewerkers aangesteld aan de VUB hanteert de opleiding het personeelsbeleid van de faculteit LK, dat volledig binnen het algemeen personeelsbeleid van de VUB kadert. De commissie stelt vast dat de opleiding voor alle verschillende functies duidelijke procedures voor aanwerving, evaluatie en bevordering heeft uitgewerkt (cfr. Infra). Ter bewaking van de werkdruk wordt de taakverdeling van de personeelsleden weergegeven in percentages. De commissie is van mening dat er een degelijk, centraal gestuurd, personeelsbeleid wordt gevoerd voor de medewerkers van beide instellingen.

De commissie stelt vast dat de opleiding bij aanwerving van nieuw personeel aandacht heeft voor de competenties op het vlak van onderwijs, onderzoek en wetenschappelijke dienstverlening. Bij de aanwerving van ZAP-leden aan de VUB vraagt de opleiding bovendien een proefcollege te geven, teneinde de didactische en inhoudelijke kwaliteiten van de kandidaten te leren kennen. De commissie is positief dat er bij aanwerving aandacht is voor de didactische kwaliteiten. Sinds de samenwerking met de VUB en de UA, zetelt in de selectiecommissie voor nieuwe personeelsleden voor de opleiding op locatie Antwerpen steeds een ZAP-lid van de VUB en/of de UA. Voor nieuwe personeelsleden aan Artesis voorziet de opleiding een onthaalbrochure en een administratief startpakket. De voorzitter van de opleidingscommissie onthaalt de nieuwe medewerkers, bespreekt de taakinvulling en geeft een rondleiding. Iedere nieuwe medewerker krijgt een individuele 'mentor' toegewezen. Aan de VUB worden nieuwe personeelsleden onthaald op het niveau van de vakgroep waarin ze terecht komen. De vakgroepvoorzitter stelt hen voor en maakt werkafspraken met hen.

De opleiding organiseert regelmatig functionerings- en evaluatiegesprekken volgens de procedures zoals vastgelegd binnen de instelling waar de medewerker is aangesteld. Ook de procedures en criteria voor bevordering worden gehanteerd afhankelijk van de instelling waar de medewerker

werkt. De VUB hanteert recent een nieuw instrument, de ZAP-matrix. Hierin houden de medewerkers zelf hun bijdragen aan onderzoek, onderwijs en dienstverlening bij, alsook hun professionaliseringstrajecten. Vanaf voorjaar 2013 zou deze matrix gebruikt worden als evaluatie-instrument. Afgaande op de procedures die de commissie kon inkijken, is ze van mening dat binnen de opleiding een degelijk uitgewerkt evaluatie- en bevorderingsbeleid gehanteerd wordt.

De commissie stelt vast dat er binnen Artesis een jaarlijks terugkerend, associatiebreed didactisch vormingsaanbod is. Daarnaast organiseert de opleiding op locatie Antwerpen jaarlijks onderwijsdagen rond een onderwijskundig thema. Binnen de associatie AUHA biedt het Expertisecentrum Hoger Onderwijs (ECHO) didactische bijscholingen aan. Voor de vakinhoudelijke professionalisering kunnen medewerkers van de opleiding locatie Antwerpen een aanvraag indienen bij het comité financiën Artesis. Vervolgens gaat de aanvraag ter goedkeuring naar de voorzitter van de opleidingscommissie Artesis. Uit de gesprekken met de docenten blijkt dat, indien de aanvraag redelijk is, ze wordt goedgekeurd. De commissie is positief over de mogelijkheden omtrent vakinhoudelijke professionalisering die aan de docenten van Artesis worden geboden. De commissie stelt verder vast dat de cel Kwaliteitszorg en Onderwijsinnovatie van de VUB jaarlijks studiemiddagen en cursussen rond universitaire didactiek organiseert. Docenten van de VUB kunnen hier ook terecht voor onderwijskundig advies op maat. Jaarlijks organiseert de cel een vierdaags onderwijsseminarie waarop de nieuwe docenten met voorrang kunnen inschrijven. De commissie is van mening dat het didactisch vormingsaanbod degelijk is uitgewerkt. Ook de medewerkers geven aan dat ze hier tevreden over zijn. De commissie is positief over de mogelijkheden voor didactische navorming. Ze stelt tijdens de gesprekken vast dat de docenten hiervan regelmatig gebruik maken en open staan voor didactische verbetering en vernieuwing.

Uit de gesprekken met de studenten blijkt dat ze het laagdrempelig contact met de docenten waarderen. Uit een alumni-enquête uitgevoerd op de locatie Brussel blijkt dat de grote meerderheid van de bevroegden de onderwijskundige en vakinhoudelijke deskundigheid van de docenten als 'goed' tot 'uitstekend' beoordelen. Op basis van deze en bovenstaande bevindingen is de commissie van mening dat de opleiding over gekwalificeerd personeel beschikt.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid' als goed.

De commissie stelt vast dat binnen de opleiding op locatie Antwerpen per opleidingsonderdeel een onderzoeksactieve medewerker met doctoraat verantwoordelijk is voor het onderwijsteam dat het opleidingsonderdeel inricht. Bovendien zijn de vakgroepen niet enkel verantwoordelijk voor het onderzoek, maar ook voor de opleidingsonderdelen die binnen de expertise van de vakgroep vallen. Voor opleidingsonderdelen die sterk gericht zijn op de beroepspraktijk worden beroepsactieve praktijk-assistenten in het onderwijsteam opgenomen. Daarnaast kiest de opleiding op locatie Antwerpen er expliciet voor om per docent 20% te vrijwaren voor maatschappelijke dienstverlening en/of klinische praktijk. Hierdoor wil de opleiding de beroepservaring onder de docenten actueel houden. De commissie is positief over de samenstelling van onderwijsteams voor de organisatie van de opleidingsonderdelen op locatie Antwerpen, waarbij zowel de praktijkgerichte als de academische expertise voor de organisatie van de opleidingsonderdelen gewaarborgd is. Voor de locatie Brussel stelt de commissie vast dat de opleiding kan rekenen op een diversiteit aan disciplines binnen de faculteit LK. De zes vakgroepen binnen de faculteit LK omvatten samen 15 onderzoeksgroepen. Om het onderzoek te stroomlijnen heeft de faculteit onderzoeksspeerpunten gedefinieerd. De meeste onderzoeksgroepen staan ten dienste van de opleiding. Daarnaast kan de opleiding ook rekenen op expertise binnen de faculteit GF. Tijdens de gesprekken blijkt dat een deel van het onderwijzend personeel de onderwijsopdracht combineert met klinische praktijkuitvoering, hetzij binnen een zelfstandige kinesitherapie-praktijk hetzij binnen het UZ. Een aantal stagementoren zijn als gastdocent of praktijkassistent betrokken bij de opleiding. De commissie is positief over het inschakelen van gastdocenten vanuit de beroepspraktijk. Ze is van mening dat er voldoende evenwicht is tussen de wetenschappelijke en praktijkgerichtheid bij de medewerkers.

De commissie stelt vast dat binnen de opleiding op locatie Antwerpen een sterke groei aan doctoraten heeft plaatsgevonden, mede door de ondersteuning vanuit de UA en de VUB. Ze moedigt de opleiding aan deze groei verder te zetten. Volgens de opleiding zelf is deze groei te danken aan een systeem waarbij doctorandi halftijds met onderzoek en halftijds met onderwijs worden belast. Ter opvolging van de voortgang vindt halverwege het doctoraat een tussentijdse evaluatie door een externe lees-

commissie plaats. Indien een doctoraat te weinig vordert kan het worden stopgezet. De opleiding op locatie Antwerpen maakt tijdens de gesprekken duidelijk dat ze uitkijkt naar de integratie binnen de UA, omdat hierdoor de middelen om aan onderzoek te doen, zullen toenemen. Wat betreft de onderzoeksonderwerpen zet de opleiding op locatie Antwerpen bewust in op klinisch georiënteerd en praktijkgericht onderzoek. De commissie stelt op basis van het zelfevaluatie-rapport vast dat doctorandi (mandaat-assistenten) aan de VUB in eerste instantie worden aangesteld voor twee jaar, met optie op twee verlengingen met iedere keer twee jaar. Voor doctorandi aangesteld op projecten geldt meestal een aanstellingsperiode van vier jaar. Ter evaluatie van de voortgang van het doctoraat wordt de stand van zaken jaarlijks beoordeeld door de facultaire doctoraatsopvolgingscommissie. Dit, in combinatie met een toegenomen werving op basis van externe fondsen en het beleid om per vakgroep minstens een doctorandus aan te stellen, heeft volgens de opleiding locatie Brussel geresulteerd in een toenemend aantal doctoraatstrajecten. Jaarlijks levert de opleiding een drietal doctoraten af.

De commissie stelt tijdens de gesprekken vast dat enkele docenten verbonden aan Artesis een buitenlandervaring opdoen, maar vooral in het kader van de zoektocht naar buitenlandse stageplekken. Ze vraagt de opleiding op locatie Antwerpen om meer in te zetten op internationalisering in het kader van onderwijs- en onderzoekssamenwerking, opdat de docenten nog meer in aanraking komen met de actuele internationale ontwikkelingen in hun vakgebied. De opleiding erkent dat dit een werkpunt is. De commissie stelt vast dat de medewerkers van de VUB veel internationale contacten onderhouden in het kader van hun onderzoeksactiviteiten. Na facultaire goedkeuring, werden op centraal niveau samenwerkingsovereenkomsten gesloten met buitenlandse instellingen, waaronder de universiteit van Lubliana, de universiteit van Genua en de Stichting Opleidingen Musculoskeletale Therapie Amersfoort. De commissie vraagt het internationale netwerk van de docenten verbonden aan de VUB ook in te zetten bij het zoeken van internationale stageplaatsen.

Facet 3.3 Kwantiteit personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwantiteit van het personeel' als voldoende.

De bachelor- en masteropleiding aan Artesis beschikt over 22.65 VTE voor het verzorgen van onderwijs. Om de student/docent ratio te berekenen deelt de opleiding 22.65 door 580 studenten, waarbij iedere student voor

60 studiepunten staat, wat neerkomt op 25.61 studenten per docent. De bachelor- en masteropleiding aan de VUB beschikt over 22 VTE voor het verzorgen van onderwijs. De opleiding berekent dat op basis van het totaal aantal opgenomen studiepunten 379,9 studenten zich hebben ingeschreven. Dit resulteert in een student/docent ratio van 20,64. De commissie is van mening dat dit een redelijke verhouding is. Zowel binnen de VUB als binnen Artesis worden de gegevens over de kwantiteit van het personeel niet afzonderlijk gegeven voor de bacheloropleiding en de masteropleiding, maar uit de gesprekken met de docenten van de masteropleiding blijkt geen te hoge werkdruk. Niettemin kijken vooral de docenten van de opleiding locatie Antwerpen naar eigen zeggen uit naar de integratie binnen de UA, waarbij er meer middelen zouden worden toegekend om ook de onderzoeksopdracht binnen de vakgroepen verder uit te bouwen, terwijl de kwaliteit van de onderwijsopdracht gewaarborgd kan worden.

Door de recente hervormingen beschikt de opleiding op locatie Antwerpen over een relatief jong docententeam met een redelijke verhouding vrouwelijke en mannelijke medewerkers. Binnen de opleiding op locatie Brussel stelt de commissie een onevenwicht vast betreffende geslacht en leeftijd in het hoger kader. De opleiding erkent dit, en geeft aan met een inhaalbeweging bezig te zijn.

Op beide locaties stelt de commissie een tekort aan ATP vast. Dit blijkt ook uit de gesprekken met de studenten die de organisatie van de studentenadministratie als een van de grote aandachtspunten zien. Tijdens de gesprekken licht de opleiding op locatie Antwerpen toe dat er al budget is voorzien om in academiejaar 2012–2013 bijkomend ATP aan te werven. Op de locatie Brussel wil men in de toekomst werken met het aannemen van personeel binnen een pool van medewerkers. Hierdoor zal het volgens de opleiding gemakkelijker worden om mensen flexibel in te zetten. Daarnaast heeft de opleiding via de toekenning van reallocatiemiddelen extra ondersteuning verkregen bij haar ambities om het onderwijs- en toetsbeleid verder uit te werken. De commissie dringt er bij de opleiding op aan werk te maken van de versterking van het ATP, en tijdig te voorzien wanneer bijkomende aanwervingen noodzakelijk zijn.

Algemene conclusie bij onderwerp 3: Inzet van het personeel

Facet 3.1	Kwaliteit personeel	Goed
Facet 3.2	Eisen professionele en academische gerichtheid	Goed
Facet 3.3	Kwantiteit personeel	Voldoende

De visitatiecommissie is van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

De commissie beoordeelt het facet 'materiële voorzieningen' op locatie Antwerpen als voldoende en op locatie Brussel als goed.

Vermits de opleiding gezamenlijk wordt ingericht door Artesis/UA en de VUB kan de student in principe gebruik maken van de faciliteiten van de drie instellingen. In het eerste jaar van het modeltraject zal de student echter vooral gebruik maken van de faciliteiten van de instelling waar hij/zij is ingeschreven. Vandaar zullen de materiële voorzieningen van Artesis/UA en de VUB apart beschreven worden (cf. infra). In het tweede jaar van het modeltraject zal de student in meer of mindere mate gebruik maken van de faciliteiten van alle instellingen die de respectievelijke afstudeerrichting inrichten, en afhankelijk van het aantal opleidingsonderdelen dat een instelling coördineert.

Materiële voorzieningen Artesis/UA

De opleiding is momenteel gehuisvest op de campus Merksem, maar kan door de samenwerking binnen de Associatie Universiteit-Hogescholen Antwerpen (AUHA) gebruik maken van lokalen op de campus Drie Eiken van de UA en de faciliteiten van het UZA. Bij de integratie van de opleiding in de UA zal de hele opleiding, op middellange termijn, integraal verhuizen naar de campus Drie Eiken. De commissie stelt op basis van het zelfevaluatierapport en de rondgang vast dat de opleiding op de campus Merksem samen met de andere opleidingen binnen het departement een auditorium, enkele leslokalen en meerdere praktijklokalen, waarvan vijf ingericht met behandeltafels voor de praktijklessen REVAKI, deelt. Daarnaast is er een PC-lokaal, een labo inspanningsfysiologie en een ganglabo. Op de campus Drie Eiken kan de opleiding gebruik maken van een grote

aula, enkele kleinere aula's, enkele PC-lokalen en een snijzaal. Verder maakt de opleiding gebruik van externe locaties zoals het sportcomplex Rode loop, het zwembad Park van Merksem en het fitnesscentrum Health City Merksem. In het Universitair Ziekenhuis Antwerpen kan de opleiding gebruik maken van een bewegingslabo (M²OCEAN en S.P.O.R.T.S. Verder wordt samengewerkt met andere labo's of onderzoekscentra, zoals het longfunctielabo, Athlete's care en Oscare. De commissie is van mening dat de onderzoeksfaciliteiten in orde zijn. Anderzijds stelt de commissie vast dat tijdens de visitatie zowel de didactische als domeinspecifieke infrastructuur op de huidige locatie (campus Merksem) moet worden verbeterd. Uit de gesprekken met de studenten blijkt dat de beschikbare ruimte beperkt is en de infrastructuur en de materialen verouderd zijn. De opleiding erkent dit en geeft aan dat er in de toekomst, bij de integratie, verbetering zal optreden. De commissie vraagt de opleiding op locatie Antwerpen om prioriteit te geven aan de verdere uitbouw van geschikte infrastructuur voor het aantal studenten. De opleiding stelt twee praktijklokalen ter beschikking voor zelfstudie (skills labs). Uit de gesprekken met de studenten blijkt dat de skillslabs te weinig beschikbaar zijn, omdat er door het beperkt aantal beschikbare lokalen veel lessen worden gepland. Verder bleken de studenten niet goed op de hoogte van de openingstijden van deze lokalen. De commissie vraagt voldoende lokalen ter beschikking te stellen voor zelfstudie en duidelijk te communiceren over de openingstijden van deze lokalen. Ze suggereert een duidelijk en overzichtelijk systeem voor het reserveren van de lokalen te introduceren, zodat de studenten hun zelfstudie kunnen plannen.

Materiële voorzieningen VUB

De commissie stelt vast dat de opleiding onderwijs aanbiedt op twee campussen die ze deelt met de andere opleidingen van de faculteiten GF en LK: een in Jette en een in Etterbeek. Op de campus Jette beschikt de opleiding over zeven auditoria, zes middelgrote leslokalen, twee computerlokalen, een snijzaal, twee praktijklokalen, een functionele trainingstherapie oefenruimte en een labo Anatomie. Op de campus in Etterbeek beschikt de opleiding over vijf leslokalen, een zwembad en uitgebreide sportaccommodatie. Verder kan de opleiding er gebruik maken van de volgende labo's voor het uitvoeren van onderzoek: een labo inspanningsfysiologie, een labo biochemie van de inspanning, een labo biomechanica, een labo biometrie en een labo anatomie. De commissie kon tijdens de rondgang vaststellen dat de lokalen goed zijn uitgerust met het nodige didactische materiaal. Ook de domeinspecifieke voorzieningen zijn volgens de commissie degelijk. Verder was de commissie positief over de uitrusting van

het kine skillslab alsook de voorziening van draadloos internet in het gehele gebouw op de campus Jette.

De commissie stelt vast dat zowel op locatie Antwerpen als op locatie Brussel de opleiding gebruik maakt van meerdere campussen die op enige afstand van elkaar gelegen zijn en niet goed verbonden zijn via het openbaar vervoer. Uit de gesprekken met de studenten blijkt dat de lessen van een dag zoveel mogelijk op één locatie worden georganiseerd. De studenten blijken geen vragende partij voor een volledige verhuizing naar een campus, mede omdat ze nu kunnen gebruik maken van de infrastructuur van beide locaties. Het is volgens de commissie aangewezen te blijven streven om de lessen per dag te concentreren op één locatie, zodat de verplaatsingen voor de studenten tot een minimum worden beperkt.

De commissie kon tijdens de rondgang vaststellen dat de bibliotheken waarvan de studenten van beide instellingen gebruik maken gebruiksvriendelijk zijn ingericht, met aandacht voor groepswork en individueel werken. Naast de papieren catalogi en boeken, biedt de bibliotheek via de website verschillende mogelijkheden aan voor het opzoeken van elektronische tijdschriften en boeken. De bibliotheek stelt veel titels elektronisch via een directe link naar de volledige tekst ter beschikking. Andere titels kunnen de studenten bestellen via de interbibliothecaire uitleendienst (IBL).

Facet 4.2 Studiebegeleiding

De commissie beoordeelt het facet 'studiebegeleiding' als goed.

De studenten maken gebruik van de voorzieningen voor studie- en studentenbegeleiding (SSB) van de instelling waaraan ze zijn ingeschreven. Bijgevolg worden de voorzieningen per instelling apart beschreven.

Voorzieningen SSB Artesis/UA

De commissie stelt op basis van het zelfevaluatie-rapport vast dat de opleiding drie niveaus voor de studie- en studentenbegeleiding onderscheidt. De eerstelijnszorg bestaat uit studieloopbaancoaching en studietrajectbegeleiding. Elke student krijgt vanaf de start van de opleiding een studieloopbaancoach toegewezen, die de student gedurende de gehele studie opvolgt. Per semester is een individueel gesprek van een half uur voorzien. De student bereidt aan de hand van een portfolio, waarin de reeds behaalde en te behalen competenties worden omschreven, het gesprek voor. De commissie is erg gecharmeerd door de studieloopbaancoaching. Naast

de studieloopbaancoaching behoort ook de trajectbegeleiding tot de eerstelijnszorg. Studenten zijn zelf verantwoordelijk voor het opnemen van contact met de trajectbegeleider, en zijn eindverantwoordelijke voor het individueel studietraject zolang dit voldoet aan de regels van volgtijdelijkheid en het maximum aantal op te nemen studiepunten. Tot slot kunnen de studenten, onder de noemer van de eerstelijnszorg, voor extra vakinhoudelijke begeleiding terecht bij het onderwijzend personeel zelf. Indien er vraag naar is worden er collectieve consultmomenten ingelast op ingeroosterde uren.

De tweedelijnszorg bestaat uit de ombudspersoon en de departementale zorgcoördinator. Uit de gesprekken met de studenten blijkt dat de ombudspersoon gekend is, maar vooral wordt gecontacteerd in verband met de examens. De interventies van de ombudsdienst worden opgenomen in de jaarverslagen van het departement. De commissie stelt vast dat studenten met een functiebeperking terecht kunnen bij de zorgcoördinator. Deze begeleidt de studenten bij het opmaken van de aanvraag voor een speciaal statuut en het uitwerken van de faciliteiten. De zorgcoördinator is ook verantwoordelijk voor de heroriëntering. De commissie stelt vast dat ook studenten met tijdelijke uitval door blessure terecht kunnen bij de zorgcoördinator. De opleiding geeft tijdens de gesprekken aan dat ze de achterstand in dat geval zoveel mogelijk wil beperken. De commissie is van mening dat de opleiding veel aandacht heeft voor de tijdelijke uitval door blessure.

De derdelijnszorg omvat de sociale voorzieningen van Artesis Hogeschool Antwerpen (SOVOHA) en Psynet. Indien nodig verwijst de studieloopbaancoach of de zorgcoördinator door naar SOVOHA, voor de opvang van sociale, psychologische, emotionele of financiële problemen. De commissie is positief over het aanbod aan studie- en studentenbegeleiding. Uit de gesprekken met de studenten blijkt dat ze tevreden zijn over de studiebegeleiding. Ze blijken echter niet altijd bekend met de verschillende diensten die de opleiding ter beschikking stelt. De opleiding erkent dit en geeft aan inspanningen te doen om de studenten beter bekend te maken met de verschillende actoren van de studie- en studentenbegeleiding. Zo wordt recent niet enkel bij de start van het academiejaar een informatiemoment georganiseerd, maar ook halverwege het eerste semester. De commissie vraagt het effect van deze verbetermaatregel ter bekendmaking van de verschillende studie- en studentenbegeleidingsdiensten op te volgen.

Voorzieningen SSB VUB

De commissie stelt op basis van de lezing van het zelfevaluatierapport vast dat de VUB een aantal centrale diensten heeft zoals de Sociale Dienst Studenten waar studenten terecht kunnen met vragen over studiebudget, of

de dienst Studieadvies en Diversiteit die studenten informeert over flexibi-
liteitsmaatregelen, het onderwijs- en examenreglement, en dergelijke. Bij
het Infopunt Studenten (zowel op de campus Jette als op de campus Et-
terbeek) kunnen de studenten terecht met administratieve vragen en info
over welke centrale diensten wat aanbieden. Verder vinden de studenten
alle informatie terug op het elektronisch leerplatform. Eerstejaarsstudenten
ontvangen een onthaalbrochure met praktische informatie over de oplei-
ding en de studie- en studentenbegeleiding.

De commissie is van mening dat de opleiding adequaat informeert over het
aanbod aan studiebegeleiding. De facultaire studietrajectbegeleider (STB)
is het eerste aanspreekpunt voor studenten met vragen of problemen in
verband met de voortgang van hun studietraject. De STB voorziet in de in-
dividuele en collectieve begeleiding en advisering van de studenten. Indien
nodig onderneemt de STB ook proactief actie. Vermits de STB een soort ver-
trouwenspersoon is, stuurt ze regelmatig door naar andere diensten. Verder
volgt de STB de beleidsvoering rond studievoortgangsbewaking op en heeft
ze een signaalfunctie naar opleidingsraden en onderwijscommissies toe. De
STB staat ook in voor de flexibele leertrajecten. De dienst Topsport en Studie
organiseert voor topsporters jaarlijks een infosessie bij de start van het aca-
demiejaar. Ook studenten met tijdelijk functieverlies kunnen terecht bij de
dienst Handicap en Studie. Uit de gesprekken blijkt verder dat de studenten
met de docenten zelf afspraken kunnen maken in verband met het wisselen
van praktijkgroepen of het inhalen van opdrachten.

De opleiding heeft volgens de commissie veel aandacht voor flexibele leer-
trajecten. Iedere faculteit beschikt over een ombudspersoon. Hierbij kunnen
de studenten terecht met opmerkingen en klachten over examens en het
onderwijs. Daarnaast kunnen de studenten ook terecht bij een centrale om-
budsdienst. De centrale dienst richt zich meer op klachten met betrekking
tot de examens. Informatie over waar en wanneer de ombudsdienst te be-
reiken is, staat het gehele jaar ad valvas en op de VUB-website. De studenten
geven tijdens de gesprekken aan dat ze bekend zijn met de ombudspersoon.
Studenten die ermee in contact zijn gekomen, ervoeren dit als positief. Stu-
denten geven verder aan dat ze met opmerkingen ook altijd bij de docenten
zelf terecht kunnen. Met psychosociale en medische problemen kunnen de
studenten terecht bij zes centrale diensten: De medische dienst, het cen-
trum voor geestelijke gezondheid, het centrum algemeen welzijnswerk, het
centrum voor hulp bij ongeplande zwangerschappen, het Brussels labo voor
inspanning en topsport en het universitair ziekenhuis.

Aan de VUB staat het International Relations en Mobility Office (IRMO) in
voor het geven van advies en administratieve ondersteuning bij uitgaande

en inkomende studenten. Jaarlijks organiseert het IRMO infosessies voor de eigen studenten, ter stimulering van de mobiliteit. Voor inkomende studenten voorziet het IRMO een welkomstprogramma. Aan Artesis organiseert de administratief dossierbeheerder internationalisering samen met de voorzitter van de opleidingscommissie en de stagecoördinator twee keer per jaar een infosessie. De commissie stelt vast dat Artesis veel inspanningen doet voor de opvang van inkomende studenten. Dit resulteert in een opvallend hoog aantal inkomende studenten. Hoewel de commissie vaststelt dat de opleiding een aanbod heeft uitgewerkt voor de uitgaande studenten, mist ze een systematische aanpak van de studentenmobiliteit. Uit de gesprekken met de studenten blijkt enthousiasme om een buitenlandervaring op te doen, maar wordt ook meegegeven dat de opleiding het initiatief voor de organisatie van een buitenlandervaring vooral bij de student zelf legt. De opleiding zou, zowel op locatie Brussel als op locatie Antwerpen, volgens de commissie de studenten pro-actiever kunnen stimuleren om een buitenlandervaring op te doen.

Algemene conclusie bij onderwerp 4: Voorzieningen

Facet 4.1	Materiële voorzieningen:	
	– Artesis	Voldoende
	– VUB	Goed
Facet 4.2	Studiebegeleiding	Goed

De visitatiecommissie is van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITSZORG

Facet 5.1 Evaluatie resultaten

De commissie beoordeelt het facet 'evaluatie resultaten' als voldoende.

Uit het zelfevaluatie-rapport blijkt dat aan Artesis het centrale kwaliteitszorgbeleid wordt uitgewerkt binnen de centrale stuurgroep kwaliteitszorg. Deze stuurgroep zet het kwaliteitsbeleid uit, en staat in voor de organisatie ervan en de rapportering erover aan het bestuurscollege. De commissie stelt vast dat op departementaal niveau de departementale stuurgroep integrale kwaliteitszorg instaat voor de implementatie van het centrale

kwaliteitszorgbeleid. De departementale stuurgroep stelt jaarlijks een kwaliteitsactieplan op, dat wordt goedgekeurd door de departementsraad. De kwaliteitszorg op opleidingsniveau wordt op locatie Antwerpen opgenomen door de voorzitter van de opleidingscommissie, met ondersteuning van de opleidingscommissie. De opleidingscommissie voert de kwaliteitsmetingen uit, analyseert de resultaten en bewaakt de opvolging van de verbetertrajecten. De voorzitter van de opleidingscommissie rapporteert aan de departementale stuurgroep en aan de medewerkers van de opleiding. De commissie stelt vast dat het centrale kwaliteitsbeleid aan de VUB wordt gestuurd vanuit de cel Kwaliteitszorg en Onderwijsinnovatie van het Vicerectoraat Onderwijs. Sinds begin 2010 heeft de VUB drie stafmedewerkers kwaliteitszorg in dienst genomen die de opleidingen ondersteunen bij de organisatie van de externe kwaliteitszorg. Binnen de faculteit LK is de Onderwijscommissie, onder leiding van de vice-decaan onderwijs, verantwoordelijk voor de kwaliteitszorg op het niveau van de opleiding. De Onderwijscommissie overkoepelt de Opleidingsraad LO en de opleidingsraad REVAKI. De commissie is van mening dat de opleiding op beide locaties kan profiteren van een degelijk centraal gestuurd kwaliteitsbeleid.

De studenten van Artesis kunnen onmiddellijk na de examens feedback geven per opleidingsonderdeel. Hierin wordt de inhoud, de vormgeving, de relevantie, het studiemateriaal en de studielast bevraagd. Sinds academiejaar 2011–2012 wordt ook de enquête over de toetsing gekoppeld aan de opleidingsonderdeel-enquête om overbevraging te voorkomen en de responsgraad te verhogen. De commissie stelt vast dat de feedback van de studenten een rol speelt bij de functioneringsgesprekken van de medewerkers, maar dat studenten van Artesis zich enkel over een opleidingsonderdeel als geheel kunnen uitspreken. Ze vraagt de studenten de mogelijkheid te geven om docenten individueel te beoordelen. Daarnaast worden de studenten eenmalig over de opleiding in zijn geheel bevraagd aan het einde van de opleiding. De commissie stelt vast dat een systematische, formele evaluatie van de stageplaats momenteel ontbreekt. De opleiding erkent dit, maar geeft mee dat er via informele weg feedback kan worden gegeven. Toch spreekt de opleiding de ambitie uit om in de toekomst de studenten de mogelijkheid te bieden zich via een formele, anonieme evaluatie uit te spreken over de kwaliteit van de stageplaats. De opleiding geeft nog mee dat ze de ambitie heeft om in de toekomst focusgroepen samen te roepen om moeilijk interpreteerbare resultaten te bespreken. De commissie moedigt deze ambitie aan. De alumni van Artesis krijgen zes maanden na afstuderen de vraag een sterkte-zwakke analyse van de opleiding uit te voeren. De opleiding peilt hierin naar de tevredenheid over de opleiding en

het belang en de verworvenheid van de eindcompetenties. Artesis organiseert tweemaaljaarlijks een bevraging van de stageplaatsen zodat het werkveld feedback kan geven op de opleiding en over de studenten. Medewerkers van Artesis krijgen de gelegenheid om feedback te geven tijdens de tweemaaljaarlijkse functioneringsgesprekken en tijdens de opleidingsvergaderingen, maar worden niet formeel bevraagd door middel van een anonieme enquête. De commissie beveelt aan de medewerkers ook te bevragen door middel van formele enquêtes, om hen de kans te bieden anoniem feedback te geven op de kwaliteitszorg binnen de opleiding.

De studenten aan de VUB kunnen het onderwijs in ieder opleidingsonderdeel jaarlijks evalueren in de online onderwijs-evaluatie. Om de responsgraad te verhogen zijn de studenten verplicht in te loggen op de site, maar deelname aan de enquête is vrijblijvend. Niettemin blijft de responsgraad volgens de commissie een aandachtspunt. Wanneer studenten de enquête niet wensen in te vullen wordt hen gevraagd naar de reden hiervoor. Een derde hiervan geeft aan niet in staat te zijn een gegrond oordeel te vellen, een vijfde geeft aan dat deelname te veel tijd vraagt. De enquête wordt ieder semester georganiseerd en bevraagt de didactische kwaliteiten van de docenten, de werkvormen, het studiemateriaal, de toetsing en de studietijd. Daarnaast worden studenten gevraagd om jaarlijks de enquêtes Opleidingsprogramma en Opleidingsfaciliteiten in te vullen. Alumni van de VUB worden bevraagd in een centrale enquête, waaraan de opleiding vijf opleidings-specifieke vragen kan toevoegen. Aan de VUB worden het werkveld en de medewerkers niet schriftelijk bevraagd. Er is wel veel ruimte voor informeel overleg. Medewerkers aan de VUB kunnen daarnaast tijdens de faculteitsraad feedback geven. Verder stelt de commissie vast dat de kwaliteitsbewaking van de nieuwe stageplaatsen op de locatie Brussel enkel gebeurt op basis van een dossier en de evaluatie door de (eerste) studenten die deze stage volgen. Ze vraagt ten minste voor nieuwe stageplaatsen een keer ter plaatse te gaan, opdat de opleiding zich ervan kan vergewissen dat de kwaliteit van de stageplaats voldoet aan de normen van de opleiding. Temeer daar de kwaliteit van de stageplaatsen door meer dan een vijfde van de door de opleiding bevroegde alumni als slecht wordt gequoteerd.

Aan Artesis worden alle schriftelijke evaluaties door de opleidingscommissie geanalyseerd volgens een vastgelegde procedure. De commissie waardeert de duidelijke procedure ter analysering van de resultaten. De departementale stuurgroep stelt als streefdoel dat alle betrokkenen tevreden zijn over alle aspecten van de opleiding. De streefnorm die hiermee overeenkomt is een mediaan van drie of hoger bij schriftelijke schaalvra-

gen (met een schaal van één tot vier), en een positieve score door minstens 70% van alle respondenten bij andere vragen. Indien een of meerdere items van de opleidingsonderdeel-bevraging een mediaanscore van minder dan 3 hebben en/of het slaagpercentage lager ligt dan het rapporteringscijfer (zie ook *facet 6.2*), dan moet de opleidingsonderdeel-verantwoordelijke een verbetertraject voorleggen aan de opleidingscommissie. Binnen de VUB zijn de globale resultaten van de enquêtes toegankelijk voor alle medewerkers en studenten. De persoonsgebonden resultaten worden per opleidingsonderdeel gerapporteerd aan de betrokken docenten, de decaan en de vicerector Onderwijs. De resultaten worden op twee manieren weergegeven: een signaalbeoordeling, uitgedrukt in kwalificaties gaande van zeer goed tot zeer slecht, en een gemiddelde beoordeling, uitgedrukt in een cijfer. Indien 34% of meer van de studenten de kwaliteit als slecht of zeer slecht bestempelt en als ten minste drie studenten het opleidingsonderdeel beoordeeld hebben, moet het resultaat worden opgevolgd.

De commissie is op basis van bovenstaande bevindingen van mening dat de studenten voldoende mogelijkheden krijgen om via formele weg de opleiding te evalueren. Ze stelt echter vast dat ook de evaluatie van de gezamenlijk ingerichte opleidingsonderdelen niet eenvormig gebeurt, maar volgens de systematiek van de instelling waar de bevroegde student ingeschreven is. De commissie stelt vast dat het kwaliteitszorgbeleid per afstudeerrichting verschilt afhankelijk van de coördinerende instelling. De commissie vraagt de opleiding te streven naar een betere interuniversitaire afstemming betreffende de organisatie van de kwaliteitszorg.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

De commissie beoordeelt het facet 'maatregelen tot verbetering' als voldoende.

De commissie leert uit het zelfevaluatie-rapport dat aan Artesis een strategisch plan wordt opgesteld waarin een stand van zaken van alle strategische doelstellingen wordt weergegeven. Als belangrijke doelstellingen stelt het departement de geleidelijke opbouw van een piramidale personeelsstructuur (zie ook *facet 3.1*) en een verdere implementatie van het toetsbeleid (zie ook *facet 2.7*). De opleiding is nog niet eerder geëvalueerd. Ze heeft wel in 2008 een evaluatie van de voortgang van het academiseringsproces ondergaan. De commissie stelt vast dat de opleiding verbetermaatregelen heeft opgezet naar aanleiding van de aanbevelingen in het voortgangsrapport academisering. Op locatie Brussel neemt de commissie kennis van een aantal opleidingsstreefdoelen voor de toekomst en de verbeteracties die de opleiding

hiervoor uitgewerkt heeft. De opleiding wil het competentieprofiel verder implementeren in de werkvormen en de toetsvormen. Dit streefdoel wordt ondersteund door de aanwerving van een voltijdse onderwijsdeskundige en de opvolging van zijn werkzaamheden binnen de opleidingsraad REVAKI. Daarnaast wil de opleiding haar internationale inbedding versterken door meer buitenlandse gastdocenten aan te trekken. De commissie stelt vast dat recent veel initiatieven ter verbetering zijn opgestart, ze vraagt deze initiatieven daadwerkelijk door te voeren en tijdig te evalueren.

De commissie stelt vast dat binnen de opleiding op locatie Antwerpen jaarlijks verbeteracties worden opgezet op basis van de resultaten van de enquêtes en de (in)formele feedback. De opleiding beschrijft in het zelfevaluatierapport als voorbeeld een verbetertraject voor enkele opleidingsonderdelen. De commissie leidt hieruit af dat de opleiding de eigen aandachtspunten erkent en hier systematisch verbetertrajecten voor opzet. De opleiding op locatie Antwerpen gaat in vervolg enquêtes bovendien na of de verbetertrajecten effect hebben. De commissie waardeert het omzetten van de resultaten van de enquêtes in realistische verbetertrajecten en de opvolging ervan. Indien op locatie Brussel uit de onderwijs-e-valuatie blijkt dat een resultaat moet worden opgevolgd schrijft de verantwoordelijke docent een reflectieverslag waarin de oorzaak en het verbetertraject worden beschreven. Er is volgens de commissie aan de VUB een actief opvolgingsbeleid in het geval van een negatieve onderwijs-e-valuatie.

De opleiding op locatie Antwerpen geeft tijdens de gesprekken mee dat de verbetermaatregelen genomen in reactie op de feedback van studenten nog te weinig systematisch teruggekoppeld worden naar de studenten. Uit de gesprekken blijkt wel dat de voorzitter van de opleidingscommissie bij het OP benadrukt om naar de studenten terug te koppelen over de verbeteracties die werden opgezet naar aanleiding van eerdere feedback van studenten. De commissie is van mening dat ook op locatie Brussel meer systematisch over de genomen verbetermaatregelen kan worden teruggekoppeld naar de betrokkenen. De commissie vraagt de opleiding op beide locaties na te gaan hoe de stakeholders meer systematisch kunnen worden geïnformeerd over genomen verbetermaatregelen.

De commissie stelt vast dat de opleiding op locatie Brussel de meeste aandachtspunten uit de vorige visitatie heeft aangepakt. De opleiding heeft initiatieven genomen ter verhoging van de instroom, zoals het organiseren van herfstkampen en bezoekdagen voor scholen. Ze heeft de doelstellingen uitgewerkt in competentiegebieden en competenties. Verder is de

infrastructuur verbeterd en is een externe adviescommissie opgericht. Andere aandachtspunten uit de vorige visitatie kunnen volgens de commissie nog verder worden verbeterd. De commissie denkt hierbij aan de aandacht voor klinisch georiënteerd onderzoek binnen de opleiding. Daarnaast stelt de commissie vast dat de studentenvertegenwoordiging in de organen van de opleiding nog niet verbeterd is. Tot slot geeft de opleiding zelf aan dat het tekort aan ATP alleen maar vergroot is.

Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

De commissie beoordeelt het facet 'betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld' als voldoende.

De commissie stelt op basis van het zelfevaluatie rapport vast dat om het overleg over de gezamenlijke masteropleiding te stroomlijnen een stuurgroep werd opgericht waarin drie afgevaardigden van iedere participerende instelling zetelen. Deze stuurgroep staat in voor het algemeen onderwijsbeleid en rapporteert aan de besturen van de participerende instellingen. De stuurgroep evalueert jaarlijks de samenwerking en maakt hiervan een verslag. Verder is er een gezamenlijke opleidingscommissie opgericht waarin per instelling vier docenten die lesgeven in de masteropleiding zetelen. Deze opleidingscommissie moet de stuurgroep adviseren, maar is nog niet samengekomen. Verder is er in het voorjaar 2011 een gezamenlijke opleidingsraad georganiseerd, waarop alle docenten die in de masteropleiding lesgeven werden uitgenodigd. De commissie stelt tijdens de gesprekken vast dat er bij een aantal betrokkenen onduidelijkheid is over de toekomstige samenwerking tussen de drie instellingen Artesis, VUB en UA, na de integratie van de opleiding Artesis in de UA. Nochtans lijken alle partijen voorstander van de verderzetting van de samenwerking. De commissie moedigt verdere samenwerking aan. Ze beveelt aan frequenter samen te komen binnen de hiertoe opgerichte organen en de onderwijsactiviteiten sterker op elkaar af te stemmen.

De andere aspecten omtrent de participatie aan de kwaliteitszorg van de opleiding worden apart georganiseerd per instelling en dus ook apart besproken. Op locatie Antwerpen zijn alle lesgevers lid van de opleidingsvergadering en van een van de drie vakgroepen. De medewerkers zijn vertegenwoordigd in de opleidingscommissie, in de werkgroep curriculum- en onderwijsvernieuwing en in de werkgroep toetsbeleid. De commissie stelt vast dat de medewerkers voldoende actief worden betrokken bij de kwaliteitszorg van de opleiding. Daarnaast is de commissie positief over de vor-

ming van de onderwijsteams per opleidingsonderdeel, wat volgens haar de betrokkenheid bij het onderwijs vergroot. Uit het zelfevaluatie-rapport blijkt dat de studenten de mogelijkheid krijgen om te participeren binnen verschillende organen. In de studentenraad kunnen de studenten opmerkingen, klachten en suggesties met betrekking tot het programma formuleren. Daarnaast kunnen de studenten zich laten vertegenwoordigen in de opleidingsvergadering en binnen elke vakgroepvergadering. De commissie stelt vast dat de studenten hier nog te weinig gebruik van maken. Ze vraagt de opleiding om na te gaan hoe de studenten actiever kunnen worden betrokken bij de kwaliteitszorg van de opleiding. Recent heeft de opleiding een resonantiec ommissie samengesteld waarin alumni en werkveld tweejaarlijks worden uitgenodigd om te reflecteren over de opleiding. De commissie is positief over het oprichten van de resonantiec ommissie. De stage mentoren worden jaarlijks uitgenodigd op een stagevergadering, waar ze toelichting krijgen over nieuwe ontwikkelingen in de opleiding en hierop feedback kunnen geven. Verder blijkt uit de gesprekken dat er een centrale alumnivereniging is en krijgen de alumni regelmatig uitnodigingen voor navormingen georganiseerd door de opleiding. De commissie beveelt aan een actiever alumni-beleid te voeren op het niveau van de opleiding zelf. De commissie suggereert om via een aanbod van navormingsinitiatieven het werkveld (stage mentoren) en de alumni meer te betrekken bij de opleiding. Naast de formele betrokkenheid van de verschillende stakeholders, hecht de opleiding naar eigen zeggen veel waarde aan informele contacten. De commissie is van mening dat, ondanks de recente groei van de opleiding, ze erin slaagt het contact tussen alle stakeholders laagdrempelig te houden.

De VUB heeft naar eigen zeggen een sterke traditie van inspraak. Op centraal niveau is het personeel vertegenwoordigd binnen de Raad van bestuur, het bestuurscollege, de senaat, de onderzoeksraad en de onderwijsraad. Op facultair niveau is het personeel in de vele adviserende raden betrokken, waaronder de opleidingsraad en de onderwijscommissie. Daarnaast is het personeel betrokken in de facultaire raad, het belangrijkste besluitvormend orgaan. Het personeel overlegt over onderwijsaangelegenheden per leerlijn in de vakgroepen, en overkoepelend in de onderwijsraad. De commissie is van mening dat er degelijk overleg plaatsvindt onder medewerkers binnen de vakgroepen en de Opleidingsraad. De studenten mogen vertegenwoordigers afvaardigen in de Opleidingsraad. De commissie stelt echter vast dat de formele studentenparticipatie minimaal is. De opleiding geeft aan dat, gezien de kleinschaligheid van de opleiding, er veel ruimte is voor informeel overleg met studenten. Verder heeft ze initiatief genomen om een 'studentenparlement' op te richten, waarbij studenten gevraagd wordt over specifieke studentenaangelegenheden te reflecteren.

De commissie stelt vast dat de opleiding inspanningen doet om de studentenparticipatie te verhogen, maar dat dit tot nu toe weinig resultaten oplevert. Ze vraagt de opleiding na te gaan hoe ze effectieve maatregelen kan nemen. Mogelijk kan het informeren over de verbetertrajecten naar aanleiding van feedback van studenten of resultaten van de onderwijs-evaluatie hierbij een rol spelen.

In 2011 heeft de opleiding een externe adviescommissie samengesteld ter advisering van de opleiding. Deze commissie bestaat uit zes leden met een diverse achtergrond en vergadert enkele malen per jaar in aanwezigheid van de voorzitter van de Opleidingsraad en de vicedecaan Onderwijs. De commissie zal jaarlijks een schriftelijk advies overmaken aan de opleiding. De commissie is positief over de installatie van de externe adviescommissie en haar werkzaamheden tot nu toe. Anderzijds is ze van mening dat de betrokkenheid van de (externe) stagementoren en de terugkoppeling van veranderingen binnen de opleiding naar de stagementoren beter kan. Zo blijkt uit de gesprekken met de stagebegeleiders bijvoorbeeld dat de opleiding de resultaten van de stage-evaluaties niet terugkoppelt naar de externe (niet UZ) stageplaatsen. Uit de gesprekken blijkt dat hieraan wel behoefte is. De commissie vraagt meer aandacht voor het contact met de stagebegeleiders op externe stageplekken. Verder blijkt uit de gesprekken dat er een centrale alumnivereniging is. De commissie stelt echter vast dat er geen actieve alumnivereniging is op het niveau van de opleiding. De commissie suggereert werkveld en alumni meer bij de opleiding te betrekken, eventueel via een aanbod van navorming.

De commissie stelt tijdens de gesprekken vast dat alle betrokkenen minstens notie hebben kunnen nemen van het ZER en de mogelijkheid hebben gekregen om feedback te geven. Op basis van deze en bovenstaande bevindingen is de commissie van mening dat alle geledingen in voldoende mate betrokken zijn bij de opleiding.

Algemene conclusie bij onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg

Facet 5.1	Evaluatie resultaten	Voldoende
Facet 5.2	Maatregelen tot verbetering	Voldoende
Facet 5.3	Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	Voldoende

De visitatiecommissie is van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

De commissie beoordeelt het facet 'gerealiseerd niveau' als goed.

Uit de alumni-bevragingen aan de VUB en aan Artesis blijkt dat alle alumni werk hebben, de meesten binnen de gezondheidszorg, een deel is actief binnen de sport en wellness, een deel doctoreert en een deel studeert (eventueel deeltijds) verder. De resultaten van de alumni-bevraging aan de VUB tonen dat 72% van de alumni van mening is dat de opleiding hen voldoende heeft voorbereid op de uitoefening van hun huidige functie. Verder is 80% van mening dat ze probleemoplossingen kunnen communiceren met vakgenoten, en is 76% van mening dat ze wetenschappelijke kennis op het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar zelfstandig kunnen aanwenden. Uit de alumnibevraging van Artesis blijkt dat tussen de 70 en de 90% van de respondenten dat ze akkoord of helemaal akkoord zijn met de stelling dat ze voldoende kennis, vaardigheden en attitude hebben verworven om het beroep uit te oefenen. Uit de resultaten blijkt verder dat de opleiding aanzet tot zelfstandig werken en praktijkgericht is.

Op basis van de stageverslagen, de examenopgaven en de masterproeven die de commissie kon inkijken, leidt ze af dat de studenten de door de opleiding vooropgestelde doelstellingen behalen, zowel op locatie Brussel als op locatie Antwerpen. Uit het zelfevaluatierapport verneemt de commissie dat de resonantiegroep samengesteld door de opleiding op locatie Antwerpen het academische niveau van de opleiding en de medewerkers als hoog beoordeelt. Ook de masterproef wordt door de resonantiegroep als een sterk onderdeel van de opleiding beschouwd.

Ter voorbereiding op de instap in het werkveld krijgen de studenten aan de VUB een opleidingsonderdeel Management, waarin ze virtueel een eigen praktijk moeten oprichten. 66% is van mening dat ze voldoende werden ingelicht over de beroepsmogelijkheden die de opleiding biedt. Uit de VUB alumni-enquête blijkt dat ongeveer twee derde van de bevroegden tevreden is over de bijdrage van de stage aan de voorbereiding op de instap in het werkveld. Uit de bevraging van de alumni aan beide instellingen blijkt dat ze zich voorbereid voelen op de instap in het werkveld.

Over de zes academiejaren tussen 2005 en 2011 heen kende de opleiding op locatie Brussel 5 inkomende studenten en 44 uitgaande studenten. De

opleiding locatie Brussel voldoet hiermee gemiddeld gezien aan de eerste fase van de 20-20 doelstelling om in 2015 15% van de studenten een buitenlandervaring te laten opdoen. De commissie meent evenwel dat de studentenmobiliteit nog zou kunnen toenemen op locatie Brussel en vraagt hiertoe bijkomende initiatieven te nemen.

In academiejaar 2011–2012 vertrokken, op een totaal van 66 masterstudenten van Artesis, zes studenten via Erasmus en zes als free movers. De commissie stelt vast dat over de voorbije vijf academiejaren gemiddeld een 20% van de masterstudenten een buitenlandse ervaring opdoet van minstens drie maanden. De opleiding locatie Antwerpen voldoet hiermee nu reeds aan de 20-20 doelstelling om in 2020 20% van de studenten een buitenlandervaring te laten opdoen. Daarnaast ontvangt de opleiding jaarlijks enkele studenten uit het buitenland, met in academiejaar 2011–2012 zes inkomende studenten. Jaarlijks vertrekt minstens een docent van de opleiding in het kader van Erasmus naar het buitenland, en ontvangt de opleiding een docent uit het buitenland. Daarnaast nemen docenten deel aan internationale congressen of werkbezoeken in het kader van onderzoeks- en onderwijsactiviteiten. De opleiding heeft met een aantal buitenlandse onderwijsinstellingen en onderzoeksgroepen samenwerkingsakkoorden afgesloten.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

De commissie beoordeelt het facet 'onderwijsrendement' op locatie Antwerpen als goed en op locatie Brussel als voldoende.

De slaagcijfers worden door iedere instelling apart bijgehouden en bijgevolg apart beschreven in dit rapport. De opleiding locatie Antwerpen formuleert streefcijfers en rapporteringscijfers. De opleiding hanteert als streefcijfer dat 100% van de studenten zou moeten slagen. Dit streefcijfer wordt door de opleiding geïnterpreteerd als het streefcijfer voor de student met het juiste profiel. Als rapporteringscijfer hanteert de opleiding voor opleidingsonderdelen in het eerste jaar van het modeltraject dat 90% van de studenten zou moeten slagen. Het studierendement wordt per opleidingsonderdeel opgevolgd door de departementale werkgroep Resultaten en indien nodig geremedieerd (zie ook facet 5.1). Van alle studenten in het eerste jaar van het modeltraject behaalt in academiejaar 2009–2010 70% minstens 75% van de opgenomen studiepunten. In academiejaar behaalt 93% van de studenten die tussen de 0 en 60 studiepunten opnemen minstens 75% van de opgenomen studiepunten. In academiejaar 2010–2011 behalen alle studenten die tussen de 60 en 120 studiepunten opnemen

minstens 75% van de opgenomen studiepunten. Van de 12 studenten die in academiejaar 2010–2011 konden afstuderen, behaalden 11 het diploma. De commissie is van mening dat het studierendement voldoende is. De opleiding houdt bij welke studenten doorheen het jaar uitvallen. Als studenten de studies na de examenperiode in juni of september stopzetten, volgt geen uitstroomregistratie. Zes procent van de studenten schrijft zich voortijdig uit. Hoewel de opleiding een vragenlijst heeft opgesteld om na te gaan waarom studenten uitvallen, blijkt het invullen ervan niet systematisch te worden bijgehouden. Uit de 16 ingevulde enquêtes, blijkt dat het merendeel van de studenten de oorzaak legt bij het studeren zelf, een deel aan het werk is en de meeste herinschrijven voor een andere opleiding.

De opleiding locatie Brussel hanteert geen streefcijfers, maar houdt wel de slaagcijfers per jaar van het modeltraject bij. Uit de slaagcijfers blijkt dat in academiejaar 2008–2009 80% van de studenten die tussen de 0 en 60 studiepunten opnamen minstens 75% van de opgenomen studiepunten behaalden. Van de studenten die tussen 60 en 120 studiepunten opnamen behaalde 94% minstens 75% van de opgenomen studiepunten. In academiejaar 2009–2010 behaalde 60% van de studenten die tussen 0 en 60 studiepunten opnamen en 100% van de studenten die tussen 60 en 120 studiepunten opnamen minstens 75% van de opgenomen studiepunten. De commissie is van mening dat de slaagcijfers in orde zijn, maar beveelt aan realistische streefcijfers te formuleren waardoor de slaagcijfers die de opleiding bijhoudt kunnen worden gekaderd. Drieëntachtig procent van de studenten behaalt het masterdiploma op twee jaar tijd, 12% doet er slechts een jaar over en 5% heeft drie jaar nodig. De opleiding organiseert geen exit-enquête, maar bevraagt in de alumni-enquête wel redenen voor het oplopen van studievertraging. Meer dan twee vijfde van de respondenten wijt dit aan de zwaarte van de opleiding, een derde wijt het aan de thesis, 14% aan professionele verplichtingen en 14% aan eigen keuze.

Algemene conclusie bij onderwerp 6: Resultaten

Facet 6.1	Gerealiseerd niveau	Goed
Facet 6.2	Onderwijsrendement:	
	– Artesis	Goed
	– VUB	Voldoende

De visitatiecommissie is van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

GLBAAL OORDEEL

De visitatiecommissie baseerde haar oordeel en motivering op de volgende bronnen:

- het zelfevaluatie-rapport van de opleiding en de bijhorende bijlagen, de gevoerde gesprekken met de betrokkenen,
- de documenten ter inzage tijdens het bezoek,
- de opgevraagde documenten,
- de reactie van de opleiding op het opleidingsrapport.

Op basis van de oordelen over:

Onderwerp 1	Niveau en oriëntatie	Voldoende
Onderwerp 2	Programma	Voldoende
Onderwerp 3	Personeel	Voldoende
Onderwerp 4	Voorzieningen	Voldoende
Onderwerp 5	Interne kwaliteitszorg	Voldoende
Onderwerp 6	Resultaten	Voldoende

is de commissie van mening dat er voldoende generieke kwaliteitswaarborgen in de opleiding aanwezig zijn, zowel aan de VUB als aan Artesis en voor alle afstudeerrichtingen die er aangeboden worden.

AANBEVELINGEN TER VERBETERING

Onderwerp 1

- De commissie suggereert concrete doelstellingen omtrent internationalisering expliciet in het opleidingsprofiel op te nemen.

Onderwerp 2

- De commissie moedigt de opleiding aan om de studenten proactiever te stimuleren om een buitenlandervaring op te doen.
- De commissie vraagt de opleiding op locatie Antwerpen na te gaan hoe de stagementoren systematisch kunnen worden betrokken bij het nakijken van de stageverslagen.
- De commissie adviseert de opleiding op locatie Antwerpen om meer autonomie te geven aan de stagementor bij de begeleiding van de stagiair.
- De commissie suggereert om op locatie Brussel de procedure voor de toewijzing van de stageplaatsen te herzien.
- De commissie vraagt de opleiding op locatie Brussel na te gaan hoe de stagementoren systematisch kunnen worden betrokken bij het nakijken van de stageverslagen.

- De commissie vraagt op locatie Brussel meer aandacht voor de begeleiding van de stagebegeleiders en de studenten op externe stageplaatsen.
- De commissie vraagt op locatie Brussel erover te waken dat de stages echte leermomenten zijn, in plaats van werkmomenten.
- De commissie vraagt alle opleidingen REVAKI verdere inspanningen te doen om de programma's van de bacheloropleidingen beter te laten aansluiten op de programma's van de gezamenlijk ingerichte masteropleidingen.
- De commissie beveelt aan om op beide locaties een meer systematisch en gedetailleerd systeem voor studietijdmetingen te introduceren.
- De commissie moedigt de opleiding aan verder werk te maken van afstemming van het didactisch concept op de twee locaties.
- De commissie moedigt aan om het gebruik van het e-portfolio op locatie Brussel in meerdere opleidingsonderdelen te hanteren.
- De commissie ondersteunt het voornemen van de opleiding op locatie Antwerpen om een aantal werkmiddelen te digitaliseren, en suggereert hiervoor de elektronische leeromgeving te gebruiken.
- De commissie heeft hoge verwachtingen over de uitkomst van het toetsvernieuwingproject aan de VUB en vraagt de opleiding op locatie Brussel de ontwikkeling en implementatie van een overkoepelend toetsbeleid op te volgen.
- De commissie vraagt de voortgang van het beleid omtrent competentiegericht toetsen op te volgen.
- De commissie beveelt aan om de rol van de stagebegeleider in de (tus-sentijdse) stagebeoordeling te vergroten en zowel voor de studenten als de stage mentoren te verduidelijken.
- De commissie beveelt aan maatregelen te nemen om de examenroosters op locatie Antwerpen eerder bekend te maken.

Onderwerp 3

- De commissie vraagt de onzekerheid over het statuut van de medewerkers na de integratie op korte termijn weg te nemen.
- De commissie vraagt de opleiding op locatie Antwerpen om meer in te zetten op internationalisering in het kader van onderwijs- en onderzoekssamenwerking, opdat de docenten nog meer in aanraking komen met de actuele internationale ontwikkelingen in hun vakgebied.
- De commissie vraagt het internationale netwerk van de docenten verbonden aan de VUB ook in te zetten bij het zoeken van internationale stageplaatsen.
- De commissie dringt er bij de opleiding op aan werk te maken van de versterking van het ATP, en tijdig te voorzien wanneer bijkomende aanwervingen noodzakelijk zijn.

Onderwerp 4

- De commissie vraagt de opleiding op locatie Antwerpen om prioriteit te geven aan de verdere uitbouw van geschikte infrastructuur voor het aantal studenten.
- De commissie vraagt op locatie Antwerpen voldoende lokalen ter beschikking te stellen voor zelfstudie en duidelijk te communiceren over de openingstijden van deze lokalen.
- De commissie vraagt de opleiding op locatie Antwerpen het effect van de verbetermaatregelen ter bekendmaking van de verschillende studien- en studentenbegeleidingsdiensten op te volgen.
- De opleiding zou volgens de commissie de studenten pro-actiever kunnen stimuleren om een buitenlandervaring op te doen.

Onderwerp 5

- De commissie beveelt aan de medewerkers en het werkveld te bevragen door middel van formele enquêtes, om hen de kans te bieden anoniem feedback te geven op de kwaliteitszorg binnen de opleiding.
- De commissie vraagt de opleiding op locatie Brussel bij nieuwe stageplaatsen een keer ter plaatste te gaan, opdat de opleiding zich ervan kan vergewissen dat de kwaliteit van de stageplaats voldoet aan de normen van de opleiding.
- De commissie vraagt de opleiding een systematische en formele evaluatie van de stageplaats in te voeren.
- De commissie vraagt de opleiding te streven naar een betere interuniversitaire afstemming betreffende de organisatie van de kwaliteitszorg van de gezamenlijk georganiseerde afstudeerrichtingen.
- De commissie vraagt de opleiding na te gaan hoe de stakeholders meer systematisch kunnen worden geïnformeerd over genomen verbetermaatregelen.
- De commissie beveelt aan frequenter samen te komen binnen de hiertoe opgerichte organen en de onderwijsactiviteiten sterker op elkaar af te stemmen.
- De commissie beveelt aan een actiever alumni-beleid te voeren op het niveau van de opleiding zelf.

Onderwerp 6

- De commissie vraagt bijkomende initiatieven te nemen om de studentenmobiliteit op locatie Brussel te doen toenemen.
- De commissie beveelt de opleiding op locatie Brussel aan om realistische streefcijfers te formuleren waardoor de slaagcijfers die ze bijhoudt kunnen worden gekaderd.
- De commissie beveelt aan redenen van afhaken meer systematisch bij te houden en te rapporteren.

VRIJE UNIVERSITEIT BRUSSEL

Master-na-masteropleiding Manuele therapie

De master-na-masteropleiding Manuele therapie wordt aangeboden door de Vrije Universiteit Brussel (VUB). De opleiding valt onder de faculteit Geneeskunde en Farmacie (GF).

In academiejaar 1989–1990 startte de opleiding als een bijzondere licentie biomedische wetenschappen, manuele therapie. Bij de implementatie van het decreet Coens werd de opleiding een tweejarige opleiding Gediplomeerde in de Gespecialiseerde Studies. Met de invoering van de bachelor/masterstructuur werd de opleiding een tweejarige master-na-masteropleiding. In 2007 daalden 60 studiepunten van de oorspronkelijk opleiding van 120 studiepunten in naar de bachelor- en masteropleiding Revalidatiewetenschappen en kinesitherapie (REVAKI) ingericht door de faculteit Lichamelijke opvoeding en Kinesitherapie (LK). Omwille van historische en inhoudelijke redenen blijft de faculteit GF de verantwoordelijke voor de inrichting van de master-na-masteropleiding.

In academiejaar 2009–2010 schreven 23 studenten zich in voor het voorbereidingsprogramma en 50 studenten voor de opleiding zelf. Een aantal inschrijvingen overlappen wegens gecombineerde trajecten.

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN VAN DE OPLEIDING

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie

De commissie beoordeelt het facet 'niveau en oriëntatie van de opleiding' als goed.

De opleiding wil naar eigen zeggen een kwaliteitsvol alternatief bieden voor de talrijke privé-opleidingen manuele therapie. Bij het stopzetten van de subsidiëring van alle master-na-masteropleidingen in Vlaanderen heeft de opleiding overwogen om te hervormen naar een post-graduaat. Vermits de opleiding jarenlang een stabiele instroom kent, en graag wil bijdragen aan de wetenschappelijke onderbouwing van de manuele therapie, heeft ze besloten de opleiding als een master-na-masteropleiding verder te zetten. De commissie stelt vast dat de opleiding nadrukkelijk belang hecht aan de evidence based, in plaats van de authority based, manuele therapie. Vandaar dat bij de start van de opleiding niet is vertrokken van een bepaalde strekking, maar dat de opleiding steeds ambieert hetgeen te onderwijzen wat op basis van vrij onderzoek als verantwoorde therapie kan worden onderwezen.

De commissie stelt vast dat de opleiding in haar doelstellingen vijf hoofdoelen beschrijft. De student moet:

- zich ontwikkelen tot de manueeltherapeut als zorgverstrekker;
- zich ontwikkelen tot de zelfstandig uitvoerder van de manuele therapie;
- bekendheid met wetenschappelijk onderzoek in de manuele therapie verwerven;
- wetenschappelijk onderzoek kunnen verrichten;
- een kritische probleemoplossende instelling verwerven.

Verder blijkt uit het zelfevaluatierapport dat de opleiding geen competenties heeft geformuleerd, maar een aantal eindtermen beschrijft. Deze eindtermen worden onderverdeeld in acht taakgebieden: Het verlenen van manueel therapeutische zorg, het samenwerken met andere zorgverleners, het voorlichten, het geven van begeleiding, het wetenschappelijk onderzoek, het beroepsmatig handelen, het ontwikkelen van individuele kennis en kunde en de participatie aan de beroepsorganisatie. De opleiding geeft tijdens de gesprekken mee dat ze zich voorneemt om de eindtermen om te zetten in competenties. De commissie sluit zich aan bij het voorneemen van de opleiding om de eindtermen te vertalen in competenties, maar ze stelt vast dat de opleiding in haar denken hier al aan tegemoet komt. Zo onderschrijft de opleiding de visie van de VUB 'competentiegericht leren

in flexibel onderwijs' en wordt vaak reeds in termen van competenties gecommuniceerd. De commissie is van mening dat de opleiding in haar doelstellingen een evenwicht vindt tussen academische en beroepsgerichte aspecten.

De commissie stelt vast dat de opleiding bij het opstellen van het opleidingsprofiel rekening heeft gehouden met de decretaal vastgelegde doelstellingen voor master-na-masteropleidingen in Vlaanderen. De opleiding heeft een matrix gemaakt waarin per decretaal beoogde competentie staat weergegeven welke hoofdoelen en welke eindtermen ermee overeenkomen. De commissie is van mening dat de opleidingsdoelstellingen voldoen aan de decretale bepalingen.

De commissie stelt vast dat de opleiding in haar doelstellingen geen ambities omtrent internationalisering opneemt. Uit de gesprekken blijkt dat het niet de ambitie is van de opleiding om studenten voor enkele maanden naar het buitenland te sturen, vermits de meeste studenten werkstudenten zijn. De commissie heeft hier begrip voor, maar is van mening dat de opleiding meer ambitie zou kunnen tonen omtrent internationalisation@home. De commissie vraagt de opleiding om haar ambitie betreffende internationalisation@home expliciet in de doelstellingen op te nemen.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

De commissie beoordeelt het facet 'domeinspecifieke eisen' als goed.

De opleiding heeft, naast de in facet 1.1 reeds vermelde bronnen, de volgende bronnen gebruikt bij het opstellen van de domeinspecifieke doelstellingen: het ministerieel besluit met de gemeenschappelijke criteria ten aanzien van bijzondere beroepsbekwaamheden, de standards van de International Federation of Orthopaedic Manipulative Physical Therapists (IFOMPT) en teksten in verband met het Landelijk Functie-opleidingsprofiel Manuele Therapie van de Nederlandse Vereniging voor Manuele Therapie (NVMT). De commissie is van mening dat de domeinspecifieke eisen van de opleiding tegemoet komt aan de eisen van (buitenlandse) vakgenoten en voldoen aan de minimum eisen die de commissie geformuleerd heeft in het domeinspecifiek referentiekader.

De commissie is positief over de aandacht voor internationale benchmarking bij het opstellen van het opleidingsprofiel. Uit de benchmarking met vergelijkbare binnenlandse opleidingen valt op dat de andere opleidingen

aangeboden worden op het niveau van een postgraduaat. Volgens de opleiding volgt ze echter recente internationale trends om hiervan af te wijken en de manuele therapie op masterniveau aan te bieden (zie ook facet 1.1). Daarnaast is de opleiding van mening dat er internationaal gezien ruimte is voor twee profielen: de manueel therapeut die opgeleid is als clinicus, die daartoe de nodige academische bagage en professionele vorming heeft verworven. Anderzijds de manueel therapeut die evenzeer is opgeleid als clinicus, daartoe de nodige academische bagage en professionele vorming heeft verworven, maar tevens ook is voorbereid voor de rol van zelfstandig wetenschappelijk vorser.

De commissie stelt vast dat de opleiding communiceert over de doelstellingen en eindtermen tijdens infodagen, in de opleidingsonderdeelfiches, bij de start van een opleidingsonderdeel en bij feedback over examens. Verder staan de doelstellingen en eindtermen in elk stagehandboek vermeld. De commissie stelt tijdens de gesprekken vast dat de studenten bekend zijn met de doelstellingen van de opleiding.

De doelstellingen en eindtermen werden besproken op stafvergaderingen en in de onderwijscommissie manuele therapie. De Belgische Wetenschappelijke Vereniging voor Manuele Therapie (BWMT) heeft in de beginfase van de opleiding geadviseerd met het oog op erkenning door IFOMPT. In de loop van de jaren werden de doelstellingen en eindtermen volgens de opleiding enkele malen verfijnd en bijgewerkt binnen de staf van medewerkers manuele therapie en de onderwijscommissie. Studenten worden niet rechtstreeks betrokken bij het tot stand komen en verfijnen van de doelstellingen. De commissie raadt aan de studenten en het werkveld te betrekken bij het evalueren en optimaliseren van het opleidingsprofiel.

Algemene conclusie bij onderwerp 1: Doelstellingen van de opleiding

Facet 1.1	Niveau en oriëntatie van de opleiding	Goed
Facet 1.2	Domeinspecifieke eisen	Goed

De visitatiecommissie is van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Facet 2.1 Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma' als goed.

In het zelfevaluatie-rapport beschrijft de opleiding dat ze de voorbije jaren een aantal programmahervormingen heeft doorgevoerd. De commissie stelt vast dat de opleiding hierbij vertrekt vanuit een dekkingsmatrix, om na te gaan of alle hoofdoelen en eindtermen in het programma aan bod komen.

De commissie stelt vast dat de kern van het programma bestaat uit Methodologie van de manuele therapie, zowel theorie als praktijk. Het programma gaat verder op het laatste jaar van de masteropleiding REVAKI of het voorbereidingsprogramma, waarin de onderste en de bovenste extremiteit aan bod komen. In het eerste semester van het modeltrajectjaar komen de lumbale wervelkolom en de beenverbindingen van het bekken aan bod. De thoracale en de cervicale wervelkolom komen aan bod in het tweede semester. Als aanvullende opleidingsonderdelen staan anatomie, biomechanica, neurofysiologie en medische beeldvorming op het programma. In de capita selecta worden een aantal thema's in een breder perspectief geplaatst. Verder loopt de student 150 uur stage en voert hij een masterproef uit. De opleiding benadrukt dat het niveau van de opleidingsonderdelen 'gespecialiseerd' is. De opleiding biedt geen keuzemogelijkheden aan. Op basis van het programma en de inhoud van de opleidingsonderdelen is de commissie van mening dat het programma toelaat de doelstellingen van de opleiding te bereiken.

De opleiding geeft in de doelstellingen aan af te stappen van het biomedisch model, en het biopsychosociale model toe te passen. Het biopsychosociale model houdt rekening met de complexe interactie tussen de fysische, psychische en sociale aspecten die het welzijn van de mens beïnvloeden. Het biopsychosociale model wordt gehanteerd in het International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF), wat een internationaal classificatie systeem is dat algemeen aanvaard is in de gezondheidszorg. Hoewel de opleiding aangeeft het biopsychosociale model voorop te stellen, is de commissie van mening dat het biomedische model nog sterk aanwezig is in de opleiding. Door de aard van de opleiding heeft het biomedisch model volgens de commissie zijn plaats binnen het

domein, maar moet de totale therapie van de patiënt geplaatst worden binnen het biopsychosociale model. De commissie beveelt daarom aan het concept van de manuele therapie tijdens de opleiding duidelijker te plaatsen binnen het breder biopsychosociaal model.

Interdisciplinaire aspecten zitten volgens de opleiding vervat in opleidingsonderdelen als anatomie, biomechanica, neurofysiologie en medische beeldvorming. Daarnaast biedt de stage de studenten de mogelijkheid om disciplineoverschrijdend te werken.

De commissie stelt vast dat de opleiding buitenlandse gastsprekers uitnodigt om onder de noemer internationalisation@home de capita selecta in te vullen. De opleiding werkt reeds een aantal jaar intensief samen met de Stichting Opleidingen Musculoskeletale Therapie (SOMT) Amersfoort en met de master in musculoskeletale REVAKI van de universiteit van Genua. Verder stelt de commissie tijdens het bezoek vast dat de opleiding veel Engelstalige wetenschappelijke teksten gebruikt. Uit de gesprekken met de studenten blijkt dat ze hier positief tegenover staan. Daarnaast biedt de opleiding een aantal stageplaatsen in Nederland en een in Duitsland aan, alsook een aantal internationale uitwisselingen.

De commissie stelt vast dat de opleiding procedures heeft uitgewerkt voor curriculumherzieningen. Een voorstel zal eerst besproken worden op een vergadering van het college der coördinatoren en op stafvergaderingen manuele therapie. Vervolgens wordt een onderwijscommissie samengeroepen die zich over het voorstel buigt. Docenten en assistenten maken deel uit van de onderwijscommissie. Dan gaat het voorstel naar de facultaire raad en ten slotte naar de onderwijsraad. Afhankelijk van de door te voeren wijziging ligt de uiteindelijke beslissingsbevoegdheid bij de faculteitsraad zelf, bij het departement Onderwijs, bij het bestuurscollege of bij de Raad van Bestuur van de VUB. De opleiding geeft zelf aan dat studenten en werkveld niet betrokken zijn bij de curriculumhervormingen. De commissie raadt aan de studenten en het werkveld te betrekken bij het evalueren en optimaliseren van het programma.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid' als goed.

De opleiding gaat ervan uit dat onderzoeksvaardigheden en -attitude reeds voldoende verworven zijn in de vooropleiding, vermits het bezit van een masterdiploma REVAKI of Geneeskunde een voorwaarde voor instroom is. De commissie stelt vast dat de reeds verworven onderzoeksvaardigheden en -attitude worden onderhouden doordat de kennisoverdracht systematisch wordt gebaseerd op wetenschappelijke bevindingen. Uit de gesprekken met de studenten blijkt inderdaad de evidence based benadering die de opleiding hanteert. De docenten zijn actieve onderzoekers in het domein en koppelen hun eigen en andere actuele wetenschappelijke bevindingen terug in de lessen. De commissie stelt verder vast dat actuele internationale vakliteratuur geïntegreerd is in de opleiding. De opleiding geeft tijdens de gesprekken aan dat het studiemateriaal frequent geüpdatet wordt op basis van nieuwe ontwikkelingen in het domein. Op basis van het ingekeken studiemateriaal en de beschrijving van het programma is de commissie van mening dat het programma aansluit bij de actuele wetenschappelijke ontwikkelingen in het domein.

De commissie stelt vast dat praktijkaspecten geïntegreerd aan bod komen in het opleidingsonderdeel Methodologie van de manuele therapie en indicaties en contra-indicaties van de manuele therapie. Uit een overzicht van de gehanteerde werkvormen blijkt dat de verhouding praktijkonderwijs/hoorcollege binnen opleiding op 150/165 uur ligt. Dit geeft de ambitie van de opleiding weer om naast theoretisch goed onderlegde ook vaardige manueeltherapeuten op te leiden. De commissie stelt vast dat door de kleinschaligheid van de opleiding de praktijkbegeleiding door de studenten zeer intensief is, met maximaal 20 studenten per praktijkles.

Een groot deel van de professionele aspecten komen aan bod in de stages. De studenten lopen vijf stageperioden van 30 uur. De commissie stelt vast dat de opleiding bij het bepalen van de omvang van de stages rekening heeft gehouden met de criteria met betrekking tot de bijzondere beroepsbekwaamheid en de standaarden van het IFOMPT. Ter voorbereiding op de stage ontvangt de student een stageboek. In het stageboek staan de doelstellingen en eindtermen van de opleiding alsook informatie over het concept van de stage vermeld. De student is zelf verantwoordelijk voor

de planning van de stage, in overleg met de stagemeester. De student kan een stageplek voorstellen door het indienen van een cv van de betrokken stagemeester. Hoewel het voor de hand zou liggen voor de werkstudenten, kan de student geen stage lopen op de werkplek. De opleiding is van mening dat het voor de studenten zoveel mogelijk een leerervaring moet zijn en dat ze door een onafhankelijke stagemeester moeten worden beoordeeld. De resultaten van de alumni-enquête geven aan dat de kwaliteit van de stageplaatsen over het algemeen als positief wordt beoordeeld. De voorziene tijd voor de stages in het programma en de begeleiding van de opleiding bij de keuze voor een stageplek, verdient volgens de resultaten van de enquête meer aandacht. De commissie vraagt na te gaan hoe de studenten beter begeleid kunnen worden bij de keuze van de stageplaatsen en de planning van de stages.

De student dient per stageperiode een aantal individuele leerdoelen af te spreken met de stagemeester en te noteren in zijn/haar stageboek. Uit de feedback van de studenten blijkt dat het afspreken van leerdoelen nog niet systematisch gebeurt. De opleiding geeft aan hierover extra te willen communiceren met de studenten en de stagemeesters. De opleiding voorziet in een tussentijdse evaluatie door de titularis of een van de stagecoördinatoren. Tijdens de tussentijdse evaluaties wordt nagegaan of de student voldoende progressie maakt en of de eindtermen kunnen worden behaald. Indien er zich problemen voordoen in verband met de stage kan de student bijkomend overleg aanvragen met de titularis of stagecoördinator. Het merendeel van de studenten beoordeelt in de enquêtes de begeleiding van de stages door de stagemeesters als goed. De begeleiding vanuit de opleiding wordt minder positief beoordeeld.

Op basis van bovenstaande bevindingen is de commissie van mening dat er in het programma een goed evenwicht is tussen academische en professionele aspecten in de opleidingsonderdelen.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

De commissie beoordeelt het facet 'samenhang van het programma' als voldoende.

De opleiding heeft een schema gemaakt waarmee ze de opbouw van het programma verduidelijkt. De commissie leidt hieruit af dat methodologische opleidingsonderdelen elkaar logisch opvolgen en worden ondersteund door de aanvullende opleidingsonderdelen. Kennis en vaar-

digheden komen vervolgens samen in de stages en de masterproef. De commissie is van mening dat de opleiding een samenhangend programma heeft samengesteld, met een logische opbouw betreffende het niveau.

Uit de gesprekken met de studenten blijkt dat er storende overlap is met het programma van de basisopleiding. Volgens de opleiding komt dit door de heterogene instroom uit afstudeerrichtingen REVAKI in de musculoskeletale aandoeningen ingericht door de verschillende Vlaamse instellingen. De opleiding geeft aan hierover overleg te voeren binnen OVUNHOKI, het overlegorgaan van de Vlaamse opleidingen REVAKI. Daarnaast wil ze in de toekomst de programma's nog meer op maat van de individuele student samen stellen, door optimaal gebruik te maken van de flexibiliteit die het decreet toelaat. De commissie ondersteunt deze maatregelen en vraagt de effectiviteit ervan op te volgen.

De opleiding biedt een voltijds en een halftijds modeltraject aan. Door de instroom van werkstudenten worden hiernaast ook nog individuele trajecten samengesteld. Hoewel er binnen de opleiding geen strikte volgtijdelijkheid geldt, stelt de commissie vast dat de studietrajectbegeleiders over de logische volgorde van de individuele trajecten waken. Zo wordt aangeraden eerst de methodologische en aanvullende opleidingsonderdelen af te werken, vooraleer de masterproef te starten. Uit de gesprekken met de studenten blijkt tevredenheid over de begeleiding bij het opstellen van de individuele leertrajecten.

Facet 2.4 Studieomvang

Het facet 'studieomvang' voldoet aan de criteria.

De master-na-masteropleiding bestaat uit een studiejaar van 60 studiepunten. Hiermee voldoet de opleiding aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studieomvang van een master-na-masteropleiding.

Facet 2.5 Studietijd

De commissie beoordeelt het facet 'studietijd' als voldoende.

De commissie stelt vast dat de opleiding de studietijd meet door tijdens de semestriële bevragingen (onderwijs e-valuaties) de studielast per opleidingsonderdeel te bevragen. Deze resultaten worden vergeleken met de begrote studietijd. Bij het berekenen van de begrote studietijd telt ieder uur hoorcollege voor drie uur studietijd en ieder uur werkcollege, practica

of oefeningen voor twee uur studietijd. Daarnaast wordt per opleidingsonderdeel rekening gehouden met een aantal uren zelfstudie dat meetelt voor het reële aantal uren. De commissie leidt uit de gesprekken af dat de opleiding ambieert om naast de semestriële bevragingen, ook andere studietijdmetingen aan de hand van tijdschrijven te organiseren. Deze meer gedetailleerde dataverzameling acht de opleiding nuttig voor nieuwe opleidingsonderdelen en opleidingsonderdelen waarbij, uit de semestriële bevraging of via informele feedback, problemen gedetecteerd worden. De commissie ondersteunt deze ambitie.

Uit de resultaten van de onderwijs e-evaluatie blijkt dat de door de studenten ervaren studietijd overeenkomt met de begrote studietijd. De commissie stelt vast dat de opleiding de studietijd goed verdeelt over het modeltrajectjaar. Indien studenten een flexibel programma willen samenstellen, bewaakt de studietrajectbegeleider mee de verdeling van de studietijd.

De commissie stelt vast dat de opleiding zicht heeft op de studiebelemmerende factoren en inspanningen doet om die te remediëren. De opleiding beschrijft een aantal studiebevorderende factoren, waaronder de kleinschaligheid van de opleiding, het elektronisch leerplatform en de opvolging door de studietrajectbegeleider. Als studiebelemmerende factoren omschrijft de opleiding de zwaarte van de combinatie van deeltijds werk en een studie, die door veel werkstudenten wordt onderschat (zie ook 6.2).

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

De commissie beoordeelt het facet 'afstemming tussen vormgeving en inhoud' als goed.

De opleiding neemt het onderwijsconcept van de VUB over: 'competentiegericht leren in flexibel onderwijs'. Ze vult dit naar eigen zeggen in door studentgecentreerd onderwijs voorop te stellen, vertrekkende vanuit de competenties van de student, en door een evenwicht tussen academische en professionele competenties na te streven.

De commissie stelt op basis van het zelfevaluatierapport vast dat de opleiding drie groepen van werkvormen onderscheidt: het hoorcollege, het werkcollege, practicum of Oefeningen en de zelfstudie. Onder het hoorcollege vallen de werkvormen met een beperkte interactie en geschikt voor grote groepen studenten. Niettemin zoekt de opleiding naar eigen zeggen

ook binnen deze categorie naar activerende werkvormen, zoals interactieve colleges. Onder het werkcollege, practicum of oefeningen vallen de werkvormen voor kleinere groepen met een interactief karakter. Onder de zelfstudie vallen alle contactonafhankelijke activiteiten. De commissie stelt vast dat de opleiding zoveel mogelijk gebruik maakt van activerende werkvormen. De commissie is positief over de variatie aan werkvormen die binnen de opleiding gehanteerd worden.

Uit de gesprekken blijkt dat de opleiding deelname aan een centraal project afstandsonderwijs ambieert, waarbij teleclassing wordt ingezet om buitenlandse studenten en studenten die van ver moeten komen te faciliteren in het volgen van onderwijs. De commissie moedigt de opleiding aan om aan dit centraal project te participeren.

De opleiding voorziet de studenten van een lijst met verplichte en aanbevolen literatuur. De commissie stelt vast dat de opleiding veel gebruik maakt van (Engelstalige) wetenschappelijke papers en handboeken. Daarnaast doet de opleiding naar eigen zeggen inspanning om in syllabi en werkboeken te voorzien ter ondersteuning van de hoorcolleges en practica. De commissie stelt vast dat in bijna alle opleidingsonderdelen het elektronisch leerplatform wordt gebruikt om studiemateriaal op te zetten of als communicatiemiddel. Uit de onderwijs e-evaluatie blijkt dat de studenten de kwaliteit van het studiemateriaal overwegend als goed beoordelen.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

De commissie beoordeelt het facet 'beoordeling en toetsing' als voldoende.

De toetsen worden binnen de vakgroep ontwikkeld, onder verantwoordelijkheid van de titularis. De commissie stelt vast dat de opleiding momenteel geen systematische controle uitvoert op de aansluiting tussen de beoogde eindtermen en wat getoetst wordt. Ze vraagt de opleiding na te gaan hoe meer systematisch kan worden gebracht of alle vooropgestelde eindtermen worden getoetst.

De commissie stelt vast dat de opleiding per opleidingsonderdeel de gebruikte toetsvormen en beoordelingscriteria beschrijft in de studiefiches. Uit de gesprekken met de studenten blijkt dat het merendeel van de docenten bij de start van een opleidingsonderdeel een korte toelichting geeft over de wijze van evalueren en de beoordelingscriteria. Algemene informatie over het verloop van de examens, de deliberaties en de studie-

voortgang staan beschreven in het universitair en aanvullend examenreglement, die ter beschikking worden gesteld via de website van de VUB. Verder heeft de opleiding een examencommissie geïnstalleerd voor het vaststellen van de examenresultaten, het toekennen van het diploma en de graad op het diploma, en eventuele doorverwijzing naar de studievoortgangcommissie. De studenten merken op dat, hoewel er wordt rekening gehouden met hun beschikbaarheid, de examens vooral overdag worden gepland, wat niet evident is voor de werkstudenten die hiervoor een vrije dag moeten opnemen. De commissie vraagt de opleiding na te gaan of ze met de agenda van de werkstudenten kan rekening houden bij het plannen van de toetsen. De studenten hebben inzage recht in de schriftelijke examens. Officieel kan de student tot vijf dagen na de bekendmaking van de examenresultaten bij de verantwoordelijke docent terecht voor inzage en feedback. Ook tegen een examenbeslissing kan de student tot vijf dagen na de proclamatie een klacht indienen. De opleiding organiseert voor ieder praktijkexamen feedback. Van deze feedback wordt een schriftelijke neerslag gemaakt, die wordt opgenomen in het stageboek. Op basis van bovenstaande bevindingen is de commissie van mening dat de informatievoorziening omtrent de toetsing voldoet.

De opleiding heeft een overzicht gemaakt van de gehanteerde toetsvormen. De commissie stelt vast dat de opleiding een goede verdeling van mondeling, schriftelijk en praktijkexamen gebruikt. Self- en peerassessment worden weinig gebruikt. In een aantal opleidingsonderdelen worden meerdere toetsvormen gehanteerd. Daarnaast houdt de opleiding bij wat er getoetst wordt: kennis, inzicht, vaardigheden of attitudes. Ook hierin treft de commissie een evenwichtige verdeling aan. De commissie is tevens positief over de procedures omtrent de stagebeoordeling. De beoordeling stages gebeurt op basis van een uitgewerkte casusbeschrijving, de verwijsbrief en de participatie van de student aan de stage. De stagemees-ter beoordeelt een aantal items die opgelijst staan in het stageboek. De commissie stelt vast dat de opgevraagde items overeenstemmen met de doelstellingen en eindtermen van de opleiding.

De commissie stelt vast dat de kwaliteit van de toetsing over het algemeen in orde is. Praktijkexamens Manuele therapie worden afgenomen door twee stafleden om de betrouwbaarheid van de scoring te verhogen. De scoring zelf gebeurt op basis van subscores per onderdeel van de methodologische benadering van de casus, die bekend is bij de studenten. De commissie is positief over de praktijkexamens met casussen. Zoals de opleiding zelf aangeeft vindt echter geen systematische kwaliteits-

controle voorafgaand aan het examen plaats. De opleiding waakt wel a posteriori over de kwaliteit van de examens. Zo worden de resultaten van de semestriële onderwijs-evaluatie besproken op de stafvergaderingen. De commissie suggereert de kwaliteit van de toetsing meer systematisch en voorafgaand aan de toetsing zelf te bewaken.

Facet 2.8 Masterproef

De commissie beoordeelt het facet 'masterproef' als voldoende.

Uit het zelfevaluatie-rapport en tijdens de gesprekken verneemt de commissie dat de masterproef volgens de opleiding moet bijdragen aan de ontwikkeling van de student tot zelfstandig onderzoeker in de manuele therapie. Daarnaast ziet de opleiding de masterproef als een belangrijk onderdeel van haar missie om bij te dragen aan de wetenschappelijke onderbouwing van de manuele therapie als discipline. De opleiding stelt dat de student een originele bijdrage dient te leveren met betrekking tot de manuele therapie of ondersteunende disciplines. Dit kan volgens de opleiding via een klinisch georiënteerde of via een meer fundamenteel, wetenschappelijk georiënteerde studie, of via een wisselwerking tussen beiden.

De commissie stelt vast dat de masterproef met 15 studiepunten aan de decretaal opgelegde eisen voldoet. Bij de start van het jaar ontvangen de studenten een infomap met richtlijnen betreffende de masterproef en een lijst van mogelijke onderwerpen. De student kan zelf een onderwerp voorstellen of een kiezen uit een lijst die door de opleiding is opgesteld. Indien de student zelf een onderwerp voorstelt, is hij verantwoordelijk voor het contacteren van een geschikte promotor. Eventueel kan de student verder werken aan het onderzoek van de masterproef die hij in de basisopleiding REVAKI heeft gemaakt. In november moeten alle studenten hun keuze hebben gemaakt. Deze wordt voorgelegd aan een commissie, die nagaat of de onderwerpen voldoende relevant zijn voor de manuele therapie. Vervolgens worden de onderwerpen aan de decaan gestuurd voor goedkeuring door de facultaire raad. De commissie stelt vast dat de opleiding degelijke procedures heeft opgesteld voor het toewijzen van onderwerpen. Uit de alumni-enquête blijkt echter dat de informatieverstrekking ter voorbereiding op de masterproef en de begeleiding bij de keuze van een onderwerp door een aanzienlijk deel van de respondenten als slecht wordt beoordeeld. De commissie vraagt na te gaan hoe de studenten beter kunnen worden begeleid bij de voorbereiding op de masterproef met name wat betreft de keuze van het onderwerp.

De commissie is positief over de koppeling van de onderwerpen van de masterproef aan de onderzoekslijnen binnen de vakgroepen. Zo kan de student profiteren van de expertise binnen de vakgroepen en mogelijk ook een bijdrage leveren aan de dataverzameling. Indien de bijdrage van de student aanzienlijk is, zal hij worden betrokken bij het publiceren van het onderzoek. Uit de gesprekken blijkt dat de opleiding ook open staat voor onderwerpen uit het werkveld. De commissie stelt echter vast dat het merendeel van de onderwerpen vooral aan anatomie gerelateerde studies betreffen. Dit komt volgens haar niet overeen met de doelstelling die de opleiding zichzelf oplegt, namelijk een originele bijdrage leveren met betrekking tot de manuele therapie (cfr. Supra). De commissie vraagt de studenten te stimuleren om meer klinische studies als onderwerp te nemen.

Iedere student krijgt een promotor toegewezen, die instaat voor de inhoudelijke begeleiding. De commissie stelt vast dat, hoewel de promotor samen met de student een tijdslijn opmaakt en afspraken plant, het initiatief voor deze begeleiding vooral bij de student zelf ligt, wat bij werkstudenten met een drukke agenda niet bevorderlijk is voor de voortgang van de masterproef (zie ook facet 6.2). De masterproef wordt openbaar verdedigd. Voorafgaand aan de verdediging wordt het werk voorgelegd aan twee juryleden het product beoordelen. De promotor beoordeelt zowel het product als het proces. Ter ondersteuning van de beoordeling heeft de opleiding een aantal aandachtspunten beschreven in de richtlijnen voor de masterproef. De commissie stelt vast dat de opleiding een duidelijke verdeling van de scores heeft bepaald voor de verschillende onderdelen van de masterproef. De commissie is van mening dat de beoordelingsprocedure goed is uitgewerkt.

Voorafgaand aan het bezoek hebben de commissieleden elk een aantal recente masterproeven bestudeerd. Op basis van de bestudeerde masterproeven en op basis van de bovenstaande bevindingen is de commissie van mening dat het concept van de masterproef degelijk is uitgewerkt.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

De commissie beoordeelt het facet 'toelatingsvoorwaarden' als goed.

De commissie stelt vast dat de opleiding de decretaal voorziene toelatingsvoorwaarden voor de master-na-masteropleiding hanteert. De toelatingsvoorwaarden zijn vastgelegd in het inschrijvingsreglement van de VUB. De procedures omtrent toelatingsvoorwaarden zijn volgens de commissie dui-

delijk omschreven. Vermits de master-na-masteropleidingen niet langer gesubsidieerd zijn, zag de opleiding zich genoodzaakt het inschrijvingsgeld te verhogen tot 3000 euro. Studenten die deeltijds studeren, betalen naar rato van het aantal opgenomen studiepunten.

De commissie stelt vast dat geïnteresseerde kandidaten een individuele afspraak kunnen maken voor een infogesprek tijdens de infodagen. Speciaal voor de studenten met een Nederlands diploma fysiotherapie heeft de opleiding een apart infodocument uitgewerkt met informatie over het te volgen traject. Studenten die zich inschrijven voor de afstudeerrichting REVAKI in de Musculoskeletale aandoeningen aan de VUB of Artesis worden duidelijk geïnformeerd over de vervolgopleiding. Uit de gesprekken blijkt dat de studenten de indruk hebben dat ze degelijk geïnformeerd werden over de opleiding. De werkstudenten blijken de zwaarte van de opleiding echter te onderschatten (*zie ook facet 6.2*).

De commissie stelt vast dat de meest vanzelfsprekende en grootste groep instromers de studenten REVAKI zijn die als afstudeerrichting REVAKI in de Musculoskeletale aandoeningen gekozen hebben. Daarnaast voorziet de opleiding in een schakelprogramma en een verkort programma om de zij-instroom te faciliteren. De opleiding heeft volgens de commissie een duidelijk overzicht gemaakt van de mogelijke trajecten voor de zij-instromers. Artsen en masters REVAKI zonder afstudeerrichting REVAKI in de Musculoskeletale aandoeningen kunnen instromen na een voorbereidingsprogramma van 37 studiepunten. Studenten met een professioneel masterdiploma in de manuele therapie uit Nederland kunnen instromen via een verkort programma van 45 studiepunten. Indien nodig wordt het programma aangepast aan de individuele situatie van de werkstudent. De commissie is van mening dat de opleiding consequent voorbereidingstrajecten en schakelprogramma's heeft opgezet voor instroom vanuit andere opleidingen, met veel aandacht voor de bewaking van het instroomniveau.

De opleiding volgt het reglement inzake het toekennen van EVC/EVK's zoals goedgekeurd door de Raad van bestuur van de UAB. De opleiding krijgt af en toe aanvragen van EVK dossiers voor houders van het diploma van professionele master in de manuele therapie. Potentiële instromers worden op de hoogte gebracht van deze mogelijkheid. EVC dossiers zijn tot op heden nog niet aangevraagd.

Algemene conclusie bij onderwerp 2: Programma

Facet 2.1	Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma	Goed
Facet 2.2	Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma	Goed
Facet 2.3	Samenhang van het programma	Voldoende
Facet 2.4	Studieomvang	OK
Facet 2.5	Studietijd	Voldoende
Facet 2.6	Afstemming tussen vormgeving en inhoud	Goed
Facet 2.7	Beoordeling en toetsing	Voldoende
Facet 2.8	Masterproef	Voldoende
Facet 2.9	Toelatingsvoorwaarden	Goed

De visitatiecommissie is van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 3 INZET VAN HET PERSONEEL

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwaliteit van het personeel' als goed.

De commissie stelt vast dat de medewerkers van de opleiding voor het merendeel zijn aangesloten bij de faculteit GF, en deels bij de faculteit LK (Lichamelijke opvoeding en kinesitherapie). De opleiding hanteert respectievelijk het personeelsbeleid van de faculteit GF en van de faculteit LK, dat volledig binnen het algemeen personeelsbeleid van de VUB kadert. De commissie stelt vast dat de VUB voor alle verschillende functies duidelijke procedures voor aanwerving, evaluatie en bevordering heeft uitgewerkt. Ter bewaking van de werkdruk wordt de taakverdeling van de personeelsleden weergegeven in percentages. De commissie is van mening dat er een degelijk, centraal gestuurd, personeelsbeleid wordt gevoerd. Niettemin geeft de opleiding zelf aan dat de situatie op de grens tussen twee faculteiten een eenvoudig personeelsbeleid bemoeilijkt.

Op basis van het zelfevaluatie-rapport leidt de commissie af dat de opleiding bij aanwerving van nieuw personeel belang hecht aan de competenties op vlak van onderwijs, onderzoek en wetenschappelijke dienstverlening. Bij de aanwerving van ZAP-leden vraagt de opleiding bovendien een proefcollege te geven, teneinde de didactische en inhoudelijke kwaliteiten van de kandidaten te leren kennen. De commissie waardeert dat er bij aanwerving aandacht is voor de didactische kwaliteiten. Nieuwe AAP-leden hebben meestal een tijd als vrijwillig wetenschappelijk medewerker met een 10 of 20 procent BAP-statuuut gewerkt, en zijn bijgevolg bekend bij de opleiding. Nieuwe personeelsleden worden onthaald op het niveau van de vakgroep waarin ze terecht komen. De vakgroepvoorzitter stelt hen voor en maakt werkafspraken met hen.

Minimaal om de vijf jaar wordt het personeel geëvalueerd. Uit het zelfevaluatie-rapport blijkt dat de evaluatie is vastgelegd in een instellingsbrede procedure. Bij de evaluatie wordt gekeken naar de verdiensten op vlak van onderwijs (mede op basis van de studentenevaluaties), de onderzoeksprestaties en de verdiensten op vlak van dienstverlening. Na een negatieve evaluatie volgt een nieuwe evaluatie binnen de twee jaar. De procedures voor bevordering volgen een soortgelijke werkwijze en nemen zowel onderzoeks- als onderwijsprestaties mee in rekening. Uit de gesprekken met de opleiding blijkt dat de VUB recent een nieuw instrument hanteert, de ZAP-matrix. Hierin moeten de medewerkers zelf hun bijdragen aan onderzoek, onderwijs en dienstverlening bijhouden, alsook hun professionaliserings-trajecten. Vanaf voorjaar 2013 zou deze matrix gebruikt worden als evaluatie-instrument. De commissie is van mening dat binnen de opleiding een degelijk uitgewerkt evaluatie- en bevorderingsbeleid wordt gehanteerd.

Uit het zelfevaluatie-rapport blijkt dat de cel Kwaliteitszorg en Onderwijsinnovatie jaarlijks studienamiddagen en cursussen rond universitaire didactiek organiseert. Docenten kunnen hier ook terecht voor onderwijskundig advies op maat. Jaarlijks organiseert de cel een vierdaags onderwijsseminarie waarop de nieuwe docenten met voorrang kunnen inschrijven. De commissie stelt vast dat het didactisch vormingsaanbod degelijk is uitgewerkt. Ook de medewerkers geven aan dat ze hier tevreden over zijn.

Uit de gesprekken met de studenten blijkt dat ze het laagdrempelig contact met de docenten waarderen. Uit de alumni-enquête leidt de commissie af dat de grote meerderheid van de bevroegden de onderwijskundige en vakinhoudelijke deskundigheid van de docenten als 'goed' tot 'uitstekend' beoordelen. Op basis van deze en bovenstaande bevindingen is de commissie van mening dat de opleiding over gekwalificeerd personeel beschikt.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

De commissie beoordeelt het facet 'eisen professionele en academische gerichtheid' als goed.

De commissie stelt vast dat de opleiding kan rekenen op een diversiteit aan disciplines binnen de faculteiten GF en LK. Alle ZAP-leden zijn actief betrokken in lopend onderzoek. Bovendien koppelt een deel van het onderwijzend personeel de onderwijsopdracht aan klinische praktijk, hetzij binnen een zelfstandige kinesitherapie-praktijk hetzij binnen het UZ. Een aantal stagementoren is als gastdocent of praktijkassistent betrokken bij de opleiding. De commissie is positief over het inschakelen van gastdocenten vanuit de beroepspraktijk. Ze is van mening dat er voldoende evenwicht is tussen wetenschappelijke en praktijkgerichtheid bij de medewerkers.

De opleiding vermeldt in het zelfevaluatierapport een aantal onderzoekspeerpunten waarrond het onderzoek gestroomlijnd wordt: onderzoek naar anatomische varianten, onderzoek in de arthrokinematica, onderzoek omtrent lichaamssamenstelling en onderzoek in de ergonomie. De commissie is van mening dat deze speerpunten hoogstens indirect relevant zijn voor het domein van de manuele therapie en vraagt sterker in te zetten op klinisch onderzoek naar de manuele therapie. Volgens de commissie is klinisch onderzoek essentieel voor de evidence based onderbouwing van de manuele therapie.

De commissie stelt vast dat de medewerkers veel internationale contacten onderhouden in het kader van hun onderzoeksactiviteiten. Een aantal vakgroepen hebben een samenwerkingsovereenkomst gesloten met buitenlandse instellingen: de universiteit van Genua en de Stichting Opleidingen Musculoskeletale Therapie (SOMT) Amersfoort. De samenwerking met SOMT heeft geleid tot de instelling van een SOMT-leerstoel aan de VUB. De commissie stelt vast dat de opleiding ook in het kader van het onderwijs banden onderhoudt met medewerkers van SOMT-Amersfoort en van de Universiteit van Genua. Bijvoorbeeld voor het invullen van de capita selecta nodigt de opleiding vooral gastsprekers uit beide instellingen uit. De commissie is positief over de internationale contacten binnen de opleiding.

Facet 3.3 Kwantiteit personeel

De commissie beoordeelt het facet 'kwantiteit van het personeel' als goed.

Op basis van het zelfevaluatierapport blijkt dat van de zeven ZAP-leden die onderwijs verstrekken binnen de opleiding, drie leden een hoofdaanstelling binnen de faculteit GF hebben en vier leden een hoofdaanstelling binnen faculteit LK hebben. In het totaal beslaat dit 1,14 VTE aan onderwijsinvulling. Daarnaast levert 1,5 VTE aan AAP, verdeeld over 6 personeelsleden, onderwijs binnen de opleiding. Verder worden er tussen de 18 en 21 uur aan gastcolleges gegeven. De opleiding berekent dat op basis van het totaal aantal opgenomen studiepunten 28,6 studenten zich hebben ingeschreven. Dit resulteert in een student/docent ratio van 13,36. De commissie is van mening dat dit een redelijke verhouding is. De opleiding geeft zelf echter aan dat ze graag bijkomende middelen zou hebben om de stagecoördinatie als een aparte opdracht te kunnen boeken. De opleiding beschikt over 0,5 VTE aan ATP. Uit de gesprekken blijkt geen tekort aan ATP voor deze opleiding.

De opleiding staat achter het gelijke kansenbeleid van de VUB. Toch stelt de commissie een onevenwicht vast betreffende gender en leeftijd in het hoger kader. De opleiding erkent dit, en geeft aan met een inhaalbeweging bezig te zijn. Alle medewerkers zijn deeltijds aangesteld binnen de opleiding, maar de meeste medewerkers zijn voltijds aangesteld binnen andere opleidingen van de VUB.

Algemene conclusie bij onderwerp 3: Inzet van het personeel

Facet 3.1	Kwaliteit personeel	Goed
Facet 3.2	Eisen professionele en academische gerichtheid	Goed
Facet 3.2	Kwantiteit personeel	Goed

De visitatiecommissie is van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

De commissie beoordeelt het facet 'materiële voorzieningen' als goed.

De commissie stelt vast dat de opleiding onderwijs aanbiedt op de Medische Campus Jette. Op deze campus beschikt de opleiding over een aantal auditoria en leslokalen, twee computerlokalen, een snijzaal, twee praktijklokalen en een oefenruimte functionele trainingstherapie. De commissie kon tijdens de rondgang vaststellen dat de lokalen goed zijn uitgerust met het nodige didactische materiaal. Ook de domeinspecifieke voorzieningen zijn volgens de commissie degelijk. Verder was de commissie positief over de uitrusting van het kine skillslab, alsook de voorziening van draadloos internet in het gehele gebouw. De medewerkers van de opleiding kunnen in principe gebruik maken van de onderzoeksfaciliteiten van de hele VUB. Op de campus Etterbeek kan de opleiding gebruik maken van de volgende labo's voor het uitvoeren van onderzoek: een labo inspanningsfysiologie, een labo biochemie van de inspanning, een labo biomechanica en een labo biometrie. Op de campus Jette heeft de opleiding beschikking over een labo Anatomie.

De studenten maken voor het opzoeken en uitlezen van studiemateriaal vooral gebruik van de medische bibliotheek op de campus Jette. De commissie kon tijdens de rondgang vaststellen dat de bibliotheek gebruiksvriendelijk is ingericht, met aandacht voor groepswork en individueel werken. Naast de papieren catalogi en boeken, biedt de bibliotheek via de website verschillende mogelijkheden aan voor het opzoeken van elektronische tijdschriften en boeken. De bibliotheek stelt veel titels elektronisch ter beschikking via een directe link naar de volledige tekst. Andere titels kunnen de studenten bestellen via de interbibliothecaire uitleendienst (IBL).

De commissie stelt vast dat het secretariaat specifiek voor de werkstudenten op donderdagavonden tot 20 uur geopend is. Omdat de studenten soms van ver moeten komen, waakt de opleiding erover om hen op tijd te verwittigen over het niet doorgaan van een les. Daartoe gebruikt ze het elektronisch leerplatform, met automatische verzending van een e-mailbericht naar alle studenten.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

De commissie beoordeelt het facet 'studiebegeleiding' als goed.

De commissie stelt vast dat de VUB een aantal centrale diensten heeft zoals de Sociale Dienst Studenten waar studenten terecht kunnen met vragen over studiebudget, of de dienst Studieadvies en Diversiteit die studenten informeert over flexibiliteitsmaatregelen en het onderwijs- en examenreglement. Bij het Infopunt Studenten kunnen de studenten terecht met vragen over welke centrale diensten wat aanbieden. Verder vinden de studenten alle informatie terug op het elektronisch leerplatform.

De commissie stelt vast dat de facultaire studietrajectbegeleider (STB) het eerste aanspreekpunt is voor studenten met vragen of problemen in verband met de voortgang van hun studietraject. De STB staat ook in voor de samenstelling van de flexibele leertrajecten. Ze organiseert voor topsporters jaarlijks een infosessie bij de start van het academiejaar. Ook studenten met tijdelijk functieverlies kunnen terecht bij de STB. Uit de gesprekken blijkt verder dat de studenten met de docenten zelf afspraken kunnen maken in verband met het wisselen van praktijkgroepen of het inhalen van opdrachten. Vermits de studenten via verschillende trajecten instromen in de opleiding, is het mogelijk dat ook de STB van de faculteit LK betrokken is, bijvoorbeeld wanneer de student een combinatie van de master REVAKI en de opleiding opneemt. Waar nodig overleggen de beide STB's met de coördinator van de opleiding. De opleiding heeft volgens de commissie veel aandacht voor flexibele leertrajecten. Om de redelijkheid van de flexibiliteitsmaatregelen te bewaken hanteert de STB hierbij drie criteria: de haalbaarheid voor de student zelf, de aanvaardbaarheid voor de verantwoordelijken van het betrokken opleidingsonderdeel en de verdedigbaarheid naar de medestudenten toe.

Verder kunnen de studenten voor de studiebegeleiding terecht bij Centrum voor Studie en Begeleiding (CSB), voor psychosociale en medische problemen bij een aantal centrale diensten en voor internationalisering bij het International Relations en Mobility Office (IRMO). De commissie is positief over de voorzieningen voor de studie- en studentenbegeleiding, maar stelt vast dat de studenten hier minder gebruik van maken vermits ze al een heel studietraject doorlopen hebben.

Iedere faculteit beschikt over een ombudspersoon. Hierbij kunnen de studenten terecht met opmerkingen en klachten over examens en het onderwijs. In geval van afwezigheid of partijdigheid van de facultaire ombudspersoon kunnen de studenten ook terecht bij een centrale ombudsdienst. Informatie over waar en wanneer de ombudsdienst te bereiken is, staat het gehele jaar ad valvas en op de VUB-website. De studenten geven tijdens de gesprekken aan dat ze bekend zijn met de ombudspersoon. Studenten die ermee in contact zijn gekomen, ervoeren dit als positief. Studenten geven verder aan dat ze met opmerkingen ook altijd bij de docenten zelf terecht kunnen.

Algemene conclusie bij onderwerp 4: Voorzieningen

Facet 4.1	Materiële voorzieningen	Goed
Facet 4.2	Studiebegeleiding	Goed

De visitatiecommissie is van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITSZORG

Facet 5.1 Evaluatie resultaten

De commissie beoordeelt het facet 'evaluatie resultaten' als goed.

De commissie stelt vast dat het centrale kwaliteitsbeleid wordt gestuurd vanuit de cel Kwaliteitszorg en Onderwijsinnovatie van het Vicerectoraat Onderwijs. Op het niveau van de opleiding is de Onderwijscommissie Manuele Therapie, onder leiding van de opleidingscoördinator, verantwoordelijk voor de kwaliteitszorg. De Onderwijscommissie bestaat uit alle docenten en assistenten die verantwoordelijk zijn voor opleidingsonderdelen binnen de opleiding. Sinds begin 2010 heeft de VUB drie stafmedewerkers kwaliteitszorg in dienst genomen die de opleidingen ondersteunen bij de organisatie van de externe kwaliteitszorg.

Uit het zelfevaluatierapport leert de commissie dat de studenten het onderwijs in ieder opleidingsonderdeel jaarlijks kunnen evalueren in de online onderwijs-e-valuatie. Om de responsgraad te verhogen zijn de studenten verplicht in te loggen op de site, maar deelname aan de enquête is

vrijblijvend. Wanneer studenten de enquête niet wensen in te vullen wordt hen gevraagd naar de reden hiervoor. De enquête wordt ieder semester georganiseerd en bevaart de didactische kwaliteiten van de docenten, de werkvormen, het studiemateriaal, de toetsing en de studietijd. Daarnaast worden studenten gevraagd om jaarlijks de enquêtes Opleidingsprogramma en Opleidingsfaciliteiten in te vullen. Ook de stageplaatsen worden apart bevaard in evaluatieformulieren die zijn opgenomen in de stageboeken. Alumni worden bevaard via een centrale enquête. De opleiding kan maximaal vijf opleidingsspecifieke vragen toevoegen. De medewerkers en het werkveld worden niet schriftelijk bevaard, maar krijgen de gelegenheid om informeel feedback te geven. Medewerkers kunnen daarnaast tijdens de faculteitsraad feedback te geven. De commissie beveelt aan de medewerkers en het werkveld ook te bevragen door middel van formele enquêtes, om hen de kans te bieden anoniem feedback te geven op de kwaliteitszorg binnen de opleiding. De commissie stelt vast dat er een duidelijk centraal beleid is omtrent het evalueren van de kwaliteitszorg en dat het coherent wordt geïmplementeerd, met aandacht voor het bewaken van de overbevraging. Niettemin blijft de responsgraad volgens de commissie een aandachtspunt.

Uit het zelfevaluatierapport blijkt dat de globale resultaten van de enquêtes toegankelijk zijn voor alle medewerkers en studenten. De persoonsgebonden resultaten worden per opleidingsonderdeel gerapporteerd aan de betrokken docenten, de decaan en de vicerector Onderwijs. De resultaten worden op twee manieren weergegeven: een signaalbeoordeling, uitgedrukt in kwalificaties gaande van zeer goed tot zeer slecht, en een gemiddelde beoordeling, uitgedrukt in een cijfer. Indien 34% of meer van de studenten de kwaliteit als slecht of zeer slecht bestempelt en als ten minste drie studenten het opleidingsonderdeel beoordeeld hebben, moet het resultaat worden opgevolgd.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

De commissie beoordeelt het facet ‘maatregelen tot verbetering’ als voldoende.

De opleiding beschrijft in het zelfevaluatierapport een aantal streefdoelen voor de toekomst en de verbeteracties die ze hiervoor uitgewerkt heeft. Zo wil de opleiding de doestellingen en eindtermen vertalen in een competentieprofiel, en in een latere fase dit competentieprofiel implementeren naar werk- en toetsvormen toe. Daarnaast wil de opleiding haar bestaans-

zekerheid veilig stellen door de samenwerking met SOMT-Amersfoort verder te zetten en het rendement van de opleiding te verhogen. Vermits de studentenmobiliteit voor werkstudenten niet vanzelfsprekend is, wil de opleiding ook meer inzetten op internationalisation@home, bijvoorbeeld door het uitnodigen van gastsprekers. De commissie stelt vast dat recent veel initiatieven ter verbetering zijn opgestart, ze vraagt deze initiatieven daadwerkelijk door te voeren en de effectiviteit ervan tijdig te evalueren. Aansluitend hierbij is de commissie van mening dat de verbetermaatregelen die genomen worden in reactie op de feedback van de stakeholders meer systematisch kunnen worden teruggekoppeld naar de betrokkenen. De commissie vraagt de opleiding na te gaan hoe de stakeholders meer systematisch kunnen worden geïnformeerd over genomen verbetermaatregelen.

Indien uit de onderwijs-e-valuatie blijkt dat een resultaat moet worden opgevolgd schrijft de verantwoordelijke docent een reflectieverslag waarin de oorzaak en het verbetertraject worden beschreven. Er is volgens de commissie een actief opvolgingsbeleid in het geval van een negatieve onderwijs-e-valuatie.

De opleiding heeft nog geen onderwijsvisitatie ondergaan met het oog op accreditatie. Wel werd de opleiding gevisiteerd door een visitatiecommissie van de Nederlandse Vereniging Manuele Therapie (NVMT) met het oog op erkenning door de NVMT en het KNGF. De commissie stelt vast dat de opleiding een aantal aandachtspunten uit die visitatie heeft aangepakt. Onder meer de vraag naar een eigen onderzoeksmandaat binnen de opleiding, werd geredimeerd door de installatie van een SOMT-leerstoel. Gezien de stages destijds ook al een studievertragende factor waren (zie ook *facet 6.2*), heeft de opleiding het aantal uren stage teruggebracht tot wat aanvaardbaar is volgens de internationale standards van de IFOMPT. Andere aandachtspunten uit de visitatie door de NVMT kunnen volgens de commissie nog verder worden verbeterd. Zo informeert de opleiding al duidelijker over de zwaarte van de opleiding, maar de commissie stelt vast dat veel studenten het niveau nog steeds onderschatten.

Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

De commissie beoordeelt het facet 'betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld' als voldoende.

De commissie stelt tijdens de gesprekken vast dat alle betrokkenen minstens notie hebben kunnen nemen van het ZER en de mogelijkheid hebben gekregen om feedback te geven.

Uit het zelfevaluatie rapport blijkt dat de VUB prat gaat op een sterke traditie van inspraak. Op centraal niveau is het personeel vertegenwoordigd binnen de Raad van bestuur, het bestuurscollege, de senaat, de onderzoeksraad en de onderwijsraad. Op facultair niveau is het personeel in de vele adviserende raden betrokken, waaronder de opleidingsraad en de facultaire raad, het belangrijkste besluitvormend orgaan van de faculteit. Het personeel overlegt over onderwijsaangelegenheden in de onderwijscommissie manuele therapie. De commissie is van mening dat er degelijk overleg plaatsvindt onder medewerkers binnen de onderwijscommissie.

De studenten mogen vertegenwoordigers afvaardigen in de Opleidingsraad. De commissie stelt echter vast dat de formele studentenparticipatie minimaal is. Uit de gesprekken blijkt volgens de commissie dat de opleiding zich hierbij neerlegt en het verklaart door de drukke agenda's van de werkstudenten. Uit de gesprekken met de studenten blijkt inderdaad dat hun drukke agenda, maar ook het feit dat de vergaderingen vooral overdag doorgaan belemmerende factoren zijn. Daarnaast geven ze mee dat de communicatie over de resultaten van de onderwijs e-valuaties uitgebreider kan. De opleiding geeft aan dat er, gezien de kleinschaligheid, veel ruimte is voor informeel overleg met studenten. Toch vraagt de commissie om na te gaan hoe studenten op andere manieren actief kunnen worden betrokken bij de kwaliteitszorg van de opleiding. Ze suggereert een aantal vergaderingen 's avonds te organiseren en uitgebreider te communiceren over de resultaten van de onderwijs e-valuaties en de verbeteracties die hieruit voortkomen.

De opleiding heeft geen eigen werkveldcommissie, maar zoekt naar eigen zeggen terugkoppeling vanuit het werkveld op de jaarlijkse stagemeeestervergadering. Op de stagemeeestervergadering worden de resultaten van de stageevaluatie besproken. Verder geeft de opleiding aan dat ze banden onderhoudt met de beroepsvereniging BWMT en haar adviezen opvolgt.

Daarnaast geniet de opleiding mee van de adviezen van de externe adviescommissie voor de bachelor- en masteropleiding REVAKI.

De VUB heeft een centrale alumnivereniging. De commissie stelt vast dat er geen actieve alumniwerking is op het niveau van de opleiding. Wel sluiten alumni zich regelmatig aan bij de BWMT. De opleiding ondersteunt deze beroepsvereniging door het geven van lezingen. Tot nu toe resulteert dit echter niet in betrokkenheid van de alumni bij de kwaliteitszorg van de opleiding. De commissie suggereert werkveld en alumni meer bij de opleiding te betrekken, eventueel via een aanbod van navorming.

Algemene conclusie bij onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg

Facet 5.1	Evaluatie resultaten	Goed
Facet 5.2	Maatregelen tot verbetering	Voldoende
Facet 5.3	Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	Voldoende

De visitatiecommissie is van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

De commissie beoordeelt het facet 'gerealiseerd niveau' als goed.

De opleiding beschrijft in het zelfevaluatierapport een analyse van de resultaten van de alumni-enquête om na te gaan of ze haar doelstellingen bereikt. Uit deze enquête blijkt dat 48% van de alumni van mening is dat de doelstellingen van de opleiding 'eerder wel' bereikt worden, 52% geeft aan dat ze 'zeker wel' bereikt worden. Van de bevroegde alumni is 95,7% 'eerder tevreden' of 'zeer tevreden' over de opleiding en 95,65% zou de opleiding ingericht door de VUB aan geïnteresseerden aanbevelen. Het merendeel van de studenten geeft aan zich klaar te voelen voor een instap in het werkveld. Uit de gesprekken met de alumni leidt de commissie af dat ze over het algemeen tevreden zijn over het niveau van de opleiding. De resultaten van de alumni-enquête bevestigen dit: 56% acht het diploma vereist voor het uitoefenen van de huidige functie, 58% is van mening dat

de opleiding voldoende heeft voorbereid op het uitoefenen van de huidige functie. Daarnaast blijkt dat alle alumni snel werk vinden, de meesten als zelfstandig manueel therapeut. Een ruime meerderheid, 82% blijkt tevreden over het werk dat ze uitvoeren. Uit de gesprekken blijkt dat ze vooral de aandacht voor het kritisch denken en het levenslang leren tijdens de opleiding erg waarderen. Ook het werkveld blijkt tijdens de gesprekken tevreden over het niveau van de afgestudeerden. De master-na-masteropleiding wordt bovendien erkend door de NVMT en de KNGF. De commissie is tevreden over het niveau en de kwaliteit van de ingekeken stageverslagen en de gelezen masterproeven. Op basis van bovenstaande bevindingen en het niveau van de examenvragen leidt de commissie af dat de studenten het decretaal bepaalde niveau van een masteropleiding behalen.

De internationalisering beperkt zich voornamelijk tot internationalisation@home. De commissie stelt vast dat de studentenmobiliteit zich beperkt tot stageplaatsen in Nederland en een enkele keer in Duitsland. Uit het zelf-evaluatierapport leert de commissie dat jaarlijks minstens een student van een partnerinstelling enkele opleidingsonderdelen komt volgen binnen de opleiding.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

De commissie beoordeelt het facet 'onderwijsrendement' als voldoende.

Tijdens de gesprekken verneemt de commissie dat de opleiding geen streefcijfers hanteert, maar wel de slaagcijfers per jaar van het modeltraject bewaakt. Bij het berekenen van het aantal afgestudeerden per jaar benadrukt de opleiding dat van het totaal aantal ingeschreven studenten niet elke student in aanmerking komt om ook daadwerkelijk af te studeren. De reden hiervoor is dat een aantal studenten ingeschreven staat voor het deeltijdstudietraject van het verkort programma of ingeschreven staat voor een variabel aantal opleidingsonderdelen. Als dit in overweging wordt genomen, blijkt het aantal afgestudeerden jaarlijks gemiddeld omstreeks de 58% te liggen.

De commissie vraagt echter realistische streefcijfers te formuleren en maatregelen te nemen om deze te behalen. Slechts acht procent behaalt het diploma in een academiejaar. Een grote meerderheid van de studenten doet er drie (49%) of zelfs vier (33%) jaar over.

De commissie stelt vast dat de meeste studenten de opleiding deeltijds volgen. Als het aantal opgenomen studiepunten mee in rekening wordt genomen, dan behaalt in academiejaar 2008–2009 57% van het aantal studenten minstens 75% van het aantal opgenomen studiepunten. In academiejaar 2009–2010 behaalt 71% minstens 75% van het aantal opgenomen studiepunten.

De opleiding organiseert geen exit-enquête, maar bevraagt in de alumni-enquête wel redenen voor het oplopen van studievertraging. Een belangrijke studievertragende factor blijkt de masterproef en de stage. De opleiding geeft tijdens de gesprekken mee dat beide opleidingsonderdelen grotendeels op eigen initiatief moeten worden georganiseerd, waardoor andere meer prioritaire zaken de voortgang ervan vaak in de weg staan. De opleiding geeft tijdens de gesprekken aan te zoeken naar maatregelen ter verbetering. Ze denkt hierbij aan duidelijker infomeren door de STB tijdens het samenstellen van individuele trajecten en het intensiever opvolgen van de voortgang van de masterproef. Uit de gesprekken blijkt dat de studenten de stages en vooral de masterproef vooruit schuiven, mede omdat ze dit zelf moeten regelen. Doordat de studenten tijdens de opleidingsonderdelen stage en masterproef minder verplichte contactmomenten met de opleiding hebben, haken studenten uiteindelijk af. De opleiding ziet in dat de flexibiliteit van het programma dit toelaat, en geeft aan te zoeken naar betere opvolging van de voortgang van de masterproef.

Algemene conclusie bij onderwerp 6: Resultaten

Facet 6.1   Gerealiseerd niveau: Goed

Facet 6.2   Onderwijsrendement   Voldoende

De visitatiecommissie is van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

GLBAAL OORDEEL

De visitatiecommissie baseerde haar oordeel en motivering op de volgende bronnen:

- het zelfevaluatie-rapport van de opleiding en de bijhorende bijlagen, de gevoerde gesprekken met de betrokkenen,
- de documenten ter inzage tijdens het bezoek,
- de opgevraagde documenten,
- de reactie van de opleiding op het opleidingsrapport.

Op basis van de oordelen over:

Onderwerp 1	Niveau en oriëntatie	Voldoende
Onderwerp 2	Programma	Voldoende
Onderwerp 3	Personeel	Voldoende
Onderwerp 4	Voorzieningen	Voldoende
Onderwerp 5	Interne kwaliteitszorg	Voldoende
Onderwerp 6	Resultaten	Voldoende

is de commissie van mening dat er voldoende generieke kwaliteitswaarborgen in de opleiding aanwezig zijn.

AANBEVELINGEN TER VERBETERING:

Onderwerp 1

- De commissie vraagt de opleiding om meer ambitie omtrent internationalisation@home expliciet in de doelstellingen op te nemen.
- De commissie sluit zich aan bij het voornemen van de opleiding om de eindtermen te vertalen in competenties.
- De commissie raadt aan de studenten en het werkveld te betrekken bij het evalueren en optimaliseren van het opleidingsprofiel.

Onderwerp 2

- De commissie beveelt aan het concept van de manuele therapie tijdens de opleiding duidelijker te plaatsen binnen het breder biopsychosociaal model.
- De commissie raadt aan de studenten en het werkveld te betrekken bij het evalueren en optimaliseren van het programma.

- De commissie vraagt na te gaan hoe de studenten beter begeleid kunnen worden bij de keuze van de stageplaatsen en de planning van de stages.
- De commissie moedigt de opleiding aan te onderzoeken hoe de studenten kunnen worden betrokken bij maatschappelijke dienstverlening.
- De commissie vraagt de effectiviteit van de geplande verbetermaatregelen om de overlap met de vooropleiding te beperken op te volgen.
- De commissie ondersteunt de opleiding in haar voornemen om meer gedetailleerde studietijdmetingen te introduceren.
- De commissie vraagt de opleiding systematisch na te gaan of alle vooropgestelde eindtermen worden getoetst.
- De commissie vraagt de opleiding na te gaan of ze met de agenda van de werkstudenten kan rekening houden bij het plannen van de toetsen.
- De commissie suggereert de kwaliteit van de toetsing meer systematisch en voorafgaand aan de toetsing zelf te bewaken.
- De commissie vraagt na te gaan hoe de studenten beter kunnen worden begeleid bij de voorbereiding op de masterproef.
- De commissie vraagt de studenten te stimuleren om meer klinische studies relevant voor het domein van de manuele therapie als onderwerp van de masterproef te nemen.

Onderwerp 3

- De commissie vraagt sterker in te zetten op klinisch onderzoek naar de manuele therapie.

Onderwerp 4: /

Onderwerp 5

- De commissie beveelt aan de medewerkers en het werkveld ook te bevragen door middel van formele, anonieme enquêtes.
- De commissie vraagt de opleiding na te gaan hoe de stakeholders meer systematisch kunnen worden geïnformeerd over genomen verbetermaatregelen.
- De commissie vraagt maatregelen te nemen om de formele studentenparticipatie te verhogen.

Onderwerp 6

- De commissie beveelt aan realistische, maar redelijke streefcijfers te formuleren en maatregelen te nemen om ze te behalen.

BIJLAGE 1

Personalialia van de leden
van de visitatiecommissie

Leon Plaghki (1945) is sinds 2011 hoogleraar emeritus aan de Faculteit Geneeskunde van de *Université catholique de Louvain*, waar hij in 1973 het artsensexamen behaalde. Hij werkte van 1973 tot 1980 als onderzoeksassistent in het laboratorium voor '*Physiologie générale des muscles*' onder leiding van Profs X. Aubert en G. Maréchal. Hij specialiseerde zich van 1980 tot 1984 in revalidatie en fysische geneeskunde en was tot in 2011 werkzaam in de dienst fysische geneeskunde en revalidatie van de *Cliniques universitaires St Luc* in Brussel.

Hij promoveerde in 1979 op het proefschrift '*CO₂ laser stimulator, a modern way for exploring the somesthetic system*'. In 1997 werd hij hoogleraar met onderwijsopdrachten in o.a. de opleiding van kinesitherapie en revalidatie. Hij verricht onderzoek op verschillende gebieden o.a. met betrekking tot de psychofysica en elektrofysiologische exploratie van chronische pijnsyndromen.

Hij was lid van nationale en internationale commissies, o.a. Raad voor Advies Inzake Revalidatie, en publiceerde een honderdtal wetenschappelijke artikels in internationale tijdschriften.

Patrick Willems (1956) studeerde Kinesitherapie in de *Université catholique de Louvain (UCL)* in Louvain-la-Neuve waar hij ook een PhD in het domein van de biomechanica voltooide. In 1986–1987, verblijft hij in de Universiteit van Milan in het in het laboratorium van menselijke fysiologie (Prof. Cavagna). Het onderzoek van Patrick Willems wordt uitgevoerd op het gebied van fysiologie en biomechanica van de voortbeweging in de *Institute of Neuroscience* van de UCL. Patrick Willems is ook hoogleraar in de *FSM – Faculté des Sciences de la Motricité* (Faculteit Bewegingswetenschappen) in UCL, waar hij biomechanica doceert aan de studenten in kinesitherapie en in lichamelijke opvoeding. Sinds twintig jaar is Patrick Willems ook lid van de Opleidingscommissie van de FSM. Begin van de jaar 2000, leidde hij als voorzitter van deze commissie het Bologna-hervormingsprogramma in kinesitherapie. Sinds 2009 is Patrick Willems Vice-Decaan van de FSM, verantwoordelijk voor kinesitherapie. Binnen de ministeriële organen, is Prof. Willems ook voorzitter van de Franstalige Kamer van de Erkenningscommissie in Kinesitherapie en lid van de werkgroep Kinesitherapie van de planningscommissie in de Federale Overheidsdienst Volksgezondheid.

Stefaan Peeters (1952) studeerde Kinesithherapie aan de Stedelijke Hogeschool voor Paramedische Beroepen te Gent. Na een jaar voltijds werkzaam te zijn in een Medisch Pedagogisch Instituut vestigde hij zich daarna als zelfstandig Kinesitherapeut te Gent. In 1980 volgde hij verschillende opleidingen Manuele Therapie zowel in Nederland (Utrecht) als in België. Momenteel is hij nog steeds actief werkzaam als Kinesitherapeut-Manueel Therapeut binnen een eigen groepspraktijk te Gent.

Sinds 1992 werd hij vanuit een engagement in de toenmalige beroepsvereniging de 'Unie voor Zelfstandige Kinesitherapeuten' nauw betrokken bij de ontwikkelingen binnen het beroep en de beroepsverdediging in het algemeen. Vanuit zijn expertise werd hij lid van de Nationale Raad voor de Kinesithherapie waar hij deelnam in 2002 aan de voorbereidingen tot erkenning van de beroepstitel 'Kinesitherapeut' voor de FOD Volksgezondheid. In 2005 verleende hij zijn medewerking aan de ontwikkeling van een Deontologische Code voor de Kinesitherapeut in België. Verder in 2010 finaliseerde hij mede het Beroepscompetentieprofiel van de Belgische Kinesitherapeut. Als domeindeskundige en practicus werd hij eveneens betrokken bij de ontwikkeling van de ministeriële adviezen voor de uitbouw en vormgeving van de Bijzondere Beroepsbekwaamheden binnen de kinesithherapie.

In 2009 was hij mede initiatiefnemer voor de grote fusie van de toenmalige beroepsverenigingen in België tot één representatieve vereniging AXXON, waar hij tot op heden voor de Nederlandstalige vleugel het Co-Voorzitterschap waarneemt.

Ineke Wolfhagen (1957) studeerde interdisciplinaire onderwijskunde aan de Katholieke Universiteit Nijmegen. Zij begon haar loopbaan als wetenschappelijk medewerker bij het CITO (Centraal Instituut voor Toetsontwikkeling). Sedert 1988 is ze als universitair hoofddocent verbonden aan de Universiteit van Maastricht. Ze behaalde haar doctoraat voor een proefschrift getiteld 'de kwaliteit van klinisch onderwijs'. Momenteel vervult ze de functie van adjunct-directeur van het Onderwijsinstituut Faculty of Health, Medicine and Life Sciences (FHML) en is daarnaast actief betrokken bij onderwijskundig onderzoek. Zij was voor diverse gezondheidszorgopleidingen voorzitter bij de visitaties van de HBO-raad en voor visitaties georganiseerd door NQA. Zij was tevens commissielid bij de visitatie Secundair onderwijs en de visitatie ergotherapie van de VLHORA.

Pieter Van Bossuyt (1988) is in 2012 afgestudeerd aan de interuniversitaire opleiding Kinesithherapie en Revalidatiewetenschappen met als optie Manuele therapie gegeven aan de Vrije Universiteit Brussel /Artesis /Universiteit Antwerpen. Momenteel volgt hij de Master na Master opleiding aan de VUB. Na gewerkt te hebben op een orthopedische revalidatiedienst (AZ Monica, Apra), werkt hij sinds kort in een groepspraktijk.

Lisa Pernet (1990) studeert Revalidatiewetenschappen en kinesithherapie aan de Vrije Universiteit Brussel en heeft als afstudeerrichting 'Revalidatiewetenschappen en kinesithherapie bij neurologische aandoeningen' gekozen. Sinds academiejaar 2010–2011 tracht zij actief mee te werken aan het beleid door als studentenvertegenwoordiger te zetelen.

Katrijn Boey (1989) studeerde Latijn-Wiskunde aan het Onze-Lieve-Vrouw-Instituut te Boom. In haar vijfde middelbaar was ze er voorzitter van de leerlingenraad. Van 2007 tot 2012 studeerde ze Revalidatiewetenschappen en Kinesithherapie aan de Katholieke Universiteit te Leuven, waarbij ze specialiseerde in de Pediatrie. In het academiejaar 2009–2010 was ze actief als Penningmeester van de studentenvereniging Apolloon. In 2012 haalde Katrijn haar masterdiploma met als masterproef een onderzoek naar de effecten van gestructureerde revalidatie na levertransplantatie. In september 2012 startte ze als zelfstandig kinesitherapeut voor kinderen.

Marie Vandekerckhove (1992) studeert Revalidatiewetenschappen en kinesithherapie aan de KHBO. Als student was zij reeds actief als jaarverantwoordelijke en lid van de academische raad. Ze nam verscheidene studiegerelateerde activiteiten op zich.

BIJLAGE 2

Bezoekschema's

UGENT/AHS

woensdag 7 maart

13:00	14:00	lunch
14:00	16:00	intern beraad visitatiecommissie
16:00	16:30	bestuur van de faculteit en facultair coördinator en algemeen directeur en departementshoofd
16:30	16:45	intern werkoverleg
16:45	17:45	opleidingsverantwoordelijken, opstellers van het zelfevaluatie-rapport, student betrokken bij onderwijskundig overleg
17:45	18:30	intern werkoverleg, inzage documenten
18:30	19:00	verantwoordelijken onderwijsontwikkeling (studenten, docenten, ea)
19:00		avondmaaltijd visitatiecommissie

donderdag 8 maart

9:00	10:00	studenten bachelor
10:00	11:00	studenten master
11:00	11:15	intern werkoverleg
11:15	12:00	assisterend academisch personeel + ATP
12:00	13:30	middagmaal + inzage cursussen en masterproeven
13:30	14:00	begeleiders MP en stage
14:00	15:00	zelfstandig academisch personeel (ZAP) en onderwijzend personeel (OP) bachelor
15:00	15:15	intern werkoverleg
15:15	16:15	ZAP en OP master
16:15	16:45	gesprek met verantwoordelijken afstudeerrichting Inwendige Aandoeningen
16:45	18:00	nabespreking
18:00	19:00	gesprek met de afgestudeerden, vertegenwoordigers van het beroepenveld en externe stagebegeleiders
19:00	19:30	verplaatsing naar campus Kantienberg
19:30	20:30	informele ontmoeting
20:30	21:00	verplaatsing naar hotel
21:00		avondmaaltijd commissie

vrijdag 9 maart

9:00	10:30	bezoek commissieleden onderwijsruimten, practicumlokalen, bibliotheek e.d.
10:30	11:30	gesprek met verantwoordelijken studieadvies en -begeleiding, ombudspersoon, verantwoordelijke internationalisering, verantwoordelijke interne kwaliteitszorg
11:30	12:30	spreekuur en aanvullende gesprekken op uitnodiging van de commissie

12:30	13:30	middagmaal
13:30	14:00	afsluitend gesprek
14:00	17:00	intern beraad van de commissie, voorbereiding mondelinge rapportering
17:00		mondelinge rapportering

PHL

dinsdag 20 maart

10:00	10:30	aankomst commissie
10:30	12:30	intern beraad visitatiecommissie
12:30	13:00	algemeen directeur en departementshoofd
13:00	14:30	middagmaal + gelegenheid tot inzage cursussen, nota's en examenopgaven
14:30	15:30	opleidingsverantwoordelijken, opstellers van het zelfevaluatie-rapport, student betrokken bij onderwijskundig overleg
15:30	16:00	verantwoordelijken onderwijsontwikkeling (studenten, docenten, ea)
16:00	16:15	intern werkoverleg
16:15	17:15	studenten bachelor, inclusief student betrokken bij het onderwijskundig overleg
17:15	18:15	studenten master, inclusief student betrokken bij het onderwijskundig overleg
18:15	18:45	intern werkoverleg + inzage MP
18:45	19:15	begeleiders masterproef en stage
19:15		avondmaaltijd commissie

woensdag 21 maart

9:00	10:00	onderwijzend personeel bachelor
10:00	10:15	intern werkoverleg
10:15	11:15	onderwijzend personeel master
11:15	11:30	intern werkoverleg
11:30	12:30	gesprek met verantwoordelijken studieadvies en -begeleiding (facultair en centraal), ombudspersoon, verantwoordelijke internationalisering (facultair), verantwoordelijke interne kwaliteitszorg (facultair en centraal)
12:30	13:15	middagmaal
13:15	15:00	bezoek commissieleden onderwijsruimten, practicumlokalen, bibliotheek e.d. + ATP
15:00	17:00	inzage documenten + nabespreking
17:00	18:00	gesprek met de afgestudeerden, vertegenwoordigers van het beroepenveld en externe stagebegeleiders
18:00	19:00	informele ontmoeting
19:00		avondmaaltijd visitatiecommissie

donderdag 22 maart

9:00	10:00	spreekuur en aanvullende gesprekken op uitnodiging van de commissie
10:00	10:30	afsluitend gesprek
10:30	14:00	intern beraad van de commissie, voorbereiding mondelinge rapportering + middagmaal
14:00		mondelinge rapportering

KU LEUVEN

dinsdag 17 april

12:00	13:00	lunch commissie
13:00	15:00	intern beraad visitatiecommissie
15:00	15:30	bestuur van de faculteit en facultair coördinator of alg dir en departementshoofd
15:30	15:45	intern werkoverleg
15:45	16:45	opleidingsverantwoordelijken, opstellers van het zelfevaluatierapport, student betrokken bij onderwijskundig overleg
16:45	17:30	intern werkoverleg, inzage documenten
17:30	18:00	verantwoordelijken onderwijsontwikkeling (studenten, docenten, ea)
18:00		avondmaaltijd visitatiecommissie

woensdag 18 april

9:00	10:00	studenten bachelor
10:00	11:00	studenten master
11:00	11:15	intern werkoverleg
11:15	12:00	assisterend academisch personeel + ATP
12:00	13:30	middagmaal + inzage cursussen en masterproeven
13:30	14:00	begeleiders MP en stage
14:00	15:00	zelfstandig academisch personeel bachelor
15:00	15:15	intern werkoverleg
15:15	16:15	zelfstandig academisch personeel master
16:15	16:45	verantwoordelijken afstudeerrichting 'Neurologische aandoeningen'
16:45	18:00	nabespreking
18:00	19:00	gesprek met de afgestudeerden, vertegenwoordigers van het beroepenveld en externe stagebegeleiders
19:00	20:00	informele ontmoeting
20:00		avondmaaltijd visitatiecommissie

donderdag 19 april

9:00	10:30	bezoek commissieleden onderwijsruimten, practicumlokalen, bibliotheek e.d.
10:30	11:30	gesprek met verantwoordelijken studieadvies en -begeleiding, ombudspersoon, verantwoordelijke internationalisering, verantwoordelijke interne kwaliteitszorg
11:30	12:30	spreekuur en aanvullende gesprekken op uitnodiging van de commissie
12:30	13:30	middagmaal
13:30	14:00	afsluitend gesprek
14:00	19:00	verplaatsing naar KHBO + intern beraad
19:00	20:00	informele ontmoeting
20:00		avondmaaltijd commissie

vrijdag 20 april - KHBO

9:00	9:30	bestuur van de opleiding + opleidingsverantwoordelijken, opstellers van het zelfevaluatierapport, student betrokken bij onderwijskundig overleg
9:30	10:30	studenten
10:30	11:30	onderwijzend personeel
11:30	13:00	middagmaal + inzage cursussen, nota's en examenopgaven
13:00	14:00	gesprek met verantwoordelijken studieadvies en -begeleiding, ombudspersoon, verantwoordelijke internationalisering, verantwoordelijke interne kwaliteitszorg
14:00	15:00	bezoek commissieleden onderwijsruimten, practicumlokalen, bibliotheek e.d. + ATP
15:00	15:30	afsluitend gesprek
15:30	17:00	mogelijkheid tot spreekuur en intern beraad
17:00		mondelijke rapportering

VUB

woensdag 2 mei

9:00	9:30	aankomst
9:30	11:30	intern beraad visitatiecommissie
11:30	12:00	bestuur van de faculteit en facultair coördinator
12:00	13:30	middagmaal+ gelegenheid tot inzage cursussen, nota's en examenopgaven
13:30	14:30	opleidingsverantwoordelijken, opstellers van het zelfevaluatierapport, student betrokken bij onderwijskundig overleg
14:30	15:00	verantwoordelijken onderwijsontwikkeling (studenten, docenten, ea)
15:00	15:15	intern werkoverleg
15:15	16:15	studenten bachelor

16:15	17:15	studenten master
17:15	17:30	intern werkoverleg
17:30	18:15	assisterend academisch personeel + ATP
18:15	18:45	begeleiders masterproef en stage
18:45		avondmaaltijd commissie

donderdag 3 mei

9:00	10:00	zelfstandig academisch personeel bachelor
10:00	11:00	zelfstandig academisch personeel master
11:00	12:00	intern werkoverleg
12:00	13:00	opleidingsverantwoordelijken, opstellers van het zelfevaluatie rapport, student betrokken bij onderwijskundig overleg (manama)
13:00	14:00	middagmaal
14:00	15:00	studenten manama
15:00	15:15	intern werkoverleg
15:15	16:15	docenten manama
16:15	17:30	nabespreking
17:30	18:30	gesprek met de afgestudeerden, vertegenwoordigers van het beroepenveld en externe stagebegeleiders
18:30	19:30	informele ontmoeting
19:30		avondmaaltijd visitatiecommissie

vrijdag 4 mei

9:00	10:30	bezoek commissieleden onderwijsruimten, practicumlokalen, bibliotheek e.d.
10:30	11:30	gesprek met verantwoordelijken studieadvies en -begeleiding, ombudspersoon, verantwoordelijke internationalisering, verantwoordelijke interne kwaliteitszorg
11:30	12:30	spreekuur en aanvullende gesprekken op uitnodiging van de commissie
12:30	13:30	middagmaal
13:30	14:00	afsluitend gesprek
14:00	17:00	intern beraad van de commissie, voorbereiding mondelinge rapportering
17:00		mondelinge rapportering

ARTESIS

maandag 21 mei

12:00	13:00	lunch
13:00	15:00	intern beraad visitatiecommissie
15:00	15:30	algemeen directeur en departementshoofd
15:30	15:45	intern werkoverleg
15:45	16:45	opleidingsverantwoordelijken, opstellers van het zelfevaluatie-rapport, student betrokken bij onderwijskundig overleg
16:45	17:30	intern werkoverleg, inzage documenten
17:30	18:00	verantwoordelijken onderwijsontwikkeling (studenten, docenten, ea)
18:00		avondmaaltijd visitatiecommissie

dinsdag 22 mei

9:00	10:00	studenten bachelor
10:00	11:00	studenten master
11:00	11:15	intern werkoverleg
11:15	12:45	middagmaal + inzage cursussen en masterproeven
12:45	13:15	begeleiders MP en stage
13:15	14:15	onderwijzend personeel (OP) bachelor
14:15	14:30	intern werkoverleg
14:30	15:30	OP master
15:30	16:45	nabespreking
16:45	17:45	gesprek met de afgestudeerden, vertegenwoordigers van het beroepenveld en externe stagebegeleiders
17:45	18:45	informele ontmoeting
18:45		avondmaaltijd visitatiecommissie

woensdag 23 mei

9:00	10:45	bezoek commissieleden onderwijsruimten, practicumlokalen, bibliotheek e.d. + ATP
10:45	11:45	gesprek met verantwoordelijken studieadvies en -begeleiding, ombudspersoon, verantwoordelijke internationalisering, verantwoordelijke interne kwaliteitszorg
11:45	12:45	spreekuur en aanvullende gesprekken op uitnodiging van de commissie
12:45	13:45	middagmaal
13:45	14:15	afsluitend gesprek
14:15	17:15	intern beraad van de commissie, voorbereiding mondelinge rapportering
17:15		mondelinge rapportering

Ravensteingalerij 27
B-1000 Brussel

T +32 (0)2 792 55 00
F +32 (0)2 211 41 99

www.vluhr.be
info@vluhr.be